

Sborník příspěvků konference CrisCon 2024

CRISCON

ISBN 978-80-7678-286-0

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Název: CrisCon 2024 – Krizové řízení a řešení krizových situací

Konference CrisCon 2024 – Krizové řízení a řešení krizových situací se konala ve dnech 11. a 12. září 2024 v Uherském Hradišti pod záštitou ministra pro evropské záležitosti Ing. Martina Dvořáka, rektora UTB ve Zlíně prof. Mgr. Milana Adámka, Ph.D., rektora ČVUT v Praze doc. RNDr. Vojtěcha Petráčka, CSc., hejtmana Zlínského kraje Ing. Radima Holiše a starosty Uherského Hradiště Ing. Stanislava Blahy.

Title: CrisCon 2024 – Crisis Management and Crisis Situation Resolution

The CrisCon 2024 Conference – Crisis Management and Crisis Situation Resolution was held on September 11-12, 2024, in Uherské Hradiště under the auspices of the Minister for European Affairs, Ing. Martin Dvořák; Rector of TBU in Zlín, prof. Mgr. Milan Adámek, Ph.D.; Rector of CUT in Prague, Assoc. Prof. RNDr. Vojtěch Petráček, CSc.; the Governor of the Zlín Region, Ing. Radim Holiš; and the Mayor of Uherské Hradiště, Ing. Stanislav Blaha.

Editor/ Edit by:

Mgr. Vlasta Borůvková Buková

Recenzent/ Reviewer:

Ing. Lukáš Pavlík, Ph.D., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

Garant/ Guarantor:

prof. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

Vědecký výbor/ Scientific Committee:

prof. Ing. Vladimír Adamec, CSc., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

JUDr. Ivan Barančík, PhD. UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

MUDr. Stanislav Brádka, Ph.D., Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany

prof. Ing. Václav Cempírek, Ph. D., Vysoká škola logistiky o.p.s.

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., dr.h.c., ČVUT, Fakulta biomedicínského inženýrství

prof. PhDr. Jan Eichler, CSc., Institut mezinárodních vztahů MZV ČR

doc. Ing. Miroslav Fišera, CSc., UTB ve Zlíně, Fakulta technologická

Mgr. Renata Havránková, Ph.D., ČVUT, Fakulta biomedicínského inženýrství

doc. Mgr. Zdeněk Hon, Ph.D., dr.h.c., ČVUT, Fakulta biomedicínského inženýrství

doc. Ing. Martin Hromada, Ph.D., UTB ve Zlíně, Fakulta aplikované informatiky

doc. Ing. Šárka Kročová, Ph.D., VŠB –Ostrava, Fakulta bezpečnostního inženýrství

prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc., MBA, dr.h.c., ČVUT, Fakulta biomedicínského inženýrství

Ing. Robert Pekaj MPA, Krajský úřad Zlínského kraje

MUDr. Dorian Pfeifer, Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje

plk. Ing. Vít Rušar, HZS Zlínského kraje

prof. Ing. David Řehák, Ph.D., VŠB, Fakulta bezpečnostního inženýrství

MUDr. Eva Sedláčková, Ph.D., Krajská hygienická stanice Zlínského kraje

prof. Ing. Vladimír Sedlařík, Ph.D., UTB ve Zlíně, CPS

Ing. Pavel Taraba, Ph.D., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

plk. JUDr. Jaromír Tkadleček, MBA, Policie České republiky – KŘP Zlínského kraje

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc. LL.M., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

JUDr. Josef Valenta, Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje

Ing. Jan Valouch, Ph.D., UTB ve Zlíně, Fakulta aplikované informatiky

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc., UTB ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení

Vydavatel / Publisher: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně / Tomas Bata University in Zlín

ISBN 978-80-7678-286-0

UHERSKÉ HRADIŠTĚ 2024

Obsah

Výzkum prevence agrese ve školách a školských zařízení se zaměřením na problematiku varovných signálů	
Mgr. Tibor A. Brečka, Ph.D., MBA, LL.M., Ing. Libor Sladký.....	7
Možnosti ochrany vysokých škol jako měkkých cílů	
Ing. Kateřina Dostálová.....	36
Ochrana měkkých cílů a připravenost zdravotnictví	
Ing. Václav Fišer.....	44
Resocializační aktivita z pohledu radikalizace v České republice	
Mgr. et Mgr. Pavel Gazárek.....	51
Sport a extremismus v Evropě: Hodnocení bezpečnosti na LOH ve Francii a ME ve fotbale v Německu 2024	
Mgr. Adéla Hofmannová, Ph.D.....	71
Informační působení jako bezpečnostní hrozba – zkušenosti policejních sborů Pobaltských zemí	
plk. Mgr. Kristýna Holubová, pplk. Mgr. Lukáš Hřibňák, Mgr. Lenka Jakubcová.....	83
Význam a dostupnosť informácií pre posudzovanie rizík územno- správnych jednotiek	
Boris Kollár, Daniel Chovanec, Jozef Ristvej.....	133
Vzdělávání orgánů krizového řízení územních samosprávných celků v souvislosti s možným ohrožením	
Ing. Mgr. Leona Loufková, Ing. Karel Malinovský.....	152
Plán obnovy pre ransomware útok v oblasti zdravotníctva	
Ing. Karin Nováková.....	164
Elektronizace managementu odsunu pacientů z místa MU do ZZ	
PhDr. Mgr. et Mgr. Antonín Pojeta, DBA, LL.M., Josef Trefil, DiS., Ing. Jan Kordík, Zdeněk Hošák.....	171

Bezpečnostní zajištění prvku kritické infrastruktury

PhDr. Mgr. et Mgr. Antonín Pojeta, DBA, LL.M.....177

Analýza migrace v České republice a bezpečnostní výzvy v kontextu ukrajinské krize

Josef Šenk, Jana Pupíková.....186

Analýza vybraných projektů občanské vědy využitelných v ochraně obyvatelstva:
případová studie České republiky

Tereza Srnečková, RNDr. Jakub Trojan, MSc, Ph.D.....212

Klub požárního sportu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Martin Šubrt, Lukáš Snopek a Martin Džermanský.....225

Řešení mimořádné události – podezření na VNN z pohledu orgánu ochrany veřejného zdraví

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc., LL.M., MUDr. Eva Sedláčková, Ph.D.,

Mgr. Vendula Ševčíková, Ph.D.....240

K aktuálnímu stavu enviromentální kriminality v České republice

JUDr. Radomíra Veselá, PhD. LL.M.....257

Výzkum prevence agrese ve školách a školských zařízeních se zaměřením na problematiku varovných signálů

Research on the Prevention of Aggression in Schools and Educational Institutions with a Focus on Warning Signs

Mgr. Tibor A. Brečka, Ph.D., MBA, LL.M.^{1,2,3}, Ing. Libor Sladký³

¹ Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, Fakulta biomedicínského inženýrství, České vysoké učení technické v Praze

² Katedra lidských zdrojů, Vysoká škola ekonomie a managementu, Nárožní 2600/9A, 15800 Praha 5

³ Asociace bezpečná škola, z.s, Hory 106, 360 01 Karlovy Vary

*tibor.brecka@seznam.cz

Abstrakt:

Výzkum prevence agrese ve školách z roku 2023, který navazuje na předchozí studii z roku 2022 (Sladký, Brečka a kol.), byl realizován Asociací bezpečná škola z.s. ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR. Tento výzkum, zahrnující 4085 pedagogů, probíhal od 24.5.2023 do 30.11.2023 a je největším na toto téma v ČR. Z dat z let 2021 a 2023 vyplývá, že fyzické útoky žáků dosahují 8 %, rodičů pod 2 %, zatímco verbální útoky jsou u obou skupin rovnoměrné (18 %). Incidentsy jsou nerovnoměrně rozloženy napříč ČR a často se dějí během běžných školních aktivit. Fyzická agrese je častější u mužů, nejvíce útoků páchají žáci ve věku 11-15 let. Verbální agrese dominuje u pubescentů, zatímco fyzická u mladších dětí. Výzkum také poukazuje na problém nedostatečného rozpoznávání varovných signálů před verbální agresí, což zdůrazňuje potřebu vzdělávání v této oblasti. Zvýšení povědomí a dovedností v rozpoznávání varovných signálů je klíčové pro prevenci konfliktů ve školách.

Abstract:

The 2023 research on aggression prevention in schools, building on the previous study from 2022 (Sladký, Brečka et al.), was conducted by the Safe School Association in cooperation with the Ministry of the Interior of the Czech Republic. This study, involving 4,085 educators, took place from May 24, 2023, to November 30, 2023, and is the largest of its kind in the Czech Republic. Data from 2021 and 2023 show that physical attacks by students occur at a rate of 8%, and by parents at under 2%, while verbal attacks are evenly distributed at 18% for both groups. Incidents are unevenly distributed across the Czech Republic and often occur during regular school activities. Physical aggression is more common among males, with the highest number of incidents committed by students aged 11-15. Verbal aggression is prevalent among adolescents, while physical aggression is more common in younger children. The research also highlights the problem of insufficient recognition of warning signs before verbal aggression, emphasizing the need for education in this area. Increasing awareness and skills in identifying warning signs is crucial for conflict prevention in schools.

Klíčová slova:

Prevence agrese; varovné signály; psychologie; bezpečnost ve školách; verbální a fyzické útoky.

Keywords:

Aggression prevention; warning signs; psychology; school safety; verbal and physical attacks.

1 Úvod

Agrese ve školním prostředí je stále aktuálním a závažným problémem, který má výrazný dopad na bezpečnost a pohodu jak žáků, tak pedagogů. Tento dokument se zabývá výzkumem prevence agresivního chování ve školách, který byl proveden v roce 2023. Výzkum se zaměřuje na identifikaci a analýzu varovných signálů, které by mohly pomoci včas rozpoznat a předcházet případným incidentům. Prevence agrese je klíčovým faktorem pro vytvoření bezpečného školního prostředí, kde se mohou všichni cítit chráněni a respektováni. Cílem

tohoto výzkumu je přispět k lepšímu porozumění problematiky a k vývoji efektivních strategií, které podpoří pozitivní a bezpečné klima ve školách.

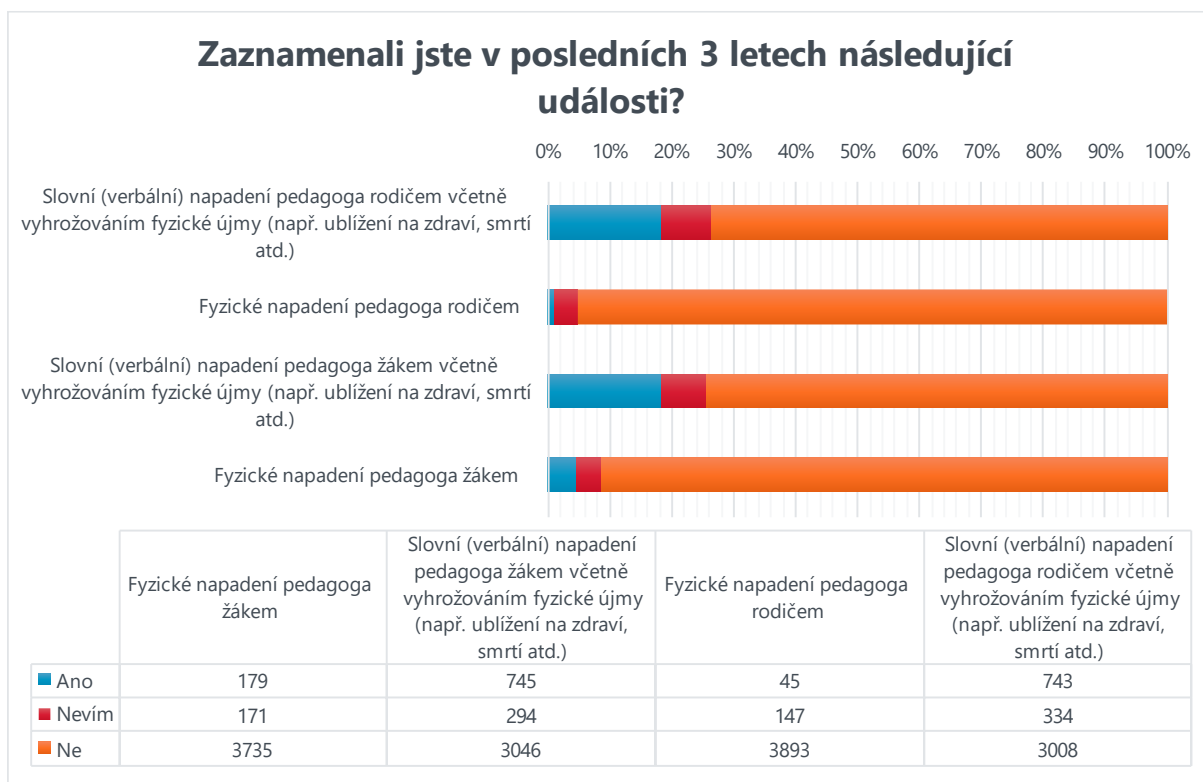
Výzkum Prevence agrese ve školách a školských zařízení z roku 2023 navazuje na prvotní výzkum v této oblasti s názvem Prevence agrese ve školách a školských zařízeních (Sladký, Brečka a kol, 2022).

2 Metodologie

Výzkum byl realizován Asociací bezpečná škola z.s. ve spolupráci s Ministerstvem vnitra České republiky. Sběr dat proběhl od 24.5.2023 do 30.11.2023. Osloveny byly základní a střední školy v České republice, resp. jejich pracovníci. Celkově odpovědělo 4085 pedagogů, což z výzkumu činí největší výzkum na toto téma realizovaný v České republice. Jednalo se o dotazníkové šetření. Dotazník měl celkem 36 otázek z nichž pro zde zpracované téma jsou relevantní zejména položky: Slovní (verbální) napadení pedagoga rodičem/ žákem včetně vyhrožování fyzické újmy (např. ublížení na zdraví, smrtí atd.); Fyzické napadení pedagoga žákem / rodičem; Byl jste někdy vy sám ve škole fyzicky napaden?; Kolikrát jste byl fyzicky napaden?; Pokud jste byl fyzicky napaden ve škole, jaký byl situační kontext?; Pokud jste byl fyzicky napaden ve škole, jakého pohlaví byl pachatel?; Pokud jste byl fyzicky napaden ve škole, kdo byl pachatel?; Pokud byl pachatelem žák (student), jaký byl jeho věk?; Pokud byl pachatelem žák (student), máte informace, že před spácháním útoku trpěl nějakým duševním onemocněním?; Pokud jste se s fyzickým napadením ze strany žáka (studenta) setkali, jak byste popsali varovné signály?; Byl jste někdy vy sám ve škole verbálně napaden?; Kolikrát jste byl verbálně napaden?; Pokud jste byl verbálně napaden ve škole, jaký byl situační kontext?; Pokud jste byl verbálně napaden ve škole, jakého pohlaví byl pachatel?; Pokud jste byl verbálně napaden ve škole, kdo byl pachatel?; Pokud byl pachatelem žák (student), jaký byl jeho věk?; Pokud byl pachatelem žák (student), máte informace, že před spácháním útoku trpěl nějakým duševním onemocněním?; Pokud jste se s verbálním napadením ze strany žáka (studenta) setkali, jak byste popsali varovné signály?; Co byste považovali za varovný signál?

3 Výsledky

Výsledky odpovědí na otázky, zda v posledních 3 letech zaznamenali Slovní (verbální) napadení pedagoga rodičem / žákem včetně vyhrožování fyzické újmy (např. ublížení na zdraví, smrti atd.); Fyzické napadení pedagoga žákem ú rodičem shrnuje následující graf (obr 1.)

Obr. 1: Zaznamenali jste v posledních 3 letech následující události?

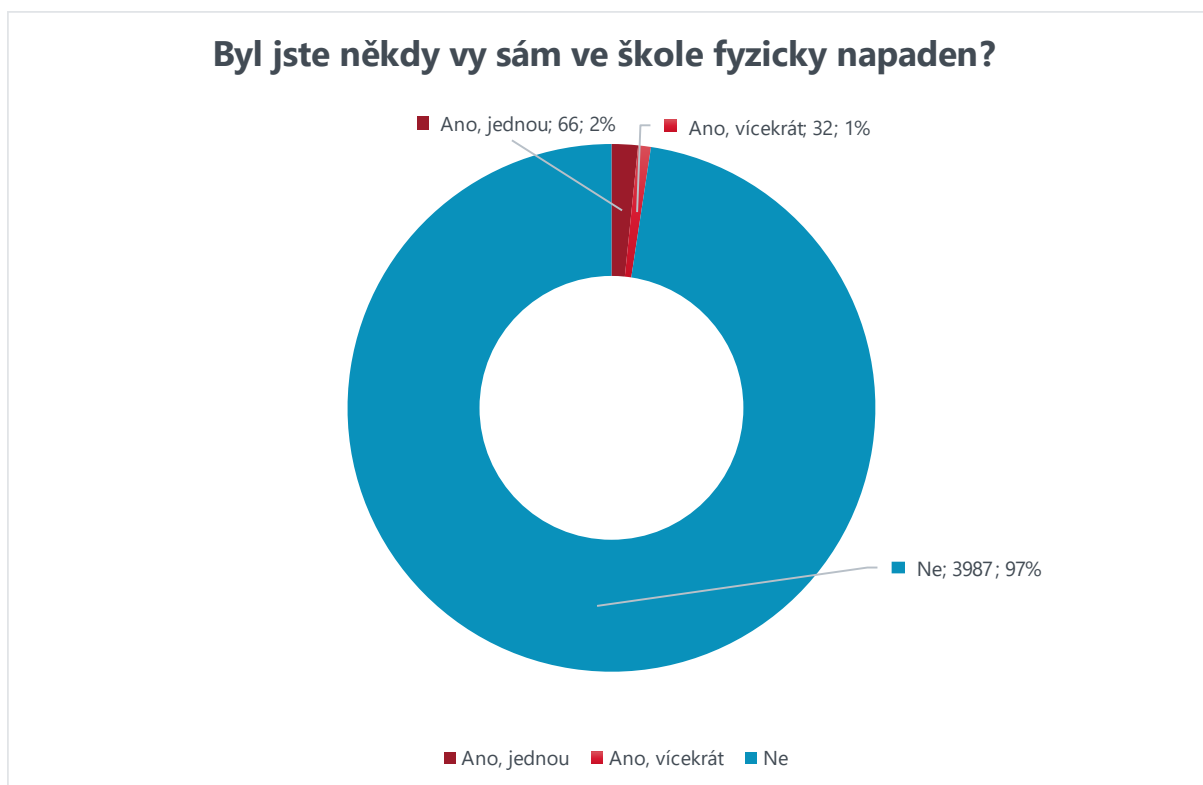
I když na první pohled převažují negativní odpovědi, je důležité si uvědomit, že za každou pozitivní odpověď se skrývá incident, který není možné ignorovat. Navíc zajímavé jsou odpovědi „nevím“. Znamená to, že respondent nedokáže vyhodnotit, zda situace byla nebo nebyla napadením? Právě toto téma, poznání a identifikace incidentu, agrese a varovných signálů se dále prolíná celým výzkumem.

Tyto "nevím" odpovědi mohou ukazovat na složitost interpretace a rozpoznání agresivního chování, což zdůrazňuje potřebu dalšího zkoumání této problematiky a vytváření prostoru pro otevřenou diskusi.

Je klíčové si uvědomit, že vnímání napadení může být subjektivní a závislé na mnoha faktorech, jako je kulturní pozadí, osobní zkušenosti či současný emoční stav. Proto je nezbytné zkoumat různé perspektivy a faktory, které ovlivňují identifikaci a interpretaci agresivního chování. Tento multidimenzionální přístup nám umožňuje lépe porozumět povaze konfliktů a agresivního chování a následně vypracovat účinné strategie prevence a intervence.

Výsledky odpovědí se do značné míry shodují s přecházejícím šetřením (Sladký, Brečka a kol, 2022).

Otázka Byl jste někdy vy sám ve škole fyzicky napaden? Je zpracována do grafu (obr. 2)

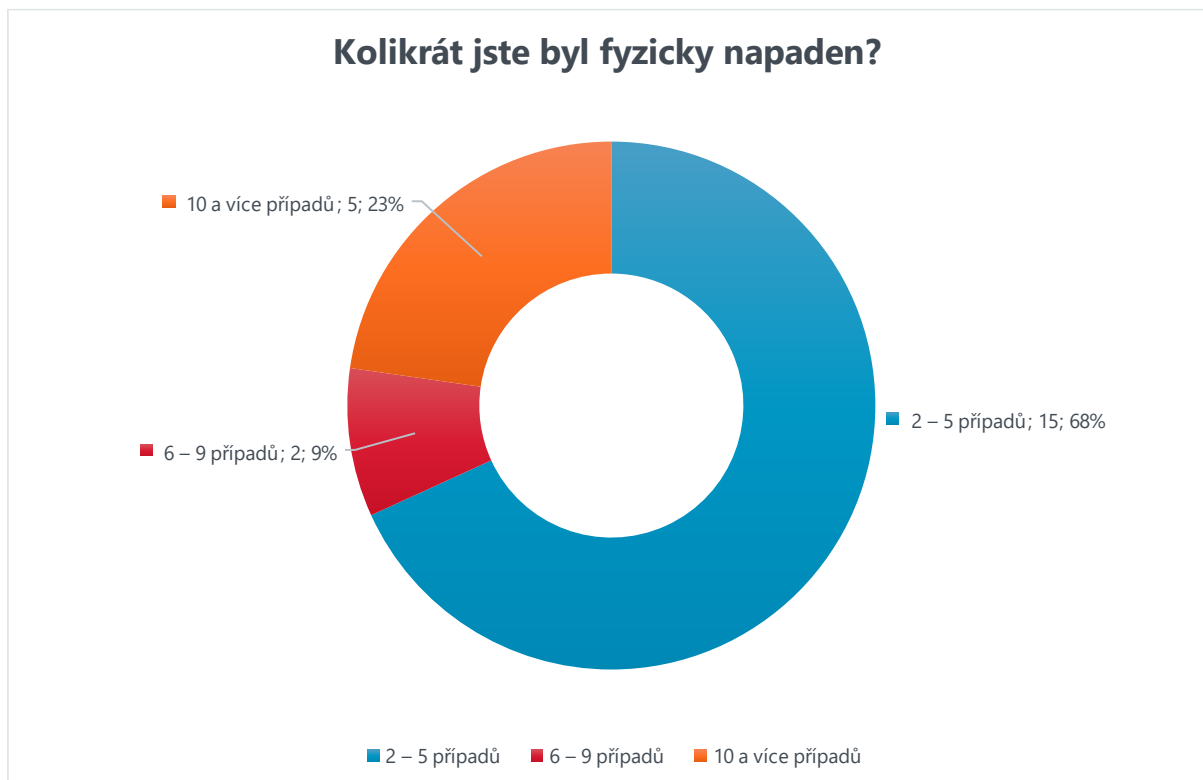
Obr. 2: Byl jste někdy vy sám ve škole fyzicky napaden?

I zde se setkáváme s malým počtem pozitivních odpovědí, ale stejně jako u předchozí otázky platí, že za každou pozitivní odpověď se skrývá incident, který může mít různě intenzivní negativní dopad na všechny zúčastněné strany. Zvláště opakující se incidenty vyžadují zvýšenou pozornost, protože s vysokou pravděpodobností signalizují závažnější patologie.

Je nezbytné, aby pedagogové, školský personál a rodiny společně pracovali na identifikaci a řešení těchto opakujících se incidentů. Analyzovat vzory chování, hledat společné faktory a přijímat preventivní opatření je klíčem k tomu, abychom předešli dalším negativním důsledkům.

Taková systematická a koordinovaná reakce je nezbytná pro posílení bezpečnosti a pohody ve školním prostředí. Pouze prostřednictvím spolupráce a účinného řízení můžeme zajistit, že škola bude místem, kde se žáci cítí chráněni a podporováni ve svém osobním a akademickém rozvoji.

S tím souvisela i otázka, kolikrát k napadení případně došlo, viz obr. 3.

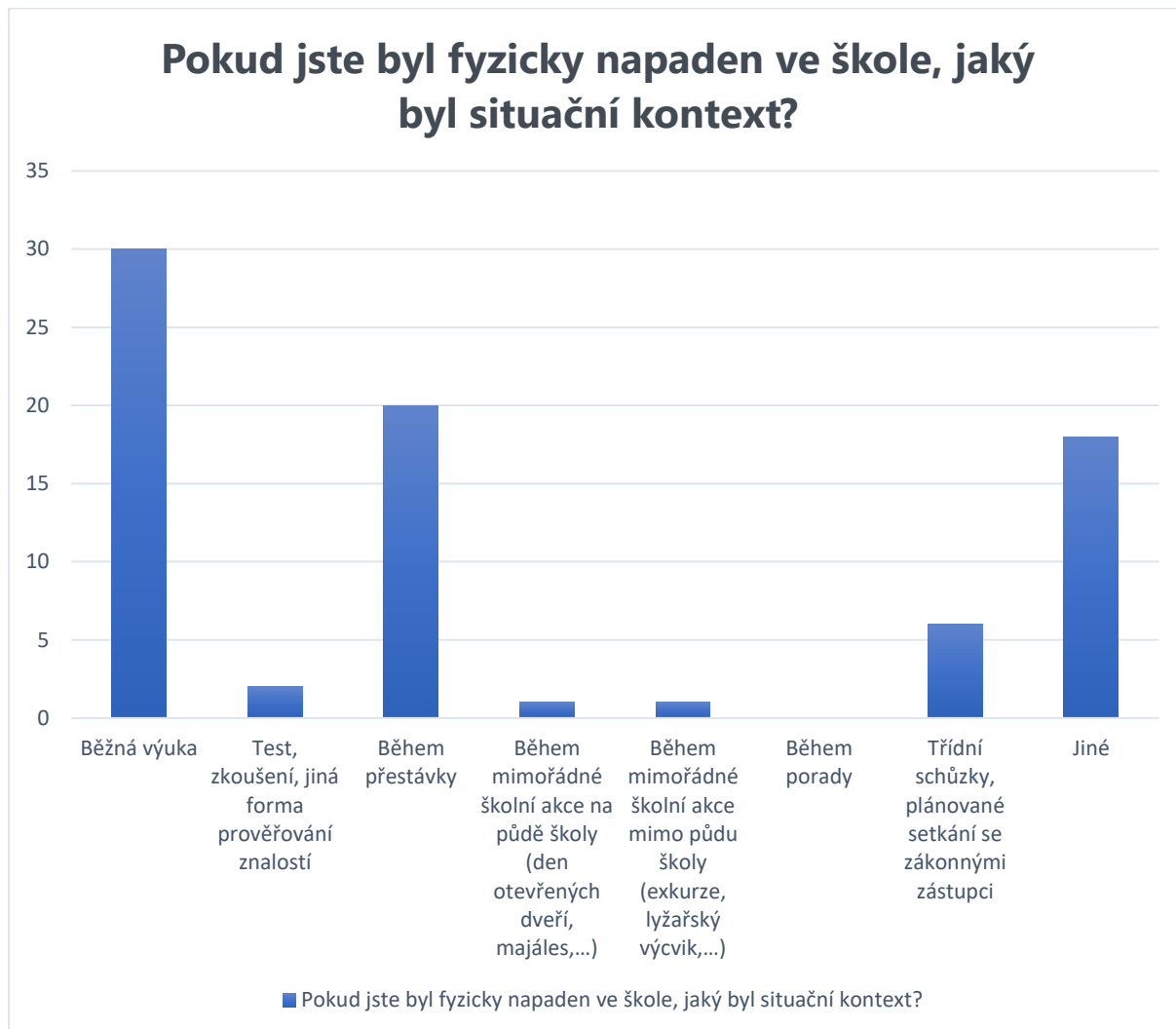
Obr. 3: Kolikrát jste byl fyzicky napaden?

Právě na počet fyzických útoků se ukazuje ta nejzávažnější patologie. Opakované incidenty naznačují, že nemůžeme jednoduše přičítat tyto události náhodě. Je zřejmé, že je třeba hlouběji proniknout do kořenů tohoto opakujícího se chování a nalézt jeho příčiny.

Taková systematická analýza musí zahrnovat široké spektrum faktorů, včetně osobních zkušeností žáka, rodinné dynamiky a prostředí ve škole. Je nezbytné, aby se pedagogové a školní management aktivně zapojili do tohoto procesu, aby byli schopni rozpoznat varovné signály a poskytli odpovídající podporu a intervence.

Tím, že se zaměříme na tyto hlubší kořeny a faktory, které přispívají k opakované fyzické agresi, můžeme lépe porozumět tomuto problému a vyvinout účinná opatření na jeho řešení. Je to úkol, který vyžaduje spolupráci mezi školami, rodinami a komunitami, abychom zajistili bezpečnější a podpůrnější prostředí pro všechny zúčastněné.

Další otázka směřovala na situační kontext těchto útoků (obr. 4)

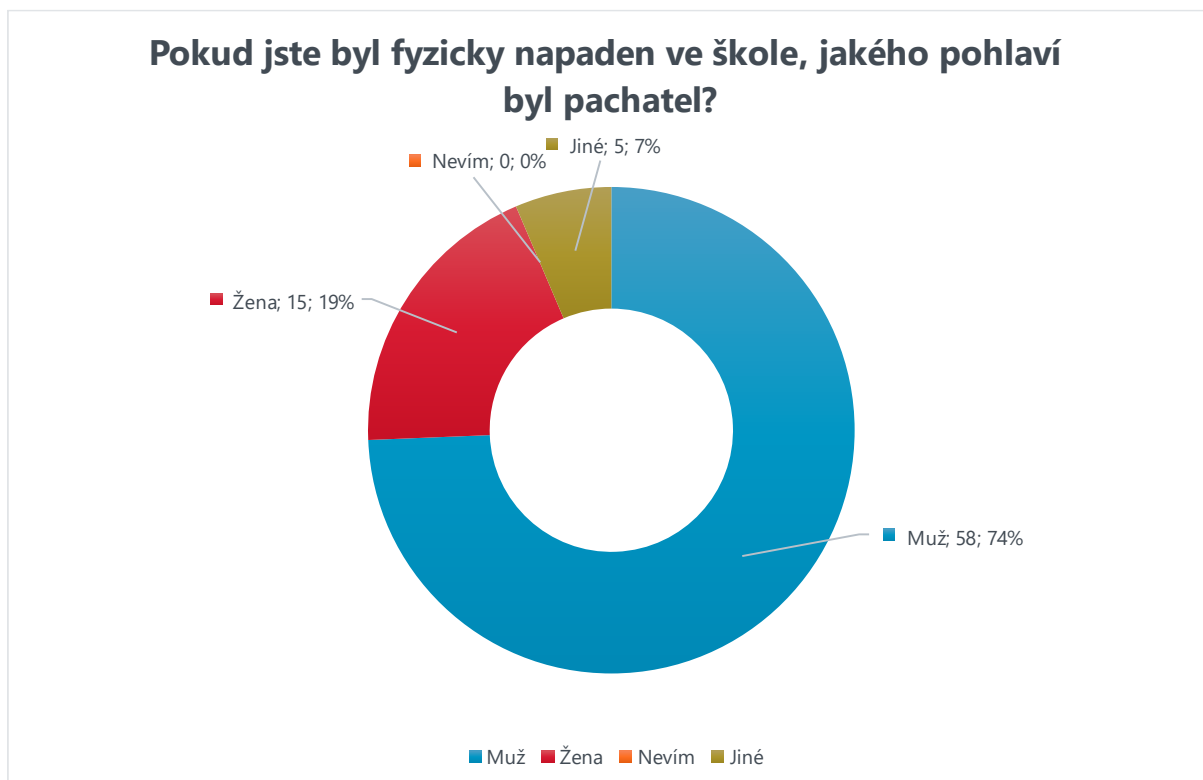

Obr. 4: Jaký byl situační kontext napadení?

Z odpovědí je zřejmé, že neexistuje situace, která by byla významně více spojena s rizikem napadení, naopak, jedná se o naprosto běžné a každodenní situace, jako je běžná výuka či přestávka. Nižší míra napadení při specifických situacích, jako jsou třídní schůzky či různé formy ověřování znalostí mohou indikovat i schopnost pedagogů se na tyto předem potenciálně konfliktní situace adekvátně připravit. Velmi důležitý je i malý počet incidentů při již zmíněném ověřování znalostí. Jak je vidět, samotné ověřování znalostí není zásadně rizikovou situací a

nemělo by se od ní ustupovat. Samozřejmostí však je adekvátní a profesionální přístup k této oblasti pedagogů. Pokud je postupováno správně a profesionálně, není důvod se těchto situací obávat a ani jejich počet snižovat či dokonce eliminovat.

Zajímalo nás samozřejmě také pohlaví pachatele (obr. 5).

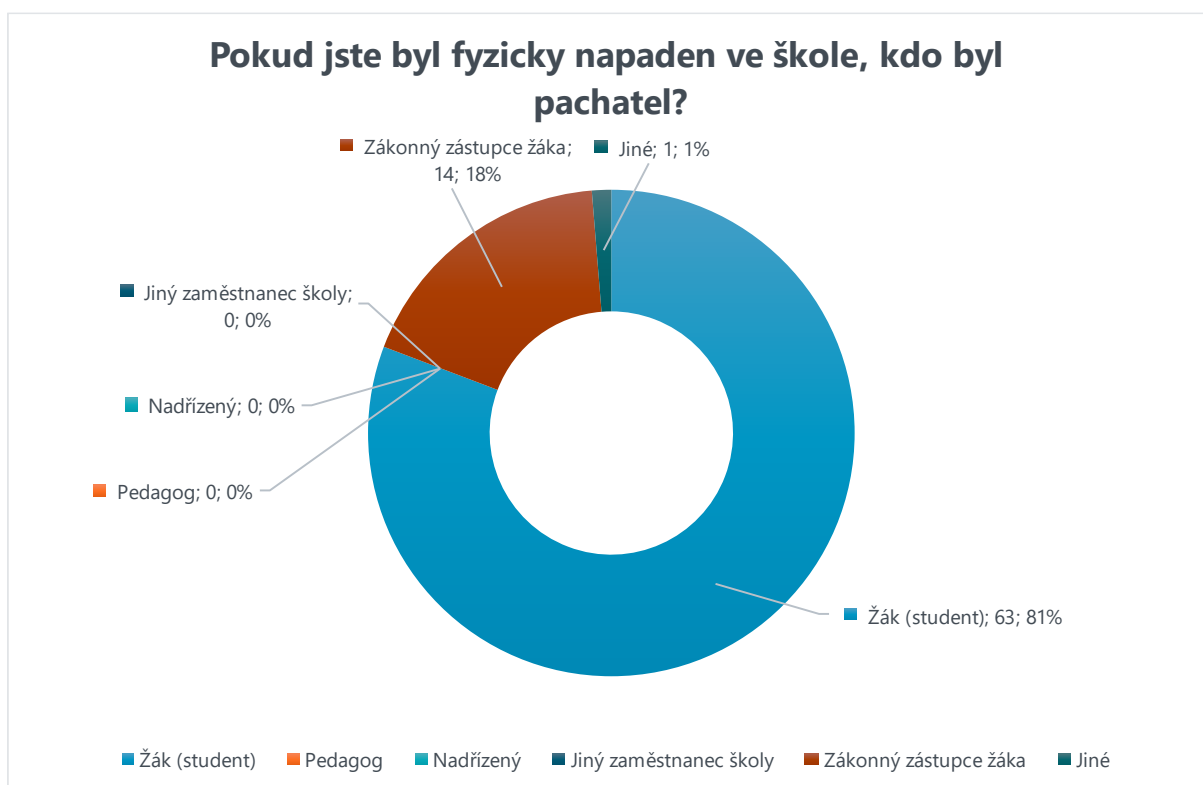
Obr. 5: Jaké bylo pohlaví pachatele?

Odpověď na otázku týkající se pohlaví pachatele přesně koresponduje s výsledky jiných srovnatelných studií (Björkqvist, K., & Österman, K. (2018), Archer, J. (2004), Brečka et al, 2023). Většina z těchto výzkumů ukazuje, že v případě fyzické agrese převažují muži, což je trend, který je dobře zdokumentovaný a dobře známý.

Nicméně je důležité si uvědomit, že existují i případy, kdy se agresivního chování dopustily ženy, i když ve značně menším procentuálním zastoupení. Tato skutečnost, zatímco neobvyklá, není však nemožná. Je to důležitý fakt, který nás vede k dalšímu zkoumání a porozumění genderovým rozdílům v projevech fyzické agresivity a způsobům, jak tuto problematiku řešit

v rámci prevence a intervence. Zohlednění těchto variací je klíčové pro vytváření komplexních a efektivních strategií, které reflektují různorodost lidských projevů a potřeb.

Kromě pohlaví je také důležitá otázka na pozici, řazení pachatele, viz obr. 6.

Obr. 6: Kdo byl pachatelem napadení?

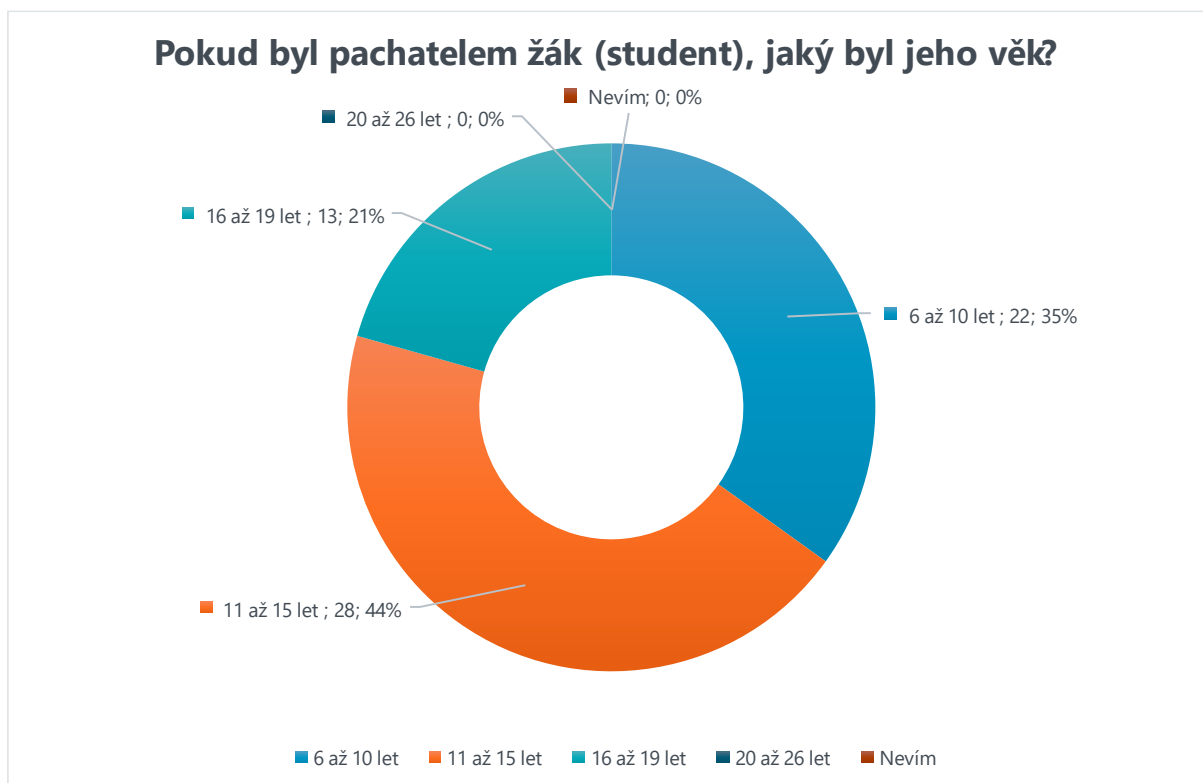
Zcela zřetelně a jednoznačně vyplývá z našeho výzkumu, že většinu fyzických útoků na školách provádějí samotní žáci (81 %). Tato statistika je alarmující a vyžaduje naléhavou pozornost a akci. Výsledky dále ukazují, že druhou nejčastější skupinou pachatelů jsou rodiče, kteří jsou zároveň zákonnými zástupci žáků. Tento fakt vyvolává otázky nejenom ohledně chování samotných žáků, ale také ohledně vlivu rodinného prostředí a výchovy na agresivní tendence mládeže.

Takové závěry nám jasně ukazují, že je třeba zaměřit se na prevenci a řešení agresivního chování u žáků již v raném věku, a zároveň zapojit rodiče do procesu výchovy a prevence. Je

zřejmé, že žáci a jejich rodiny představují zásadní bod, kde je třeba začít při hledání efektivních opatření pro zajištění bezpečného a harmonického prostředí ve školách.

V případě, že útočníkem byl žák, zajímal nás jeho věk, obr. 7.

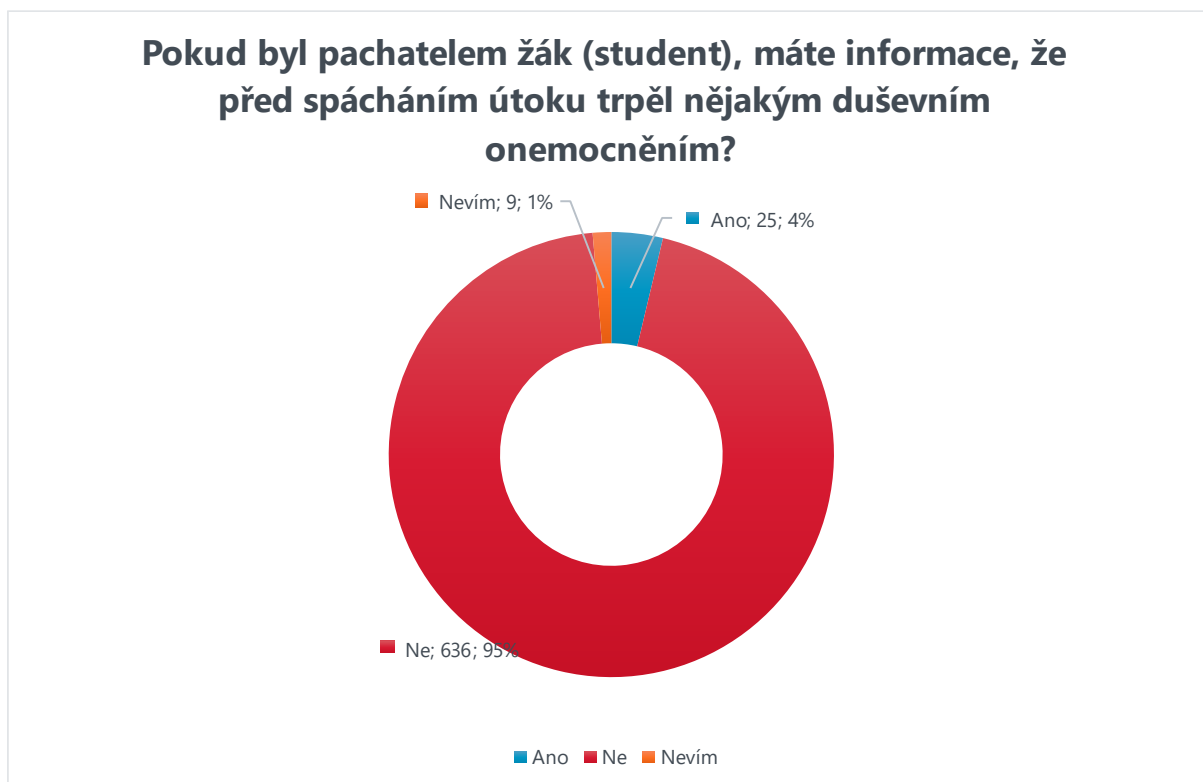

Obr. 7: Věk pachatele – žáka.

Co se týče věku, nejvíce napadení ze strany žáka připadá na věkovou hranici 11-15 let, což pozitivně koresponduje s obdobným výzkumem (Brečka et al, 2023). Za pozornost však stojí i druhá nejpočetnější věková skupina, a to je 6-10 let. U první skupiny vyšší počet útoků jasně souvisí s pubescencí, je však otázkou, co stojí za větším množstvím útoků ze strany žáků mladšího a středního školního věku. Nabízí se otázka souvislosti agresivního chování jak s různými možnými duševními poruchami, tak také stylem výchovy či vlivu moderních technologií. Také je ve hře ještě omezená schopnost hranic chování a neschopnost odhadnout jeho konsekvence. Tato problematika si zaslouží další zkoumání a je nutné hledat odpověď na otázku, zda se hranice agresivního chování postupně snižuje, čemuž právě toto vysoké číslo

agresivních fyzických útoků napovídá. Na posledním místě je věková skupina 16-19 let, zde by měly být již plně rozvinuty kognitivní funkce, a tedy by chování mělo podléhat více vědomé a racionální kontrole. To je vede sice k úbytku fyzických napadání jako takových, zvyšuje se zde však míra intenzity a efektivity provedení.

Vzhledem k tomu, že jiné výzkumy (Brečka et al, 2023) poukazovali na důležitost duševních onemocnění v anamnéze pachatele, další otázka směřoval na znalost případného duševního onemocnění u pachatele (obr.8).

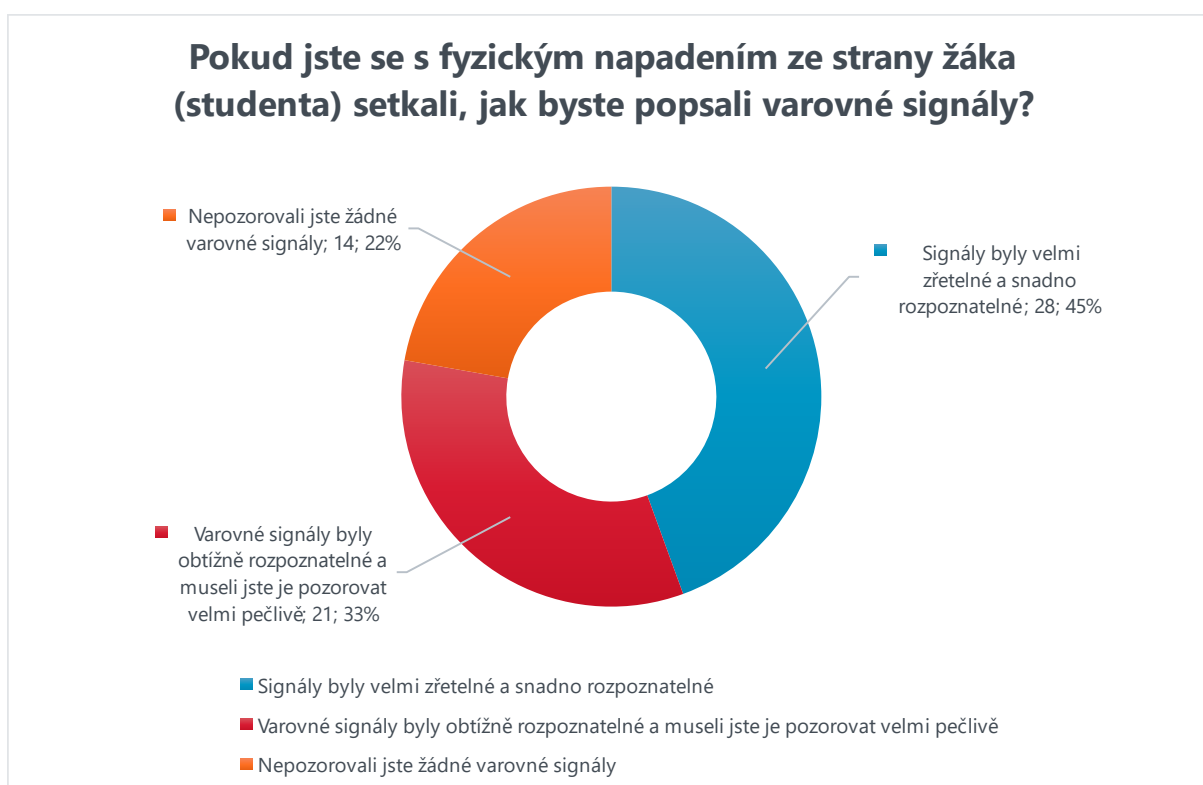
Obr. 8: Trpěl pachatel žák duševním onemocněním?

Důležité je si uvědomit, že otázka nesměřovala k zjištění existence duševní poruchy, ale k tomu, zda respondent měl o její případné existenci informace. Pouze u 4 % případů byly tyto informace známy. Vzhledem k výsledkům výzkumu Brečka et al, 2023 je možné se domnívat, že přítomnost duševní poruchy či poruchy chování byla i u jiných incidentů, avšak respondent neměl o její existenci povědomí. Právě nevědomost o existenci duševní poruchy či poruchy

chování u žáka je kritickým faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost vzniku konfliktní situace. Bohužel v současné právní úpravě však škola nemá nárok na informace o duševním stavu žáků, pokud jí je žák či jeho zákonný zástupce neposkytne, viz. z. č. 372/2011 Sb. Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), §65 odst.2.

Tento fakt se jeví jako naprosto klíčový pro správné nastavení přístupu a komunikace k těmto žákům, a tedy vedoucí k významné minimalizaci incidentů ve školách a školním prostředí. Znalost duševního stavu žáka je naprosto nutným předpokladem pro kvalitní a úspěšný pedagogický proces.

Jedna ze stěžejních otázek cílila na schopnost pedagogů v případě konkrétních útoků rozpoznat varovného signály (Obr. 9)

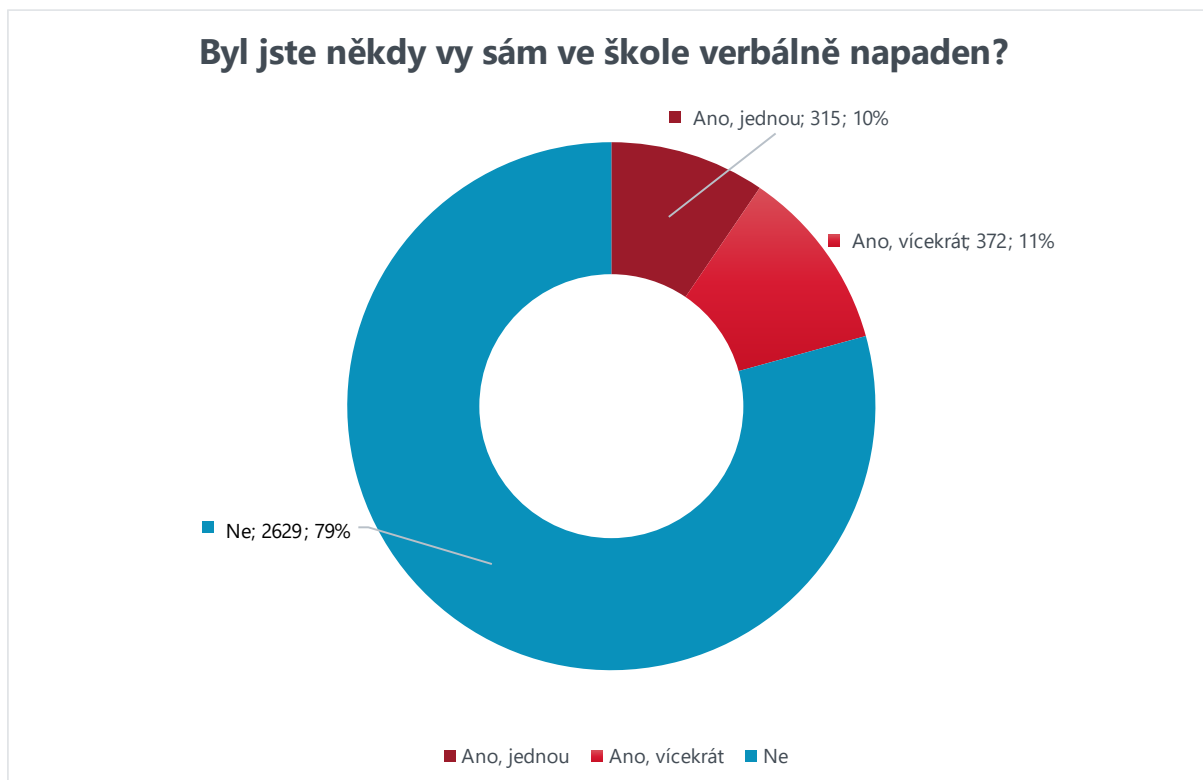

Obr. 9 Jak byste popsali varovné signály?

Z odpovědí je jasné, že respondenti mají schopnost varovné signály zaznamenat, ale tato schopnost rozhodně není na úrovni, na které by mohla a měla být. Ve 22 % nedošlo k rozpoznání varovných signálů vůbec a ve 31 % jen s obtížemi. I když ve 45 % případů k rozpoznání varovných signálů došlo, přesto se nepodařilo incidentu předejít. Varovné signály jsou přítomné vždy, a schopnost jejich zaznamenání a interpretace je klíčová pro eliminování incidentu. Z výše uvedených odpovědí plyne jednoznačná potřeba vzdělávání v této problematice.

Efektivní vzdělávací programy mohou zvýšit povědomí o různých typech varovných signálů a posílit schopnost respondenta adekvátně reagovat v potenciálně nebezpečných situacích. Důraz by měl být kladen nejen na identifikaci samotných signálů, ale také na strategie prevence a intervence, které by mohly zabránit eskalaci konfliktu či agresivního chování.

Osobní zkušenost respondentů s verbálním napadením popisuje obr. 10.

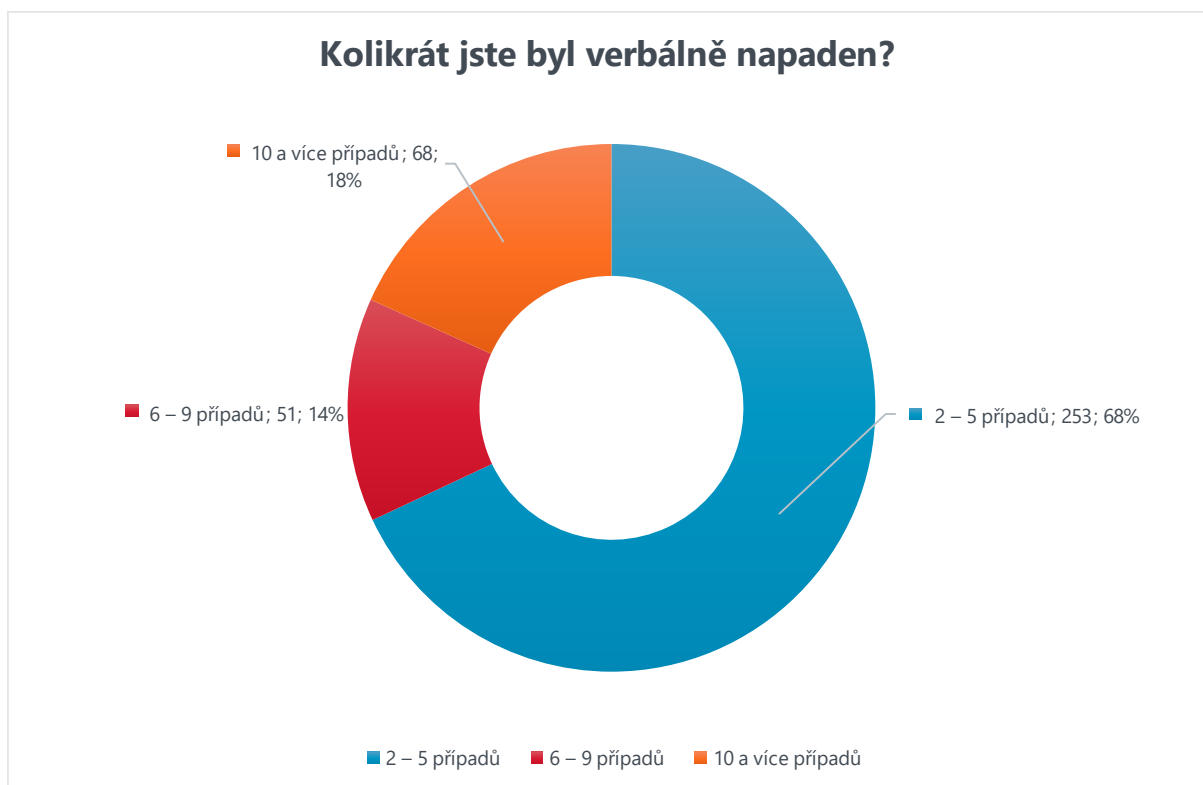
Obr. 10: Byl jste někdy vy sám ve škole verbálně napaden?

Verbální agrese je bezesporu mnohem častější než agrese fyzická, což se odráží i v odpovědích respondentů. V případě verbální agrese je ještě zřetelněji patrný problém s nastavením hranice mezi akceptovatelným a neakceptovatelným chováním. Tato hranice je klíčová, protože určuje, jak jsou určité verbální projevy vnímány – jako přijatelné komunikativní formy či jako agresivní akt.

Zvláště problematická je situace kolem vulgarismů a slangových označení. Tyto formy slovního projevu jsou často používány bez přemýšlení o jejich účinku na ostatní. Zatímco někteří mohou vnímat určité výrazy jako běžnou součást komunikace, pro jiné mohou být urážlivé a agresivní. Proto je klíčové, aby školy a pedagogové společně s rodinami a žáky pracovali na definování a respektování hranic v verbálním vyjadřování.

Tato práce by měla zahrnovat vzdělávání o úctě k druhým, empatii a komunikaci bez agresivity. Důraz by měl být kladen i na posílení porozumění různorodosti jazyka a kultur, aby se minimalizovalo riziko nedorozumění a konfliktů. Pouze tak můžeme vytvořit prostředí, kde je každý respektován a cítí se bezpečně ve svém projevu.

Četnost případných napadení popisuje obr. 11.

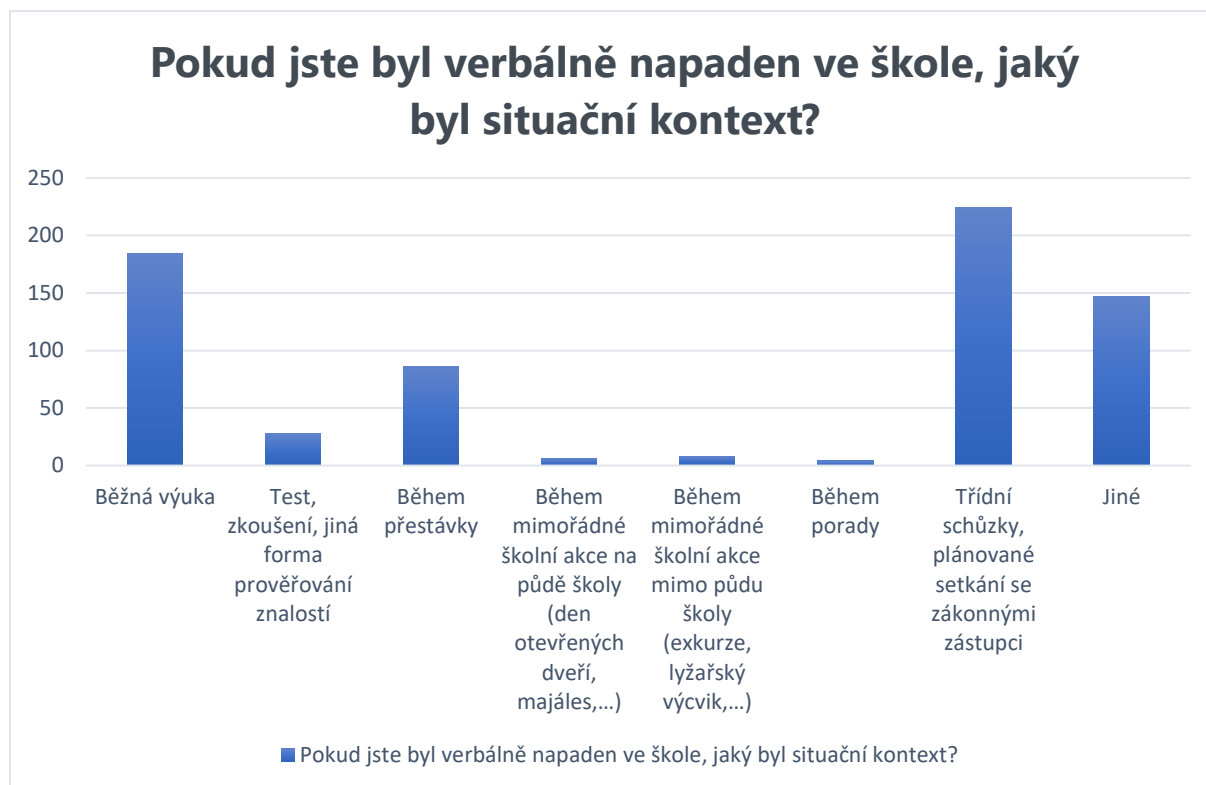
Obr. 11: Kolikrát jste byl verbálně napaden?

Obdobně jako u opakujícího se napadání fyzického, i opakující se verbální agrese vyžaduje zvýšenou pozornost, protože ona sama navíc může být předstupněm agrese fyzické. Opakované incidenty naznačují, že nemůžeme jednoduše přičítat tyto události náhodě. Je zřejmé, že je třeba hlouběji proniknout do kořenů tohoto opakujícího se chování a nalézt jeho příčiny.

Taková systematická analýza musí zahrnovat široké spektrum faktorů, včetně osobních zkušeností žáka, rodinné dynamiky a prostředí ve škole. Je nezbytné, aby se pedagogové a školní management aktivně zapojili do tohoto procesu, aby byli schopni rozpoznat varovné signály a poskytlí odpovídající podporu a intervence.

Dalším důležitým aspektem je otázka hranice tolerovatelných projevů. Co daný v jedinec v konkrétní situaci vnímá jako ještě běžný průběh mezilidské interakce a co už je vnímáno jako verbální napadání? Jaká slova jsou akceptovatelná a jaké lze již řadit mezi vulgarismy a verbální útoky? Na tuto otázku je také nutné znát odpověď.

Opět i v těchto případech je důležitý situační kontext (obr. 12)

Obr. 12: Situační kontext verbálního napadení

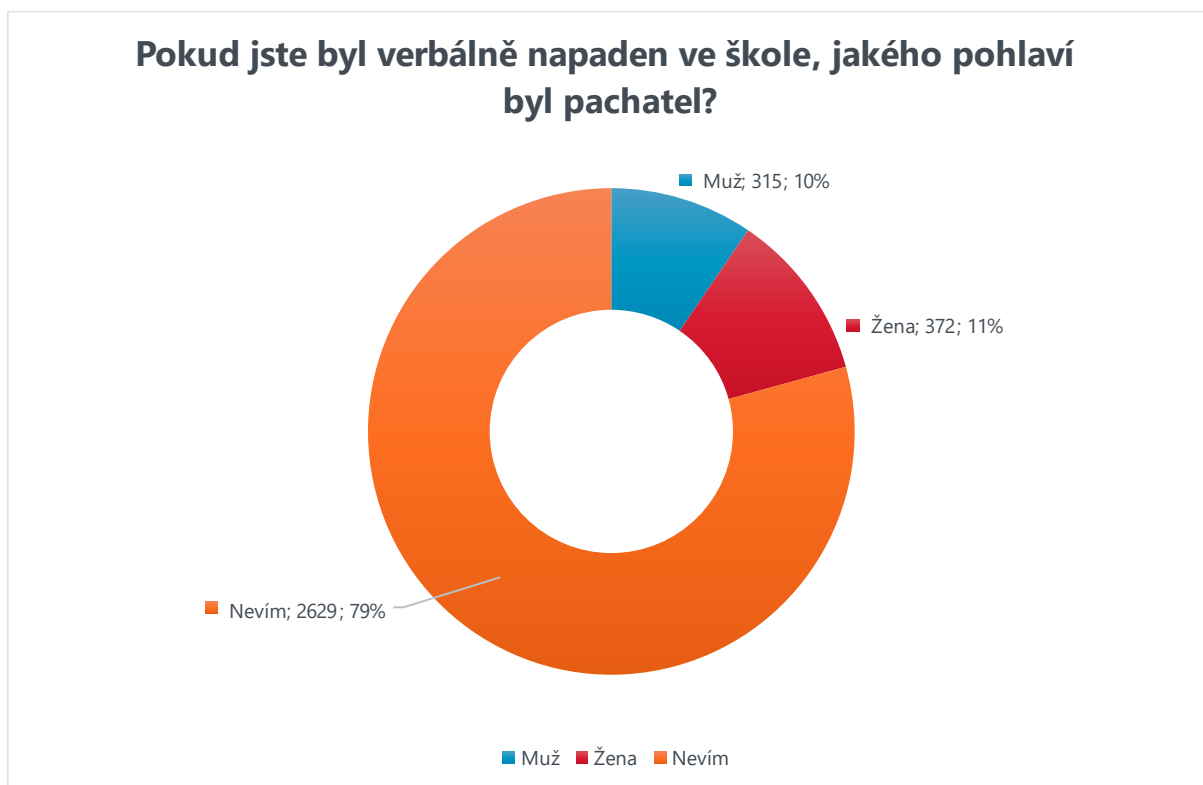
Z odpovědí respondentů jasně vyplývá, že verbální agresi nelze jednoznačně spojit s určitými situacemi jako výrazně rizikovými. Právě naopak, agresivní verbální projevy se vyskytují v běžných a každodenních situacích, jako je například běžná výuka nebo přestávky mezi hodinami. Nižší výskyt verbální agrese ve specifických situacích, například během třídních schůzek nebo různých formách ověřování znalostí, může naznačovat schopnost pedagogů adekvátně se připravit na tyto potenciálně konfliktní situace.

Zvláště důležité je pozorovat malý počet incidentů během ověřování znalostí. Tento fakt naznačuje, že samotné ověřování znalostí není inherentně spojeno s významným rizikem verbální agresivity a nemělo by se z toho důvodu zcela upouštět. Klíčem k úspěšnému zvládnutí

těchto situací je však adekvátní a profesionální přístup pedagogů. Pokud se tyto situace řídí správně a profesionálně, není důvod obávat se jejich četnosti nebo dokonce je eliminovat.

Je zřejmé, že se jedná o oblast, která vyžaduje neustálou pozornost a úsilí pedagogů, aby se zajistilo, že prostředí ve škole bude respektující a bezpečné pro všechny zúčastněné. Spolupráce mezi pedagogy, žáky a jejich rodinami je klíčem k prevenci a řešení verbální agrese ve školním prostředí.

Obdobně jako u pouze registrovaných útoků i v případech útoků přímo na respondenta nás zajímalo pohlaví pachatele, v případě, že se jednalo o žáka, viz obr. 13.

Obr. 13: Pohlaví pachatele u verbálního napadení

Zde je naprosto překvapivá míra odpovědi Nevím (79 %). Zdá se, jako by respondenti nebyly schopni určit zdroj, tedy určit, zda pachatel byl mužského anebo ženského pohlaví. Příčinou může být buď nemožnost identifikace pachatele např. při výkřiku v hloučku žáků, ale také to,

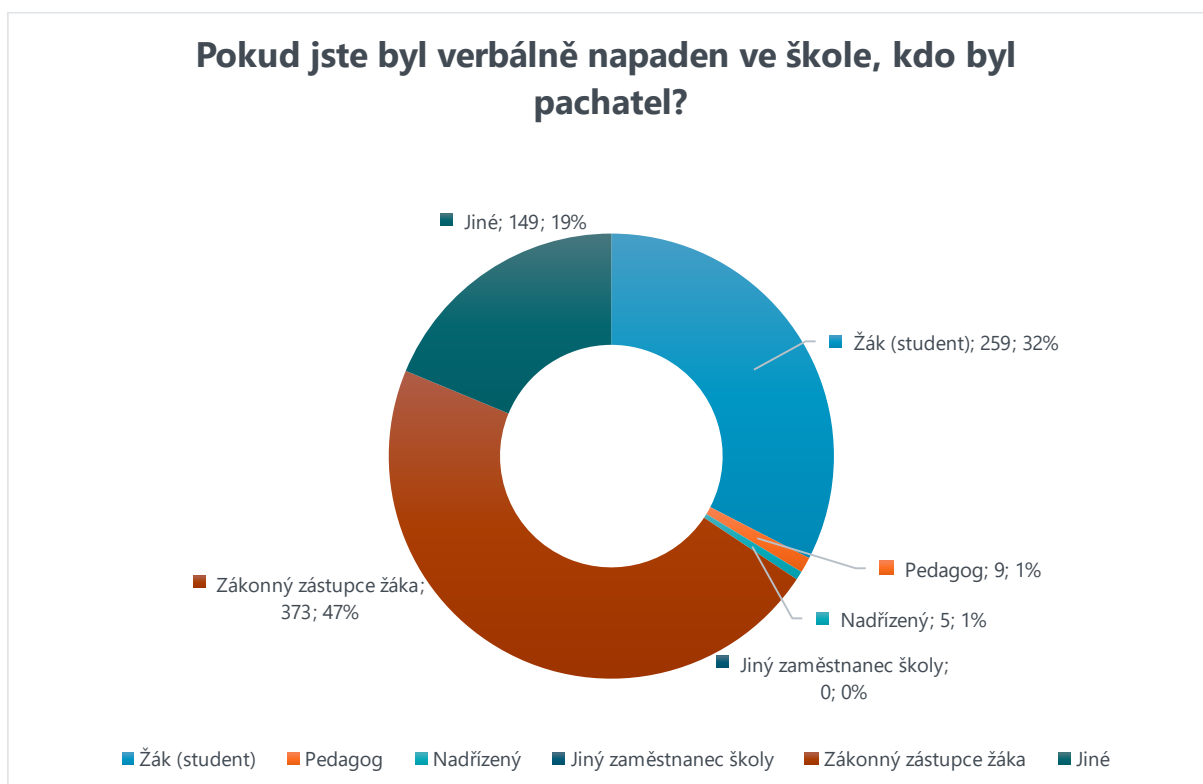

že pedagogové těmto incidentům nevěnují dostatečnou pozornost, což je velmi znepokojující, neboť se tím snižuje jejich schopnost vnímat, interpretovat a vyhodnocovat varovné signály.

Dalším důvodem může být již velmi nezřetelná paměťová stopa, což se ale jeví jako velmi nepravděpodobné, aby v epizodické paměti zůstal záznam o verbálním napadení, avšak bez jeho původce.

Dalším možným vysvětlením může být fungování egoobránných mechanismů. Ať je však vysvětlení jakékoliv, je nutné pracovat na lepším vnímání těchto typů incidentů. Bez schopnosti věnovat pozornost daným situacím se jen těžko zlepší schopnost varovné signály včas zaznamenat a správně interpretovat.

Obdobně jako u pouze registrovaných útoků i v případech útoků přímo na respondenta nás zajímala pozice, role pachatele, viz obr. 14.

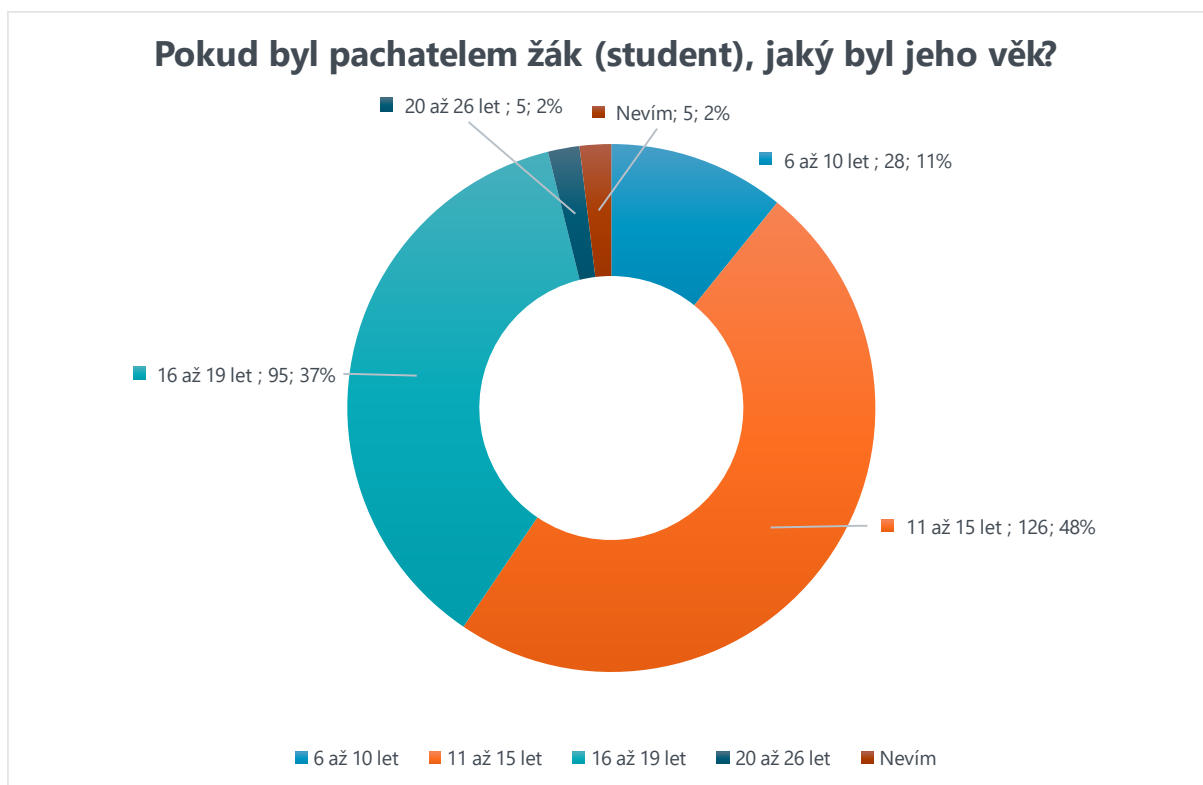
Obr. 14: Kdo byl pachatelem verbálního napadení?

Z těchto odpovědí vyplývá naprostá převaha verbální agrese ze strany zákonných zástupců – rodičů, a to celých 47 %. Je důvodné se domnívat, že existuje vztah mezi verbální agresí rodičů a verbální agresí jejich či jim svěřených dětí, neboť děti vědomě i nevědomě přebírají vzorce chování svých rodičů.

Navíc toto jednání souvisí s problematikou autority pedagoga obecně ve společnosti, kterou lze považovat za klesající. Přibývá tak rodičů, pro které je pedagog vhodným objektem verbální agrese. Verbální agrese ze strany žáků pak následuje v závěsu se 32 %.

Zajímavá je i odpověď „Jiné“. Je otázkou, kdo vše se pod touto odpovědí může skrývat. S velkou pravděpodobností se může jednat buď o člověka, který do budovy vstupuje v rámci svého zaměstnání (opraváři, dělníci, etc..) a nebo se může jednat o jiné osoby vstupující do školy za jiným účelem (škola má jídelnu i pro občany, pronajímá sportoviště, či jsou v budově školy umístěny další instituce).

Obdobně jako u pouze registrovaných útoků i v případech útoků přímo na respondenta nás zajímal věk pachatele, v případě, že se jednalo o žáka, viz obr. 15.

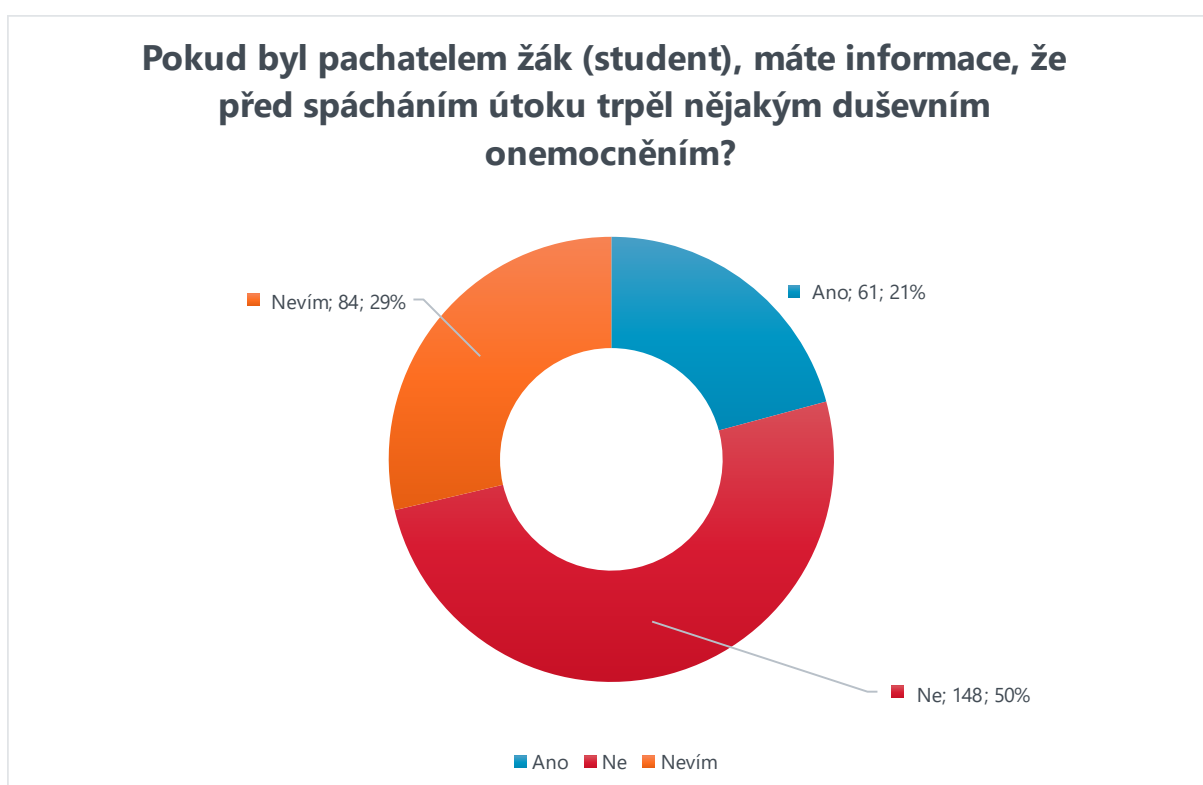
Obr. 15: Věk pachatele – žáka

Zde jasně dominuje kategorie pubescentů, což není nijak překvapivé. Naopak u skupiny mladšího a středního školního věku je verbální agrese méně častá než agrese fyzická. Vysvětlením opět může být určitá nezralost, která se lépe a snázeji emanuje v agresi fyzickou nežli v agresi verbální.

Verbální agrese je totiž z pohledu kognitivních funkcí složitější a komplikovanější než agrese fyzická, kde jde a priori o senzomotoriku. Při verbální agresi se zapojuje široká škála kognitivních procesů, včetně lingvistických schopností, porozumění sociálním normám a kontextu, emocionální regulace a schopnosti vyjadřování. Navíc verbální agresi mohou doprovázet složité sociální dynamiky a strategie, jako je manipulace, vyhrožování a další, což zvyšuje její komplexitu a potenciální dopady na oběť.

Tento druh agrese může mít dlouhodobé psychologické důsledky pro oběť, a to i v případě, že nedochází k fyzickému poškození. Verbální útoky mohou zasáhnout do sebevědomí a sebeúcty, vyvolat pocity strachu, bezmoci a deprese a narušit mezilidské vztahy.

Obdobně jako u pouze registrovaných útoků i v případech útoků přímo na respondenta nás zajímal případná přítomnost duševní poruchy v anamnéze, v případě, že se jednalo o žáka, viz obr. 16.

Obr. 16: Přítomnost duševního onemocnění u pachatele – žáka

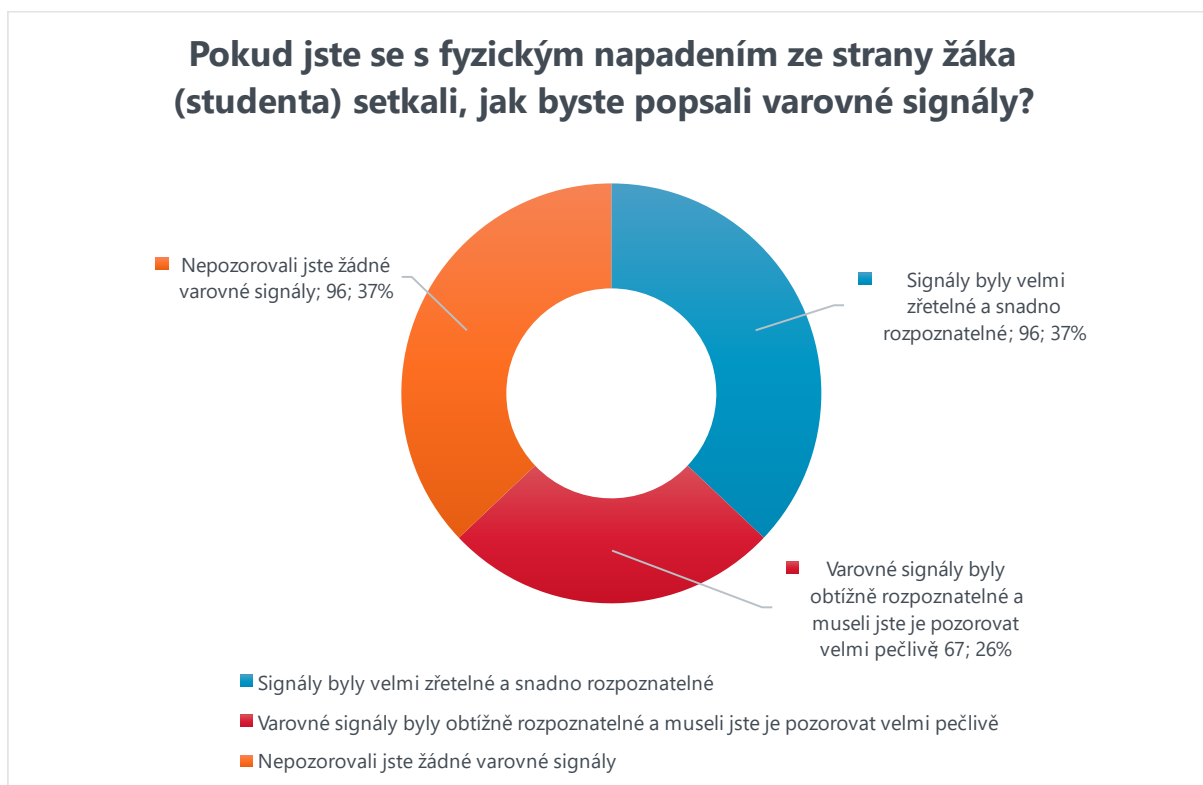
Podobně jako u fyzické agrese, i u verbální agrese se setkáváme s problémem ne existence samotné psychické poruchy nebo poruchy chování, ale spíše s nedostatečnou informovaností respondentů o těchto poruchách.

Je důležité si uvědomit, že mnoho forem verbální agrese může být spojeno s různými psychickými či behaviorálními problémy, jako jsou například agrese způsobená nezvládnutými emocemi, nedostatečnými komunikačními dovednostmi nebo nedostatkem sebeovládání.

Avšak respondent nemusí být schopen tyto faktory identifikovat nebo si uvědomit, že jsou přítomny.

Tato neznalost může vést k podcenění nebo nesprávnému porozumění verbální agrese a jejích příčin. Proto je důležité vzdělávat respondenty a poskytovat jim informace o různých formách psychických poruch a chování, které mohou být spojeny s agresí. Tímto způsobem můžeme lépe porozumět podstatě verbální agrese a lépe ji řešit a prevenci.

Obdobně jako u pouze registrovaných útoků i v případech útoků přímo na respondenta nás zajímala míra viditelnosti a rozpoznatelnosti varovných signálů, viz obr. 17.

Obr. 17: Varovné signály u fyzického napadení žákem

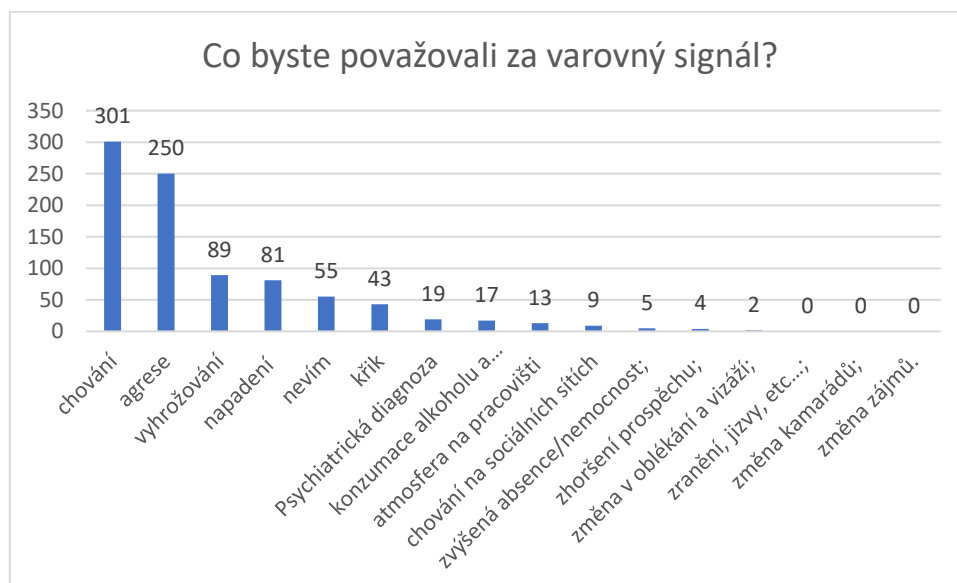
Odpovědi respondentů ještě výrazněji, než v případě varovných signálů fyzické agrese naznačují problémy nebo neschopnost identifikovat varovné signály předznamenávající verbální agrese.

Tento nedostatek vnímání a rozpoznávání varovných signálů může být důsledkem různých faktorů, včetně nedostatku informací o typických znacích verbální agrese, nedostatečného povědomí o psychických a behaviorálních problémech, které mohou vést k agresivnímu chování, nebo prostě nedostatku zkušeností s rozpoznáváním těchto signálů.

Tento problém je důležité řešit a přijmout opatření k posílení schopnosti identifikovat a rozpoznat varovné signály verbální agrese. To může zahrnovat poskytování informací a vzdělávání respondentů o různých formách verbální agrese, povzbuzování otevřené komunikace a povědomí o psychickém zdraví a správné interakci s druhými.

Pokud dokážeme zlepšit schopnost rozpoznávání těchto varovných signálů, můžeme lépe předcházet verbální agrese a vytvářet prostředí, kde se každý cítí respektován a chráněn.

Poslední otázkou bylo, co sami respondenti považují za varovný signál, viz obr. 18.

Obr. 18: Co byste považovali za varovný signál?

Na tuto otevřenou otázku odpovědělo jen asi ¼ celkového počtu respondentů (N= 1457). Odpovědi byly velmi často naprosto obecné, co je však alarmující, jako varovné signály respondenti uváděli již samotné incidenty – agrese, vyhrožování, napadení. Naopak pravé varovné signály s nižší intenzitou se neobjevovaly téměř vůbec.

Tento trend naznačuje, že respondentům může chybět povědomí o subtilnějších projevech agresivního chování nebo varovných signálech, které předcházejí eskalaci konfliktu. Často může být snazší rozpoznat již explicitní projevy agrese, jako jsou fyzické útoky nebo verbální výhrůžky, než se zaměřit na nepatrné změny v chování či komunikaci, které mohou naznačovat budoucí konflikt nebo nebezpečí.

Tato tendence zdůrazňuje důležitost vzdělávání a povědomí o různých typech varovných signálů a jejich významu při prevenci a řešení konfliktů. Respondenti by měli být vybaveni znalostmi a dovednostmi, které jim umožní rozpoznat a interpretovat nejen explicitní, ale i implicitní signály agresivního chování a rizikových situací. Tímto způsobem mohou být lépe připraveni na předcházení konfliktům a poskytnutí podpory a ochrany těm, kteří se ocitnou v obtížné situaci.

Toto pozitivně koresponduje se závěry výzkumu Sucharová, Brečka et al., 2023, tedy že pedagogové jako varovný signál často označují již samotný incident. Zde se opět objevuje jak otázka nastavení hranice akceptovatelného a neakceptovatelného chování, tak také samotná otázka znalosti této problematiky respondenty. Z výše uvedeného vyplývá poměrně nízká znalost problematiky varovných signálů.

4 Závěr

Data z roku 2021 (Sladký, Brečka a kol., 2022) se poměrově velmi shodují z daty z roku 2023. Procentuální počet verbálních a fyzických útoků, a to jak ze strany žáka, tak rodiče či zákonného zástupce je poměrně identický. Byť se hodnota může zdát nízká, u fyzický napadení se jedná o přibližně 8 % ze strany žáka, ze strany rodiče pak pod 2 %, u verbálních útoků se jedná o 18 % ze strany žáků a 18 % ze strany rodičů, je nutné vždy za těmito čísly vidět onen konkrétní incident a jeho negativní následky. Nejvíce incidentů je tak jasně pácháno ze strany žáků, následně pak rodičů / zákonných zástupců.

Dokonce dochází k opakovaným incidentům, což je mj. potvrzení toho, že incidenty nejsou rovnoměrně rozloženy v rámci České republiky, ale naopak že jsou místa, kde je jejich incident mnohem častější. Z praxe víme, že míra bezpečnosti a počet incidentů se velmi výrazně liší od

jednoho školského zařízení ke druhému. Zvláště v určitých školách mohou být tyto incidenty téměř na denním pořádku.

To koresponduje i s faktem, že neexistuje situace, která by byla významně více spojena s rizikem napadení, naopak, jedná se o naprosto běžné a každodenní situace, jako je běžná výuka či přestávka. Nižší míra napadení při specifických situacích, jako jsou třídní schůzky či různé formy ověřování znalostí mohou indikovat i schopnost pedagogů se na tyto předem potenciálně konfliktní situace adekvátně připravit.

Odpověď na otázku týkající se pohlaví pachatele přesně koresponduje s výsledky jiných srovnatelných studií (Björkqvist, K., & Österman, K. (2018), Archer, J. (2004), Brečka et al, 2023). Většina z těchto výzkumů ukazuje, že v případě fyzické agrese převažují muži, což je trend, který je dobře zdokumentovaný a dobře známý.

Věková hranice u incidentů páchanými žáky. Co se týče věku, nejvíce napadení ze strany žáka připadá na věkovou hranici 11-15 let, což pozitivně koresponduje s obdobným výzkumem (Brečka et al, 2023). Za pozornost však stojí i druhá nejpočetnější věková skupina, a to je 6-10 let. U první skupiny vyšší počet útoků jasně souvisí s pubescencí, je však otázkou, co stojí za větším množstvím útoků ze strany žáků mladšího a středního školního věku. Nabízí se otázka souvislosti agresivního chování jak s různými možnými duševními poruchami, tak také stylem výchovy či vlivu moderních technologií. Také je ve hře ještě omezená schopnost hranic chování a neschopnost odhadnout jeho konsekvence. Tato problematika si zaslouží další zkoumání a je nutné hledat odpověď na otázku, zda se hranice agresivního chování postupně snižuje, čemuž právě toto vysoké číslo agresivních fyzických útoků napovídá. Na posledním místě je věková skupina 16-19 let, zde by měly být již plně rozvinuty kognitivní funkce, a tedy by chování mělo podléhat více vědomé a racionální kontrole. To je vede sice k úbytku fyzických napadení jako takových, zvyšuje se zde však míra intenzity a efektivity provedení.

U verbální agrese dominuje kategorie pubescentů, což není nijak překvapivé. Naopak u skupiny mladšího a středního školního věku je verbální agrese méně častá než agrese fyzická.

Vysvětlením opět může být určitá nezralost, která se lépe a snázeji emanuje v agresi fyzickou nežli v agresi verbální.

Verbální agrese je totiž z pohledu kognitivních funkcí složitější a komplikovanější než agrese fyzická, kde jde a priori o senzomotoriku. Při verbální agresi se zapojuje široká škála kognitivních procesů, včetně lingvistických schopností, porozumění sociálním normám a kontextu, emocionální regulace a schopnosti vyjadřování. Navíc verbální agresi mohou doprovázet složité sociální dynamiky a strategie, jako je manipulace, vyhrožování a další, což zvyšuje její komplexitu a potenciální dopady na oběť.

Problematiky vnímání a interpretace varovných signálů. Odpovědi respondentů ještě výrazněji než v případě varovných signálů fyzické agrese, u agrese verbální naznačují problémy nebo neschopnost identifikovat varovné signály předznamenávající verbální agresi.

Odpovědi byly velmi často naprosto obecné, co je však alarmující, jako varovné signály respondenti uváděli již samotné incidenty – agrese, vyhrožování, napadení. Naopak pravé varovné signály s nižší intenzitou se neobjevovaly téměř vůbec.

Tento trend naznačuje, že respondentům může chybět povědomí o subtilnějších projevech agresivního chování nebo varovných signálech, které předcházejí eskalaci konfliktu. Často může být snazší rozpoznat již explicitní projevy agrese, jako jsou fyzické útoky nebo verbální výhrůžky, než se zaměřit na nepatrné změny v chování či komunikaci, které mohou naznačovat budoucí konflikt nebo nebezpečí.

Tato tendence zdůrazňuje důležitost vzdělávání a povědomí o různých typech varovných signálů a jejich významu při prevenci a řešení konfliktů. Respondenti by měli být vybaveni znalostmi a dovednostmi, které jim umožní rozpoznat a interpretovat nejen explicitní, ale i implicitní signály agresivního chování a rizikových situací. Tímto způsobem mohou být lépe připraveni na předcházení konfliktům a poskytnutí podpory a ochrany těm, kteří se ocitnou v obtížné situaci.

Toto pozitivně koresponduje se závěry výzkumu Sucharová, Brečka et al., 2023, tedy že pedagogové jako varovný signál často označují již samotný incident. Zde se opět objevuje jak

otázka nastavení hranice akceptovatelného a neakceptovatelného chování, tak také samotná otázka znalosti této problematiky respondenty. Z výše uvedeného vyplývá poměrně nízká znalost problematiky varovných signálů.

Je tedy nutné zvýšit povědomí o dané problematice u pedagogických a nepedagogických pracovníků, vzdělávat je v této problematice, následně pak věnovat pozornost každému incidentu, důsledně jej analyzovat a vyvodit a nastolit opatření, která povedou ke zvýšení bezpečnosti.,

Použitá literatura

1. Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*, 8(4), 291-322.
2. Björkqvist, K., & Österman, K. (2018). Sex differences in aggression. In *The Routledge international handbook of human aggression* (pp. 19-30). Routledge.
3. Brečka, T. A. (2009). *Psychologie katastrof: vybrané kapitoly* (1. vyd.). Triton.
4. Brečka, T. A. (2017). Postmoderní kriminologie z Gestalt perspektivy. *Bulletin Národní protidrogové centrály Drugs & Forensics*, 23(1), 41-45.
5. Brečka, T. A. (2019). Varovné signály ve školním prostředí. In D. Zámek, J. Firstová, H. Válková, & T. A. Brečka (Eds.), *Quo Vadis, bezpečnost měst a obcí v ČR II?* (pp. 174-183). Institut pro veřejnou správu a Vysoká škola podnikání a práva.
6. Brečka, T. A., Pelc, O., & Sladký, L. (2023). Analýza vybraných incidentů ve školách a školských zařízeních. In D. R. Ralbovská & J. Halaška (Eds.), *Aspekty práce pomáhajících profesí 2023* (pp. 46-55). České vysoké učení technické v Praze. <https://doi.org/10.14311/BK.9788001071656>
7. Brečka, T. A., Stárka, D., & Sladký, L. (2022). Přípravenost vybraných škol na mimořádnou událost „amok – aktivní střelec“. In D. R. Ralbovská & J. Halaška (Eds.), *Aspekty práce pomáhajících profesí 2022* (pp. 85-113). Czech Technical University in Prague. <https://doi.org/10.14311/BK.9788001069820>

8. Brečka, T. A., Čírtková, L., & Sladký, L. (2023). Výsledky výzkumu psychologických aspektů bezpečnosti škol a školských zařízení. In K. Víchová (Ed.), *CrisCon 2023 – Krizové řízení a řešení krizových situací* (pp. 7-20). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
9. Brečka, T., Vanišová, M., Rajnáková, B., Kaliňák, V., Jurínyi, L., & Halcin, J. (2024). Bezpečnost škol na Slovensku s přihlédnutím k varovným signálům. *Právo a bezpečnost*, 2024(1), 20-26.
10. Sladký, L., Brečka, T., & Sladká, J. (2022). Prevence agrese ve školách a školských zařízeních. *Asociace bezpečná škola*.
11. Sucharová, V., Brečka, T. A., & Sladký, L. (2023). Varovné signály ve školním prostředí – Problematika jejich zaznamenávání a vyhodnocování. In D. R. Ralbovská & J. Halaška (Eds.), *Aspekty práce pomáhajících profesí 2023* (pp. 202-231). České vysoké učení technické v Praze. <https://doi.org/10.14311/BK.9788001071656>

Tato práce byla podpořena grantem Studentské grantové soutěže ČVUT č. SGS: SGS23/143/OHK5/2T/17

Možnosti ochrany vysokých škol jako měkkých cílů

Possibilities of protecting universities as soft targets

Ing. Kateřina Dostálová^{1*}

¹ České vysoké učení technické v Praze Fakulta biomedicínského inženýrství, Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, Sportovců 2311, 272 01 Kladno 2

* dostakal@cvut.cz

Abstrakt:

Príspevek vychází z úvahy nad úrovní zabezpečení vysokých škol jako měkkých cílů a zda je vůbec možnost u těchto institucí bezpečnost efektivně zvýšit. Příspěvek je zaměřen na možnost aplikace bezpečnostních opatření na půdě vysokých škol, aniž by došlo k narušení jejich běžného provozu a činnosti. Pro vybraný modelový objekt, byl zpracován návrh opatření vhodných k aplikaci. Opatření byla komparována a vyhodnocena ve vztahu riziko vs. finanční prostředky vs. omezení běžného provozu. Výsledky poukázaly na možnost zlepšení stávající situace, na základě čehož došlo k aplikaci některých z navrhovaných bezpečnostních opatření. Mezi které patřila i edukace zaměstnanců v problematice aktivního útočnicka, které by se mohlo stát vzorové i pro obdobné instituce.

Abstract:

The contribution is based on consideration of the security level of universities as soft targets and whether there is even a possibility to effectively increase security at these institutions. The contribution is focused on the possibility of applying security measures on the premises of universities without disrupting their normal operations and activities. For the selected model object, a proposal of measures suitable for application was processed. The measures were compared and evaluated in relation to risk vs. funds vs. restrictions on normal operation. The results pointed to the possibility of improving the current situation, on the basis of which some

of the proposed security measures were applied. Among which was the education of employees in the issue of an active attacker, which could become a model for similar institutions as well.

Klíčová slova:

Měkké cíle; aktivní útočník; edukace.

Keywords:

Soft targets; active attacker; education.

1 Úvod:

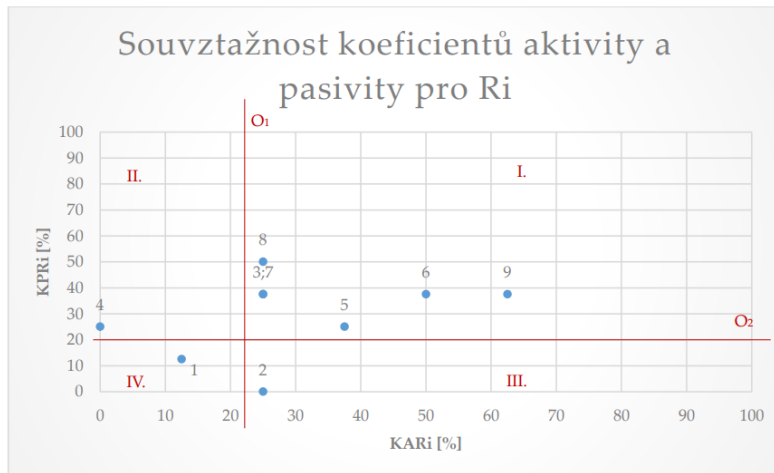
Problematika měkkých cílů je aktuální a často skloňované a diskutované téma, kterému je věnována pozornost již řadu let. Vzhledem k charakteru měkkých cílů a jejich velké zranitelnosti, je zvýšená pozornost zcela na místě. Je však zapotřebí v tomto ohledu realizovat kroky vedoucí k efektivnímu zvýšení bezpečnosti měkkých cílů, a to zejména škol a školských zařízení (Dostálová, 2023). Do této doby došlo k vydání norem a koncepcí, ale na jejich efekt se stále čeká. V roce 2016 byla vydána norma ČSN 73 4400 *Prevence kriminality – řízení bezpečnosti při plánování, realizaci a užívání škol a školských zařízení*, která byla o rok později aktualizována (ČSN 73 4400, 2016; ČSN 73 4400, 2017) A od roku 2017 v České republice existuje Koncepce ochrany měkkých cílů, která předkládá ucelený přehled této problematiky a zároveň vytváří podmínky pro vznik funkčního národního systému ochrany měkkých cílů. Do současnosti však nejsou patrné valné známky aplikace jakékoliv koncepce v jednotlivých školách, proto se zdá být důležité, aby školy a školská zařízení dbala na zvyšování své bezpečnosti jakožto měkkého cíle z vlastní iniciativy a vlastních prostředků (Ministerstvo vnitra ČR, 2017). Vzhledem k odlišným charakterům a panujícím podmínkám v jednotlivých školách a školských zařízeních je nezbytné přistupovat vždy k objektu individuálně a přijímat potřebná bezpečnostní opatření vždy s ohledem na typ a charakter těchto institucí.

2 Metodologie:

Jak již bylo výše uvedeno, pokud mají být bezpečnostní opatření aplikovaná na školy anebo jiná školská zařízení efektivně, a tak aby co nejméně omezovala v běžném provozu, měla by být vhodně navržena a aplikována na konkrétní objekt. Proto jsem zde zvolila jako modelový objekt areál jedné z fakult ČVUT v Praze, u kterého jsem provedena analýzu možností ochrany objektu. Analýza je postavena na posloupném využití jednotlivých analytických metod, kdy první metodou je metoda KARS, výsledky této analýzy jsou následně využity při vyhodnocení ohroženosti měkkého cíle dle stejnojmenného dokumentu vydaného ministerstvem vnitra v roce 2018 (Kalvach, 2018). Získaná data jsou dále využita při stanovení možností ochrany vybraného měkkého cíle a pomocí multikriteriální analýzy jsou tyto možnosti porovnány. Na základě výsledků pak lze doporučit možná konkrétní efektivní bezpečnostní opatření (Dostálová, 2023).

3 Výsledky:

Výsledky metody KARS poukázaly na souvztažnost koeficientů aktivity a pasivity pro jednotlivá rizika. Výsledek umístění jednotlivých rizik v příslušných oblastech je znázorněn na obrázku 1. Oblast I. Představuje primárně i sekundárně nebezpečná rizika, za která jsou vyhodnocena rizika spojená se žhářským útokem, umístěním výbušniny nebo toxickou látkou v poštovní zásilce, nástražným výbušným systémem, falešným oznámením o umístění výbušniny, výbušninou v zaparkovaném vozidle a nájezdem vozidla do davu. V oblasti II., která představuje pouze sekundárně nebezpečná rizika, se nachází riziko barikádové situace a braní rukojmí. Oblast III. zahrnuje pouze primárně nebezpečná rizika, v tomto případě riziko napadení se střelnou zbraní. Oblasti IV. je považována za oblast relativně bezpečnou v porovnání s ostatními oblastmi a jejich riziky, zde se nachází riziko napadení chladnou zbraní (Dostálová, 2023).

Obrázek 1: Souvztažnost koeficientů aktivity a pasivity (Dostálová, 2023).

Vyhodnocení ohroženosti měkkého cíle poukázalo na celkovou míru ohroženosti vybraného objektu, celkové hodnocení jednotlivých způsobů útoku viditelné v tabulce 1, na hodnotu ohrožení pro zvažované lokace útoku znázorněné na obrázku 2 a pro zvolená načasování na obrázku 3.

Tabulka 1: Vyhodnocení míry ohroženosti vybraného měkkého cíle (Dostálová, 2023).

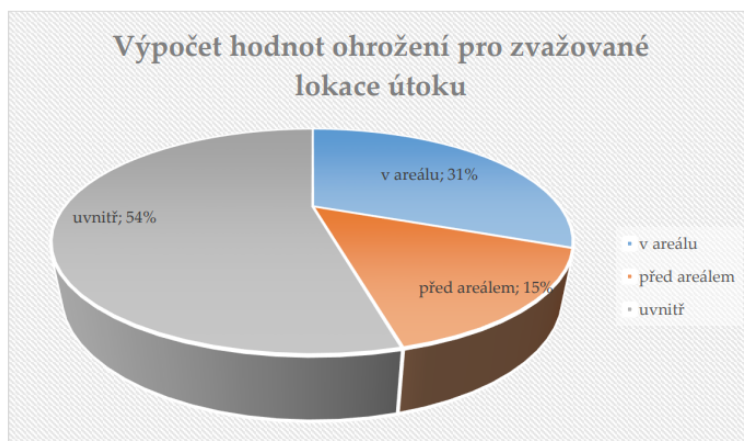
Vyhodnocení celkové míry ohroženosti					
Identifikace možných způsobů útoku	Lokalizace	Načasování	Hodnocení		
			CP	CD	CMO
útok chladnou zbraní	uvnitř/v areálu	denní provoz, příchod/odchod	20	10	200
útok střelnou zbraní	uvnitř/v areálu	denní provoz, příchod/odchod	15	15	225
žhářský útok	uvnitř	noční/denní provoz	14	26	364
braní rukojmí nebo barikádová situace	uvnitř	denní provoz, příchod/odchod	14	11	154
výbušnina/toxická látka v poštovní zásilce	uvnitř	denní provoz	9	15	135
nástražné výbušné zařízení	uvnitř/v areálu	den, příchod/odchod	10	23	230
falešné oznámení o umístění výbušniny	uvnitř	denní provoz	21	6	126
výbušnina v zaparkovaném vozidle	v/před areálem	den, evakuace, příchod/odchod	11	15	165
nájezd vozidla do davu	před areálem	den, evakuace	18	13	234

CP – celková pravděpodobnost, CD – celkový dopad, CMO – celková míra ohroženosti

Celková hodnocení uvedená v tabulce 1 seřazuje jednotlivé způsoby útoků dle míry ohroženosti posloupně od nejvyšší hodnoty k nejnižší v pořadí: žhářský útok, nájezd vozidla do davu,

nástražné výbušné zařízení, útok střelnou zbraní, útok chladnou zbraní, výbušnina v zaparkovaném vozidle, braní rukojmí nebo barikádová situace, výbušnina/toxická látka v poštovní zásilce, falešné oznámení o umístění výbušniny (Dostálová, 2023).

Obrázek 2: Výpočet hodnot ohrožení pro zvažované lokace útoku (Dostálová, 2023).

Obrázek 2 poukazuje na to, že nejvyšší hodnoty ohroženosti měkkého cíle jsou ve vnitřních prostorech objektu. Na obrázku 3 je zas patrné nejpravděpodobnější načasování zvažovaných způsobů útoků, které připadá na denní provoz, a to z důvodu pohybu velkého množství osob ve chráněném objektu. (Dostálová, 2023).

Obrázek 3: Výpočet míry ohroženosti pro jednotlivá zvolená načasování útoků na chráněný objekt (Dostálová, 2023).

Analýza možností ochrany pracovala se třemi možnými variantami bezpečnostních prvků, které porovnávala pomocí multikriteriální analýzy. Mezi těmito prvky se nacházela instalace elektronických a mechanických bezpečnostních prvků anebo aplikace fyzické bezpečnosti. Mezi kritéria analýzy patřila cena, doba (za kterou začnou být bezpečnostní prvky funkční) a míra zodolnění chráněného objektu. Přihlédnuto bylo také k míře omezení běžného provozu objektu a vnímání bezpečnostních opatření přítomnými osobami, neboť i to se zdá být při zavádění bezpečnostních opatření důležitým faktorem (Burton, 2020). Výsledek analýzy poukázal na prvky fyzické bezpečnosti, jakožto nejefektivnější způsob zvýšení bezpečnosti vybraného objektu (Dostálová, 2023).

Na základě výsledků bylo doporučeno vybranému modelovému objektu zaměřit se na funkčnost prvků fyzické bezpečnosti. Díky tomu, že se v objektu tyto prvky již nacházely, doporučení směřovalo spíše ke zvýšení kvality a efektivity školení bezpečnostních pracovníků, školení zaměstnanců v problematice měkkých cílů a zjednodušení bezpečnostní dokumentace, vedoucí ke zlepšení orientace ve stěžejních bezpečnostních úkonech. V návrhu zlepšení stávající situace byla dodána i vhodná obsahová část školení bezpečnostních pracovníků a zaměstnanců a byl podán návrh na aktualizaci bezpečnostní dokumentace včetně zavedení operativních karet (Dostálová, 2023). Kvalitní příprava osob nacházejících se v objektu je pro celkové zodolnění chráněného objektu stěžejní (Greenberg, 2013; Carter, 2023).

4 Závěr:

Bezpečnost škol a školských zařízení je velmi křehké téma. Přesto je důležité se této problematice věnovat i v časech, kdy se nemluví o aktuální hrozbě, neboť riziko útoku tu je a bude vždy. Školy a školská zařízení jsou pro společnost zvláště zranitelným místem, proto je důležité věnovat této problematice stálou pozornost a snažit se na individuální úrovni efektivně zvyšovat míru jejich bezpečnosti.

Použitá literatura:

BURTON, A. L., PICKETT, J. T., JONSON, C. L., CULLEN, F. T., & Burton, V. S. (2021). *Public Support for Policies to Reduce School Shootings: A Moral-Altruistic Model. Journal of Research in Crime and Delinquency*, 58(3), 269–305.
<https://doi.org/10.1177/0022427820953202>

CARTER, S.L., NOBLE, N., LEE, J. et al. *Acceptability of Active Shooter Prevention Strategies on College and University Campuses. J of Prevention* 44, 165–179 (2023).
<https://doi.org/10.1007/s10935-022-00705-z>

ČSN 73 4400, 2017. *Metodika pro aplikaci nové technické normy: ČSN 73 4400 „Prevence kriminality – řízení bezpečnosti při plánování, realizaci a užívání škol a školských zařízení“ do praxe. 2. zkrácená verze. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky.*

ČSN 73 4400, 2016. *Prevence kriminality – řízení bezpečnosti při plánování, realizaci a užívání škol a školských zařízení. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví*

DOSTÁLOVÁ, Kateřina, 2023. *Analýza možností ochrany objektu Fakulty stavební ČVUT v Praze jako měkkého cíle. Kladno. Diplomová práce. Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze.*

GREENBERG, Sheldon F., 2007. *Active Shooters on College Campuses: Conflicting Advice, Roles of the Individual and First Responder, and the Need to Maintain Perspective. Disaster Medicine and Public Health Preparedness [online]. B.m.: Cambridge University Press, vol. 1, no. S1, pp. S57–S61. Retrieved z: doi:10.1097/DMP.0b013e318149f492*

KALVACH, Zdeněk a Benedikt VANGELI, 2018. *Vyhodnocení ohroženosti měkkého cíle: aneb co, kdy, kde a od koho vám hrozí. Praha: Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám.*

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2017. *Koncepce ochrany měkkých cílů pro roky 2017-2020 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-schvalilakoncepci-ochrany-mekkych-cilu-pro-roky-2017-2020.aspx>*

Ochrana měkkých cílů a připravenost zdravotnictví

Protecting Soft Targets and Health Preparedness

Ing. Václav Fišer

Zdravotnická záchranná služba Jihomoravského kraje, p.o.

Kamenice 798/1d, 625 00 Brno-Bohunice

fiserv@zsjmk.cz; fiservaclav@seznam.cz

Abstrakt:

Ochrana měkkých cílů je neoddelitelná od zajištění bezpečnosti státu. Musíme takto nazírat také na ochranu poskytovatelů zdravotních služeb. Je oprávněně očekáváno, že zdravotnictví toho bude schopno v potřebném rozsahu i za mimořádných událostí a krizových situací a že je k tomu připravováno a připraveno.

Ale je zdravotnictví připraveno a je k připravenosti vedeno? Je namístě uspokojení, že cvičení i skutečné zásahy integrovaného záchranného systému k řešení mimořádných událostí s hromadným postižením na zdraví byly zatím zvládnuty? A co ochrana prvků kritické infrastruktury, aktuálně pouze operačních středisek Zdravotnických záchranných služeb krajů? Existuje vůbec bezpečnostní politika rezortu zdravotnictví?

Abstract:

Protecting soft targets is inseparable from ensuring the security of the state. We must also look at the protection of health service providers in this way. It is rightly expected that the health service will be able to do this to the extent necessary, even in emergencies and emergencies, and that it is prepared and prepared to do so.

But is the health service ready and driven to be prepared? Is it to be satisfied that both the exercise and the actual interventions of the integrated rescue system to deal with mass health emergencies have been managed so far? What about the protection of critical infrastructure

elements, currently only operational centres of the Medical Emergency Services of the counties? Is there even a health departmental security policy?

Klíčová slova:

Ochrana měkkých cílů; hromadné postižení zdraví; bezpečnostní politika

Keywords:

Protection of soft targets; mass disability health; security policy

1 Úvod:

Předně je třeba hned na počátku uvést, že důvodem příspěvku není potřeba vědeckého zkoumání příčin neuspokojivého stavu ochrany měkkých cílů ve zdravotnictví. Neznamená to přitom, že hlubší zkoumání příčin zjevně neuspokojivého stavu, konstatovaného i Nejvyšším kontrolním úřadem (1), nepotřebuje vědecký přístup. Naopak! Kritické zkoumání problému, které je podstatou vědeckého přístupu je nutné, má-li být popis srozumitelný, objektivní, argumentovatelný a hlavně jestli má poskytovat východisko pro řízení žádoucí změny. Jen to nesmí zůstat v akademickém šuplíku jako obvykle.

Zde však „jen“ poukážeme na problém a k tomu si vystačíme s mnohem nenáročnějším postupem. K relevantnímu závěru stačí číst předpisy a dokumenty, které jsou problematice ochrany měkkých cílů věnovány a konstatovat splnění či nesplnění uložených povinností.

2 Zdravotnické zařízení jako měkký cíl.

V první řadě si musíme uvědomit, že to, co má být chráněno, nejsou stavby ani jejich zařízení, ale jejich osazenstvo! Alespoň to takto jasně vyplývá ze základních dokumentů ochrany měkkých cílů, jako je především Koncepce ochrany měkkých cílů 2017 – 2020. (2) Osazenstvo přitom tvoří všichni, kteří se v objektu nacházejí. V případě zdravotnických zařízení tedy jednak odborný personál – zdravotnický i nezdravotnický či jinými slovy zaměstnanci poskytovatelů zdravotních služeb a jednak současně také pacienti, hospitalizovaní i ambulantní!

V definování účelu ochrany měkkých cílů (dále jen „OMC“) je skryt důvod, proč se v základních dokumentech hovoří ve vztahu ke zdravotnictví konkrétně jen o nemocnicích (můžeme chápat i láních a jiných zařízeních poskytujících lůžkovou, ale i jen ambulantní zdravotní péči) a ne o zdravotnické záchranné službě (ačkoli jejím úkolem je vlastně také ochrana životů a zdraví osob?). Úkol k OMC uložený ústřednímu kompetentovi, ministerstvu vnitra, totiž vychází z vládních usnesení o boji proti terorismu (jako především (3)) přes optiku očekávaných následků v rozsahu mimořádné události velkého rozsahu a osazenstva pracovišť záchraneK jsou z tohoto pohledu početně nevýznamná (na jedné straně jednotlivé výjezdové posádky plus pacient a na druhé straně personál řídicích úseků včetně operačních středisek) jakkoli se individuálně subjektivně přirozeně bráníme na tento způsob pohledu přistoupit. Vždyť vyřazení i jedné posádky či několika posádek v rámci výjezdového stanoviště nebo dokonce útok na operační středisko citelně ohrozí schopnost poskytovatele pokrýt službou podle zákona celý region. U ochrany operačních středisek je zde víceméně spoléháno na to, že jejich ochrana je (má být) zabezpečována přes jinou linii, kterou je zde např. ochrana prvků kritické infrastruktury.

Zatím však bylo hovořeno jen o jedné poloze problému útoku na osazenstvo řekněme prostoru koncentrované odborné zdravotní péče a tou je postavení osazenstva obecně jako oběti útoku. A tato poloha je převažující ve směru uplatňovaných opatření. Jsou totiž orientována především na řekněme technická opatření, mající za účel především včas identifikovat hrozbu (potenciálního útočníka), varovat před ní osazenstvo, aktivovat opatření pasivní ochrany (jako ukrytí, zneprůchodnění přístupů apod.) a přivolat pomoc (zpravidla Policii ČR). Jenže účelem OMC/zdravotnického personálu musí být také ochrana schopnosti tohoto personálu poskytovat zdravotní službu – ať už postiženým útokem na měkký cíl samotný anebo obyvatelstvu spádového území obecně? Vždyť s výjimkou velkých měst s více nemocnicemi žádné další adekvátní zdravotnické zařízení, schopné alespoň dočasně plně převzít péči za vyřazenou kapacitu, v běžném dosahu nebývá. Co se týká ztráty úrovně kvality/odbornosti poskytovaných služeb pak mohou být pro území až fatální a to i dlouhodobě. A právě tato skutečnost by měla být pro řídicí management zdravotnictví přímo burcující k vysoké aktivitě na úseku OMC. Zatím to však i vzhledem k závěrům Nejvyššího kontrolního úřadu z roku 2021/2022 vypadá,

že ve zdravotnictví se buďto spoléhá na splnění účelu OMC prolínáním s jinými oblastmi bezpečnosti (a pokud možno organizovaných mimo zdravotnictví) anebo jaksi dosud ani nedošlo k pochopení smyslu obsahu základních dokumentů dotčenými orgány. Tomu ostatně odpovídá i dlouholetá pasivita ústředního správního úřadu pro zdravotnictví, tedy ministerstva, na úseku bezpečnosti, potažmo krizového řízení. Dokladem je absence komplexní bezpečnostní politiky rezortu, jakkoliv je tvorba a odpovědnost za realizaci takovýchto politik jednou ze základních kompetencí každého ministerstva, zdravotnictví nevyjímaje. (4)

3 V čem je „jádro pudla“

Za poněkud nestručným vstupem se pojďme podívat, co by tedy měla zdravotnická zařízení/nemocnice a orgány veřejné správy pro OMC dělat? Jako ostatně v každém jiném sektoru života je i v oblasti OMC třeba vycházet z právního prostředí, což ostatně zdůrazňuje i samotná Koncepce OMC v části 4. (2) Nu a shodně s koncepcí bohužel dojdeme k závěru, že žádná zvláštní norma řešící specificky OMC prostě neexistuje. Pro formulaci a provádění opatření k zajištění ochrany OMC je třeba si vystačit s obecnými právními instituty, z nichž lze dovodit, co si vlastně mohou provozovatelé nemocnic k zajištění své bezpečnosti vůbec dovolit, k zavedení jakého bezpečnostního režimu jsou oprávněni. Od analýzy vlastního ohrožení, přes určení vhodných opatření až po jejich zavedení a nakonec i uplatnění při potenciálním zásahu. Více snad ani není třeba zde na místě rozvádět, protože dostatečně srozumitelnou “obecnou teorii“ poskytují veřejně dostupné materiály ministerstva vnitra, především metodika „Základy ochrany měkkých cílů“ (5), viz webová stránka MV. Ano, v kompletu to není moc přehledné. Zvláště, když musí být vedle metodik a odvětvových právních norem vedeny v patrnosti i takové právní normy jako Zákoník práce, Občanský zákoník a Trestní zákoník. Po bližším seznámení s problematikou to však zase až tak složité není ... Tedy – pro pracovníka krizového řízení.

A tady je opět vidět systémový nedostatek, na který je již dlouhá léta upozorňováno a to i na půdě konference CrisCon a řeč je o absenci koncepčního metodického řízení rezortu zdravotnictví na úseku bezpečnosti, zcela bez ohledu na závazné usnesení Bezpečnostní rady státu (dále jen „BRS“), včetně úseku tzv. lidských zdrojů. Ano, jde o mnohokrát poukazovanou

Koncepci krizové připravenosti zdravotnictví ČR, schválenou usnesením č. 9 ze 3. dubna 2007. Nebudeme se jí tentokrát zabývat podrobně. Lze však poukázat na to, že již před sedmnácti lety (!) byl dokonce Ministerstvem zdravotnictví (!) předložen Bezpečnostní radě státu dokument, který měl (a v podstatě stále má) potenciál metodické osnovy dosažení stanoveného cíle, kterým je stav tzv. krizové připravenosti zdravotnictví. Z pohledu tématu OMC je důsledkem „vyšumění“ dokumentu (protože nikdy za 17 let nebylo na půdě BRS dokladováno ani plnění schváleného harmonogramu úkolů) především ztráta schopnosti rezortu systematicky zajišťovat OMC ve smyslu „Pilířů systému ochrany měkkých cílů v České republice“. viz (2) OMC totiž předpokládá existenci programu metodického vedení a vzdělávání, programu (rezortní) dotační podpory a také fungující systém komunikace, spolupráce, výměny informací a sdílení dobré praxe. Nic takového ještě ani dnes MZ nemá a jeví se jako pravděpodobné, že se tím v dohledné době ani nechystá disponovat. Ostatně o tom svědčí výše odkázaný kontrolní závěr NKÚ, který zjistil u MZ (jako i dalších ministerstev) významné nedostatky snižující účelnost a hospodárnost vynaložených peněžních prostředků státu, když zejména

- nestanovilo cíle neinvestičních programů měřitelně,
- nerealizovalo neinvestiční programy dle potřeb;
- nevyžadovalo od příjemců výstupy projektů (bezpečnostní dokumentaci) a informace o jejich využití,
- nepostupovalo dle zákona č. 218/2000 Sb., neboť soustavně nesledovalo a nevyhodnocovalo hospodárnost a účelnost vynakládaných prostředků projektů.
- v oblasti provádění veřejnosprávní kontroly nepostupovalo dle zákona č. 320/2001 Sb. atd.

Podrobné odůvodnění lze nalézt v (1). Podstatným závěrem, viditelným i laicky je nahodilost a nesystémovost postupu MZ při realizaci záměrů k OMC, protože prostě nedisponuje takovým personálem, který by bezpečnostní problematiku rezortu zvládal kvalitně alespoň částečně, natož soustavně komplexně. Svědčí to a potvrzuje také to, že rezort zdravotnictví dnes není spojitým systémem (ve smyslu Koncepce (6)), ale pouze tzv. sítí zdravotnických zařízení s právní subjektivitou, bez jednotného metodického řízení na úseku zajišťování úkolů bezpečnostní povahy.

4 Závěr

Již bez dlouhých řečí – složitý celek/systém se skládá z dílčích celků/subsystémů a má-li jakýkoliv systém fungovat dle očekávání či programu, musí mít vnitřní řád, sledující dosažení stanovených cílů za pomoci potřebných vstupů. Čím je systém komplexnější, tím je řízení náročnější a tím náročnější a objektivnější musí být ... KONTROLA! A i pro tu platí, že porovnává stav systému/ů vůči nějaké referenci. Takže jinými slovy, jestliže „systém“ zdravotnictví postrádá na úseku zajišťování bezpečnosti základní program, tak hospodárně využívat dostupné zdroje ani nemůže (protože není schopen určit, jaké vlastně potřebuje) a očekávat, že se ve svém chaotickém zmítání takřikajíc naslepo „trefí“ do cílového stavu je čirou naivitou. Jestliže pak lze přirovnat chování současného zdravotnictví k chaotickému i vůči tak zásadní funkci státu jako je bezpečnost, pak je namísto velmi nepříjemná otázka. Je jeho řízení jen projevem nekompetentnosti (což vyvolává další otázky ...), nebo je stav záměrem (dtto)? V každém případě je zjištěný stav nebezpečný a na pozadí vývoje bezpečnostního prostředí nanejvýš varující. Bude však vůbec někdo schopen ujmout se nápravy? Ta totiž spočívá v prvním pořadí ve vůbec připuštění, že existuje problém, ve schopnosti jej (vůči formulovaným zájmům ...) objektivně analyzovat a také ve vyvození odpovědnosti. Ve druhém pořadí spočívá vůbec v existenci kompetentnějších manažerů. Je však na místě obava, že tento příspěvek podobá se příslovečnému hlasu volajícího na poušti.

Poděkování

Děkuji organizátorům konference za příležitost k přednesení téma. Sice nevědecky, zato s naléhavostí.

Použitá literatura

(1) *Nejvyšší kontrolní úřad, 2022* [online]. NKÚ: Kontrolní závěr z kontrolní akce 21/21 Peněžní prostředky státu vynakládané na systém ochrany měkkých cílů. Dostupné z: <https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K21021.pdf>

- (2) *Vláda České republiky*, 2017 [online]. Usnesení vlády č. 293 ze dne 19. dubna 2017 ke Koncepci ochrany měkkých cílů pro roky 2017–2020. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/jednani-detail/2017-04-19/>
- (3) *Vláda České republiky*, 2016 [online] usnesení vlády č. 711 ze dne 27. července 2016 o Protiteroristickém balíčku. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/jednani-detail/2016-07-27/>
- (4) Zákon č. 2/1969 Sb., Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, 8.1. částka 1/1969
- (5) *Ministerstvo vnitra České republiky*, 2016 [online]. Základy ochrany měkkých cílů – metodika; Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ochrana-mekkych-cilu.aspx>
- (6) *Vláda České republiky/Bezpečnostní rada státu*, 2007. Koncepce krizové připravenosti zdravotnictví ČR; Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/cinnost/zaznamy-z-jednani/usn-9-07.pdf>

Resocializační aktivita z pohledu radikalizace v České republice

Resocialization activity from the perspective of radicalization in the Czech Republic

Mgr. et Mgr. Pavel Gazárek

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství, nám. Sítná 3105,
272 01 Kladno 2

gazarpav@student.cvut.cz

Abstrakt:

Příspěvek se zabývá zkoumáním možností a využitelností resocializace u radikálních jedinců v České republice. Celkové téma vychází ze zahraničních zkušeností a objevů. Příspěvek hodnotí, zda přístup eliminující zvyšující radikalizaci v České republice je možný a zda je využitelný právě v právních a institucionálních podmínkách České republiky. Příspěvek se zabývá deskripcí jednotlivých resocializačních přístupů závislých na konkrétních institucích vstupujících do daného procesu. Současně je hodnocena využitelnost a financování resocializačních opatření, a to jak na odsouzené pachatele, tak i na jedince, kteří chtějí sami vyhledat pomoc. Zahraniční praxe ukazuje, že významnou roli v procesu eliminace radikalizace hrají místní organizace a individuálně nastavený proces.

Abstract:

This paper explores the possibilities and applicability of resocialization for radical individuals in the Czech Republic. The overall theme is based on foreign experiences and findings. The paper assesses whether the approach of eliminating increasing radicalisation in the Czech

Republic is possible and whether it is applicable in the legal and institutional conditions of the Czech Republic. The paper deals with the description of individual resocialization approaches depending on specific institutions entering the process. At the same time, the applicability and financing of resocialization measures is evaluated, both on convicted offenders and on individuals who want to seek help on their own. Foreign practice shows that local organisations and individualised processes play an important role in the process of eliminating radicalisation.

Klíčová slova:

radikalizace; resocializace; probační a mediační služba; neziskové organizace; místní samospráva

Keywords:

radicalization; resocialization; probation and mediation service; non-profit organizations; local government

1 Úvod:

Resocializace, tedy snaha naučit osoby z výkonu trestu odnětí svobody životním hodnotám, které jsou akceptovatelné ve společnosti, a které následně daní jedinci přijmou za své a zařadí se do společnosti, je jejím hlavním úkolem. Resocializace probíhá různými formami, většinou se jedná o vzdělávací či jiné volnočasové aktivity směřované do oblasti závislostí, páčání trestné činnosti, násilí, prostituce či jiných patologických jevů. Těmto jevům se odborné instituce věnují poměrně dlouho. Za nový fenomén lze považovat radikalizaci. Radikalizaci lze chápat jako určitou změnu chování, kdy se jedinec snaží prosadit své názory násilnou cestou ve jménu ideologického náboženského nebo politického přesvědčení. S radikalizací se společnost potýká poměrně dlouhou dobu, nicméně v posledních několika letech je společnost procesem radikalizace ovlivněna intenzivněji. V západních zemích Evropy je kriminalita páchaná v rámci

procesu radikalizace na strmém vzestupu¹. V posledních letech se často, tímto fenoménem postižené státy, setkávají s mladistvými či dětskými pachateli, kteří pro svůj proces radikalizace využili online prostředí. Mladým a dospělým výrazně usnadňuje proces radikalizace taktéž vězeňské prostředí. Proto některé státy jako Francie či Velká Británie dospěly do té fáze, že radikální jedince izolují od ostatních. Je však otázkou, zda toto opatření je z pohledu resocializace vhodné.

Konečná fáze procesu radikalizace může představovat spáchání násilného trestného činu, převážně se bude jednat o extremistický či přímo teroristický trestný čin. I Česká republika se ve zvýšené míře začíná potýkat s radikalizací při páchání trestné činnosti, což uvádí i Nejvyšší státní zastupitelství (Zpráva o činnosti státního zastupitelství v roce 2023, 2024). Orgány činné v trestním řízení za posledních několik let evidují pokusy či přípravy spáchání zvláště závažného zločinu teroristického útoku či jiných trestných činů teroristického charakteru, které jsou definované v díle prvním, deváté hlavy zvláštní části trestního zákoníku č. 40/2009Sb. Velká část pachatelů těchto trestných činů jsou lidé mladšího věku či přímo mladiství a značná část ke svému rozhodnutí spáchat daný trestný čin dospěla v rámci procesu radikalizace. Za zákonem stanovených podmínek jsou soudy oprávněny pachatelům mimo uložení jiného trestu uklídat i povinnost se podrobit vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, jak je uvedeno v § 48 odst. 4, písm. b) trestního zákoníku č 40/2009Sb. Tím jsou myšleny mimo jiné resocializační programy, které jsou realizovány Probační a mediační službou a neziskovými organizacemi. Příspěvek si klade za cíl provést deskripci daných resocializačních opatření a běžné praxe zainteresovaných institucí v oblasti péče o radikalizované osoby.

Řada evropských zemí a zahraničních neziskových organizací sestavila deradikalizační programy pro pachatele extremistických a teroristických trestných činů a osoby, které z těchto organizací chtějí vystoupit a změnit svůj život. V deradikalizačních programech působí řada institucí a dle konkrétního programu a konkrétní země mají jednotlivé instituce či jednotliví

---

1 Viz European Union Terrorism Situation and Trend report 2023 (TE-SAT). Dostupné na <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/European%20Union%20Terrorism%20Situation%20and%20Trend%20report%202023.pdf>

specialisté konkrétní úkoly a metody, jak působit na radikalizovaného jedince. Část deradikalizačních programů vychází z vnitřní motivace konkrétního radikalizovaného jedince. Pokud se sám radikalizovaný jedinec rozhodne vystoupit z extremistického prostředí, úspěšnost deradikalizace stoupá. Problém nastává při ne zcela dobrovolném procesu deradikalizace. Takové programy jsou vytvořeny například pro vězeňské prostředí nebo jako povinnost ho absolvovat po vykonání trestu odnětí svobody jako součást probace.

2 Deradikalizační opatření v ČR

Deradikalizační, rehabilitační či jiné programy určené pro extremisty či teroristy v České republice nebyly dosud zaznamenány. Již v roce 2011 prof. Mareš poznamenal, že v České republice nebyl dosud žádný program cílený na vystoupení extremistů z extremistické scény, zřízení. Již v roce 2005 byly učiněny pokusy o proškolení pracovníků potenciálního budoucího programu. Tyto pokusy ve formě návrhu projektu Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně s názvem „Zařazení osob, které opustili extremistickou scénu, do pracovního procesu“, nebyly pro Ministerstvo práce a sociálních věcí realizovány (Mareš, 2011, s. 454). Ani v současné době nejsou deradikalizační či rehabilitační programy v České republice realizovány, což potvrzuje Vězeňská služba ČR i Probační a mediační služba.

3 Instituce zainteresované v procesu resocializace

Vězeňská služba ČR

K základním úkolům Vězeňské služby České republiky patří soustavné působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby prostřednictvím programů zacházení s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění. (Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky ve znění pozdějších předpisů) Program zacházení je dále specifikován v hlavě

čtvrté Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Pro správné nastavení programu zacházení a zvýšení efektivity práce proti recidivě začala Vězeňská služba ČR ve spolupráci s Probační a mediační službou v roce 2003 pracovat na specifickém nástroji, který by pomohl výše uvedené cíle realizovat. Byl vyvinut nástroj s názvem Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného, dále jen SARPO. Tento penitenciární nástroj je určený k hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených osob. Jedná se o nástroj, který je implementován do vězeňského informačního systému a predikuje pravděpodobnost recidivy jednotlivých odsouzených. Výsledky vychází ze vstupních dat a několika rozdílných výpočtů. Obsahem komplexní zprávy je několik hodnot a více výstupů, ale podstatou hodnocení je jejich interpretace. Konečná interpretace a jejich implementace do programu zacházení je klíčovým předpokladem pro efektivní cílené zacházení směřující k eliminaci budoucí recidivy odsouzeného (Drahý, 2018, s. 12).

Výše popsané informace se však obecně vztahují na veškeré potřeby odsouzených osob a nedisponují speciální oblastí jako je radikalizace.

Rada Evropské unie přijala závěry o předcházení radikalizaci ve věznicích a boji proti ní. Ve svých závěrech vyzvala členské státy, aby přijaly doporučení, mezi nimiž by měly členské státy v jednotlivých případech učinit motivující opatření pro vězně, aby se odklonili od násilné a extremistické činnosti a podporu náboženských představitelů. Dále by měly členské státy zajistit vzdělávání, odbornou přípravu a psychologickou podporu po propuštění a další sledování zradikalizovaných osob, které jsou považovány za osoby, které představují i nadále riziko. (Rada Evropské unie, 2019)

Speciální program zacházení pro extremisty či radikály není v právních předpisech dosud integrován.

Nezbytnou podmínkou pro to, aby mohl být speciální program zacházení či jiný deradikalizační či resocializační program určen, je detekovat radikála. Orgány činné v trestním řízení mohou

vycházet z konkrétního druhu spáchané trestné činnosti, nebo může být využit jiný nástroj, který detekci na základě vložených kritérií provede.

Vězeňská služba ČR pracuje v současné době s programem nazvaným Systém analytické identifikace radikalizovaných osob, dále jen SAIRO, což je program, který vznikl v roce 2013 ve vzájemné spolupráci Vězeňské služby ČR a Policie ČR a byl postupně vyvíjen. Jedná se o soubor opatření pro získávání informací založených na analytickém vyhodnocení dat a informací. Cílem programu SAIRO je identifikace procesu radikalizace vězňených osob, zamezení dalšímu šíření radikalizace a deradikalizace s následným znovu začleněním odsouzeného do společnosti (Procházka, 2017). Do současné doby byla zavedena jen první část programu SAIRO, kdy Vězeňská služba disponuje webovým rozhraním programu SAIRO, který je využíván pro detekci radikálních znaků odsouzených. Se zjištěnými informacemi pracují bezpečnostní složky České republiky na základě příslušných právních předpisů. Program však nenaplnil další výše uvedené cíle, a to zamezení dalšímu šíření radikalizace a deradikalizace s následným začleněním odsouzeného do společnosti.

Vězeňská služba ČR dle svého vyjádření eviduje nízký počet radikalizovaných vězňených osob, a i z toho důvodu nedisponuje žádným deradikalizačním programem či metodou. Jejich snahou je nevyčleňovat tyto osoby, ale zároveň dbají na to, aby nedocházelo k přenosu radikálních myšlenek na ostatních spoluvězně. V rámci snižování radikalizace se snaží Vězeňská služba ČR přistupovat ke každému odsouzenému individuálně a podle jednotlivých potřeb nastavovat opatření. Využívají široká terapeutická témata jako je sebeuvědomění, sebe hodnoty, emoční prožívání a násilí (Vězeňská služba ČR, 2024).

Probační a mediační služba

Probační a mediační služba pomáhá při odstraňování následků trestného činu, předcházení trestné činnosti a v rámci zákonných možností pomáhá všem osobám postiženým trestným činem (Statut Probační a mediační služby, 2022, s. 1).

Probační a mediační služba nabízí resocializační programy pro pachatele. Jedná se o intenzivní, strukturovaná, časově vymezená práce specialisty s pachatelem. Práce s klientem je zaměřená na změnu jeho chování, získání náhledu na kriminální jednání, přijetí odpovědnosti za spáchání trestné činnosti a začlenění se do společnosti bez další recidivy. Metody resocializačních programů mohou probíhat individuálně, skupinově nebo kombinovaně. Mimo pachatele, je do programu zařazována i jeho rodina případně komunity. Proces resocializačního programu nenarušuje sociální vazby a každodenní pracovní nebo školní povinnosti (Probační a mediační služba, 2024).

Do konkrétního resocializačního programu může být zařazen pachatel na základě rozhodnutí soudu či státního zástupce, a to dle § 48 odst. 4, písm. b) a písm. d), zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů nebo na základě vlastního rozhodnutí. Mladiství pachatelé mohou být do programu zařazeni taktéž, avšak jen za jejich souhlasu, a to na základě ust. § 17 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. V případě, že existuje pro pachatele vhodný program, je sepsána trojstranná dohoda mezi pachatelem Probační a mediační službou a poskytovatelem programu (Probační a mediační služba, 2024).

Resocializační programy mohou být různého charakteru a mohou cílit na mladistvé, dospělé pachatele, nebo určitou skupinu pachatelů, jako jsou agresori, recidivisté, prvopachatelé, uživatelé omamných a psychotropních látek a jiní. Tyto programy jsou poskytovány nestátními neziskovými organizacemi nebo Probační a mediační službou.

Probační a mediační služba poskytuje tři programy. Jedná se o programy s názvem Vnímám i Tebe, který je určen pro dospělé pachatele a zaměřuje se na uvědomění si dopadů trestné činnosti a převzetí odpovědnosti za své jednání se zajištěním nápravy za způsobenou újmu. Dále se jedná o program pro řidiče, který je určen dospělým pachatelům, kteří způsobili trestný čin v dopravě, a je zaměřen na rozpoznávání triggerů rizikového chování a jeho řešení v krizových situacích. Poslední program nese název Punkt Rodina, který je určen pro mladistvé, kteří se učí mít své chování pod kontrolu v rizikových situacích (Probační a mediační služba, 2024).

Probační a mediační služba je aktivním členem Probation and Prisons vytvořené v rámci evropské agentury sdružující specialisty na radikalizaci s názvem Radicalisation Awareness Network, dále jen RAN. V roce 2019 se členové Probační a mediační služby účastnili jednání v Helsinkách, kdy výstupem měla být teorie i praktické návody implementovaných do Manuálu rehabilitačního procesu. Dále v roce 2019 absolvoval jeden pracovník Probační a mediační služby školení HELP (Human Rights Education for Legal Professionals), což je společný projekt Rady Evropy a OSN zaměřený na prevenci a práci s radikalizovanými osobami (Probační a mediační služba, 2020, s. 3). V roce 2021 absolvovalo školení HELP již 44 probačních úředníků (Probační a mediační služba, 2022, s. 3).

Dále se 103 členů Probační a mediační služby v roce 2019 vzdělávali v rámci vzdělávací akce „Detekce příznaků radikalizace a rizikových osob“. Vzdělávací akce proběhla ze strany ČVUT Fakulty biomedicínského inženýrství v rozsahu 20 hodin. Výstupem projektu je kompetence zaměstnanců Probační a mediační služby v identifikaci rizika radikalizace a extremismu a zahrnutou je do probační práce s klienty. Navíc je v každém soudním kraji speciálně školený pracovník na téma radikalizace, na kterého se ostatní mohou obrátit (Probační a mediační služba, 2020, s. 4). Spolupráce Probační a mediační služby a ČVUT FBMI pokračuje v projektu s názvem „Detekce radikalizace v kontextu ochrany obyvatelstva a měkkých cílů před násilnými incidenty“ (Probační a mediační služba, 2021, s. 3)

Probační a mediační služba měla od roku 2021 zahájit projekt s názvem BEZINKA (BEZpečná INtervence pro KAždého), jehož úkolem má být rychlejší komunikace a koordinace spolupráce mezi Probační a mediační službou, justičních složek a orgánů Policie ČR. Výstupem této spolupráce by měla být zvýšená pozornost při dohledu nad některými pachateli a rychlejší předávání informací týkající se zvyšujícího rizika selhání klienta. Prostřednictvím sdílení informací bude možné učinit preventivní a případně represivní opatření. (Probační a mediační služba, 2017, s. 33). Projekt však nebyl do současné doby realizován, a to i vinou pandemie Covid-19.

Dle Probační a mediační služby neexistuje v České republice žádný ucelený deradikalizační program realizovaný ani Probační a mediační službou ani neziskovou organizací (Probační a mediační služba, 2024).

Neziskové organizace

Ministerstvo spravedlnosti ČR podporuje rozvoj probačních a resocializačních programů pro dospělé a pro mladistvé. Podpora je realizována poskytnutím finanční dotace pro realizaci navržených resocializačních programů. Pro názornost jsou níže uvedeny seznamy úspěšných žadatelů o dotaci na rok 2024 v rámci dotačního titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů pro dospělé viz obr. č. 1 a pro mladistvé viz obr. č. 2.

Obsahem resocializačních programů jsou individuální a skupinová sezení, případně jiné společenské aktivity, jako například víkendové pobyty. Klienty v programech provádí terapeuti a psychologové. Cílem těchto resocializačních programů je pomoc při uvědomění si důsledků protiprávního či jiného problematického chování a jednání. Programy by měly u klientů rozvíjet schopnost komunikace, kritického myšlení a uvědomění si svých vlastních hodnot. Programy by měly pomáhat k tomu, aby klient zvládal rizikové životní situace a eliminoval vznik konfliktů a snížila se pravděpodobnost vzniku recidivy. Programy však nejsou nijak zaměřeny na deradikalizaci a toto téma v resocializačních programech chybí, pokud sám terapeut toto téma s klientem neotevře.

**Seznam úspěšných žadatelů o dotaci na rok 2024
 v rámci dotačního titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů
 pro dospělé pachatele**

Žadatel o dotaci	Název projektu	Schválená dotace (v Kč)
Nová šance, z.s.	Pracovní aktivizace osob po výkonu trestu v Nové šanci	90 946,00
Tvá volba, z.ú.	Tvá volba 2024	249 935,00
Charita Tábor	Probační program pro dospělé 2024	30 169,00
Člověk v tísni, o.p.s. (Olomouc)	Na cestě k odpovědnosti – dospělí 2024	69 646,00
Člověk v tísni, o.p.s. (H.U.L.K.)	Program individuálního poradenství ke zvládnutí agresivního a impulzivního chování – H.U.L.K. 2024	69 751,00
Diakonie ČCE – Středisko celostátních programů a služeb	Stop násilí	159 762,00
Společnost Podané ruce, o.p.s. (KOMPAS)	Probační program KOMPAS	224 554,00
Společnost Podané ruce, o.p.s. (Olomouc)	Práce s klienty v konfliktu se zákonem – probační a resocializační program	302 681,00
Charita Česká Kamenice	Resocializační program v Domově Sv. Dismase	114 676,00
NOMIA, z.ú.	Terapeutický program narativní práce s agresí	300 404,00
Diecézní charita Brno	Probační program MOST pro dospělé	111 978,00
Celkem		1 724 502,00 Kč

Obr. č. 1 (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2024)

**Seznam úspěšných žadatelů o dotaci na rok 2024
v rámci dotačního titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladistvé
delikventy**

Žadatel o dotaci	Název projektu	Schválená dotace (v Kč)
Ratolest Brno, z.s.	Probační program Změnit směr	379 921,00
Proxima Sociale, o.p.s.	Probační program PROXIMA SOCIALE	427 362,00
Charita Tábor	Probační program pro mladistvé 2024	62 716,00
Arteda, z.s.	TEP – terénní etopedická péče a probační program NABOSO	70 773,00
Diecézní charita Brno	Probační program MOST	211 665,00
Celkem		1 152 437,00

obr. č. 2 (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2024)

RAN CZ

První zmínky o činnosti v oblasti radikalizaci v České republice ve spojení s RAN byly dohledány z roku 2015, kdy proběhlo vzdělávání policejních psychologů se zaměřením na psychologické aspekty radikalizace (Ministerstvo vnitra ČR, 2015).

Ve dnech 10. a 11. května 2018 proběhla konference CZ RAN, což je uskupení odborníků na radikalizaci v rámci České republiky, jedná se o českou obdobu evropské sítě RAN. Výsledkem konference byla společná shoda účastníků na vzniku meziřesortní a mezioborové platformy k otázkám týkajících se radikalizace s názvem CZ RAN. Vzájemná spolupráce by měla zahrnovat

společné setkávání, předávání informací a mapování trendů v oblasti radikalizace (In IUSTITIA, 2018).

Pracovní skupinu CZ RAN spravuje Odbor bezpečnostní politiky MV ČR. Pracovní skupina sdružuje odborníky na problematiku radikalizace ze státního sektoru, ale také akademickou obec a neziskový sektor. Dle dostupných informací se členy pracovní skupiny CZ RAN v prosinci 2018 a květnu 2019. Důvodem setkání bylo zpracování zprávy CZ RAN, která měla být postoupena vládě ČR. Zpráva měla zmonitorovat hlavní trendy radikalizace, programy a projekty věnující se radikalizaci, deradikalizaci a preventivní činnosti (Danics, 2019).

Z informací získaných z Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR vyplynulo, že Zpráva byla vypracována, nicméně další setkání pracovní skupiny CZ RAN se již nerealizovalo. Zpráva byla dne 26. května 2021 projednána Bezpečnostní radou státu. Z rozhovoru bylo dále zjištěno, že se projednávala možnost zúžení pracovní skupiny CZ RAN tak, aby bylo možné se setkávat častěji. Nicméně skupina CZ RAN dle zjištěných informací není v současné době aktivní.

Krizový informační tým Ministerstva vnitra

Rozhodnutím ministra vnitra byl zřízen čtyřčlenný tým s názvem Krizový informační tým Ministerstva vnitra. Cíle týmu je strategická komunikace ministerstva vnitra a poskytování informací dalším členům vlády. Dle ministra vnitra Rakušana by se mělo jednat i o přípravu komunikační akce směrem k široké veřejnosti. Cílem je zlepšení komunikačních dovedností prostřednictvím jednoduchých komunikačních prostředků (Havlík, 2022). Tým by měl dávat doporučení pro proaktivní a krizovou komunikaci a nabízet vzorové výstupy pro média a sociální sítě. Prostřednictvím doporučení a analýz směřovaných na Úřad vlády ČR by měl předcházet společenské polarizaci, zabránit vzniku a šíření dezinformací a bojovat proti radikalizaci společnosti (Komůrková, 2022).

Na webových stránkách MV ČR Krizový informační tým zveřejňuje zprávy o, v dané době, veřejně komunikovaných oblastech. Ve svých zprávách reaguje na dezinformace a snaží se

pomocí argumentů narativy narovnat. Ve svých doporučeních tým reagoval na migrační krizi, radikalizaci ve státní správě, energetické krize a války na Ukrajině. Mezi výstupy se nachází i komunikační doporučení pro představitele České republiky.

Předcházení radikalizace jako proces deradikalizace ze strany akademické sféry

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta Biomedicínského inženýrství v čele s doc. PhDr. Barborou Vegrachtovou, Ph.D, MBA realizoval projekt Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2015–2022“ s názvem „Detekce radikalizace v kontextu ochrany obyvatelstva a měkkých cílů před násilnými incidenty“ s identifikačním kódem „VI20192022117“. Cílem projektu byla identifikace a vyhodnocení bezpečnostní hrozby radikalizace a zpracování postupů a metod práce pro detekci radikalizace. Dalším cílem bylo zvýšení informovanosti o radikalizaci specifických skupin. Výsledkem je mimo jiné software pro detekci radikálního chování jedince a zpracovaná metodika s názvem Indikátory radikalizace v kontextu ochrany obyvatelstva a měkkých cílů před násilnými incidenty. Cílem Metodiky je deskripce určitých fází radikalizačního procesu a popsat jednotlivé indikátory, které mohou vést k realizaci extrémního násilí. Popsané indikátory slouží k usnadnění detekce radikalizovaných osob a měla by přispět k včasné identifikaci. Z projektu mimo jiné vznikla edukativní příručka zabývající se online radikalizací².

4 Diskuse:

Ve výše uvedených kapitolách byly popsány veškeré dostupné metody či opatření, které by měly působit na různé části společnosti a působit tak proti radikalizaci. Jak již bylo zmíněno, deradikalizační či rehabilitační program určený pro radikálně smýšlející jedince není v České republice vytvořen. Dle dostupných informací se o něm v současné době ani neuvažuje. Z mého

---

² Dostupné zde: <https://www.fbmi.cvut.cz/sites/default/files/2023-01/Vegrachtova%20a%20kol%20METODIKA.pdf>

<https://www.fbmi.cvut.cz/sites/default/files/2023-01/Vegrachtova%20a%20kol%20METODIKA.pdf>

pohledu, který je v souladu se zjištěným stavem a podmínkami v České republice a s ohledem na zkušenosti ze zahraničních států, je nezbytné o tématu deradikalizace v odborné veřejnosti diskutovat. Česká republika disponuje několika nástroji, jak radikální osobu detekovat. Probační a mediační služba disponuje specialisty na téma radikalizace a tito mohou v omezené míře jedince detekovat či přenést své nabyté vědomosti od zahraničních partnerů o radikalizaci na své kolegy. Specialistů není však dostatek, aby mohli působit na jednotlivé osoby. Jeden specialista v soudním kraji není kapacitně ani vzdálenostně schopen se s radikálními klienty setkávat, detekovat je, ani působit deradikalizačně. Každý klient Probační a mediační služby dochází do nejbližšího pracoviště Probační a mediační služby, z čehož vyplývá potřeba více specialistů na radikalizaci. Navíc úředníci probační a mediační služby nemají žádné metody ani školení na to, jak by mohli či měli působit na klienty nacházející se v procesu radikalizace.

Ve vězeňském prostředí existuje nástroj SAIRO, který se snaží radikálně smýšlející osoby detekovat. Detekce je však závislá na zachycených znacích radikalizace. K tomu je nutné, aby každý pracovník vězeňské služby, který přichází do kontaktu s odsouzenými a má za úkol znaky identifikovat, byl v rámci této problematiky řádně vyškolen. I když určitá školení probíhají a Vězeňská služba ČR spolupracuje s Policejní akademií a Policií ČR, detekci v konečném důsledku provádí pracovníci Oddělení prevence a stížností.

Další institucí, která detekci provádí, je Policie ČR. V rámci své činnosti má možnost každý příslušník Policie ČR získat informace o znacích radikalizace prostřednictvím odborných školení a přednášek a tyto použít v rámci svého běžného výkonu. Je však nutno podotknout, že i když je osoba na základě znaků identifikována jako radikál, neznamená to, že tato osoba spáchala trestný čin či jiný správní delikt. Detekce ze strany Policie ČR by měla napomáhat při předcházení, prověřování a vyšetřování trestné činnosti. Dále je identifikace radikálně smýšlející osoby vhodná z taktického hlediska a pro bezpečnost příslušníků bezpečnostních sborů.

Zmíněné instituce disponují alespoň základními znalostmi, poznatky či programy pro detekci radikálně smýšlejících osob. Je na dalším zjišťování, zda tato opatření jsou dostatečná, zda jsou

využívaná, zda jsou spolehlivá a zda jsou získané informace předávány dalším oprávněným subjektům.

Pro deradikalizaci jedinců, kteří by se sami rozhodli vystoupit z extremistického prostředí není v České republice žádná instituce, která by jim cíleně pomohla. Pokud se nějaká, většinou nezisková, organizace zabývá předsudečným násilím, tak se tato organizace zaměřuje na oběti či poškozené, nikoliv na členy extremistické či teroristické skupiny. Jiná situace je například v Německu³, či Švédsku.

Druhá situace může nastat v tom případě, že osoba bude odsouzena za extremistický či teroristický trestný čin a jako náhradu trestu nebo v rámci podmíněčného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dostane osoba povinnost absolvovat vhodný program sociálního výcviku a převýchovy. Současná nabídka Probační a mediační služby a neziskových organizací však neobsazuje žádný, který by se na deradikalizaci zaměřoval. Nejblíže deradikalizačnímu programu jsou programy typu Změnit směr od neziskové organizace Ratolest Brno z.s. nebo Flash od neziskové organizace Kolpingovo dílo ČR z.s., případně jiné. Jak je výše uvedeno, neziskové organizace mohou na svůj provoz získat finance z dotačních programů konkrétního ministerstva či Evropské unie, případně jsou dotovány ze strany měst a jiných donátorů. Často jsou neziskové organizace spojeny s církví.

Pokud se Česká republika snaží o detekci radikálů je to jen poloviční cesta k celkovému rehabilitačnímu procesu. Ta druhá polovina spočívá ve snaze radikální jedince resocializovat a vrátit je zpět do běžného života. Stejná snaha je vyvíjena u drogově či jinak závislých, u recidivistů majetkové nebo násilné trestné činnosti, ale radikalizace zde chybí. Je otázkou dalšího výzkumu, zda by bylo ekonomicky, institucionálně a personálně vhodně využít stávající modely resocializačních programů a doplnit je o specialisty na radikalizaci, nebo je nutné a financovatelné vytvořit speciální samostatný deradikalizační program umístěný například v

---

3 Více viz GAZÁREK, Pavel, 2023. Evaluaace deradikalizačního programu Exit-Deutschland s přihlédnutím k situaci v České republice. In: Sborník příspěvků ze studentské vědecké konference AWHP 2023 Aspekty práce pomáhajících profesí 2023. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství, s. 468-484. ISBN 978-80-01-07165-6. Dostupné z: doi:10.14311/BK.9788001071656

deradikalizačním centru, jako náhradu za část výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho pokračování. Právní prostředí soudům umožňuje takovou povinnost ukládat.

V obou případech je však nutné v rámci deradikalizačního procesu počítat se zapojením více institucí od orgánů činných v trestním řízení, přes Vězeňskou službu ČR, Probační a mediační službu, neziskové organizace, orgány územní samosprávy, zpravodajské služby, školská zařízení, specialisty na radikalizaci a další instituce, které by do procesu mohly různými způsoby vstupovat, spolupracovat, získávat informace a pomáhat při resocializaci jedince. Instituce, které by mohly být do procesu zapojeny, v jaké fázi a v jakém měřítku popisuje ve svém dokumentu RAN⁴.

Část odborné komunity argumentuje proti zavedení deradikalizačních opatření nižším počtem radikalizovaných osob. S tvrzením, že je v České republice menší počet pachatelů páchající extremistické a teroristické trestné činy lze souhlasit. Nicméně radikalizace nesouvisí jen s uvedenou extremistickou a teroristickou trestnou činností, ale může souviset a vyplynout v jakoukoliv násilnou trestnou činnost. Škodlivost teroristických trestných činů je bezpochyby vyšší než u majetkové, hospodářské nebo drogové trestné činnosti. V neposlední řadě je latentnost v této oblasti značná a s přihlédnutím na ne zcela dokonalé aktivity pro detekci radikálů je pravděpodobnost potřeby deradikalizačních opatření vyšší. Hlavním problémem je však recidiva extremismu a terorismu. Pachatelé skutek páchají z přesvědčení náboženského, politického či ideologického a tato vazba je zcela jistě silnější než potřeba páchat trestnou činnost za účelem zisku.

5 Závěr:

Příspěvek nabízí přehled institucí, které mají ve svých kompetencích pracovat s radikálně smýšlejícími osobami, mohly by je detekovat a následně resocializovat. Uvedenými

---

⁴ VIOLENCE PREVENTION NETWORK, GERMANY, Dennis WALKENHORST, Taiil BAAKEN, Maximilian RUF, Judy KORN, Michèle LEAMAN a Julia HANDLE, 2020. Rehabilitation of radicalised and terrorist offenders for first-line practitioners. Rehabilitation Manual [online]. Radicalisation Awareness Network, 2020, 104 [cit. 2024-01-14]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-06/ran_rehab_manual_en.pdf

informacemi bylo zjištěno, že dané instituce jsou z části připraveny pouze k detekci radikálních osob, jedná se primárně o Vězeňskou službu ČR. Policie ČR uceleným programem pro detekci radikálně smýšlejících osob nedisponuje, provádí pouze občasné školení příslušníků v oblasti radikalizace.

Resocializace je České republice prováděna Probační a mediační službou a neziskovými organizacemi a je zaměřena na mladé i dospělé delikventy a na oblasti násilí, závislosti, trestné činnosti obecně, trestné činnosti v dopravě apod. Oblast radikalizace není do těchto programů zahrnuta.

Zhodnocením výše uvedených informací vyplývá, že Česká republika je v oblasti deradikalizace nepřipravena. Ačkoliv právní prostředí pro ukládání vhodných resocializačních programů existuje, programy deradikalizace nikoliv. Ambicí příspěvku je zvýšení povědomí o fenoménu radikalizace a vytvoření debaty v odborné veřejnosti.

Použitá literatura

DANICS, Štefan, 2019. Informace o RAN EU a participaci PA ČR na RAN CZ. Bezpečnostní teorie a praxe [online]. Praha: Policejní akademie ČR, 2019(3), 8 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2019/12/Informace-o-RAN-EU-a-participaci-PA-CR-na-RAN-CZ.pdf>

DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS, 2018. SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 150 s. [cit. 2024-03-29]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>

HAVLÍK, Antonín, 2022. Rakušan: Žádného prezidentského kandidáta k odstoupení nevyzvu. In: Novinky.cz [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-rakusan-zadneho-prezidentskeho-kandidata-k-odstoupeni-nevyzvu-40417140>

IN IUSTITIA, 2018. CZ RAN: společně proti radikalizaci. In: In IUSTITIA [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/cz-ran-spolecne-proti-radikalizaci/>

KOMŮRKOVÁ, Magdaléna, 2022. Co dělá na vnitru tajemný tým KRIT? Vládu varoval před nebezpečnou radikalizací zaměstnanců státní správy. In: Lidovky.cz [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/radikalizace-fake-news-dezinformace-ministerstvo-vnitra-krit.A221026_172002_In_domov_hma

MAREŠ, Miroslav, 2011. Exit-programy pro členy extremistických struktur: výzvy a (ne)zkušenosti v ČR. In: Sociální pedagogika v souvislostech globální krize: Sborník příspěvků z mezinárodní konference 2011. Brno: Institut mezioborových studií Brno, s. 452-455. ISBN 978-80-87182-16-1.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, 2024. Seznam úspěšných žadatelů o dotaci na rok 2024 v rámci dotačního titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů pro dospělé pachatele. In: MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/d/msp/ppd-seznam-uspesnych-zadatelu-o-dotaci-na-rok-2024_ppd-pdf

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, 2024. Seznam úspěšných žadatelů o dotaci na rok 2024 v rámci dotačního titulu Rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladistvé delikventy. In: MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/d/msp/pms-seznam-uspesnych-zadatelu-o-dotaci-na-rok-2024-pdf>

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2015. Vzdělávání policejních psychologů - Psychologické aspekty radikalizace [online]. In: MINISTERSTVO VNITRA ČR. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-policejnich-psychologu-psychologicke-aspekty-radikalizace.aspx>

Zpráva o činnosti státního zastupitelství v roce 2023 [online], 2024. In: NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Brno, 24.06.2024, s. 134 [cit. 2024-08-23]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpráva-o-činnosti-SZ-za-rok-2023.pdf>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2017. KONCEPCE ROZVOJE PROBACE A MEDIACE DO ROKU 2025. 52 s. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2020. Podkladový materiál ke Zprávě o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území ČR v roce 2019. 4 s. PMS - Spr 02619/2019-031.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2021. Podkladový materiál ke Zprávě o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území ČR v roce 2020: č.j.: PMS-Spr 00357/2021-022. 21. ledna 2021. 4 s.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2022. Podkladový materiál ke Zprávě o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území ČR v roce 2021: č.j.:PMS-Spr 00277/2022-022. 18. ledna 2022. 5 s.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2024. Resocializační programy - PMS - Probační a mediační služba [online]. In: [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2024. Odpověď na žádost o poskytnutí informací. PMS-SD-000744/2024-2. 2024. Praha, 1 s.

PROCHÁZKA, Jiří, 2017. Program „SAIRO“ „Systém analytické identifikace radikalizace osob“. In: Tisková zpráva ze zasedání Republikového výboru pro prevenci kriminality [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/1-tz-10-2017-pdf.aspx>

RADA EVROPSKÉ UNIE, 2019. Radikalizace ve věznicích: Rada přijala závěry [online]. In: RADA EVROPSKÉ UNIE. s. 1 [cit. 2024-03-24]. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/06/06/radicalisation-in-prisons-council-adopts-conclusions/pdf/>

Statut Probační a mediační služby [online], 2022. In: . [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/02_statut_pms_aktual-2022.pdf

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2024. Odpověď na žádost o informace dle zákona č. 106/1999 Sb. VS-163360-3/ČJ-2024-80000P-INFZ. Praha, 2 s.

Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších předpisů. In.: *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

Sport a extremismus v Evropě: Hodnocení bezpečnosti
na LOH ve Francii a ME ve fotbale v Německu 2024

**Sport and extremism in Europe: Security assessment of Summer Olympic
Games in France and EURO 2024 in Germany**

Mgr. Adéla Hofmannová, Ph.D.

ČVUT Fakulta biomedicínského inženýrství, nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno

*hofmannovaa@gmail.com

Abstrakt

Frekvence extremistických projevů, teroristických hrozeb a radikalizace jednotlivců v Evropě za poslední dekádu výrazně vzrostla. Polarizace společnosti, poháněná migrační a sociální krizí, ekonomickou nerovností a aktivními konflikty na Ukrajině a v Izraeli, se projevuje na obou stranách politického spektra. Vysoce exponované sportovní události, jako Olympijské hry ve Francii a fotbalové EURO v Německu, jsou stále častěji využívány pro šíření extremistických ideologií. Tento příspěvek analyzuje bezpečnostní hrozby spojené s těmito událostmi a zkoumá trendy v nárůstu extremismu a teroristických hrozeb v Evropě.

Abstract

The frequency of extremist activities, terrorist threats, and individual radicalization in Europe has significantly increased over the past decade. Societal polarization, driven by migration and social crises, economic inequality, and ongoing conflicts in Ukraine and Israel, is evident on both ends of the political spectrum. High-profile sports events, such as the Olympic Games in France and the UEFA EURO in Germany, are increasingly exploited for spreading extremist ideologies. This paper analyzes the security threats associated with these events and examines trends in the rise of extremism and terrorist threats across Europe.

Klíčová slova

Bezpečnost; extremismus; terorismus; sportovní akce; polarizace

Keywords

Security; extremism; terrorism; sport events; polarization

1 Úvod

Evropa má bohatou historii násilných činů spáchaných krajně pravicovými aktéry. Od roku 2012 uprchlická krize, teroristické útoky, a polarizace společnosti vedly k nárůstu násilné rétoriky. Téměř ve všech evropských zemích vzrostla xenofobie, islamofobie a kriminalita. Terorismus a extremismus představují závažné bezpečnostní výzvy současného světa, a platformou pro útoky se stále více stávají i sportovní události z několika klíčových důvodů. Vysoká koncentrace lidí, mezinárodní pozornost a medializace poskytují ideální platformu pro vyvolání masového strachu a chaosu a získání podpory pro svou ideologii. Existuje několik dominantních skupin, které na sebe vážou nově zradikalizované jedince a skupiny. Skupiny a jedinci, kteří využívají válku jako záminku nebo inspiraci pro násilné činy, s cílem destabilizovat daný region, zemi celkově nebo

narušit globální bezpečnost. Džihádistické organizace mohou zdůrazňovat náboženskou nadřazenost a globální vliv, nacionalistická hnutí často propagují ochranu etnické nebo kulturní identity proti domnělým vnějším hrozbám a krajně pravicové skupiny a jedinci útočí na menšiny, LGBTQ+ komunity, Afroameričany, židovské komunity a podobně. Studie ukazují, že jak levicovní, tak pravicovní extremisté jsou zaujatí vůči specifickým skupinám. Politická pravice má obzvláště negativní postoje vůči imigrantům, náboženstvím a LGBTQ+ osobám, zatímco levice zaujímá negativní postoje vůči institucím a elitám (Brandt a kol., 2014). Krajní extremismus bývá spojen se zvýšeným nacionalismem a útlakem etnických, náboženských nebo ideologických menšin (Midlarsky, 2011). Tyto ideologie poskytují nejen rámec pro ospravedlnění násilí, ale také poskytují alternativní životní styl, pocit sounáležitosti a identity. Radikální skupiny využívají pocitů frustrace, odcizení nebo nespravedlnosti, aby přilákaly nové členy tím, že jim nabízejí jasné, i když zjednodušené odpovědi na složité problémy. Radikální politické názory jsou vnímány jako mechanismus, který slouží k regulaci strachu a nejistoty. Lidé přijímají radikální názory, protože jim to umožňuje zastávat jednoduchá a přímá řešení složitých společenských a politických problémů (Fernbach a kol., 2013). Tato přesvědčení následně vedou k intoleranci vůči jiným skupinám a názorům, protože ty pro ně znamenají pocit ohrožení a nebezpečí (Kruglanski a kol., 2006). Jak zmíněno v úvodu, terčem extremistických aktivit jsou i sportovní události. V průběhu let teroristé a extremisté zaútočili na sportovní události napříč světovými kontinenty; od Německa, Francie, Srí Lanky, Toga, až po USA s cílem šířit svou ideologii. Radikalizace a přechod k extremismu a terorismu mladých lidí je komplexní proces, ovlivněný kombinací individuálních, sociálních, a politických faktorů. Pochopení faktorů a katalyzátorů, které přispívají k radikalizaci a přechodu k extremismu, je klíčové pro efektivní detekci násilných aktivit a predikci trendů v oblasti bezpečnosti v Evropě. Na příkladu LOH ve Francii a ME ve fotbalu v Německu lze vidět, jak mohou být velké sportovní události využity k propagaci ideologií a provokaci násilí, což následně zvyšuje bezpečnostní hrozby a nároky na efektivní ochranu a prevenci. Zároveň práce poukazuje na zmenšující se rozdíl mezi definicí a vyhodnocením extremistických a teroristických aktivit. Moderní formy extremismu často zahrnují prvky, které tradičně spadaly pod terorismus, například násilné útoky nebo hrozby vůči civilistům. Nové technologie a sociální média usnadňují šíření extremistických ideologií a

nábor nových členů, což ztěžuje rozlišení a monitorování nenásilných extremistů a těch, kteří mohou přejít k násilným činům.

Metodologie

Príspevek využívá výsledky analýzy vybraných útoků v Evropě a na globálních sportovních akcích, založený na disertační práci autorky z června 2024, a dále statistické hodnocení trendů, bezpečnostní studie, reporty a observační data extremismu v Evropě k vyhodnocení a predikci trendů. Kombinuje kvalitativní a kvantitativní metodologie, což umožňuje komplexní vyhodnocení bezpečnostních hrozeb a radikalizace v Evropě nejen v kontextu významných sportovních událostí.

3 Výsledky

3.1 Nárůst extremistických projevů a teroristických hrozeb v Evropě

V poslední dekádě došlo v Evropě k výraznému nárůstu extremistických aktivit a teroristických útoků. Podle údajů Europolu se počet teroristických hrozeb a incidentů v EU mezi lety 2010 a 2020 zvýšil, přičemž mezi nejčastější patří útoky motivované náboženským extremismem a pravicovým radikalismem (Europol, 2020). Tento nárůst je způsoben několika faktory, včetně ekonomické nerovnosti, která posiluje sociální napětí, migrační krize, která polarizuje společnost, a aktivních konfliktů, které vytvářejí ideologické a politické napětí. Aktivní konflikty na Blízkém východě a v Africe, spolu s intervencemi západních států v těchto regionech, vytvořily prostředí, kde se šíří extremistické ideologie a spolu s ekonomickou a migrační krizí přispěly k nárůstu nacionalismu a xenofobie. Politické strany, které nedokážou najít společnou řeč v klíčových otázkách, přispívají k roztržitosti společnosti. Tato nejednota vytváří prostor pro radikální skupiny, které nabízejí zdánlivě jednoduchá řešení na složité problémy, což má za následek oslabení tradiční demokracie. Tento trend je patrný zejména u zemí jako Německo, Francie, Velká Británie, Dánsko a Švédsko. Sklon k zařazování lidí do stereotypních „škatulek“ podle jejich etnického původu, náboženství, sexuální orientace nebo politických názorů vede k posilování předsudků a diskriminace. To může

podněcovat pocit odcizení a frustrace u těch, kteří se necítí být součástí společnosti, což je činí náchylnějšími k radikalizaci. V dnešním rychlém a neustále se měnícím světě je pro mladé lidi obtížné najít stabilní bod orientace. Tlak na úspěch, neustálé změny a nedostatek jasných hodnot mohou vést k pocitu ztracenosti a frustrace, což může podněcovat sklony k radikalizaci, čehož využívají extremistické a teroristické skupiny při svých náborových aktivitách a ve své rétorice.

3. 2 Role sportovních událostí jako platformy pro extremismus

Sportovní události, jako jsou Olympijské hry nebo fotbalové mistrovství Evropy, představují ideální platformu pro šíření extremistických ideologií díky jejich globálnímu dosahu a velké pozornosti médií. Tyto události přitahují miliony diváků, a tím i pozornost extremistických skupin, které je chtějí využít k prosazení svých cílů. Příklady z minulosti ukazují, jak extremistické skupiny mohou využít sportovní události k dosažení svých cílů, což vyžaduje zvýšenou pozornost a efektivní bezpečnostní opatření v budoucnosti. Příkladem je 15 vybraných útoků na sportovní akce napříč Evropou, Asií a Afrikou. Primárními okruhy motivů byla odplata za zahraniční vojenské intervence, náboženské a ideologické důvody a osobnostní problémy a frustrace. Nejčastěji útočily skupiny, zejména Islámský stát a nejvíce využívanou metodou útoku při sportovních akcích byl bombový útok, následovaný použitím střelné a sečné zbraně. (vše Hofmannová, 2024). Útočníci nejčastěji útočí v den konání akce nebo pár dní před zahájením, zároveň terčem útoku je spíše bezprostřední okolí sportoviště, kde je menší míra zabezpečení a kde se mohou setkávat davy (fan zóny, bary, rušné třídy, doprava).

3. 3 ME ve fotbale Německo 2024

V rámci Mistrovství Evropy ve fotbale 2024 v Německu (EURO 2024) byly zaznamenány útoky nejen v blízkosti stadionů, ale i v dalších částech měst, což ukazuje na rozšířený bezpečnostní problém, který přesahuje samotná sportoviště. S přibližně 2,6 milionu diváků a zápasy na 10 stadionech po celé zemi, bylo nutné čelit zvýšeným bezpečnostním rizikům. Německé bezpečnostní složky úřady zdůraznily, že byly připraveny na všechny myslitelné hrozby, včetně terorismu, násilí ze strany fanoušků, kybernetických útoků a nebezpečných dronů. Celkem bylo zaznamenáno kolem 400 incidentů, z toho 300 trestných činů (krádeže,

napadení, urážky) a téměř 100 přestupků, převážně porušení zákona o zbraních a výbušninách, nebo neoprávněné použití dronů (UEFA2024.com, 2024).

Rozsáhlé útoky a protesty se odehrály v okolních městech a na periferiích. Specifickým příkladem jsou tři útoky ve městech Mannheim, Wolmirstedt u Magdeburgu a Hamburg.

První útok se odehrál v Mannheimu na hlavním náměstí, během akce islamofobní a radikální pravicové skupiny PAX Europa v čele s leaderem skupiny Michaellem Stürzenbergerem. PAX Europa je německá občanská iniciativa, která se zaměřuje na kritiku islámu, migraci a islamizaci Evropy. Pachatelem byl zdánlivě dobře integrovaný žadatel o azyl z Afghánistánu, který měl v Německu rodinu. Modem operandi byl nůž a motivem násilný džihádismus. V reakci na útok se v Německu vzedmula islamofobní vlna.

Tab 1: Útok Mannheim

Mannheim, 31. 5. 2024	
Odesílatel	Jednotlivec (žadatel o azyl z Afghánistánu)
Terč útoku	Skupina PAX Europa (1 mrtvý, 5 zraněných)
Modus operandi	Útok nožem
Poselství	Násilný džihádismus
Reakce	Protesty proti imigraci, islamofobní vlna nevole

Druhý útok se odehrál během soukromé fotbalové oslavě při zahajovacím zápase mezi Německem a Skotskem. Útočníkem byl muž z Afghánistánu, který vnikl do rodinného domu

a vážně zranil německé fanoušky. Útok v domě předcházela útok na dalšího muže z Afghánistánu, kterého útočník usmrtil nožem. Motiv pachatele není doposud znám.

Tab 2: Útok Wolmirstedt u Magdeburgu

Wolmirstedt u Magdeburgu, 14. 6. 2024	
Odesílatel	Jednotlivec (žadatel o azyl z Afghánistánu)
Terč útoku	Fanoušci/další afghánský občan v Německu (1 mrtvý, 3 zranění)
Modus operandi	Útok nožem
Poselství	Není známo
Reakce	Islamofobní nevole, diskuse k schvalování žádostí o azyl a deportaci, efektivita integračních programů

Třetí, zmařený pokus o útok v Hamburku, se odehrál před zápasem mezi Polskem a Nizozemskem, kde útočník plánoval zaútočit s cepínem nebo sekerou na rušné tříde Reeperbahn.

Tab 3: Útok Hamburg

Hamburg, 16. 6. 2024	
Odesílatel	Německý občan s psychickými problémy
Terč útoku	Civilisté na rušné Reeperbahn třídě

Modus operandi	Útok cepínem a zápalnou zbraní
Poselství	Není známo
Reakce	Zesílení bezpečnostních opatření v blízkosti stadionů

Výzvy k útokům a pokusy o radikalizaci probíhají prostřednictvím sociálních sítí, zejména na TikToku, kde islamističtí influenceři a rappeři šíří radikální ideologii, čímž nabízejí alternativní vizi světa (UMMAH) jako odpor vůči Západu. Offline mobilizace skupin jako Muslim Interaktive a Generation Islam svědčí o rostoucí aktivitě radikálních skupin v Evropě. První jmenovaná si klade za cíl vytvořit v Německu chalífát a odmítá demokratické principy země.

Polarizace německé společnosti se projevuje ve dvou rozdílných ideologiích: antiimigrační a islamofobní hlasy se střetávají se silícími islamistickými radikálními skupinami, přičemž tento trend je zesílen konfliktem v pásmu Gazy.

Radikalizace mladých mužů ve věku 18–30 let, kteří jsou často bez vzdělání a práce, zůstává významným problémem, přičemž nárůst kriminality v Německu byl zaznamenán zejména mezi Maročany a Tunisany, dále Palestinci a Alžírany (Bundeskriminalamt, 2023 a Europol, 2023). V tomto kontextu je zásadní analyzovat a predikovat trendy bezpečnosti na základě podobných incidentů.

3.4 LOH Paříž 2024

Bezpečnostní plány při letních olympijských hrách v Paříži (LOH) zahrnovaly širokou škálu hrozeb od útoku na úvodní ceremoniál, jednotlivá sportoviště, hromadnou dopravu a logistiku, stejně jako hybridní hrozby zahrnující propagandu a šíření dezinformací.

V realitě se bezpečnostní hrozby začaly materializovat ještě před zahájením her, kdy došlo k útoku na vlakovou dopravu, který způsobil vážné problémy pro přibližně 800 000 cestujících, včetně německé sportovní výpravy. Tento útok je připisován ultralevicovým extremistům, nicméně spekulace poukazují také na ruské motivy, kdy Rusko v druhé polovině ruku vyzývalo k žhářským útokem napříč Evropou.

Tab 4: Útok Francie vlaková doprava

Francie, několik uzlů vlakové dopravy 26. 7. 2024	
Odesílatel	Ultralevicová skupina (domněnkou i útok ze strany Ruska)
Terč útoku	Vlaková doprava vysokorychlostní trati LGV
Modus operandi	Žhářský útok
Poselství	Snaha narušit plynulost her
Reakce	Posílení bezpečnosti v dopravě

Obávaný útok na úvodní ceremoniál se naštěstí nenaplnil, v Paříži byla v ten den uzavřena i letiště a pohyb aut a taxi v prostoru ceremoniálu i sportovišť byl monitorován.

Další problém představovala ruská propaganda, která se objevila po úvodním ceremoniálu s cílem degradovat Evropu se slovy jako poklesk morálních hodnot, a transgresi z "kolébky křesťanství" na Sodomu a Gomoru".

Propaganda a dezinformace ovlivnily samotné sportovce, jako například alžírského judistu, který odmítl nastoupit do čtvrtfinále proti izraelskému soupeři, což vyvolalo další vlnu mediálních útoků a dezinformací.

Sportovci také čelily nenávisným a xenofobním komentářům, zejména vůči LGBTQ+ sportovcům, velkým terčem se staly například boxerky.

Významným momentem bylo i vyjádření afghánské sprinterky, která získala azyl v Íránu a veřejně odsoudila Taliban, a prosila o posílení práv žen na vzdělání a sport. Tato vyjádření byla považována za akt odvahy, ale také za potenciální riziko pro její bezpečnost i bezpečnost žen v Afghánistánu.

V oblasti bezpečnostních opatření byly zavedeny důkladné kontroly u všech sportovišť, zejména u sportovišť na volném prostranství a v blízkosti hlavních pařížských památek jako Eiffelova věž, Louvre, Invalidovna a další. Tyto opatření byly nutné k zajištění bezpečnosti návštěvníků a sportovců, ale zároveň se potýkaly s kritikou kvůli jejich logistické náročnosti a dopadu na pohodlí a přístupnost her.

V závěru lze říci, že bezpečnostní opatření během EURO 2024 a LOH 2024 byla nadstandardní, což pomohlo minimalizovat nebo odvrátit hrozby. Ukázalo, že ne tolik teroristé jako extremistické skupiny se snažily využít těchto událostí jako platformu pro šíření svých ideologií. Incidentsy, které se objevily, byly převážně propagandistické a xenofobní povahy, a ukázaly na potřebu pokračující vigilance a adaptabilních bezpečnostních opatření. Tato zkušenost potvrzuje důležitost neustálé přípravy a monitorování hrozeb v kontextu velkých globálních sportovních událostí.

4 Závěr

Faktory radikalizace zahrnují ekonomickou a sociální marginalizaci, politickou nestabilitu, ideologickou manipulaci a osobní krize. Politická nestabilita, globální konflikty, migrační vlna,

prohlubování ekonomických problémů, sociální sítě a zrychlený svět jsou vše příčiny polarizace ve společnosti. Celkově příspěvek poukazuje na zvyšující se trend využívání sportovních událostí pro extremistické aktivity, což vyžaduje zvýšenou bdělost a koordinaci bezpečnostních složek na všech úrovních. Ačkoliv terorismus je násilná forma extremismu, dá se očekávat nárůst dalších projevů extremismu a potírání rozdílů mezi dvěma fenomény. Stírání rozdílů mezi extremismem a terorismem reflektuje širší trend, kde ideologická radikalizace může přerůst v násilné akce. Tento vývoj přináší nové výzvy pro bezpečnostní složky, které musí efektivně rozlišovat a reagovat na oba fenomény, aby minimalizovaly rizika a ochránily veřejnost. Výhledově se dají předpokládat útoky vedené jednotlivci, motivované náboženskou ideologií nebo útoky z nenávisli z mnoha rozličných důvodů (historických, náboženských, politických, sociálních apod.). Vzhledem k vysoké míře zabezpečení sportovních a kulturních akcí jsou pravděpodobnější náhlé útoky na širokém prostranství a v atraktivních lokalitách s využitím zbraní, nožů a vozidel. Kybernetické útoky jsou také na vzestupu, ačkoliv zatím dopady nebyly tak rozsáhlé. Popularizace umělé inteligence může vést k identifikaci slabých míst v bezpečnosti, stejně jako k automatizaci útoků nebo rozsáhlejšími kybernetickým útokům. Extremisté mohou využít personalizovanou propagandu pro nábor nových členů i komunikační strategii. Zároveň ale umělá inteligence může pomoci monitorovat online aktivity, neobvyklé vzorce chování na veřejnosti nebo při sportovních událostech, a rychleji tak reagovat na možné hrozby.

Použitá literatura

Brandt, M. J., Reyna, C., Chambers, J. R., Crawford, J. T., & Wetherell, G. (2014). The ideological-conflict hypothesis: Intolerance among both liberals and conservatives. *Current Directions in Psychological Science*, 23(1), 27–34.

Bundeskriminalamt (2023). Police Crime Statistics 2023. Dostupné z: https://www.bka.de/EN/CurrentInformation/Statistics/PoliceCrimeStatistics/2023/pcs2023_no_de.html

Europol (2020). European Union Terrorism Situation and Trend Report [online]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>

Fernbach, P. M., Rogers, T., Fox, C. R., & Sloman, S. A. (2013). Political extremism is supported by an illusion of understanding. *Psychological Science*, 24(6), 939–946.

Hofmannová, A. (2024). Security Threats for Europe and Summer Olympic Games in Paris 2024. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 21(3), pp.1519-1525. Available at: doi.org/10.30574/wjarr.2024.21.3.0860.

Kruglanski, A. W., Pierro, A., Mannetti, L., & De Grada, E. (2006). Groups as epistemic providers: Need for closure and the unfolding of group-centrism. *Psychological Review*, 113(1), 84–100.

Midlarsky, M. L. (2011). *Origins of political extremism: Mass violence in the twentieth century and beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.

UEFA (2024). *Positive Assessment of the UEFA EURO 2024*. Retrieved from <https://www.uefa.com/euro2024>

**Informační působení jako bezpečnostní hrozba
– zkušenosti policejních sborů Pobaltských zemí**

**Information operations as a security threat
- the experience of police forces in the Baltic States**

**plk. Mgr. Kristýna Holubová^{1*}, pplk. Mgr. Lukáš Hřibňák²,
Mgr. Lenka Jakubcová, Ph.D.³**

¹ Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostního managementu, Útvar policejního vzdělávání a služební přípravy Policie České republiky

² Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostního managementu, Útvar policejního vzdělávání a služební přípravy Policie České republiky

³ Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostního managementu

*holubova@polac.cz

Abstrakt:

Příspěvek analyzuje přístup k boji proti dezinformacím ve třech Pobaltských státech: Litvě, Lotyšsku a Estonsku. Zabývá se opatřeními, která byla v těchto zemích přijata, rolí odpovědných státních institucí a přístupy k budování odolnosti společnosti proti dezinformacím, či spoluprací s nevládními organizacemi, které jsou klíčové pro efektivní zvládnání této hybridní hrozby. Specificky se však soustředí na kroky učiněné na poli boje proti dezinformacím v rámci policejních sborů s cílem nalézt dobrou praxi, která by byla přenositelná do prostředí ČR, nebo která by mohla být inspirací pro obdobná národní řešení. Příspěvek je výsledkem projektu Odolnost příslušníků Policie České republiky vůči dezinformačním vlivům a možnosti posilování jejich rezistence prostřednictvím vzdělávání VK01020187 (DEZINFOPOL), který byl podpořen MV ČR z Programu Otevřené výzvy v bezpečnostním výzkumu 2023-2029, zkráceně OPSEC.

Abstract:

The paper analyses the approach to combating disinformation in three Baltic states: Lithuania, Latvia and Estonia. It looks at the measures that have been taken in these countries, the role of responsible state institutions and approaches to building societal resilience against disinformation or cooperation with NGOs, which are key to effectively dealing with this hybrid threat. However, it specifically focuses on the steps taken in the field of countering disinformation within police forces with the aim of finding good practices that would be transferable to the Czech environment or that could be an inspiration for similar national solutions. This paper is an outcome of the project Resilience of the Police of the Czech Republic to Disinformation Interference and the Possibility of Strengthening their Resistance through Education VK01020187 (DEZINFOPOL), which was supported by the Ministry of the Interior of the Czech Republic in its programme Open Calls for Security Research 2023–2029 (OPSEC).

Klíčová slova:

Dezinformace; mediální gramotnost; pobaltské státy; policejní sbory; policejní vzdělávání.

Keywords:

Baltic states; disinformation; media literacy; police education; police forces.

1 Úvod

Rozličné možnosti informačního působení ve formě manipulativních podob jsou stále častěji využívány k ovlivňování postojů, názorů i rozhodovacích procesů jednotlivců i širokých skupin příjemců. Otázka efektivního čelení dezinformacím a jiným manipulativním informačním obsahům je považována za stále zásadnější téma spojené s bezpečností státu, a to zejména v širším kontextu hybridních hrozeb. Státy v této souvislosti soustředí svou pozornost na účinné

uchopení úsilí v boji proti dezinformačnímu působení, a to jak s využitím koncepčních a strategických dokumentů, tak v rámci různých praktických řešení a postupů.

Též Česká republika vnímá dezinformace jako hrozbu spojenou s bezpečností. Aktuální Bezpečnostní strategie České republiky 2023 (MZV ČR, 2023) zmiňuje dezinformace a jejich působení - ve své části Bezpečnostní hrozby a zdroje nestability hovoří např. o dezinformačních nástrojích ve vazbě k hybridnímu působení, které se soustředí zejména na zranitelná místa demokratické společnosti. Za zásadní součást posilování společenské odolnosti pak ve své části Strategie prosazování bezpečnostních zájmů České republiky označuje čelení dezinformacím, informačním operacím a snahám o manipulaci informačního prostoru, zejména těch, které jsou prováděny ve prospěch cizích státních aktérů a usilujících o narušení demokratického charakteru státu a jeho bezpečnosti, kdy, jak dále strategie uvádí „úspěšná obrana proti těmto hrozbám vyžaduje komplexní přístup kombinující podporu vzdělávání v oblasti mediální a informační gramotnosti, posilování občanské společnosti, strategickou komunikaci státu, budování kapacit pro detekci a analýzu hrozeb, efektivní spolupráci a koordinaci státních institucí aktivních v dané oblasti a spolupráci v rámci EU a NATO“. V části zacílené na Další významné oblasti strategické pozornosti dokument ve své závěrečném bodě vyjadřuje mimo jiné „nutnost účinně bojovat proti dezinformacím, které zpochybňují zásady fungování právního státu a demokratických institucí“.

Problematicke se však věnují i další národní strategické dokumenty – Akční plán k vládnímu dokumentu Národní strategie pro čelení hybridnímu působení z roku 2021 (MO ČR, 2021) pak formuluje úkol zpracovat a předložit vládě návrhy změn právní úpravy pro posílení možností ČR čelit dezinformacím (MO ČR, 2022)

Tento dokument též zmiňuje Analýzu připravenosti ČR čelit závažné dezinformační vlně z února 2023 (MV ČR, 2023), která identifikuje nedostatky v oblasti čelení dezinformacím, kdy tento materiál byl zpracován na základě doporučení kapitoly Působení cizí moci Auditů národní bezpečnosti (MV ČR, 2016) a jeho akčního plánu (MZV, 2017) s cílem zmonitorovat, jaká je připravenost ČR v rovině organizačních, personálních a technických kapacit a právních nástrojů čelit závažné dezinformační vlně.

Pro úplnost je třeba připomenout, že dle definice Ministerstva vnitra ČR pojem „dezinformace“ znamená šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají (MV ČR 2024). Definice lze nicméně najít celou řadu, nejčastěji se jimi obecně rozumí systematické a úmyslné klamání.

Pokud jde o Českou republiku, nedostatečnou odolnost české společnosti vůči dezinformacím Analýza připravenosti ČR čelit závažné dezinformační vlně (dále jen Analýza) zachycuje v samostatné kapitole (MV ČR, 2023, kap. 3.4 s. 18), kdy zmiňuje např. v minulosti provedené průzkumy, na základě jejichž výsledků lze dovozovat, že je odolnost vůči dezinformačním obsahům v České republice nízká, přičemž společnost nemá zabudované mechanismy pro posilování společenské a institucionální odolnosti a obrany vůči působení dezinformací (např. STEM 2016). Dle těchto průzkumů čtvrtina české společnosti dezinformacím věří. V souvislosti s pandemií COVID-19 se pak jedná až o třetinu společnosti (STEM, 2021). Náchylnost občanů České republiky dezinformacím věřit potvrzuje také reprezentativní výzkum provedený na populaci ČR v roce 2023 v rámci projektu DEZINFOPOL, kde byl mimo jiné akcentován vztah občanů ČR k různým dezinformačním narativům. Z výsledků tohoto výzkumu např. vyplývá, že více než pětina Čechů si myslí, že Evropská unie cíleně organizuje migrační vlnu z neevropských zemí, a více než čtvrtina Čechů se domnívá, že české státní instituce utajují před občany počty migrantů z těchto zemí. Výzkum také ukazuje, že silným konfrontačním tématem byla pro českou společnost celosvětová pandemie koronaviru. Téměř 30 % Čechů považuje za pravdivé to, že nebezpečnost koronaviru byla zveličována, aby byli lidé vyděšeni. Více než čtvrtina lidí si pak myslí, že oficiální údaje o počtu nakažených koronavirem v ČR byly zmanipulované. Výsledky také poukázaly na významný vliv fenoménu mediální gramotnosti, kdy nízká mediální gramotnost části populace spolu s omezeným „kritickým myšlením“ vytvářely příznivé podmínky pro přijímání dezinformací a jejich další šíření. A jako další klíčový parametr, který ovlivňuje náchylnost člověka věřit dezinformacím a konspiračním teoriím, byla identifikována nízká míra důvěry ve stát, jeho představitele, instituce a média. Důsledky nedostatečného kritického myšlení při přijímání a další práci

s informacemi souvisejí jednoznačně s rozvojem sociálních sítí, které se díky svému dosahu a snadnou přístupností i editovatelnosti obsahu staly pro řadu občanů také hlavním zdrojem informací obecně. Tedy nejen pro sociální komunikaci, pro kterou byly původně určeny. Rozvoj moderních technologií pak umožňuje tvůrcům dezinformačních a jiných manipulativních a zavádějících obsahů rozvíjet informace nejen v textové podobě, ale též ve formátech obrazových (deep-fake obrázky a videa) či zvukových produktů. Tyto díky rozvoji umělé inteligence v současnosti poměrně snadno vytvářené syntetické obsahy přispívají k manipulaci jedinců, kteří mají stále větší potíže tyto předkládané stále sofistikovanější multimodální obsahy rozpoznávat (Holubová a kol. 2024).

Analýza dále zdůrazňuje nezbytnost, aby se na obraně společných hodnot aktivně podílela celá společnost, jelikož občané při současné míře mediální gramotnosti a kritického myšlení nedokáží osamoceně čelit návykovosti digitálních platforem, dlouhodobému a systematickému působení dezinformací využívajícímu syntetické obsahy a především algoritmy, které pro běžné uživatele nejsou pochopitelné a jejich podstata a působení srozumitelné. V souvislosti s dopady dezinformací na společnost Analýza popisuje tento vliv dokonce jako (v koncepčních dokumentech ne zcela běžným expresivním výrazem) „značně destruktivní“. Pesimistická jsou však též další konstatování Analýzy, podle které ČR „...v současné době nemá koncepční, organizační, personální, procesní, právní ani jiné nástroje a kapacity, které by byly efektivní v reakci na případný útok proti ČR vedený pomocí úmyslně vytvořené nebo spontánně vzniklé závažné dezinformační vlny. Chybí taktéž podpora celospolečenského přístupu skrze podporu mediální gramotnosti a nezávislých fact-checkerů či pluralitního mediálního prostředí“. Zpochybňován je též aktuální český právní řád ve směru k postihování dezinformací, resp. dezinformátorů, který nedisponuje efektivními právními nástroji, s jejichž pomocí by dezinformacím a dezinformačním vlnám bylo možno čelit. Analýza také několikrát zmiňuje zahraniční praxi, ze které vyplývá jednoznačná potřeba dlouhodobé prevence spočívající v podpoře mediální gramotnosti v kombinaci s relevantní komunikací důvěryhodných autorit státní správy a fact-checkingu.

Autoři příspěvku, kteří jsou od roku 2023 řešitelé projektu bezpečnostního výzkumu věnovanému odolnosti příslušníků Policie České republiky vůči dezinformačním vlivům a možnostem posilování jejich rezistence prostřednictvím vzdělávání (DEZINFOPOL), v rámci své vědecké práce do jisté míry navazují na zjištění konstatovaná ve výše zmíněných strategických a koncepčních dokumentech České republiky, kdy se zaměřují na možnosti posílení odolnosti státní správy a jejích zástupců. V tomto směru se vzhledem ke svému profesnímu zařazení autoři soustřeďují na specifickou skupinu zástupců státní moci, a to na příslušníky policejního sboru. V rámci projektu byl též mapován přístup k problematice dezinformačního působení a jejímu členění ze strany příslušných orgánů vybraných států, a to se zvláštním zřetelem na praxi policejních sborů těchto zemí, zejména se zaměřením na oblast vzdělávání.

Účelem bylo především zmapovat konkrétní kroky, které jsou vybranými státy podnikány na poli boje proti dezinformacím a nalézt vhodnou dobrou praxi, která by byla aplikovatelná, či v optimalizované podobě přenositelná do domácího prostředí, nebo která by mohla být impulzem a inspirací pro obdobná národní řešení.

2 Metodologie

Pokud jde o analýzu přístupů k boji proti dezinformacím v zahraničí, příspěvek se zaměřuje na tři konkrétní státy - Litvu, Lotyšsko a Estonsko, kdy informace získané metodou desk-research pocházely z kombinace otevřených zdrojů, zejména z oficiálních webových stránek národních institucí (vládní úřady, bezpečnostní agentury, relevantní ministerstva), odborných publikací, včetně konferenčních výstupů, a veřejně dostupných článků.

Vzhledem k záměru řešitelů zaměřit se specificky na přístup k dezinformačnímu působení v rámci policejních sborů, nebylo vždy možné potřebné informace zjistit z běžně veřejně dostupných zdrojů. Obdobně i některé další aspekty přístupu státu k dezinformacím vyžadovaly doplnění či upřesnění, proto byl zahraničním partnerům (protějškům z akademického prostředí policejních a bezpečnostních škol, či příslušným místům v rámci policejní organizace konkrétního státu) zaslán také strukturovaný dotazník zaměřený na přístup konkrétního

oslovovaného státu k boji proti dezinformacím s akcentem na relevantní vzdělávání a situaci týkající se policejních sborů.

Poskytnuté odpovědi byly následně vyhodnocovány a spolu s daty doplněnými výše zmíněnou rešeršní prací s otevřenými zdroji a jednotně strukturovány dle základních okruhů distribuovaného dotazníku. Tento sledoval pět samostatných tematických okruhů a zahrnoval celkem 27 konkrétních otázek. Okruh *Gestor problematiky dezinformací, odpovědné platformy* byl zacílen na zjištění, kdo v daném státu má v gesci problematiku dezinformací či kdo sehrává klíčovou úlohu v strategickém a koncepčním uchopení tématu. Tento okruh v neposlední řadě také sledoval odpovědnost za strategickou komunikaci vůči veřejnosti. Okruh *Právní rámec* se zaměřil na legislativní uchopení dezinformačního působení, kdy se některé otázky již cíleně věnovaly interpretačním či aplikačním obtížím ze strany příslušníků policejního sboru, pokud jde o právní kvalifikace skutků. Otázky zahrnuté v rámci okruhu *Strategické a koncepční materiály* byly směřovány na existenci takovýchto dokumentů věnovaných dezinformacím. Záměrem okruhu *Vzdělávání v oblasti dezinformací a podporující odolnost vůči dezinformačním vlivům* bylo zjistit, zda v rámci osloveného státu existuje systematické vzdělávání určené pro státní správu věnované dezinformacím a posilující odolnost vůči dezinformačním vlivům, v čí kompetenci jsou takovéto aktivity, nebo jestli je provozován např. nějaký nástroj pro ověřování nepravdivých informací. Stěžejní část dotazníku pak představoval širěji koncipovaný okruh *Uchopení boje proti dezinformacím v rámci policejního sboru*, který se zaměřil na interní gesční odpovědnost za problematiku dezinformací; problémy, jevy a fenomény související s dezinformačním působením, kterým sbor čelí; vzdělávání příslušníků policejních složek věnované dezinformacím či ověřování pravdivosti a důvěryhodnosti informací; případnou existenci metodických pomůcek a jiných nástrojů související s problematikou; nebo (v neposlední řadě) praxi, pokud jde o spolupráci s externími subjekty apod.

Metodologie vypracování výstupu věnovaného konkrétnímu státu byla tedy vícefázová a zahrnovala obsahovou analýzu otevřených zdrojů a syntézu informací získaných prostřednictvím dotazníků. Tato data byla systematicky kategorizována a integrována ve

strukturované podobě do finálního textu tak, aby reflektovala různé přístupy těchto států k problematice dezinformací, se zvláštním důrazem na roli policejních sborů a vzdělávání, a to specificky vzdělávání cílové skupiny příslušníků policejních sborů.

Na základě konkrétních zjištění poté bylo možno identifikovat specifická opatření a přístupy zájmových zemí, které lze považovat za dobrou praxi v boji proti dezinformacím. Tato zjištění byla v závěru práce autorského týmu sumarizována coby aplikovatelná či v optimalizované podobě přenositelná řešení do prostředí České republiky, či minimálně s potenciálem, který představuje impulz a inspiraci pro obdobná národní řešení.

V případě zacílení na Pobaltské státy a jejich praxi v boji proti dezinformacím stálo na pozadí jejich geopolitické postavení v bezprostřední zóně mocenských zájmů Ruské federace, kdy jsou všeobecně známy i medializovány dílčí informace ohledně příkladných obecných přístupů těchto zemí k dezinformacím. Motivací však bylo doplnit veřejně přístupné portfolio informací poznatky z praxe uplatňované v rámci policejních sborů.

Podrobnost a rozsah jednotlivých zjištění se odlišuje v závislosti na detailnosti poskytnutých informací od zahraničních partnerů, míře citlivosti či interní povaze předmětných informací, či obsahu a zaměření veřejně dostupných zdrojů, které byly využity.

3 Praxe Pobaltských zemí v boji proti dezinformacím a jiným formám manipulativního informačního působení s akcentem na přístup v rámci policejních sborů

Pobaltské státy jsou si plně vědomy toho, že dezinformace a jiné podoby manipulativního informačního působení představují významnou bezpečnostní hrozbu, proto v tomto ohledu přijaly nezbytné institucionální, organizační, personální, i legislativní kroky.

3.1. Litva

Dezinformace jsou v Litvě vnímány jako zásadní hrozba, která se v posledních letech stále více stupňuje. Litva se dlouhodobě potýká s ruskou agresí a dezinformacemi zaměřenými na

oslabení NATO, EU a západních hodnot (Thomas, 2020). Většina těchto dezinformací má ruský původ a cílí na mezinárodní publikum (Mays, 2023).

Podle průzkumů veřejného mínění považuje 75 % obyvatel Litvy dezinformace za vážnou hrozbu pro demokracii. Záměrné dezinformace zaměřené na ovlivnění voleb jsou vnímány jako obzvláště nebezpečné. Více než třetina respondentů (37 %) uvedla, že se s dezinformacemi setkává téměř každý den, zatímco 31 % alespoň jednou týdně. Průzkum Eurobarometru z roku 2018 ukázal, že 71 % respondentů dokáže rozpoznat falešné zprávy. (Demaskuok, 2023). (Podobné průzkumy z let 2021–2022 ukazují, že 82 % obyvatel vnímá dezinformace jako problém (EU Eurobarometer, 2022).

Ještě před ruskou invazí na Ukrajinu se litevské orgány připravovaly na informační válku a dezinformační vlny. Litva je známá jako jedna z prvních zemí, které systematicky čelí dezinformacím, kybernetickým útokům a propagandě, a to s vysokou frekvencí – každoročně jde o desítky tisíc cílených útoků na stát a jeho občany (Demaskuok, 2023). V širším kontextu je Litva považována vedle Finska za lídra v boji proti hybridním hrozbám díky svému členství v EU a NATO, energetické nezávislosti, komplexnímu přístupu k národní bezpečnosti, a spolupráci s občanskou společností a médií (Andriukaitis, 2023). Koordinovaný přístup k těmto hrozbám zahrnuje i spolupráci s dalšími státy, které čelí hybridním hrozbám, vedle ostatních Pobaltských zemí a Finska také například s Norskem, Polskem a Ukrajinou, se kterými jsou diskutovány současné bezpečnostní výzvy (LRV, 2023).

Po vypuknutí války na Ukrajině čelí Litva intenzivní dezinformační kampani z Ruska. V reakci na to byly přijaty různé kroky, včetně legislativních opatření, zaměřených na efektivní boj proti šíření dezinformací.

3.1.1 Klíčové instituce v boji proti dezinformacím

Hlavní struktury na centrální úrovni, které se podílejí na boji s dezinformacemi v Litvě, zahrnují Vládu Litevské republiky, Ministerstvo národní obrany Litvy, Ministerstvo vnitra a Úřad inspektora novinářské etiky. Ostatní ministerstva přispívají do společných aktivit v boji proti dezinformacím, přičemž jejich povinnosti jsou určeny podle portfolia jednotlivých ministerstev

(Demaskuok, 2023). Ministerstvo zahraničních věcí hraje specifickou úlohu prostřednictvím aktivní spolupráce se zahraničními partnery. Ministerstvo národní obrany Litvy se zaměřuje na kybernetickou bezpečnost, odolnost vůči hybridním hrozbám a strategickou komunikaci

Ačkoli vláda Litvy již v minulosti podporovala a rozvíjí spolupráci v boji proti dezinformacím, zahrnující národní, státní a nestátní organizace, média, akademické instituce a zahraniční partnery, v roce 2022 rozhodla zřídit nové centrum s regionální, národní i mezinárodní působností zaměřené na sledování, odhalování a koordinaci mezinárodních snah proti kremelské propagandě a úzce spolupracující s dalšími státy zasaženými ruskou dezinformační kampaní (Abromaitis, 2022).

V roce 2022 byla také schválena novelizace zákona o civilní ochraně předložena ministerstvem vnitra, která přináší integrovaný systém krizového řízení a civilní ochrany. Na základě tohoto kroku bylo zahájeno zprovoznění Národního centra krizového řízení při Úřadu vlády, s cílem vybudovat klíčovou instituci na operační úrovni v oblasti krizového řízení v zemi (Vláda Litevské republiky, 2022) o cca 30 odbornících zahrnující situační centrum fungující v režimu 24/7 pro nepřetržitý monitoring hrozeb pro národní bezpečnostní zájmy Litvy. Do působnosti centra patří koordinace připravenosti na krize a mimořádné události a realizace školení a cvičení. V případě krizových situací bude zajišťovat řízení příslušných opatření (LRT, 2022). Dle vedení resortu vnitra Litvy jde o historický milník představující kvalitativně novou etapu systému civilní ochrany. Integrovaný systém krizového řízení umožní nejen koordinovanou připravenost státu na zvládání krizí, ale také jejich prevenci, monitorování a vyhodnocování situací, což urychlí rozhodování o opatřeních krizového řízení (Parlament Litevské republiky, 2023). Hlavním orgánem pro přijímání politických rozhodnutí o operačních prioritách, připravenosti státu a úkolech prevence a reakce je Národní bezpečnostní komise. Ministerstva budou organizovat a koordinovat přípravu svých podřízených orgánů na krizové a mimořádné události a podporovat místní samosprávy při jejich zvládání (ZEIT, 2017).

Klíčovou roli v boji proti dezinformacím zastává Úřad inspektora novinářské etiky, zejména díky své pravomoci vydávat závazná stanoviska a pokyny poskytovatelům služeb hostingu elektronických informací či poskytovatelům veřejných sítí elektronických komunikací, aby

odstranili nebo znemožnili přístup k informacím uvedeným v článku 19 Zákona o veřejných informacích Litevské republiky (Parlament Litevské republiky – sbírka zákonů, 2023). Role Úřadu byla posílena v souvislosti s válkou na Ukrajině, která vedla k výraznému nárůstu dezinformací a propagandy v litevském veřejném prostoru, zejména na internetu. Tato situace nejen rozšířila kompetence Úřadu, ale také vedla k celé řadě reakcí litevských institucí, včetně revize legislativy týkající se veřejných informací (ZEIT, 2017). Zpráva o činnosti inspektora novinářské etiky za rok 2022, vydaná v březnu 2023, se zaměřuje na oblast dezinformací a propagandy, kdy shrnuje:

- Analýza mediálního prostředí v Litvě v roce 2022 ukázala, že litevská média jsou vystavena vysokému riziku dezinformací, zejména z Ruska, a je nutné zvýšit jejich odolnost a kritické myšlení.
- Veřejným informacím v roce 2022 dominovala tři hlavní témata: válka, boj a krize, přičemž válka na Ukrajině zastínila ostatní témata, jako je Istanbulská úmluva, LGBT otázky a COVID-19.
- Úřad byl pověřen novými úkoly v oblasti monitoringu a zachycování nepravdivých informací a propagandy v hromadných sdělovacích prostředcích (LRT – J. Bakaitė, 2023).
- I když Litva dlouhodobě vyvíjí přípravy na informační válku, efektivní obrana proti konkrétním kampaním (jako „Stop falešným informacím“, „Antipropaganda“, „Kontrapropaganda“) byla do jisté míry opožděná.
- Rozvoj nových technologií, zejména sociálních sítí, narušuje objektivitu informací, kde převažují názory nad fakty. Propagandistické síly jsou podporovány automatizovanými systémy, jako jsou "boti" a "trolové".

Zpráva také poskytuje statistické údaje o počtech stížností na porušení žurnalistické etiky a zahájených správních řízení proti provozovatelům internetových médií, kteří neodstranili protiprávní obsah. Uvádí také různé projekty a aktivity zaměřené na boj proti dezinformacím a

posílení mediální gramotnosti, včetně vzdělávacích programů, informačních kampaní a spolupráce s mezinárodními organizacemi (Journalism Trust Initiative, 2023).

3.1.2 Strategická komunikace

Dle sdělení litevských partnerů není za oblast strategické komunikace aktuálně odpovědná jediná konkrétní osoba či instituce. Tato role je však obecně zastávána vládou (viz níže), částečně ministerstvem národní obrany a nově zřízenými vládními strukturami. Odkázáno bylo na Zákon o veřejných informacích, který stanovuje konkrétní kompetence relevantních aktérů, mezi které patří prakticky všechna ministerstva (LRT - Tyrimas, 2022).

SWOT analýza Centra východoevropských studií (Maliukevičius, 2020) již v roce 2006 označila jako zvlášť silnou stránku Litvy „rozvoj strategické komunikace vlády“. Litva je mezinárodními partnery i médii prezentována jako úspěšný příklad strategické komunikace, která stojí na spolupráci mezi státními ministerstvy, nevládními organizacemi a akademickou obcí, s cílem systematicky posilovat strategické komunikační kompetence a odolnost společnosti.

Ministerstvo obrany Litvy disponuje Odborem strategické komunikace, který je součástí Generálního štábu ozbrojených sil Litvy. Tento odbor je zodpovědný za plánování, koordinaci a provádění strategické komunikace v oblasti obrany a bezpečnosti, včetně identifikace, monitorování a reakce na dezinformační kampaně, které ohrožují národní zájmy Litvy.

Litevská veřejnoprávní vysílací společnost LRT, která je členem Evropské vysílací unie (EBU), se aktivně podílí na boji proti dezinformacím. Ve spolupráci s Debunk.org, nezávislou organizací (technologickým think-tankem) pro analýzu dezinformací, LRT zkoumala šíření kremelských dezinformací o válce na Ukrajině. Výzkum potvrdil, že tyto dezinformace jsou šířeny hlavně prostřednictvím sociálních sítí a skupin, které jsou na nich aktivní, a že existuje síť kremelských šířitelů dezinformací se stovkami kanálů (LRT - Tyrimas, 2022).

3.1.3 Právní rámec dezinformačního působení

Ačkoli Litva čelila dezinformacím a propagandě již před válkou na Ukrajině, právě tento konflikt výrazně zvýšil jejich rozsah a zaměření, což vedlo k potřebě účinných opatření ze

strany státu proti šíření dezinformací. To zahrnovalo i revize právního řádu (Litevská inspektorka novinářské etiky, 2023).

Základními právními normami, které umožňují postihovat šířitele dezinformací, jsou Zákon o veřejných informacích, Trestní zákon a specifická ustanovení Ústavy Litevské republiky.

V dubnu 2022 byla přijata novela Zákona o veřejných informacích, která mimo jiné rozšířila pravomoci Úřadu inspektora novinářské etiky. Nově získal pravomoc vydávat závazné pokyny poskytovatelům hostingu elektronických informací a poskytovatelům elektronických komunikačních sítí, aby odstranili nebo omezili přístup k určitým informacím. Před touto novelou neměl úřad dostatečné právní nástroje pro přijímání opatření zaměřených na odstranění nebo omezení přístupu k dezinformacím na internetu. Zákon například:

- Definuje klíčové pojmy, jako jsou veřejná informace, producent a šířitel veřejné informace, novinář, cenzura, reklama, soukromí, kritika, zdroj informací apod.
- Zaručuje svobodu informací a právo šířit informace, ale také stanovuje omezení tohoto práva v zájmu ochrany státní bezpečnosti, veřejného pořádku, zdraví a mravnosti.
- Ukládá povinnost chránit čest a důstojnost osob a poskytuje jim právo na odpověď nebo opravu nepravdivých informací.
- Vyžaduje dodržování zásad objektivit a nestrannosti a stanovuje kritéria pro zveřejňování výsledků průzkumů veřejného mínění.
- Zakazuje zveřejňování informací, které ohrožují ústavní pořádek, suverenitu, teritoriální celistvost a politickou nezávislost Litvy, podněcují k válce nebo šíří nenávisť.
- Stanovuje sankce za porušení zákona, včetně pokut, pozastavení nebo zrušení licencí a dalších opatření proti producentům a šířitelům veřejné informace.
- V článku 19 věnovaném „citlivým informacím“ stanovuje (mimo další ustanovení), že ve sdělovacích prostředcích je zakázáno zveřejňovat dezinformace, válečnou propagandu, podněcování k válce, podněcování k násilnému narušení svrchovanosti Litevské republiky - ke změně jejího ústavního pořádku, k zásahu do její nezávislosti

nebo k narušení celistvosti jejího území atd. Zakotvuje zde také možnost obrátit se na orgán odpovědný za kontrolu citlivých informací (Parlament Litevské republiky – zákon o veřejných informacích, 1996).

I přes tyto právní úpravy zůstává boj proti šíření dezinformací, zejména na sociálních sítích, náročný, a reakce na propagandistické účty jsou často pomalé. Podle informací z Výroční zprávy Úřadu inspektora novinářské etiky jsou na půdě litevského Sejmu připravovány další legislativní iniciativy, sám výše uvedený Zákon o veřejných informacích je velmi často novelizován, a to včetně zmíněného článku 19.

Trestní zákon (Inforex.lt, 2019) zahrnuje několik ustanovení, která lze aplikovat na případy protiprávního jednání spojeného s dezinformační činností. Mezi klíčová v tomto ohledu patří ustanovení zakotvená v § 170 a následujících - podněcování k nenávisti, diskriminace a násilí na základě různých kritérií, včetně věku, pohlaví, rasy, národnosti a dalších; vytváření a činnost skupin s cílem diskriminovat nebo podněcovat nenávist vůči skupinám osob, veřejné schvalování, popírání nebo zlehčování genocidy a válečných zločinů. Zmínit lze ale i řadu dalších zakotvených skutkových podstat trestných činů, např. pomluvy, či podvodu.

Ústava Litevské republiky (Litevská inspektorka novinářské etiky, 2023) v kontextu dezinformací a propagandy zakazuje válečnou propagandu, cenzuru a monopolizaci médií a zaručuje svobodu projevu a stanoví meze výkonu této svobody včetně zákazu šířit dezinformace, podněcovat k nenávisti, násilí a diskriminaci (články 135, 44 a 25).

3.1.4. Vzdělávání, mediální gramotnost a další související aktivity a projekty podporující odolnost vůči dezinformačnímu působení

Zvyšování mediální gramotnosti je v Litvě klíčovým aspektem boje proti dezinformacím. Tento proces zahrnuje implementaci vzdělávacích programů zaměřených na rozvoj kritického myšlení a schopnosti rozpoznávat dezinformace. Díky těmto snahám a silné komunitě, která zahrnuje občanskou společnost, média, vládu, akademické instituce a nevládní organizace, lze považovat průměrného litevského občana za relativně odolného vůči ruským dezinformacím, ačkoli Rusko stále využívá prokremelsky orientované jednotlivce (EUvsDisinfo, 2023).

Litevská vláda spolu s dalšími institucemi podporuje a organizuje meziinstitucionální veřejné anti-dezinformační kampaně. Příkladem je kampaň „Posilte svou imunitu“ zaměřená na kybernetickou a informační odolnost, která učí veřejnost, jak identifikovat a čelit online hrozbám (Sustiprinkimuniteta.lt, 2020)

Významná je také podpora nevládních organizací zaměřených na odhalování a vyvracení dezinformací. Iniciativa Debunk.org se zaměřuje na analýzu a kritické hodnocení zpravodajských zdrojů a poskytování pravdivých informací veřejnosti. Debunk.org spolupracuje s evropskými projekty, jako jsou EUvsDisinfo a StopFake.org, a nabízí specificky zaměřené kurzy, např. praktický kurz pro budoucí odborníky či kurz občanské odolnosti pro vysokoškolské studenty (Debunk.org, 2022). Veřejnost se pak pokouší formou on –line hry vtáhnou do svých aktivit na poli mediální gramotnosti (Bad news game, Debunk.org). Hra je dostupná v řadě jazykových mutací.

Na bázi spolupráce s EU a akademickými institucemi byla vydána studie Disinformation Landscape in Lithuania, která se zabývá typickými dezinformačními narativy a subjekty bojujícími s dezinformacemi, a poskytuje cenné informace pro další výzkum (Disinformation Landscape in Lithuania, Disinfo.eu, 2023).

Největším internetovým zpravodajským portálem v Litvě je DELFI, jehož sekce Detektor lži (DELFI melo detektorius) je součástí Mezinárodní sítě pro ověřování faktů (International Fact-Checking Network, IFCN) a Evropské observatoře digitálních médií (European Digital Media Observatory, EDMO). Tento projekt byl nominován jako jeden z nejúspěšnějších v oblasti ověřování faktů v Evropě (Disinformation Landscape in Lithuania, Disinfo.eu, 2023).

Iniciativa občanské odolnosti (Civic Resilience Initiative, CRI) je litevská nezisková organizace, která posiluje odolnost společnosti prostřednictvím vzdělávání a spolupracuje s partnery, jako jsou NATO a Konrad Adenauer Stiftung. CRI se zaměřuje na mediální gramotnost, dezinformace a občanské aktivity, a nabízí inovativní vzdělávací řešení (CRI, 2021).

Další příklad společného boje proti dezinformacím představuje iniciativa *Demasquok.lt*, která sdružuje státní instituce, média a veřejnost v boji proti falešným zprávám. Tato iniciativa využívá pokročilé technologie založené na umělé inteligenci k rozpoznávání a prevenci šíření dezinformací (*Demasquok.lt* - projekt, 2018).

V Litvě také působí „litevští elfové“, skupina dobrovolníků zaměřená na monitorování a vyvracení dezinformací na sociálních médiích. Jejich činnost je neformální, dobrovolná a bezplatná, a přispívá k posilování odolnosti litevské společnosti vůči informačním hrozbám.

Tato a další iniciativy v Litvě doplňují investigativní skupiny působící při různých médiích, jako je SIENA (Supporting Investigative Journalism and Civic Activism in Lithuania), která se zaměřuje na odhalování korupce a porušování lidských práv, a přispívá k rozvoji kvalitní žurnalistiky (SIENA, 2023).

3.1.5. Uchopení boje proti dezinformacím v rámci policejního sboru a ministerstva vnitra

Národní policejní úřad Litvy (Nacionalinis policijos pareigūnų tarnybos departamentas), podřízený Ministerstvu vnitra Litvy, je zodpovědný za koordinaci policejních služeb v zemi. Klíčové role v boji proti dezinformacím hrají Komunikační divize a Imunitní výbor policie. Policejní vzdělávání probíhá na Litevské policejní škole (Lietuvos Policijos Mokykla), avšak specifické vzdělávání zaměřené na dezinformace není v současné době implementováno. Policisté jsou však zahrnuti do protidezinformačních kampaní stejně jako ostatní občané a mohou se účastnit vzdělávacích aktivit zaměřených na podporu mediální výchovy (BNS, LRT.lt, 2021).

V roce 2021 byla zavedena iniciativa „virtuálních hlídek“ monitorujících sociální média kvůli nenávistným projevům a dezinformacím, zejména v kontextu pandemie Covid-19. Tato aktivita zahrnuje označování nevhodných komentářů policejní ikonou a informací o protiprávním jednání. Cílem je potlačit šíření nenávisti a dezinformací (BNS, LRT.lt, 2021).

Litva spolupracuje s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE/OSCE) a její Kanceláří pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) na sledování a hlášení trestných činů z nenávisti. Ministerstvo vnitra zřídilo v roce 2020 pracovní skupinu zaměřenou na

posílení účinnosti boje proti těmto trestným činům, která navrhuje opatření, monitoruje mezinárodní závazky a připravuje výroční zprávy o situaci v Litvě (OSCE - Hatecrime, 2023).

3.1.6 Shrnutí přístupu Litevské republiky k dezinformacím

Litva nabízí inspirativní příklad pro Českou republiku i další země, které chtějí posílit odolnost vůči dezinformacím, zlepšit mediální a digitální gramotnost a podpořit kritické myšlení. Klíčovým faktorem je intenzivní spolupráce státních institucí s nestátním sektorem. Litva podporuje iniciativy zaměřené na boj proti dezinformacím, od investigativní žurnalistiky po vzdělávací projekty, a aktivně se do nich zapojuje prostřednictvím svých ministerstev a institucí. Obecně pak zaujímá komplexní přístup k dezinformacím. Právní rámec zahrnuje regulaci a sankcionování šíření nelegálních informací, což by mohlo být inspirací pro Českou republiku při rozvoji legislativy, která by čelila dezinformačním kampaním při zachování svobody projevu. Podpora nezávislé a odpovědné žurnalistiky, která odhaluje a vyvrací dezinformační obsahy, je v Litvě silná a opírá se o zákony zaručující svobodu tisku, a zároveň umožňující regulaci nevhodných informací. Významná je také práce Úřadu inspektora novinářské etiky, který má pravomoc nařizovat odstranění škodlivých informací.

V oblasti vědy a výzkumu Litva podporuje projekty zaměřené na analýzu dezinformačních trendů a technik, přičemž státní orgány úzce spolupracují s občanskou společností a akademickými institucemi. Tento model spolupráce je realizovatelný i v České republice, i když vyžaduje investice do výzkumu a inovací.

Geografická blízkost a historická spojitost s Ruskou federací formují litevský přístup k dezinformacím, přičemž významnou roli hrají občanské aktivity a organizace. Litva také úzce spolupracuje s dalšími pobaltskými státy, Ukrajinou a evropskými subjekty na posilování demokratických hodnot a odolnosti vůči dezinformačním hrozbám.

Litva rovněž nastavila nový systém civilní ochrany, který zahrnuje koordinovanou připravenost státu na zvládání krizí a rychlejší rozhodovací procesy. Tento integrovaný systém je reakce na hybridní a také a kombinované hrozby, jako je pandemie, nelegální migrace a válečné konflikty, a je dalším příkladem, který by mohl být přenesen do jiných zemí.

Litevská praxe, zejména synergické aktivity státní správy a nestátních subjektů, je obecně inspirativní a ukazuje, jak lze efektivně čelit dezinformacím.

3.2. Lotyšsko

Lotyšsko je státem, který věnuje značné úsilí boji proti dezinformacím, což je, stejně jako u dalších Pobaltských zemí, především důsledkem těsného sousedství s Ruskou federací a jejího vlivu. Na vládní úrovni se problematice dezinformací intenzivně věnuje vláda, která realizuje řadu národních i mezinárodních opatření ve spolupráci s dalšími státy. Prezident Lotyšska se do této problematiky zapojuje například prostřednictvím diskusí s mladými lidmi apod. (Prezident Lotyšska, 2022). V legislativním procesu jsou průběžně přijímány zákony upravující práva a povinnosti médií, a také v akademické sféře vznikají nástroje, jako například příručka z roku 2022, která je určena státu i občanům a poskytuje návod, jak pracovat s dezinformacemi (Bambals, 2022).

3.2.1 Uchopení problematiky ze strany státu - odpovědné orgány, klíčové struktury, strategické dokumenty

Lotyšsko nemá specifický centrální orgán zaměřený výhradně na dezinformace. Za boj proti hybridním hrozbám a dezinformacím odpovídá několik státních orgánů, z nichž každý má specifické divize nebo oddělení zaměřené na tuto problematiku. V první řadě je to Ministerstvo obrany Lotyšské republiky, které primárně odpovídá za národní obranu a bezpečnostní strategii, včetně kybernetické bezpečnosti a reakce na hybridní hrozby. Ministerstvo obrany rozvíjí obranné strategie, jako je Kybernetická bezpečnostní strategie Lotyšska 2023-2026 (Strategie kybernetické bezpečnosti Lotyšska 2023 – 2026, 2023). Součástí ministerstva jsou Národní ozbrojené síly Lotyšska, které se podílejí na implementaci národní obranné politiky, včetně opatření proti hybridním hrozbám (Národní ozbrojené síly Lotyšska, 2023). Specifickou součástí ministerstva je také Národní kybernetické bezpečnostní centrum (CERT.LV, 2023), které hraje klíčovou roli v oblasti kybernetické bezpečnosti a ochrany před kybernetickými hrozbami, které jsou často součástí hybridních útoků. Ministerstvo zahraničních věcí se zabývá mezinárodními aspekty bezpečnostní politiky, včetně spolupráce s NATO a EU v boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám (Ministerstvo zahraničí Lotyšska, 2023). V souvislosti s

negativními dopady na lotyšské bezpečnostní prostředí zmiňuje ministerstvo také šíření dezinformací o koronaviru COVID-19 a spolupráci v rámci NATO, která se zaměřuje na řešení těchto hrozeb (Ministerstvo zahraničí Lotyšska, 2021). Ministerstvo vnitřních věcí Lotyšské republiky odpovídá za vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek, včetně ochrany před hybridními hrozbami (Ministerstvo vnitra Lotyšska, 2023). V rámci mezinárodních jednání ministr vnitra zdůraznil potřebu bojovat proti propagandě a dezinformacím a posílit odolnost členských států (Ministerstvo vnitra Lotyšska, 2022). V dubnu 2023 například ministryně vnitra Lotyšska jednala s litevskou ministryní vnitra o otázkách bezpečnosti hranic a možnostech legislativních změn, které by umožnily lepší reakci na hybridní útoky (Ministerstvo vnitra Lotyšska – význam systému civilní ochrany, 2023). Podporu mediální gramotnosti a osvětu vzhledem k veřejnosti zajišťuje Ministerstvo kultury Lotyšské republiky (Ministerstvo kultury Lotyšska, 2023) a především Ministerstvo školství a vědy Lotyšské republiky hraje hlavní roli v oblasti podpory mediálního vzdělávání, což je důležitý prvek v boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám. V rámci úřadu vlády Lotyšska je zřízen odbor strategické komunikace, který na národní úrovni koordinuje úsilí státní správy v boji proti dezinformacím. Klíčové resorty angažují experty specializované na dezinformace pocházející zejména z Ruska, a navrhují příslušné strategické reakce a opatření (Ministerstvo školství a vědy Lotyšska, 2023).

Opomenout nelze roli Kanceláře k ochraně ústavy (SAB). Tento úřad odpovídá za vnitřní bezpečnost a protišpionážní činnosti, včetně identifikace a reakce na hybridní hrozby a dezinformace. Zaměřuje se na odhalování a potírání dezinformací, které ohrožují národní bezpečnost a demokratický systém. Kancelář rovněž informuje veřejnost o aktuálních hrozbách prostřednictvím svých analytických článků (Kanceláře k ochraně ústavy Lotyšska, 2022).

Agentura pro regulaci médií (NEPLP) je nezávislým dohlížitelem na dodržování zákona o elektronických sdělovacích prostředcích a zajišťuje svobodu a pluralitu médií, chrání práva a zájmy uživatelů a poskytovatelů mediálních služeb a podporuje rozvoj mediálního obsahu a mediální gramotnost. Agentura má též pravomoc pozastavit vysílací práva médiím, která šíří dezinformace (NEPLP, 2023).

Tyto resorty a orgány spolupracují na národní i mezinárodní úrovni, aby efektivně reagovaly na hybridní hrozby a dezinformace. Lotyšská vláda také výrazně spolupracuje se zahraničními partnery v boji proti dezinformacím, což je obzvláště důležité v kontextu ruské invaze na Ukrajinu (Vláda Švédska, 2022).

V rovině strategické a koncepční, která souvisí s dezinformacemi, lze zmínit zejména Národní bezpečnostní koncepci (Národní bezpečnostní koncepce Lotyšské republiky, 2019), ze které je patrné, že boj proti dezinformacím je jednou z hlavních bezpečnostních priorit země. Koncepce je dále rozváděna v dalších dokumentech a implementačních plánech, jejichž hlavními cíli jsou posilování národních schopností strategické komunikace, zvyšování mediální gramotnosti, podpora veřejnoprávních a nezávislých médií a zefektivňování legislativy při regulaci mediálního prostředí, zejména s ohledem na aktivně působící ruská dezinformační média.

Klíčovým prvkem bezpečnostní strategie je pak kybernetická bezpečnost, posílení vojenských schopností a spolupráce s NATO. Důraz je také kladen na potřebu širší společenské odolnosti, která je ohrožována demografickým úpadkem, sociální nerovností a radikalizací (Golubeva, 2023). Cílem vládního dokumentu Národní strategie kybernetické bezpečnosti na léta 2023–2026 je posílení kybernetické bezpečnosti v zemi. Strategie vznikla jako reakce na zhoršující se bezpečnostní situaci v regionu v důsledku ruské invaze na Ukrajinu, kdy se zaměřuje na lepší správu kybernetických opatření, posílení kybernetických kapacit, zvýšení veřejného povědomí o kybernetických hrozbách a mezinárodní spolupráci v oblasti kybernetické bezpečnosti. (Ministerstvo obrany Lotyšska – Cybersecurity, 2023) Dokument představuje vizi, priority a klíčové principy kybernetické bezpečnosti, stejně jako analýzu současné situace a budoucích výzev. Obsahuje rovněž vliv evropské legislativy na lotyšskou kybernetickou politiku a model správy kybernetické bezpečnosti založený na spolupráci různých zúčastněných stran (Strategie kybernetické bezpečnosti Lotyšska 2023 – 2026, 2023).

Národní obranný koncept 2020–2024 popisuje klíčové aktivity a strategie pro zajištění národní obrany v Lotyšsku. Koncept zdůrazňuje důležitost komplexního národního obranného systému, zapojení občanské společnosti a budování odolnosti. Klíčovou roli hrají silné národní ozbrojené síly, dobrovolná účast v Národní gardě a mezinárodní spolupráce, zejména v rámci NATO

(Rasmussen, 2023). Koncept je založen na analýze vojenských hrozeb a geopolitické situace Lotyšska. Zdůrazňuje současné trendy, jako jsou rozpad mnohostranného světového řádu, rozvoj nových technologií a terorismus, a věnuje zvláštní pozornost agresivním aktivitám Ruska (Národní ozbrojené síly Lotyšska, 2020).

3.2.2. Právní rámec – legislativní úprava dezinformačního působení

V Lotyšsku je problematika dezinformací uchopena prostřednictvím zákona o informačních technologiích a bezpečnosti, který je zaměřen na zlepšení bezpečnosti informačních technologií. Tento zákon stanovuje klíčové požadavky pro zajištění bezpečného poskytování zásadních služeb, avšak nevztahuje se na obsah přenášený elektronickými komunikačními sítěmi, jako jsou informační služby a audiovizuální díla. Zákon definuje pojem kritické infrastruktury informačních technologií a určuje instituce zodpovědné za prevenci incidentů v oblasti IT bezpečnosti. Dále zdůrazňuje význam výzkumu, vzdělávacích programů a podpory státním institucím při ochraně státní bezpečnosti a vyšetřování trestných činů souvisejících s informačními technologiemi (Likumi.lv – zákon o bezpečnosti bezpečnostních technologií, 2018).

V trestním právu došlo ke změnám, které se týkají záměrného šíření falešných informací ve veřejném a digitálním prostoru. Podle novely trestního zákona by mělo být šíření falešných zpráv trestáno až pěti lety vězení. Již nyní je šíření falešných zpráv v Lotyšsku klasifikováno jako výtržnictví podle ustanovení trestního zákona, pokud došlo k hrubému narušení veřejného pořádku (Ministerstvo spravedlnosti Lotyšska, 2022). Postihovat lze dle této normy také šíření falešných informací, které hrubě narušují veřejný pořádek nebo projevují zjevnou neúctu k veřejnosti (Disinformation Landscape in Latvia, Disinfo.eu, 2023).

Po ruské invazi na Ukrajinu lotyšská vláda zesílila své úsilí v boji proti dezinformacím. Vláda například rozšířila zákazy některých mediálních kanálů a přijala nové požadavky na transparentnost vlastnictví médií. Lotyšsko také navázalo spolupráci s mezinárodními partnery a soukromými společnostmi na omezení šíření dezinformací a posílení mediální gramotnosti. Přesto však zůstává prostor pro zlepšení právního rámce, zejména v oblasti regulace sociálních platforem a koregulačních opatření (King, 2023).

3.2.3. Vzdělávání, mediální gramotnost a další související aktivity podporující odolnost vůči dezinformačnímu působení

Zásady pro rozvoj vzdělávání v Lotyšsku 2021-2027 představují strategický dokument zaměřený na rozvoj vzdělávacího systému v Lotyšsku. Hlavním cílem tohoto dokumentu je vytvořit vysoce kvalitní a inkluzivní vzdělávací systém, který podporuje udržitelný národní rozvoj. Dokument se zaměřuje na všechny úrovně vzdělávání, klade důraz na rozvoj digitálních dovedností a na přizpůsobení vzdělávacích systémů globálním změnám, jako je digitální transformace (EU - Digital skills and jobs platform, 2021).

Lotyšsko věnuje pozornost též vzdělávání v oblasti kybernetické bezpečnosti, kdy se zaměřuje na její strategicko-politické a technické aspekty - např. konference CyberChess 2023 v rámci Evropského měsíce kybernetické bezpečnosti s podtématem "Buďte chytřejší než hacker!" (CETR.LV, 2023).

V roce 2022 proběhla iniciativa určená především pro mladé lidi s názvem "The image of my Latvia. How to distinguish information from disinformation?" (volně: Obraz mého Lotyšska. Jak rozlišit informace od dezinformací?), která se zaměřila na problematiku rozlišování pravdivých informací od dezinformací (Úřad prezidenta Lotyšska, 2022).

Mediální gramotnost je v Lotyšsku hodnocena z různých perspektiv. Po ruské intervenci na Ukrajině v roce 2014 se vláda a nevládní organizace zaměřily na rozvoj kritického myšlení občanů, zejména ve vztahu k ruským dezinformačním kampaním. Ministerstvo kultury například vytvořilo Směrnici pro masmédiá 2016 - 2020, která zdůrazňuje rozmanitost mediálního prostředí, kvalitu a odpovědnost médií, vzdělávání profesionálů a mediální gramotnost (Lotyšský institut mezinárodních vztahů, 2018). V roce pak 2020 Lotyšsko podpořilo přijetí rezoluce OSN nazvané "Týden globální mediální gramotnosti a informační gramotnosti", jejímž cílem je boj proti šíření dezinformací a podpora mediální gramotnosti na globální úrovni. V návaznosti na tuto iniciativu lotyšská vláda spolu s akademickou sférou vytvořila Příručku pro státní instituce a pro občany, která poskytuje praktická doporučení pro práci s dezinformacemi (SSE Riga 2022).

V rámci projektu "Black on White" byla vytvořena internetová platforma www.melnsuzbalta.lv pro shromažďování informací o případech dezinformací a manipulace, kde mohou občané hlásit případy dezinformací (Bambals, 2022). Tento projekt zahrnuje také tvorbu podcastů a vysílání zaměřených na informování veřejnosti o metodách manipulace a způsobech, jak se jim bránit (LSM. Lv, 2023).

Lotyšský institut pro mezinárodní záležitosti zhodnotil, že lotyšské vládní orgány i nevládní aktéři zaznamenali významný pokrok při posilování kritického myšlení občanů, a že pokračování těchto snah může dále zlepšit společenskou odolnost (LIIA.lv, 2023).

3.2.3. Uchopení boje proti dezinformacím v rámci vzdělávání policejního sboru

Podle informací získaných od Oddělení mezinárodních záležitostí Lotyšské státní policie, se kterou byl navázán kontakt v rámci projektu DEZINFOPOL, Lotyšská státní policie využívá k zvyšování povědomí a posilování odolnosti vůči dezinformacím instruktážní videa. Tato videa byla vytvořena nepolicejními subjekty a jsou dostupná na vnitřní síti Policie České republiky. Video jsou také volně dostupná (v lotyšském jazyce) na platformě YouTube, například video *Co je to dezinformace?* (www.youtube.com/watch?v=zMjkhCI06Ko) nebo video *Jak mohou dezinformace ovlivnit preferenci ohledně voleb?* (www.youtube.com/watch?v=YhSjqTph6hk).

Podle odpovědí z dotazníku, které poskytla lotyšská strana, jsou lektory Státní policejní vysoké školy začleňována témata dezinformací do studijních kurzů. Konkrétně je problematika dezinformací zahrnuta do semináře kurzu o svobodě slova v rámci oboru „*Lidská práva v policejní práci*“. Toto školení zaměřené na posilování odolnosti vůči dezinformacím je pravidelnou součástí výuky, ačkoli není vyučováno jako samostatný kurz, ale je integrováno do existujících studijních předmětů. Dále je školení policistů v oblasti dezinformací úzce spojeno s ověřováním pravdivosti a věrohodnosti informací, což je klíčová součást policejní práce, zahrnující zpracovávání informací. Podobně jako v Litvě jsou policisté vnímáni jako občané, tedy je jim určena široká škála vzdělávacích a osvětových aktivit související s posilováním digitální a mediální gramotnosti.

3.2.4 Shrnutí přístupu Lotyšské republiky k dezinformacím

Lotyšsko přistupuje k národní bezpečnosti s ohledem na politické hrozby, zejména ze strany Ruské federace. Země se zaměřuje na multifaktorový přístup a spolupracuje s pobaltskými státy a západními organizacemi, jako jsou EU a NATO, ale také např. se Spojenými státy, aby zajistila svou suverenitu a nezávislost. Boj proti dezinformacím je jednou z hlavních priorit Národní bezpečnostní koncepce.

Klíčovou rolí v boji proti dezinformacím hraje Agentura pro regulaci médií. Lotyšsko bylo jednou z prvních zemí EU, které pozastavily vysílání ruských mediálních kanálů již 24. února 2022, v den, kdy Rusko zahájilo invazi na Ukrajinu. Lotyšská vláda opakovaně zdůrazňuje význam boje proti dezinformacím a prosazuje tento boj na mezinárodní úrovni, například prostřednictvím prohlášení směrem k velkým technologickým společnostem, jako je Meta.

V posledních letech Lotyšsko postupně pracuje na nové legislativě zaměřené na boj proti dezinformacím, neboť zpráva Centra pro pluralitu médií a svobodu médií z roku 2021 upozornila na překážky v tomto boji, jako jsou zejména zdlouhavá vyšetřování a doporučila přijetí právních předpisů, které by stanovily povinnosti pro novináře a média, a vytvoření plánu politiky, jenž by zahrnoval regulační a samoregulační opatření, podporu mediální gramotnosti a iniciativy pro ověřování faktů. V roce 2022 byla vytvořena Příručka pro státní instituce a občany pro práci s dezinformacemi, která může sloužit jako inspirace pro podobné iniciativy v České republice.

Novely trestního zákona rozšířily trestní odpovědnost za záměrné šíření falešných informací ve veřejném prostoru a digitálním prostředí. Trestní zákon nyní umožňuje postih za šíření falešných zpráv, které hrubě narušují veřejný pořádek, což může být trestáno až 5 lety vězení.

Lotyšsko rovněž zřídilo internetovou platformu pro hlášení a sledování případů dezinformací a manipulace. Tento projekt zahrnuje také sérii podcastů a vysílání, které poskytují informace o metodách manipulace a o tom, jak se jim bránit. Tato iniciativa představuje dobrou praxi aplikovatelnou v dalších státech.

V rámci lotyšské policie je téma dezinformací zahrnuto do výuky na Státní policejní vysoké škole. Toto školení je zaměřeno na ověřování pravdivosti a věrohodnosti informací, což je klíčové pro práci policie. Tento přístup by mohl být inspirací pro Policii ČR v rámci vzdělávacích aktivit a posilování odolnosti příslušníků v boji proti dezinformacím.

3.3 Estonsko

Stejně jako jeho pobaltští partneři, čelí Estonsko hybridním kampaním, včetně šíření dezinformací a manipulací ze strany Ruska. Na tyto hrozby reaguje kombinovanými bezpečnostními opatřeními, přičemž klíčovou roli hraje spolupráce mezi státním a soukromým sektorem. Veřejný sektor definuje problémy a potřeby, zatímco soukromý sektor vyvíjí a poskytuje odpovídající řešení (ACCELERATE, 2021). Pro zemi je zásadní mezinárodní spolupráce, a to nejen na bilaterální úrovni nebo v rámci užší spolupráce mezi pobaltskými zeměmi (Lotyšsko a Litva), ale také v rámci EU, NATO, či v partnerství s dalšími státy, jako je Tchaj-wan. Hrozby se neustále vyvíjejí a mění v závislosti na technologickém pokroku a globální propojenosti. Proto se tyto státy a organizace snaží posilovat svou odolnost a schopnost čelit hybridním hrozbám prostřednictvím opatření, jako je zlepšování kolektivního situačního povědomí, prevence, reakce nebo obnovy po útocích. Společenská odolnost je považována za klíčový faktor pro úspěšné zvládnání hybridních hrozeb. To zahrnuje podporu dobře vzdělané a informované společnosti napříč všemi etnickými skupinami, posilování důvěry ve státní instituce a vojenské síly, podporu demokratických hodnot a svobod a udržování národní identity a historické paměti (Lotyšský institut mezinárodních vztahů, 2022).

Estonsko je také uznáváno jako lídr v oblasti kyberbezpečnosti, což je doprovázeno systematickým přístupem ke vzdělávání v oblasti mediální gramotnosti a kritického myšlení, stejně jako rozvojem digitalizace země. Díky tomu Estonsko efektivně spojuje boj proti dezinformacím s lepší vzdělaností (ACCELERATE, 2021).

3.3.1. Uchopení problematiky ze strany státu - odpovědné orgány, klíčové struktury, strategické dokumenty

V Estonsku neexistuje centrální instituce, která by byla zodpovědná výhradně za boj s dezinformacemi. Tento úkol se však řeší napříč několika liniemi, včetně vzdělávání, posilování kybernetické bezpečnosti, strategické komunikace a mezinárodní spolupráce NATO.

Klíčovým aktérem v boji proti dezinformacím je Vláda Estonské republiky. Ta se zaměřuje na mediální gramotnost, vzdělávání v oblasti kybernetické bezpečnosti a podporu výzkumu a vývoje prostřednictvím Rady pro výzkum a vývoj. Vláda rovněž nese odpovědnost za strategickou komunikaci a spolupracuje se soukromým a neziskovým sektorem, stejně jako s mezinárodními partnery (Vláda Estonské republiky, 2021). Koordinaci národní bezpečnosti a obrany, včetně obrany proti informačním hrozbám, má na starosti Koordinační jednotka národní bezpečnosti a obrany, která radí předsedovi vlády a generuje spolehlivé informace pro posílení národní odolnosti (Ukrainian Prism, Disinformation Resilience Index – Estonia, 2018).

Další důležitou institucí je Estonská tajná služba KAPO (Kaitsepolitseiamet), která se zaměřuje na ochranu ústavního pořádku, boj proti terorismu, špionáži a kybernetickým hrozbám. KAPO rovněž dokumentuje dezinformační kampaně a zvyšuje povědomí o těchto hrozbách mezi estonskými úředníky (KAPO.ee, 2024). Zahraniční zpravodajská služba (Välisluureamet) fungující pod ministerstvem obrany chrání Estonsko před vnějšími bezpečnostními hrozbami. Služba shromažďuje a analyzuje informace za účelem podporovat estonskou národní obrannou a bezpečnostní politiku. Zveřejňuje též pravidelně souhrnné zprávy o bezpečnostní situaci v Estonsku a regionu Baltského moře. Její poslední zpráva „Mezinárodní bezpečnost a Estonsko 2024“ pojednává o nejnovějším vývoji, situaci související s ohroženími ze strany Ruské federace, se zahraniční politikou, vnitřní politikou a ekonomikou, či v neposlední řadě se speciálními a vlivovými operacemi. Zabývá se také působením ze strany Číny, čínsko-ruským vztahům a čínským technologiím. Zpráva je k dispozici veřejnosti on – line i ke stažení ve formátu pdf. (Välisluureamet, 2024). Spolupracuje s mezinárodními partnery, včetně Evropské

služby pro vnější činnost (EEAS), která se zabývá bojem proti ruské propagandě a dezinformacím (Raport Valisluureamet, 2023).

Ministerstvo vnitra Estonské republiky je zodpovědné za vnitřní bezpečnost a krizové řízení. V rámci něj působí Rada (či velitelství) pro policii a pohraniční stráž, kdy speciální úlohu v boji proti dezinformacím má Komunikační oddělení estonské policie, které se věnuje práci se sociálními sítěmi a ověřování faktů (Politsei, 2024). Ministerstvo školství a výzkumu přispívá k boji proti dezinformacím podporou mediální gramotnosti (Ministerstvo školství a výzkumu Estonska, 2024), zatímco Ministerstvo kultury spravuje politiku rozhlasového a televizního vysílání. Toto též úzce spolupracuje se svými protějšky z ostatních Pobaltských zemí a s Finskem, kdy je kultura vnímána jako podstatná z hlediska ochrany evropské kultury a hodnoty a zdůrazňována potřeba čelit výzvám společně, a to i např. pokud jde o odolnost evropských společností vůči dezinformacím a propagandě (Ministerstvo kultury Estonska, 2024). Nezávislý kontrolor mediálních služeb je Estonský úřad pro technický dohled, který spadá pod ministerstvo hospodářství a komunikací (Matsalu, 2019).

Dalšími důležitými institucemi jsou Úřad pro informační systémy RIA (Riigi Infosüsteemi Amet), která se zabývá informační bezpečností (RIA.ee, 2024) a dále CERT-EE, dohledový orgán nad kybernetickým prostorem a pro reakci na incidenty, který detekuje, monitoruje a řeší kybernetické incidenty v estonských počítačových sítích, informuje o hrozbách a organizuje preventivní aktivity (CERT-EE, 2024). Významným hráčem je tzv. Kyberkomando, součást estonské armády, odpovědná za kybernetickou obranu země (Aktuálně.cz, 2018). Významnou roli v oblasti kybernetické bezpečnosti hraje také NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), interdisciplinární centrum pro kybernetickou obranu se sídlem v Tallinnu (CCDCOE, 2024).

Boj proti hybridním hrozbám a dezinformacím je v Estonsku integrován do celé řady strategických dokumentů a opatření, které reflektují složitou povahu bezpečnostních výzev, zejména v souvislosti s Ruskou federací. Zásadním dokumentem koncepční povahy je Národní bezpečnostní koncepce Estonska. Tento dokument ve své aktualizované podobě zdůrazňuje potřebu komplexního přístupu k národní bezpečnosti, který zahrnuje nejen vojenskou obranu,

ale také společenskou soudržnost, odolnost státu, ekonomickou a vnitřní bezpečnost. Klíčovou součástí této koncepce je připravenost na hybridní útoky a asymetrické hrozby, včetně dezinformací, přičemž zvláštní pozornost je věnována aktivitám ruských speciálních služeb. V roce 2023 byla tato koncepce aktualizována, aby reflektovala napjatější bezpečnostní prostředí. Aktualizace zdůrazňuje zvýšení výdajů na obranu na historicky vysokou úroveň, kdy v roce 2023 měly dosáhnout 2,85 % HDP, což odpovídá více než jedné miliardě Eur (Vláda Estonské republiky, 2023).

Estonská strategie boje proti dezinformacím zahrnuje komplexní přístup, který spojuje veřejný, soukromý a občanský sektor. Tento přístup zahrnuje rozvoj ekosystému pro informační bezpečnost, podporu inovací, centrální koordinaci a investice, stejně jako zahraniční spolupráci (ACCELERATE Estonia, 2021).

Dalším důležitým dokumentem je e-Estonia Programme for Cyber Security, který stanovuje dlouhodobé cíle a strategie v oblasti kybernetické bezpečnosti, zahrnující všechny klíčové subjekty v Estonsku - veřejný sektor, poskytovatele klíčových služeb, podnikatele a akademickou sféru. Strategický program se zaměřuje na rozvoj a správu informačních systémů, posílení kybernetických schopností a vzdělávání v oblasti kybernetické bezpečnosti (e-Estonia – Cybersecurity education, 2021).

Koncepční přístup k otázkám mediální gramotnosti je pak zakotven prostřednictvím tzv. „White paper“ - strategického dokumentu vlády, který stanoví, jak na různých úrovních mediální gramotnost vyučovat a jaké má důsledky pro společnost (Voxpot, 2022).

Tyto strategické dokumenty a opatření jsou základem pro koordinovaný a systematický přístup Estonska k boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám, přičemž integrují úsilí na úrovni státu, soukromého sektoru a mezinárodní spolupráce.

3.3.2 Právní rámec – legislativní úprava dezinformačního působení v Estonsku

V Estonsku je regulace mediálních služeb a šíření informací upravena několika specifickými předpisy, které tvoří základní právní rámec pro činnost médií. Klíčovými zákony jsou Zákon o mediálních službách a Estonský zákon o veřejnoprávním vysílání, které stanovují přísná

pravidla pro vysílatele a zaručují svobodu provozu, ochranu informačních zdrojů a právo na odpověď. Samoregulace médií je zajišťována Estonskou tiskovou radou, která v roce 1998 přijala Etický kodex estonského tisku jako hlavní nástroj odpovědnosti médií. Podle zprávy „Index odolnosti Estonska vůči dezinformacím“ vydaného nevládním analytickým centrem Ukrainian Prism, představuje současný právní rámec solidní základ pro mediální aktivity v Estonsku. Nicméně dokument varuje, že mohou existovat některé neregulované otázky, které mohou být zneužity dezinformačními kampaněmi (Ukrainian Prism, Disinformation Resilience Index – Estonia, 2018).

Mezi klíčové právní předpisy patří též Trestní zákoník. V souvislosti s dezinformacemi lze zmínit úpravu poskytující ochranu před činnostmi, které podněcují k nenávisti, násilí nebo diskriminaci. Specificky norma upravuje válečnou propagandu, resp. podněcování k válce či použití ozbrojené síly, nebo o podněcování k sociální nenávisti. V souvislosti s dezinformacemi však lze použít též úpravu podvodu - získání finančního zisku vědomým vytvořením nesprávné představy o skutečných skutečnostech (Sbírka zákonů Estonska, 2002)

Estonská ústava výslovně zakazuje cenzuru. Svoboda projevu pak může být omezena zákonem, pokud je to nezbytné pro ochranu veřejného pořádku, zdraví, morálky nebo práv a svobod druhých. Ústava Estonské republiky zaručuje právo na svobodné šíření informací, ale stanoví podmínky, za kterých může být toto právo omezeno (ERR News, 2020).

V souvislosti s válkou na Ukrajině věnuje Ministerstvo vnitra Estonska zvláštní pozornost kontroverzním symbolům, jako je svatojiřská stuha a symbol písmene Z, jejichž používání je považováno za trestné (Ministerstvo vnitra Estonska, 2022).

3.3.3 Vzdělávání, mediální gramotnost a další související aktivity podporující odolnost vůči dezinformačnímu působení

Estonsko čelí vlivovým aktivitám ze strany Ruska, přičemž ruská menšina tvoří přibližně 28 % populace, což tuto skupinu činí zranitelnou vůči dezinformačním kampaním a manipulacím. Ruské aktivity zahrnují různé prostředky, jako jsou média, kybernetické útoky a podpora ruské

komunity v Estonsku. Mezi hlavní cílové skupiny útoků patří podnikatelé s obchodními zájmy v Rusku a jedinci s nostalgickým vztahem k sovětské minulosti.

V Estonsku existují tři hlavní segmenty mediálního prostředí: národní estonsky mluvící média, místní ruská média a zahraniční média (včetně ruských médií v Rusku). Estonsko je známo svou svobodou tisku, která je považována za jedno z absolutních práv (Ukrainian Prism, Disinformation Resilience Index – Estonia, 2018).

Veřejnoprávní médium Eesti Rahvusringhääling provozuje vysílání jak v estonštině, tak v ruštině, což umožňuje rusky mluvícím občanům přístup ke stejným informacím jako ostatním. Po vypuknutí války na Ukrajině vláda Estonska zvýšila finanční podporu pro estonské kanály v ruském jazyce a najala více rusky mluvících novinářů, aby zaručila přístup k transparentním informacím, což mělo pozitivní dopad i na ukrajinské uprchlíky, kteří často mluví rusky (Voxpot, 2022).

Estonsko je lídrem v oblasti podpory mediální gramotnosti a boje proti dezinformacím. Klíčovým momentem pro změnu přístupu k mediální gramotnosti byl rok 2007, kdy došlo k násilným střetům v Tallinu po přesunutí sochy z doby sovětské vlády. Tato událost, doprovázená masivní dezinformační kampaní a kybernetickými útoky, vedla Estonsko k přijetí zásadních opatření a k rozvoji výuky mediální gramotnosti. Již roku 2010 je tak mediální gramotnost vyučována ve všech věkových kategoriích v estonských veřejných školách, počínaje mateřskými školami, a je považována za stejně důležitou jako matematika nebo čtení a psaní (BBC, 2022). Díky tomuto přístupu se Estonsko umísťuje na předních příčkách žebříčku Media Literacy Index (tedy v žebříčku mediální gramotnosti), což ukazuje na úspěch této iniciativy. Např. v roce 2021 patřila Estonsku příčka třetí, v posledním žebříčku figuruje na čtvrté pozici (Open Society Institute Sofia, 2024).

Na národní úrovni byly vytvořeny standardy určující cíle a studijní výsledky, přičemž školy mají flexibilitu v metodách a materiálech pro výuku mediální gramotnosti. Vláda stanovuje rámcové požadavky, ale výběr konkrétních výukových postupů je na školách, což v praxi

znamená, že vláda pouze pedagogům rámcově nařizuje, aby vyučovali „digitální kompetence“ jako součást svých předmětů (BBC, 2022).

Tato praxe je inspirativní pro řadu zemí, v rámci zahraniční návštěvy z Velké Británie okomentoval situaci bývalý poradce estonské vlády pro komunikaci Siim Kumpas takto: *„Lepší dovednosti v oblasti mediální vzdělanosti umožňují našim lidem být nejen odolnějšími vůči nepřátelskému prostředí v digitálním světě, ale také vůči informačnímu přehlčení, agresivitě, špatné žurnalistice...“* (EPALE, 2022).

V estonských základních a středních školách není mediální gramotnost vyučována jako samostatný předmět, ale je integrována do jiných předmětů. Například učitelé matematiky se mohou zabývat statistikou, která může být snadno nepochopitelná nebo manipulativní, zatímco ve výtvarné výchově se analyzují obrazy a jejich vliv na diváka. Hodiny společenských věd mohou být zaměřeny na válečnou propagandu. Na středních školách se povinně vyučuje předmět "médiá a vliv", kde se studenti učí rozlišovat mezi fakty a názory, spolehlivými zdroji informací a pochybnými zdroji, a seznamují se s nástroji kritické analýzy. Kromě povinné výuky školy obvykle nabízejí volitelné předměty o médiích, kde se studenti učí vytvářet obsah, který může být použit pro přesvědčování nebo manipulaci (Yee, A. – BBC, 2022).

K národní odolnosti vůči hybridním hrozbám přispívají významné iniciativy jako Resilience League, mezinárodní platforma pro výcvik mladých profesionálů v oblasti kybernetické bezpečnosti a obrany (Ukrainian Prism, Disinformation Resilience Index – Estonia, 2018), nebo Propastop, projekt zaměřený na boj proti dezinformacím a manipulaci s informacemi, financovaný estonskou vládou (Propastop, 2023).

Estonsko také posiluje mediální gramotnost mezi specifickými profesními skupinami, jako jsou vojáci, kteří jsou často cílem nepřátelských vlivových aktivit. Mediální gramotnost je v tomto kontextu nezbytnou dovedností pro rozpoznání, analýzu a reakci na nepřátelské informační vlivové aktivity (Ukrainian Prism, Disinformation Resilience Index – Estonia, 2018).

Za účelem posouzení odolnosti pobaltských států vůči dezinformacím byl realizován výzkum vycházející z hloubkových polostrukturovaných rozhovorů a doplňkových průzkumů provedených s představiteli několika skupin - médií, organizacemi občanské společnosti, státními institucemi, think-tanky/akademiky a obchodními komunitami. Cílem bylo posoudit rizika a zranitelnosti a připravenost tří národů na proti účinné zahraniční dezinformační kampaň. Výsledná zpráva hodnotí existující ukazatele, které vedou k lepšímu porozumění složité povahy a vzájemné závislosti faktorů formujících odolnost na různých úrovních a přispívají jedinečnému baltskému pohledu na rozvíjející se globální studium dezinformací. Vícevrstvé krize v letech 2020-2021, mezi které patří mimo jiné důsledky politických změn v Bělorusku, nápor nelegální migrace organizovaný režimem v Minsku, pandemie COVID-19 a s ní související sociopolitické otřesy a ekonomické a diplomatické nátlaky Číny vůči Litvě, připomněly, že žádná země si nemůže dovolit zanedbávat národní odolnost. Specifika jsou dána s ohledem na historickou paměť (totalitarismus, okupace), stejně jako s ohledem na jedinečný regionální kontext. Orientace na západní směr ve všech sférách života se ukázala jako prospěšná pro boj s dezinformacemi a posiluje integritu voleb a zajišťuje pokračující demokratické tradice (ICDS, 2022). Estonský přístup ke zvyšování odolnosti vůči dezinformacím spočívá v široké spolupráci mezi státem, soukromým sektorem a občanskou společností. Tento přístup je považován za klíčový pro udržení národní soudržnosti a odolnosti vůči hybridním hrozbám. Estonsko obecně přikládá prioritu digitalizaci, kdy je světově znám koncept „e-Estonsko“ (e-Estonia) projekt úplné digitalizace země, což je zásadní právě pro lepší pochopení práce v digitálním prostředí jak v rovině nakládání s informacemi, včetně rozpoznávání informací nepravdivých, tak pokud jde o bezpečné chování v kyberprostoru (e-Estonia, 2023).

Estonský veřejnoprávní rozhlas, jeden z nejposlouchanějších rozhlasových kanálů mezi místními rusky mluvícími lidmi, nedávno spustil novou rubriku věnovanou zvyšování obecné mediální gramotnosti a diskusi s odborníky o různých tématech souvisejících s dezinformačními kampaněmi a falešnými zprávami. Rubriku podporuje estonské ministerstvo zahraničních věcí a estonské ministerstvo obrany. V rámci programu *CEPA StratCom* vznikají

pravidelné zprávy a zprávy o situaci v Estonsku. Ty jsou často citovány v místním tisku, protože jsou přeloženy do ruštiny a estonštiny (CEPA.org, 2019).

Celkově Estonsko přistupuje k boji proti dezinformacím prostřednictvím multidisciplinárního přístupu, který zahrnuje vzdělávání, rozvoj digitálních kompetencí, podporu mediální gramotnosti a širokou spolupráci napříč sektory (Teperik, D. a kol., 2022). Tento přístup pomáhá Estonsku stát se vzorem pro ostatní země, které čelí podobným výzvám v oblasti informační bezpečnosti.

3.3.4 Uchopení boje proti dezinformacím v rámci policejního sboru

Police v Estonsku spadá do působnosti Rady policie a pohraniční strážě, která zaměstnává téměř 5000 lidí, aby zajistila bezpečnost v Estonsku. Kromě těchto sil policejním složkám napomáhá téměř jeden a půl tisíce dobrovolníků, kteří přispívají svým volným časem a energií jako pomocní policisté a dobrovolní námořní záchranáři (Politsei, 2024).

Estonsko nedisponuje zvláštním zákonem zaměřeným na dezinformace ani specifickou skutkovou podstatou určenou pro potírání dezinformací v trestním zákoně. Příslušníci policie se proto při posuzování skutků spojených s dezinformacemi řídí obecnou legislativou. V případě, že dezinformace způsobí finanční škodu, je možné žádat náhradu škody prostřednictvím soudního řízení. Od roku 2022 je také možné sankcionovat osoby, které veřejně podporují válku nebo používají kontroverzní symboly, což značně usnadňuje práci policie. Ministerstvo vnitra Estonska na svých webových stránkách poskytuje podrobné informace o přístupu k osobám, které podporují nezákonnou agresi Ruské federace na Ukrajině, včetně použití symbolů jako písmeno "Z" a svatojiřské stuhy. Tyto symboly jsou vnímány jako propagandistické nástroje Kremlu, které jsou v estonském veřejném prostoru považovány za irelevantní a nepatřičné. Web ministerstva vnitra také výrazně připomíná, že připojení se k zahraniční agresi je trestné, podněcování k nenávisti není v Estonsku povoleno, a že zmíněné používání symbolů ve službách válečné propagandy je podněcováním k nenávisti a ospravedlňováním války na Ukrajině s tisíci obětí, kdy výslovně odkazuje na trestní zákon, který zakazuje válečnou propagandu, podněcování k nenávisti, či narušování veřejného

pořádku. Varuje také, že orgány činné v trestním řízení jsou připraveny pachatele stíhat (Ministerstvo vnitra Estonska, 2022).

Estonská policie neprovádí systematické osvětové vzdělávání veřejnosti ani státní správy zaměřené pouze na dezinformace. Nicméně v roce 2022 byl na Univerzitě v Tartu zahájen mikrostudijní program, který má za cíl vzdělávat občany v této problematice.

Školení v oblasti rozpoznávání dezinformací a ověřování faktů nejsou v rámci estonské policie příslušníkům běžně poskytována, nicméně příslušníci mají možnost absolvovat speciální kurzy na již zmíněné Univerzitě v Tartu nebo na Estonské akademii bezpečnostních věd, kde lze studovat kurz Kybernetická kriminalita a jak ovlivňovat lidi v sociálních médiích, jehož součástí jsou také dezinformace, misinformace a propaganda). Školení o radikalizaci zahrnují také výuku o rozpoznávání symbolů a dezinformačních narativů (Ministerstvo vnitra Estonska, 2022).

V souvislosti s otázkami položenými autorským týmem estonské straně, bylo zástupkyní estonského policejního sboru doplněno, že v době pandemie koronaviru, kdy byly šířeny dezinformace spojené s tímto tématem, a také v době, kdy Rusko napadlo Ukrajinu, Komunikační oddělení estonské policie připravovalo do redakce policejního periodika Radar stručné příspěvky (v rozsahu cca 1 strana) o tom, jaké informace aktuálně kolují a co by o tom měli policisté vědět. Oddělení také vypracovalo návod, jak rozpoznat dezinformace - nejen pro policisty – šlo o veřejný návod pro veřejnost, který byl sdílený v komunitních skupinách na Facebooku.

Dále estonská strana uvedla, že pokud jde o spolupráci v oblasti posilování odolnosti policistů proti dezinformacím a jiným nepravdivým informacím s dalšími útvary, institucemi a subjekty mimo policii, hlavní spolupráce estonské policie probíhá s Univerzitou v Tartu a s Úřadem vlády. Společně s nimi Komunikační oddělení pracuje na narativech, které jsou aktuálně šířeny, a na tom, jak se s nimi vypořádat. Oddělení také spolupracuje s estonskými fact-checkery (novináři zmíněného Delfi Mediahouse), ale bylo také uskutečněno několik projektů se školami a knihovnami, jejichž cílem je vzdělávat lidi v oblasti dezinformací. Estonská Národní knihovna

má na své domovské stránce velmi kvalitní sekci o dezinformacích. Spolu s ní estonská policie realizovala několik projektů - v říjnu 2023 proběhla konference "Nevěřte tomu, co říká vlk 2.0", která byla věnována celá dezinformacím a dovednostem v oblasti mediální gramotnosti. Estonská policie čerpá též z výstupů již zmíněného projektu Propastop financovaného estonskou vládou (Propastop, 2022), jež se zaměřuje na identifikaci a odhalování dezinformací a manipulací s informacemi, které jsou šířeny prostřednictvím ruských médií a dalších zdrojů. Vydávané materiály o propagandě (např. jak ji rozpoznat) „virtuální policisté“ sdílejí na Facebooku. Policie se také zapojuje do projektů a konferencí zaměřených na vzdělávání o dezinformacích a mediální gramotnosti (Radar, 2022).

Za vyvracení dezinformací je odpovědné v rámci policie již zmiňované Komunikační oddělení estonské policie, přičemž jeho virtuální policisté monitorují sociální sítě a sbírají relevantní data. V případě konkrétních poznatků pak jsou kontaktovány další odpovědné orgány, které jsou kompetentní příslušným způsobem reagovat a přijímat potřebná opatření.

Virtuální policisté působí na většině hlavních sociálních médií, jako je Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat a YouTube, kde mají veřejné profily, a lidé je mohou kontaktovat a upozorňovat na problematické informace. Dezinformace jsou často šířeny v ruštině a zaměřují se na ruské komunity, což může představovat jazykovou bariéru pro některé policisty (Propastop, 2022). Za zmínku stojí též to, že většina oficiálních internetových stránek státních orgánů, včetně webu Rady policie pohraniční stráže funguje v několika jazykových mutacích – estonsky, anglicky, rusky a ukrajinsky, což přispívá k bezbariérové informovanosti, pokud jde též o menšiny žijící v Estonsku a minimalizaci zkreslení, pokud jde o šíření informací.

Dle dalšího vyjádření estonských kolegů, Estonská policie neidentifikovala významné problémy s radikalizací nebo extrémistickými postoji uvnitř svých řad v souvislosti s dezinformacemi.

Propojení státních aktivit s občanskou společností a soukromým sektorem Estonská policie považuje za klíčové pro posilování národní odolnosti vůči dezinformacím. Tento přístup

zahrnuje širokou spolupráci s různými subjekty a zdůrazňuje význam vzdělávání, kritického myšlení a mediální gramotnosti (Propastop, 2022) .

3.3.5 Shrnutí přístupu Estonské republiky k dezinformacím

Estonsko hraje klíčovou roli v boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám, přičemž těží ze spolupráce s EU, NATO a dalšími mezinárodními partnery. Významným aspektem této strategie je komplexní kybernetická politika, podpořená institucemi a zákony, a aktivní účast v oblasti kybernetické bezpečnosti, což potvrzuje přítomnost Centra excellence NATO pro kybernetickou obranu v Tallinnu. Ačkoli estonská ústava zakazuje cenzuru, svoboda slova má své hranice, zejména pokud jde o podněcování k nenávisti či násilí. Boj proti dezinformacím je součástí Národní bezpečnostní koncepce, která identifikuje Rusko jako hlavní hrozbu. Estonsko zároveň klade důraz na mediální gramotnost, která je od roku 2010 součástí vzdělávacího systému a pomáhá občanům rozpoznávat a odolávat dezinformačním kampaním. Tento přístup, který se osvědčil a slouží jako vzor pro jiné státy, zahrnuje výuku mediální gramotnosti na všech úrovních vzdělávání.

Estonsko podporuje nejen obecnou mediální gramotnost, ale i speciální výcvik pro profesní skupiny, jako jsou vojáci, aby byli schopni reagovat na informační hrozby. Ačkoli země nemá specifický zákon proti šíření dezinformací, efektivně využívá dostupné právní prostředky k ochraně veřejného pořádku.

V rámci policie je důležitá činnost Komunikačního oddělení, které se zaměřuje na boj s dezinformacemi, veřejnou osvětu a vyvracení nepravdivých informací. Virtuální policisté monitorují sociální sítě a spolupracují s dalšími institucemi na projektech zaměřených na posílení odolnosti vůči dezinformacím. Tento model se ukazuje jako efektivní a získává pozitivní ohlas.

4 Závěr

Analýza přístupů Litvy, Lotyšska a Estonska k boji proti dezinformacím potvrdila, že tyto Pobaltské státy využívají komplexní a koordinované strategie zahrnující spolupráci mezi

státním, soukromým a nevládním sektorem, aby posílily svou odolnost vůči hybridním hrozbám. Každý z těchto států se potýká s unikátními výzvami, avšak společně sdílejí klíčové prvky, jako jsou vzdělávání v oblasti mediální gramotnosti, právní rámce na ochranu proti dezinformačním kampaním, a mezinárodní spolupráci s cílem čelit externím hrozbám, zejména ze strany Ruska.

Estonsko, Lotyšsko i Litva kladou důraz na zvyšování mediální gramotnosti od útlého věku, což je považováno za nezbytné pro posílení kritického myšlení občanů. Tyto iniciativy jsou podporovány jak v rámci školního systému, tak prostřednictvím veřejných kampaní a spolupráce s nevládními organizacemi. Výsledkem je vyšší úroveň mediální gramotnosti, která obyvatelům umožňuje lépe rozpoznávat a odolávat dezinformačním kampaním.

Právní rámec těchto zemí zajišťuje postih šíření nepravdivých informací, a to jak na úrovni legislativy, tak prostřednictvím specializovaných institucí, které monitorují a regulují mediální prostor. I přesto, že každý z těchto států čelí odlišným specifickým výzvám, jejich legislativní přístupy jsou zaměřeny na efektivní reakci na dezinformace a podporu veřejné bezpečnosti.

Dalším důležitým aspektem je role policejních sborů, které nejenže aktivně monitorují a vyvrací dezinformace, ale také spolupracují s ostatními institucemi na budování národní odolnosti. Virtuální policisté a další specializované týmy hrají klíčovou roli v identifikaci a reakci na dezinformační kampaně, což přispívá k bezpečnosti a stabilitě těchto zemí.

Vzhledem k jejich geografické blízkosti a historickým souvislostem ve vztahu k Ruské federaci Pobaltské státy nabízejí cenné zkušenosti a osvědčené postupy, které mohou být inspirací i pro jiné země, včetně České republiky. Tyto státy ukazují, že úspěšný boj proti dezinformacím vyžaduje nejen jasný právní rámec a efektivní bezpečnostní opatření, ale také širokou společenskou angažovanost a aktivní spolupráci mezi státem a občanskou společností, kdy je využívána škála pro-aktivních a preventivních řešení. .

Při analýze přístupu Pobaltských států k boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám se nabízí několik klíčových postřehů, které mohou být v podobě doporučení cennou inspirací pro Českou republiku i její policejní složky.

- Strategická komunikace a koordinace

Pobaltské státy, zejména Estonsko a Litva, se vyznačují vysokou mírou koordinace mezi vládními institucemi, soukromým sektorem a občanskou společností. Estonská praxe ukazuje, že efektivní boj proti dezinformacím vyžaduje nejen silnou centrální koordinaci, ale také flexibilitu v přístupu a adaptabilitu na měnící se hrozby. Pro Českou republiku by bylo přínosné zřídit centralizovaný koordinační orgán pro boj s dezinformacemi, který by mohl integrovat aktivity různých institucí a zajišťovat efektivní komunikaci jak v rámci státu, tak s mezinárodními partnery. S ohledem na současný vývoj situace v této věci v České republice, kdy lze zaznamenat dílčí kroky směřující k danému cíli, by měl být odpovědný orgán či pověřená osoba dle pobaltského vzor viditelnější a jeho role pro občany srozumitelnější.

- Mediální gramotnost jako základní dovednost

Všechny tři Pobaltské státy kladou velký důraz na zvyšování mediální gramotnosti obyvatelstva, což je klíčové pro budování odolnosti vůči dezinformačním kampaním. Tento přístup by měl být aplikován i v České republice, kde by mediální gramotnost měla být nejen součástí základního a středního vzdělávání, ale také systematicky podporována v rámci celoživotního vzdělávání. Ostatně i v tomto směru Akční plán k Národní strategii pro čelení hybridnímu působení, úkol č. 4 oddílu *Odolná společnost, odolný stát, odolná kritická infrastruktura ukládá: „začlenit mediální vzdělávání do strategií a rámcových vzdělávacích programů základních a středních škol, metodicky podporovat učitele mateřských, základních, středních škol v oblasti občanské výchovy a mediální gramotnosti, a podporovat začleňování mediálního vzdělávání do vzdělávání studentů pedagogických fakult“* (MO ČR 2021, CZ Defence, 2024).

Speciální programy zaměřené na mediální gramotnost by měly být nabízeny také policistům a příslušníkům dalších bezpečnostních složek, aby byli schopni lépe rozpoznávat dezinformace a adekvátně na ně reagovat.

- Virtuální policisté a monitorování sociálních médií

Pobaltské státy zavedly inovativní koncept virtuálních policistů, kteří průběžně, systematicky a viditelně aktivně monitorují sociální sítě a vyvracejí nepravdivé informace. Česká policie by mohla tento model adaptovat a rozšířit své současné aktivity v online prostředí, kde dezinformace často vznikají a šíří se. Na základě monitorování mohou policejní složky účinně a rychle reagovat a zabraňovat řetězení nepravdivých informací, a tím i dopadům v podobě eskalace možného násilí a nenávistných projevů (Jakubcová, Holubová, Důbravová, 2024). Zřízení specializovaných týmů, které by monitorovaly sociální média a aktivně komunikovaly s veřejností, by mohlo významně posílit důvěru občanů v bezpečnostní složky a zároveň přispět k efektivnějšímu potírání dezinformací. V neposlední řadě by přínos spočíval v rychlosti a velkém dosahu tohoto typu komunikace. Sociální sítě pro posílení komunikace s veřejností využívají též další evropské státy, např. Velká Británie, v Chorvatsku pak byla navržena nová platforma pro informování veřejnosti prostřednictvím sociálních sítí (Fernandez, Dickinson, Alani, 2017; Radić, Idbek, Lazić, 2023), na Slovensku byly ze strany policejního sboru zahájeny preventivní a edukační aktivity pro boj s dezinformacemi zahájeny v roce 2017, které se postupně hlouběji zaměřovaly na pro-aktivní práci s nepravdivými informacemi a formou pre-bunkingu upozorňovaly občany na možné budoucí dezinformace šířené v souvislosti s aktuální situací a na trendy, pokud jde o zavádějící a dezinformační zprávy šířené ve veřejném prostoru (MV SK, 2023). V tomto ohledu přináší prostor pro další rozvoj oblasti využívání sociálních sítí rozmach umělé inteligence, která v podobě rozličných „checkerů“ usnadní plnění služebních úkolů též příslušníkům policejních sborů.

- Posílení právního rámce

Ačkoli žádný z pobaltských států nemá specifický zákon zaměřený výhradně na dezinformace, jejich právní rámec umožňuje efektivně postihovat šíření nepravdivých informací, zejména pokud ohrožují veřejný pořádek nebo bezpečnost státu. Česká republika by mohla zvažovat přijetí legislativních změn, které by umožnily rychlejší a efektivnější reakci na šíření dezinformací, například prostřednictvím jasnějších definic trestných činů spojených s dezinformacemi a posílení pravomocí regulačních orgánů. Klíčovou je také jednoznačná interpretace norem a aplikační praxe, díky čemuž by postihování pachatelů dezinformačních

činů bylo méně komplikované, účinné a odrazující od páchání trestné či přestupkové činnosti spojené s šířením dezinformací. Inspirací může být též Zákon o veřejných informacích Litvy.

- Mezinárodní spolupráce a sdílení osvědčených postupů

Pobaltské státy čelí společným hrozbám ze strany Ruska, v jehož mocenském zájmu se bezprostředně nacházejí, kdy jejich úspěch spočívá i v úzké spolupráci s mezinárodními partnery, jako je EU a NATO. Česká republika by měla posílit svou spolupráci s těmito partnery, a to nejen na politické a vojenské úrovni, ale i v oblasti sdílení informací a osvědčených postupů v boji proti dezinformacím. Pravidelná účast na mezinárodních cvičeních a programech zaměřených na kybernetickou bezpečnost a mediální gramotnost by mohla významně přispět k lepší připravenosti České republiky čelit hybridním hrozbám.

- Cílené vzdělávání a specializované kurzy

Ačkoli praxe Pobaltských států již integruje vzdělávání o dezinformacích, mediální vzdělávání a vzdělávání v otázkách kritického myšlení do osnov klasického školství, Estonsko a Lotyšsko již integrují vzdělávání o dezinformacích též do tréninkových aktivit pro příslušníky policejních sborů. V oblasti mediálního vzdělávání se pak jedná o úzkou spolupráci s již etablovanými iniciativami a institucemi stojícími mimo policejní sbory. Česká policie by mohla tento přístup převzít a zavést jednak specializované kurzy, které by policisty školily v rozpoznávání a reakci na dezinformace, a/nebo v této oblasti úzce spolupracovat se subjekty i nestátní povahy zejm. v oblasti mediálního vzdělávání, které je v národním prostředí České republiky na vzestupu (o čemž svědčí pozitivní posun naší země v Indexu mediální gramotnosti), nicméně nemá tradici jako v Pobaltí a dosud není pevně zakotveno a implementováno ve všech stupních vzdělávání, byť v tomto ohledu již jsou podnikány první viditelné kroky. Relevantní kurzy by měly zahrnovat jak teoretické znalosti, tak praktické dovednosti v oblasti mediální gramotnosti, kdy by mohly být integrovány do vzdělávacích aktivit spjatých s výukou zacílenou na odpovědné chování na sociálních sítích a obecně ve veřejném virtuálním prostoru či na oblast kybernetické bezpečnosti.

Adaptací těchto osvědčených postupů může Česká republika výrazně posílit svou schopnost čelit současným i budoucím výzvám v oblasti informační bezpečnosti.

Poděkování

Príspevek je výsledkem projektu *Odolnosť príslušníkov Policie Českej republiky voči dezinformačným vlivům a možnosti posilování jejich rezistence prostřednictvím vzdělávání* VK01020187 (DEZINFOPOL), který je podporovaný MV ČR z Programu Otevřené výzvy v bezpečnostním výzkumu 2023-2029, zkráceně OPSEC.

Použitá literatura

Abromaitis, Žygintas. Lithuania builds new strategy to fight Russian disinformation. Žygintas Abromaitis, Vladimir Putin on a screen. [online]. LRT.LT. 2022 [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1846743/lithuania-builds-new-strategy-to-fight-russian-disinformation>.

ACCELERATE.ee. Estonia How can Estonia become the leader in the fight against disinformation? [online]. accelerateestonia.ee. 2021 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <https://accelerateestonia.ee/how-can-estonia-become-the-leader-in-the-fight-against-disinformation/>.

Andriukaitis, Lukas. Szicherle, Patrik. Lithuania's Experience in Combating Hybrid Threats. Globsec.org [online]. 2023 [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-02/Lithuania%20%80%99s%20Experience%20in%20Combating%20Hybrid%20Threats%20v2%20web.pdf>.

Baltdefcol.org. Hybrid threats in Baltics and Taiwan: Commonalities, risks and lessons for small democracies. Latvian Institute of International Affairs. [online]. Baltdefcol.org 2022 [cit. 2024-07-19] Dostupné také z: https://www.baltdefcol.org/files/files/publications/Hybrid%20Threats_LIIA.pdf.

Bambals, R. Rokasgramata pret dezinformaciju. Valsts kanceleja [online]. Riga, Valsts kanceleja, 2022 [cit. 2023-11-15]. ISBN 978-9934-8225-5-1 Dostupné také z: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14255/download>.

BBC. How Estonia is using media literacy to combat disinformation. [online]. Bbc.com. 2022 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/future/article/20220126-how-estonia-is-using-media-literacy-to-combat-disinformation>.

BBC. The country inoculating against disinformation. [online]. Bbc.com 2022 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/future/article/20220128-the-country-inoculating-against-disinformation>.

Civic Resilience Initiative - About [online]. Cri.lt 2021 [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://cri.lt/#about>.

CCDCOE [online]. 2023 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://ccdcoe.org>.

Cert.lv. The most anticipated cybersecurity event in the Baltics – the CyberChess 2023 conference – has just finished. [online]. Cert.lv. 2023 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://www.cert.lv/en/2023/11/the-most-anticipated-cybersecurity-event-in-the-baltics-the-cyberchess-2023-conference-has-just-finished>.

Constitution protection bureau - SAB. VDD [online]. Vdd.lv. 2023 [cit. 2024-01-13]. Dostupné z: <https://vdd.gov.lv/en/search?q=SAB>.

Constitution protection bureau (SAB). Výroční zpráva [online]. Sab.gov.lt. 2022 [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.sab.gov.lv/files/uploads/2023/09/Public_report_2022.pdf.

CZDEFENCE. Odolnost a obrana proti hybridnímu působení. Hlavními protivníky jsou i v této doméně Rusko a Čína. [online]. Czdefence 2022 [cit. 2024 – 07-03]. Dostupné z: <https://www.czdefence.cz/clanek/odolnost-a-obrana-proti-hybridnimu-pusobeni-hlavnimi-protivniky-jsou-i-v-teto-domene-rusko-a-cina>.

Debunk.org. Documentary “Truth as a Weapon”. [online]. Debunk.org. 2022 [cit. 2024-1-07]. Dostupné z: <https://www.debunk.org/documentary-truth-as-a-weapon>.

Debunk. Org. Get Bad News Game for Lithuania: don't let disinformation deceive. [online] Debunk.org. 2024 [cit. 27-08-2024]. Dostupné z: <https://www.debunk.org/bad-news-game-for-english>.

Dezinformacija. Demaskuok [online]. 2023 [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: <https://demaskuok.lt/dezinformacija/>.

Disinfo.eu. Disinformation Landscape in Latvia. [online]. Disinfo.eu 2023. [cit. 2024-05-10]. Dostupné z https://www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2023/09/20230919_LV_DisinfoFS.pdf.

Dobeš, M. Estonsko: Země, která bojuje proti dezinformacím už ve školkách. [online]. EPALE. 2022 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/cs/blog/estonsko-zeme-ktera-bojuje-proti-dezinformacim-uz-ve-skolkach>.

E-estonia.com. How can Estonia become the leader in the fight against disinformation? [online]. e-Estonia. 2021 [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://e-estonia.com/how-can-estonia-become-the-leader-in-the-fight-against-disinformation/>.

E-Estonia. Cyber Security. [on-line]. e-Estonia. 2021 [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://e-estonia.com/cybersecurity/>.

E-seimas [online]. 2023 [cit. 2024-01-14]. Dostupné z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29884/asr>.

Europa.eu. Latvian Education Development Guidelines 2021-2027. Digital Skills & Jobs Platform [online]. Europa.eu. 2021 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/actions/national-initiatives/national-strategies/latvian-education-development-guidelines-2021-2027>.

ERR.ee. State chooses battles carefully in combatting misinformation. [online]. Err.ee 2020 [cit. 2003-12-19]. Dostupné z: <https://news.err.ee/1608044304/state-chooses-battles-carefully-in-combatting-misinformation>.

Europa vs DISINFO. Disinformation Landscape in Lithuania. [online]. EU vs DISINFO. 2023 [cit. 2024-1-15]. Dostupné z: https://www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2023/06/20230521_LT_DisinfoFS.pdf.

Fernandez, M., Dickinson, T., ALANI H., An Analysis of UK Policing Engagement via Social Media. 2017. DOI: 10.1007/978-3-319-67217-5_18.

Golubeva, Miriam. Latvia's New Government Should Rewrite Security Strategy. Europe's Edge. September 28, [online]. CEPA.org. 2023 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://cepa.org/latvias-new-government-should-rewrite-security-strategy/>.

Government.se. Joint statement by the Foreign Ministers of Estonia, Finland, Iceland, Latvia, Lithuania, Norway, Sweden and Ukraine. Government [online]. Government.se. 2022 [cit. 2024-16-14]. Dostupné z: <https://www.government.se/statements/2022/11/joint-statement-by-the-foreign-ministers-of-estonia-finland-iceland-latvia-lithuania-norway-sweden-and-ukraine/>.

Haridus- Ja Teaduseministerium. [online]. Hm.ee. 2024 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.hm.ee/>.

Hate crime. Lithuania [online]. OSCE.org. 2023 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://hatecrime.osce.org/lithuania>.

Hybridnéhrozby.sk. Správa Policajného zboru o dezinformáciach v roku 2022. [online]. Hybridnehrozby.sk 2023 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.hybridnehrozby.sk/3072/sprava-policajneho-zboru-o-dezinformaciach-v-roku-2022/>.

ICDS.ee. Resilience Against Disinformation. [online]. Icds.ee 2022 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://icds.ee/en/resilience-against-disinformation/>.

Iem.gov.lv. About [online]. Iem.gov.lv 2023 [cit. 2024-05-11]. Dostupné z: https://www.iem.gov.lv/en/ministry-interior?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2F.

Iem.gov.lv. Minister for the Interior Kristaps Eklons stresses the need to fight against propaganda and disinformation at a meeting of EU Justice and Interior Ministers. [online]. Iem.gov.lv 2022 [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: <https://www.iem.gov.lv/en/article/minister-interior-kristaps-eklons-stresses-need-fight-against-propaganda-and-disinformation-meeting-eu-justice-and-interior-ministers>.

Iem.gov.lv. Latvian and Finnish Ministers of the Interior stress the importance of the civil protection system [online]. Iem.gov.lv. 2023 [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <https://www.iem.gov.lv/en/article/latvian-and-finnish-ministers-interior-stress-importance-civil-protection-system>.

IZM.gov.lv. Ministry of Education and Science of Latvia. About [online]. izm.gov.lv. 2023 [cit. 2024-01-14]. Dostupné z: <https://www.izm.gov.lv/en>.

Jakubcova, Lenka. Holubova, Kristyna, Dubravova, Hana. The Impact of Modern Information Technology on the Resistance to Disinformation in the Police. In: Younas, M., Awan, I., Petcu, D., Feng, B. (eds) Mobile Web and Intelligent Information Systems. MobiWIS 2024. Lecture Notes in Computer Science, vol 14792, Springer, Cham, pp. 290 – 30, ISBN 978-3-031-68004-5, https://doi.org/10.1007/978-3-031-68005-2_21.

King, Grace. Disinformation Strategy in the context of War: An Analysis of Russias' Invasion of Ukraine as a Catalyst for Disinformation Policy Convergence in Europe. A thesis submitted to the faculty at the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in the Department of Political Science [online]. cdr.lib.unc.edu 2023 [cit. 2024-05-14]. Dostupné z: <https://cdr.lib.unc.edu/downloads/5999nd69n>.

Kultūras ministrija. About [online]. Km.gov.lv. 2023 [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.km.gov.lv/en>.

Kultuuriministerium. Balti ja Soome kultuuriministrid arendasid kultuuripealinna

pidustuste eel kultuurikoostööd. [online]. Kul.ee. 2024 [cit. 2024-08-08]. Dostupné z: <https://www.kul.ee/uudised/balti-ja-soome-kultuuriministrid-arendasid-kultuuripealinna-pidustuste-eel-kultuurikoostood>.

Liia.lv. A critical tool of societal resilience. Assessing the significance of media literacy in Latvia [online]. Liia.lv 2023 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://www.liia.lv/en/opinions/assessing-the-significance-of-media-literacy-in-latvia-a-critical-tool-of-societal-resilience-687>.

Likumi.lv. Informācijas tehnoloģiju drošības likums. [online]. Likumi.lv. 2018 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://likumi.lv/doc.php?id=220962>.

Likumi.lv. Národní bezpečnostní koncepce Lotyšska. [online]. Likumi.lv. 2023 [cit. 2024-08-14]. Dostupné z: <https://likumi.lv/ta/id/309647-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741). [online]. INFOLEX. 2019 [cit. 2024-08-20]. Dostupné z: <https://www.infolex.lt/ta/66150>.

LRS.LT. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. [online]. LRS.LT 2023 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29884/asr>.

LRT. LT. Joint Statement by Estonia, Finland, Latvia, Lithuania, Norway, Poland, and Ukraine on Cooperation in strengthening regional security. Government of Lithuania [online]. LRV.LT. 2023 [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://lrvt.lt/en/news/joint-statement-by-estonia-finland-latvia-lithuania-norway-poland-and-ukraine-on-cooperation-in-strengthening-regional-security>.

LRT.Lt. Lithuanian police to patrol social media for hate speech and vaccine disinformation. [online]. LRT.LT. 2021 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1355560/lithuanian-police-to-patrol-social-media-for-hate-speech-and-vaccine-disinformation>.

LRT.Lt. Tyrimas. Lietuvos „penktoji kolona“: Rusijos propagandą platina šeimos gynėjai, sektos a knygų apie Staliną leidėjai. [online] LRT.LT. 2022 [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1700792/lrt-tyrimas-lietuvos-penktoji-kolona-rusijos-propaganda-platina-seimos-gynejai-sektos-ir-knygu-apie-stalina-leidejai>.

LRV.LT. Seimas pritarė naujam krizių valdymo ir civilinės saugos modeliui. Government of Lithuania [online]. LRV.LT. 2022 [cit. 2024-05-14]. Dostupné z: https://lrvt.lt/lt/naujienos/seimas-pritare-naujam-kriziu-valdymo-ir-civilines-saugos-modeliui?fbclid=IwAR3Ks_1Idn6VDLM5UYzviZ2TQiVLbs8DvKPNAALAn2IGmrDReyZnGGRdygs.

LRV.LT Lithuania's new crisis management model presented at Baltic States Centres of Government Meeting. Government of Lithuania [online]. LRV.LT. 2023 [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: Lithuania's new crisis management model presented at Baltic States Centres of Government Meeting | My Government (lrv.lt).

Maliukevičius, N. Lietuvos Visuomenės Kova Su Dezinformacija: Situacijos Analizė Ir Rekomendacijos [online]. EESC. 2020 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2021/01/Lietuvos-visuomenes-kova-su-dezinformacija-situacijos-analize-ir-rekomendacijos.pdf>.

Matsalu, M. The Development of Digital Forensics Workforce Competency on the Example of Estonian Defence League. [online]. Tartu Ulikol. 2019 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: https://comserv.cs.ut.ee/ati_thesis/datasheet.php?id=66771&language=en.

Mays, B. Disinformation Landscape in Lithuania. [online] EU DisinfoLab. 2023 [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <https://www.disinfo.eu/publications/disinformation-landscape-in-lithuania/>.

Melnusuzbalta.lv [online]. 2023 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://www.melnusuzbalta.lv>.

Mil.lv. Novinky národních ozbrojených sil. [online]. Mil.lv. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.mil.lv/>.

Ministerstvo obrany ČR. Národní strategie čelení hybridnímu působení 2022 [online], MO ČR. 2022 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>.

Ministerstvo obrany ČR, Akční plán k Národní strategii čelení hybridnímu působení 2022 [online], MO ČR. 2022 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/app_2022.pdf.

Ministerstvo vnitra ČR, Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně. [online], MV ČR. 2022 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>.

Ministerstvo vnitra ČR, Audit národní bezpečnosti. [online], MV ČR. 2016 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti.aspx>.

Ministerstvo vnitra ČR. Definice dezinformací a propagandy [online], MV ČR. 2024 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>.

Ministerstvo zahraničních věcí, Bezpečnostní strategie České republiky 2023. [online] MZV ČR. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z:
https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie/index.html.

Ministry of Interior. Controversial Symbols. Republic of Estonia, [online]. Siseministeerium.ee. 2022 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z:
<https://www.siseministeerium.ee/en/activities/guaranteed-internal-security/controversial-symbols#2>.

Ministry of Justice of The Republic of Latvia. Clarification of the amendments to Criminal Law concerning deliberate dissemination of false information both in the public sphere and in the digital environment. [online]. TM.GOV.LM. 2022 [cit. 2024-05-27]. Dostupné z:
<https://www.tm.gov.lv/lv/article/ministry-justice-republic-latvias-clarification-amendments-criminal-law-concerning-deliberate>.

Mod.gov.lv. The Ministry of defence develops the national defence policy, organises and coordinates its implementation. [online]. Mod.gov.lv. 2023 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:
<https://www.mod.gov.lv/en>.

Mod.gov.lv. Vláda schválila Národní strategii kybernetické bezpečnosti na léta 2023-2026. [online]. Mod.gov.lv. 2023 [cit. 2024-08-14]. Dostupné z:
<https://www.mod.gov.lv/en/news/government-approves-national-cybersecurity-strategy-2026>.

Mod.gov.lv. Latvijas kiberdrošības stratēģija. 2023-2026 [online]. Mod.gov.lv. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z:
https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Latvijas%20kiberdrošibas%20stratēģija%202023.-2026.gadam_.pdf#:~:text=Kiberdrošibas%20politikas%20mērķis%20laika%20periodam%20no%202023.%20gada,kibertelpā%2C%20definējot%20šādas%20prioritātes%3A%20aizsardzība%2C%20atturēšana%20un%20attīstība.

NEPLP [online]. 2023 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z:
https://www.neplp.lv/lv?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2F.

Newton, M. Insight and Analysis, CEPA #DisinfoNet [online]. Ceba.org. 2019 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <https://cepa.org/article/cepa-disinfoNet/>.

Open Society Institute Sofia. The Media Literacy Index Presented at a Major Conference in Brussels [online]. Osis.bg 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z:
<https://osis.bg/?p=4450&lang=en>.

Politsei [online]. 2024 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://www.politsei.ee>.

President of the Republic of Latvia. The President of Latvia and young people will discuss the impact of disinformation on perceptions of Latvia. [online]. President.lv. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://www.president.lv/en/article/president-latvia-and-young-people-will-discuss-impact-disinformation-perceptions-latvia?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

Procházka, T. Estonsko se připravuje na internetovou "válku". Kyberkomando má bojovat s hackery. [online]. Aktuálně.cz. 2018 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/ochrana-pred-utoky-na-internetu-estonsko-zrizuje-kyberkoman/r~e42b78e0965711e8b3e20cc47ab5f122/>.

Radić, I., Idbek, R., Lazić, N. Croatian police in digital space – a model proposal for communication with the public via social media. Policija i sigurnost. 32, 1–22 (2023). <https://doi.org/10.59245/ps.32.1.2>.

Radar 35/2022. ISSUU [online]. Issuu.com 2022 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: https://issuu.com/ajakiri_radar/docs/issuu_radar_35_2022.

Rasmussen, K. Saeima schválila Národní obranný koncept. [online]. Mod.gov.lv. 2023 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.mod.gov.lv/en/news/saeima-approves-national-defence-concept>.

Republic of Estonia, Government. The Government Updated the National Security Concept of Estonia. [online]. Valitsus.ee. 2023 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://www.valitsus.ee/en/news/government-updated-national-security-concept-estonia>.

Resilience League. Facebook [online]. 2023 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ResilienceLeague/>.

Ria.ee. Monitoring cyberspace and impeding incidents. Riigi Infosüsteemi Amet [online]. Ria.ee. 2024 [cit. 2023-08-19]. Dostupné z: <https://www.ria.ee/en/cyber-security/handling-cyber-incident-cert-ee/monitoring-cyberspace-and-impeding-incident>.

Ria.ee. Riigi Infosüsteemi Amet [online]. Ria.ee. 2024 [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <https://www.ria.ee>.

Riigi Teataja. Karistusseadustik (lühend - KarS). [online]. Riigiteataja.ee/2002 [cit. 2003-12-19]. Dostupné z: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411>.

RSF.ORG. Journalism Trust Initiative. [online]. RSF.org. 2023 [cit. 2024-06-14]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/journalism-trust-initiative>.

SSE Riga. Professor Arnis Sauka has contributed to a book entitled “Handbook against disinformation: recognize and oppose” [online]. SSE Riga. [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://www.sseriga.edu/professor-arnis-sauka-has-contributed-book-entitled-handbook-against-disinformation-recognize-and>.

STEM. Mýtům a konspiracím o COVID-19 věří více než třetina české internetové populace. [online], STEM 2021 [cit. 2024-08-10]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/mytum-a-konspiracim-o-covid-19-veri-vice-nez-tretina-ceske-internetove-populace/>.

Standard Eurobarometer 96, Winter 2021 – 2022. Evropská unie [online]. 2022 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2553>; Standard_Eurobarometer_96_Winter_2021-2022_Data_Annexes_en.pdf, list 222 a následující.

Teperik, D. International Centre for Defence and Security (ICDS). "Estonia: Disinformation Resilience Index". 31/07/2018. Ukrainian Prism [online]. Prismua.org. 2023 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://prismua.org/en/english-estonia-disinformation-resilience-index/>.

Timothy, Thomas. Lithuania Reacts: Confronting Russian Manipulation Techniques. [online]. MITRE. 2020.[cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1157046.pdf>.

Tiriamosios žurnalistikos centras „Siena“, volně přeloženo Podpůrná investigativní žurnalistika a občanská aktivismus v Litvě. Siena [online]. 2023 [cit. 2024-08-15]. Dostupné z: <https://www.siena.lt>.

Úřad vlády Litevské republiky. Rozpoznání on-line hrozeb a boj proti nim. [online]. Sustiprink imunitetą. 2020 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://sustiprinkimuniteta.lt>.

Valisluureamet.ee. Vālisluureameti avalik raport 2024. [online]. Vālisluureamet.ee. 2024 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://www.valisluureamet.ee>.

Valisluureamet.ee. Raport. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2023. [online]. Vālisluureamet.ee. 2024 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://raport.valisluureamet.ee/2023/et/>.

Valitsus.ee. Vabariigi Valitsus [online]. Valitsus.ee 2021 [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.valitsus.ee>.

Vláda ČR. Bezpečnostní rada státu projednala Akční plán k Auditu národní bezpečnosti a udělila ceny za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky. [online], Vláda ČR. 2017 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media->

centrum/aktualne/bezpecnostni-rada-statu-projednala-akcni-plan-k-auditu-narodni-bezpecnosti-a-udelila-ceny-za-vyznamny-prinos-v-oblasti-bezpecnostni-politiky-155857/.

Voxpot.cz. Estonsko: Země, která bojuje proti dezinformacím už ve školkách. [online]. Voxpot.cz. 2022 [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <https://www.voxpot.cz/estonsko-zeme-ktera-bojuje-proti-dezinformacim-uz-ve-skolkach/>.

ZEIT. LT. Žurnalistu etikos inspektorius ir žurnalistu etikos tarnybos 2022 metu veiklos ataskaita 2022-2023. [online]. ZEIT. LT. 2023 [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: <https://zeit.lt/data/public/uploads/2023/04/2022-veiklos-ataskaita.pdf>, s. 13.

ZEIT. LT. Lietuvos visuomenės kova su dezinformacija: Situacijos analizė ir rekomendacijos. [online]. ZEIT- LT. EESC, 2020 [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <https://zeit.lt/data/public/uploads/2023/04/2022-veiklos-ataskaita.pdf>.

ZEIT. Žurnalistų etikos inspektorius 2022 metų veiklos ataskaita [online]. ZEIT.LT. 2017 [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.zeit.lt/lt/veiklos-sritys/metines-ataskaitos-analitines-apzvalgos/326> a <https://zeit.lt/data/public/uploads/2023/04/2022-veiklos-ataskaita.pdf>.

Význam a dostupnosť informácií pre posudzovanie rizík územno-správnych jednotiek

The importance and availability of information for the risk assessment of territorial administrative units

Boris Kollár^{1*}, Daniel Chovanec¹, Jozef Ristvej¹

¹ Katedra krízového manažmentu, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline,
Univerzitná 8215/1, 01026 Žilina, Slovensko

*boris.kollar@uniza.sk

Abstrakt:

Informácie predstavujú významné aktívum súčasnosti, pričom v krízovom manažmente ich význam naberá na hodnote. Presné a včasné informácie predstavujú základný predpoklad procesu rozhodovania. Časť príspevku je preto zameraná na charakteristiku aktuálnej informačnej potreby v oblasti posudzovania rizík územia. Príspevok ďalej prezentuje výsledky analýzy medzier medzi požadovanými a dostupnými informáciami pre hodnotenie rizík územia v podmienkach Slovenskej republiky. Výsledky a aktuálna informačná potreba poukazujú na nedostatky a potrebu identifikácie možných zdrojov informácií. Cieľom príspevku je poukázať na medzery v dostupnosti informácií pre potreby hodnotenia rizík územia v podmienkach Slovenskej republiky a identifikovať alternatívne zdroje informácií ako i ďalšie možnosti ich získavania.

Abstract:

Information is a significant asset today, and its importance in crisis management is increasing. Accurate and up-to-date information is a prerequisite for decision-making. Part of this paper therefore focuses on characterising the current information needs in the field of territorial risk assessment. The paper further presents the results of a gap analysis between the required and

available information for risk assessment in the conditions of the Slovak Republic. The results and the current information need point to the gaps and the need to identify possible sources of information. The aim of the paper is to point out the gaps in the availability of information for the needs of territorial risk assessment in the conditions of the Slovak Republic and to identify alternative sources of information as well as other possibilities of obtaining it.

Klíčová slova:

Posudzovanie rizík; analýza medzier; význam informácií; zdroje informácií.

Keywords:

Risk assessment; gap analysis; meaning of information; sources of information.

1 Úvod:

Jedným z najdôležitejších prvkov krízového riadenia, jeho procesov a fáz, sú informácie. Význam a potrebu informácií a údajov si uvedomujú i viacerí autori venujúci sa problematike posudzovania rizík. Napríklad Faga a kol. (2022) zdôrazňuje význam informácií v oblasti analýzy rizík. Bez potrebných informácií by nebolo možné tvoriť stratégie na zvládanie krízových javov (Faga a kol., 2022).

Údaje a informácie tvoria základ pre proces posudzovania rizík. Počas identifikácie rizík sú potrebné najmä údaje a informácie o minulých krízových javoch. Potrebné sú však i údaje o parametroch podmieňujúcich vznik budúceho krízového javu. Takéto údaje je možné získať napríklad z monitorovacích staníc. Údaje o predchádzajúcich krízových javoch je možné získať z historických záznamov, štatistík alebo priestorových informácií. V procese analýzy rizík sú následne tieto údaje spracovávané, analyzované a využívané napríklad na stanovenie pravdepodobnosti vzniku krízového javu alebo na stanovenie budúcich potenciálnych škôd. Pursiainen (2017) zdôrazňuje, že je potrebné zaviesť dôkladný systém zberu a ukladania relevantných údajov a informácií. Tieto informácie by pritom mali dosahovať vysokú mieru konkrétnosti a detailnosti (Pursiainen, 2017).

Včasné, presné, podrobné a pravdivé informácie majú v krízovom manažmente nenahraditeľnú úlohu. Počas riešenia krízového javu je potrebné, aby orgány krízového riadenia disponovali potrebnými údajmi a informáciami o jeho priebehu a riešení. Informovaný musia byť tiež občania prostredníctvom varovania a vyznamenania. Ďalej je potrebné poskytovať vhodné informácie médiám a v neposlednom rade musia byť informované zasahujúce zložky (Šimák, 2015).

Informácie majú nezanedbateľný význam ako súčasť modelov a nástrojov slúžiacich na podporu rozhodovania. Údaje a informácie sa využívajú pre potreby charakterizácie podmienok ohrozenia, zraniteľnosti, pripravenosti alebo adaptácie v rámci riadenia rizík katastrof alebo ich zmierňovania (Zuccaro a kol., 2020). Významu údajov a informácií v krízovom manažmente sa venoval tiež Ristvej a kol. (2015). Údaje a informácie predstavujú: „jeden z rozhodujúcich faktorov, ktorý bezprostredne ovplyvňuje úroveň riešenia krízových javov...“ (Ristvej a kol., 2015). Informácie v oblasti krízového manažmentu môžu mať rôzny význam pre jednotlivé subjekty, ktoré ich prijímajú. Preto je potrebné klásť vysoký dôraz na ich zber, spracovanie ale i overovanie správnosti a relevantnosti (Ristvej a kol., 2015).

Význam údajov a informácií v oblasti posudzovania rizík zdôrazňuje i Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. Tento rámec je súčasťou Agendy 2030. Cieľom rámca je znižovanie úrovne existujúcich rizík a predchádzať vzniku nových nebezpečenstiev. Prioritou Sendai rámca je porozumieť rizikám krízových javov na úrovni štátov. Rámec sa však zameriava i na ďalších zainteresovaných v oblasti posudzovania rizík. Jednotlivé samosprávy, súkromné spoločnosti a ostatné organizácie musia tiež poznať riziká, ktoré ich ohrozujú a poznať adekvátne opatrenia na ich zmierňovanie. V roku 2017 vydal Úrad Organizácie spojených národov pre znižovanie rizika katastrof (United Nations Office for Disaster Risk Reduction) (UNDRR) usmernenia pre národné posudzovanie rizík katastrof (National Disaster Risk Assessment) (NDRA). Tieto usmernenia sú súčasťou rámca Sendai a slúžia jednotlivým členským štátom pre implementovanie systému posudzovania rizík katastrof na národnej úrovni (NDRA, 2017).

Usmernenia sú zamerané tiež na oblasť riadenia údajov. Riadenie údajov pozostáva z vytvorenia stratégie pre zber, spracovanie a distribúciu údajov medzi zúčastnenými stranami.

Posudzovanie rizík je veľmi náročný proces z pohľadu dostupnosti potrebných dát. Východiskovým bodom na vytvorenie plánu riadenia dát môže byť analýza medzier, resp. analýza dostupných dát vzhľadom na potrebné dáta. Ďalej je potrebné venovať pozornosť kvalite, obsahu a formátu dát pre posudzovanie rizík. Vzhľadom na dĺžku procesu posudzovania rizík a jeho budúcich aktualizácií je jedným z odporúčaní vytvorenie spoločnej databázy údajov. Pre takéto opatrenie je tiež potrebné venovať pozornosť bezpečnosti získaných dát. Dostupnosť potrebných údajov pre posudzovanie rizík krízových javov na národnej úrovni sa najlepšie zabezpečuje prostredníctvom právnej úpravy (NDRA, 2017).

Údaje a informácie tvoria základ podpory rozhodovania v krízovom riadení. Presné a kvalitné informácie sú základným vstupom pre posudzovanie rizík územno- správnych jednotiek. Preto bude ďalšia časť príspevku venovaná analýze dostupnosti údajov a informácií pre posudzovanie rizík územia v podmienkach Slovenskej republiky (ďalej SR). Cieľom príspevku je poskytnúť prehľad dostupnosti údajov a informácií pre posudzovanie rizík v podmienkach SR a identifikovať možné alternatívne zdroje. V závere je venovaná pozornosť výberu ďalšieho postupu riešenia tejto problematiky v podmienkach SR.

2 Analýza dostupnosti informácií potrebných pre posudzovanie rizík

Hodnotenie rizík na základe metodiky a modelu hodnotenia vybraných rizík na vnútroštátnej úrovni vychádza z informácií o jednotlivých prvkoch územia. Minimálny rozsah prvkov a informácií o týchto prvkoch potrebných pre hodnotenie rizík je uvedený v metodike. Pre potreby identifikácie jednotlivých prvkov a ich charakteristík sa podľa metodiky využíva dokument „Analýza územia z hľadiska vzniku možných mimoriadnych udalostí“ (Jánošíková a kol., 2013). Práve preto bola najskôr venovaná pozornosť analýze dostupnosti potrebných údajov v týchto dokumentoch.

Minimálny počet potrebných prvkov na vykonanie hodnotenia rizík je 47. Analýza dostupných údajov v dokumentoch „Analýza územia z hľadiska vzniku možných mimoriadnych udalostí“ (ďalej Analýza územia) je zobrazená v nasledujúcej tabuľke č. 1.

Tabuľka 1 Dostupnosť potrebných údajov v dokumentoch Analýza územia (Analýza (a), 2023), (Analýza (b), 2023)

Popis	Počet	Percentuálne vyjadrenie
Dostupné v Analýze územia	14	29,79 %
Čiastočne dostupné*	17	36,17 %
Nedostupné v analýze územia	16	34,04 %
Dostupné v inom zdroji	38	80,85 %
Nedostupné**	9	19,15 %

* záleží od úrovne spracovania Analýzy územia. (Bratislava mala, Žilina nie a naopak)

** nedostupné verejne online

Posudzované boli Analýzy územia, ktoré sú verejne dostupné na stránke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Pre analýzu boli vybrané Analýzy územia Okresného úradu v sídle kraja Žilina a Bratislava, nakoľko sú spomedzi dostupných dokumentov vypracované najdetailnejšie. Vzhľadom na požadované údaje a informácie o prvkoch územia bolo v oboch analýzach dostupných iba 29,79 % týchto údajov a informácií. Až 34,04 % údajov a informácií o prvkoch potrebných pre hodnotenie rizík nebolo dostupných. Špecifickým prípadom boli údaje a informácie, ktoré boli dostupné len čiastočne. To znamená, že boli dostupné iba v jednej z Analýz územia. Celkovo bolo takto identifikovaných 36,17 % prvkov územia. Pre jednotné hodnotenie rizík na požadovanej územnej úrovni je potrebné aby boli informácie a údaje konzistentné a úroveň spracovania dokumentov krízového manažmentu rovnaké s totožnou štruktúrou.

Počas analýzy dostupnosti údajov o prvkoch územia boli zároveň identifikované alternatívne zdroje, ktoré by mohli slúžiť pre potreby hodnotenia rizík podľa uvádzanej metodiky. Z celkového počtu 47 prvkov územia je možné 38 dohľadať vo verejne prístupných zdrojoch. Vo verejných zdrojoch sa nepodarilo získať 19,15 % potrebných informácií o prvkoch územia. Pri identifikovaní alternatívnych zdrojov bola zároveň vykonaná analýza subjektov, ktorí danými údajmi a informáciami disponujú. Prvky územia podľa ich identifikovaného verejne dostupného zdroja sú zobrazené v nasledujúcej tabuľke č. 2.

Tabuľka 2 Zdroje údajov a informácií o prvkoch územia

Prvok	Zdroj	Poznámka
Obyvatelia	Register fyzických osôb	
	EPSIS (JIS HM)	Správca (VUJE)
	Matrika obce	Obec
	Štatistický úrad SR	
Ženy	Štatistický úrad SR	
Deti	Register fyzických osôb	
Dôchodcovia		
Ľudia s postihnutím	EPSIS (čiasťočne)	Správca (VUJE)
Rodinné domy, bytovky, panelové domy, chaty (rekreačné)	SODaB 2021	(maximálna kapacita nie je uvedená)
	Katastrálna mapa (list vlastníctva)	
Vysoké školy, univerzity Stredné školy Základné školy Materské školy	Centrum vedecko- technických informácií SR	
Sociálne domy	EPSIS	Správca (VUJE) (vedie tieto informácie)
Historické a kultúrne pamiatky	Zoznam národných kultúrnych pamiatok	
	Pamiatkový úrad SR	
Obchody	Google Maps	

Prvok	Zdroj	Poznámka
Nákupné centrá		
Administratívne budovy	SODaB 2021	maximálna kapacita nie je uvedená
Výrobné podniky, továrne	Všetky firmy.sk	
Hasičské stanice	Google Maps	
Policajné stanice		
Stanice záchranej zdravotnej služby	Územné plány obcí a miest	
Iné bezpečnostné centrá		
Nemocnice	Infomedica	zoznam nemocníc
	EPSIS	Správca (VUJE)
Športové objekty, štadióny	Google Maps	
Kostoly	Google Maps	
	Územné plány obcí a miest	
Reštaurácie, kaviarne, bary	Google Maps	
	Územné plány obcí a miest	
Zastavaná plocha Lúky, záhrady Lesy	Albert. Plus	
	Katastrálna mapa	
	Štatistický úrad SR	
	Územné plány obcí a miest	

Prvok	Zdroj	Poznámka
Poľnohospodárska plocha		
Cestné mosty	Slovenská správa ciest	
Železničné mosty	Vlaky.net	
Diaľnice	Slovenská správa ciest	Portál IS MCS
Cesty 1.triedy	Google Maps	
Cesty 2.triedy	Slovenská správa ciest	pre okresy
Cesty 3.triedy		
Železnice	Google Maps	
Elektrické vedenie	Územné plány obcí a miest, Čiastočne katastrálna mapa	Je potrebný manuálny prepočet podľa mierky
Telekomunikačné vedenie		
Plynové potrubie		
Kanalizácie		
Vodovodné potrubie		

Celkovo bolo identifikovaných 21 alternatívnych verejne dostupných zdrojov, ktorými disponuje 13 rôznych subjektov. Problém je však dôveryhodnosť týchto subjektov ako i kvalita údajov a informácií. Problémom vo využívaní takýchto údajov a informácií môže byť ich aktuálnosť, presnosť. Zároveň sa v takomto prípade objavuje problém s ich využitím a transformáciou do požadovanej podoby. Príkladom môže byť napríklad informácia o dĺžke elektrického vedenia. V prípade dohľadania mapového podkladu v územnom pláne obce je potrebné najskôr prepočítať túto informáciu podľa mierky a následne ju zaznamenať do pripraveného modelu. V prípade existencie digitálnej mapovej vrstvy, by stačilo využiť analytické nástroje geografických informačných systémov.

Údajmi a informáciami o prvkoch územia potrebnými pre posudzovanie rizík podľa metodiky disponujú rôzne subjekty. Ide o orgány štátnej správy a samosprávy ale i právnické osoby

a občianske združenia. Vhodným spôsobom ako zabezpečiť relevantnosť a aktuálnosť informácií o potrebných prvkoch územia je ich zber a aktualizácia priamo od daného prvku, resp. majiteľa, príp. správu. Pre tento účel je možné využiť terminológiu zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2557 o odolnosti kritických subjektov. Vzhľadom na riziká v konkrétnom území je okrem obyvateľstva, domov a bytov, verejných priestranstiev a objektov možné identifikovať kritické subjekty (Smernica, 2023) alebo ďalšie významné subjekty (Maléřová a kol., 2015), (Šenovský a kol., 2015), ktoré poskytujú tzv. základnú službu (Smernica, 2023).

Pre posudzovanie rizík je ďalej potrebné disponovať tiež údajmi a informáciami o mimoriadnych udalostiach. Metodika hodnotenia vybraných rizík neuvádza konkrétny zdroj týchto informácií. Pre potreby identifikovania rizík, rozsahu ich pôsobenia a stanovenia pravdepodobnosti ich výskytu je podľa metodiky potrebné vychádzať z historických údajov, pravdepodobnostných výpočtov pre konkrétne mimoriadne udalosti, mapových podkladov a iných analyticko- informačných systémov (Jánošíková a kol., 2013). Vychádzať je možné z údajov, ktoré mesačne zverejňuje Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v podobe mesačných situačných správ. Tieto informácie sa zhromažďujú od roku 2013 a obsahujú najmä informáciu o lokalite výskytu mimoriadnej udalosti, druhu mimoriadnej udalosti, čase výskytu mimoriadnej udalosti a informácií či vznikli následky na osobách, zvieratách, majetku a životnom prostredí. Tieto informácie sú však v nevhodnom formáte pre ďalšiu analýzu a je ich potrebné transformovať do vhodného formátu (Mesačná situačná, 2024). Jednou z alternatív ako získať tieto informácie v požadovanom formáte je prostredníctvom oficiálnej žiadosti na MV SR na základe zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám. V tomto prípade ide o oficiálne informácie historického charakteru, avšak tento spôsob je časovo náročnejší.

Posudzovanie rizík je komplexný proces, ktorý si vyžaduje veľké množstvo údajov a informácií z rôznych zdrojov, pričom tieto informácie sú v rôznych formátoch. Ďalšia časť príspevku je preto zameraná na identifikáciu ďalších alternatívnych možností získania údajov a informácií pre potreby posudzovania rizík územia.

3 Alternatívne možnosti získavania údajov a informácií

Vhodný zdroj údajov a informácií môžu predstavovať napríklad mapové podklady a digitálne mapy, ktoré sú súčasťou online GIS aplikácií. Takýmto sú i mapy povodňového ohrozenia a mapy povodňového rizika, ktoré sa spracovávajú na základe zákona č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami. Mapa povodňového ohrozenia sa vypracováva minimálne pre tri scenáre povodne. Zobrazuje záplavovú čiaru, čo je priesečnica hladiny vody s terénom, výšku hladiny povodne a rýchlosť prúdenia vody počas povodne. Mapy povodňového rizika zobrazujú potenciálne následky, ktoré môže spôsobiť povodeň. Je to napríklad predpokladaný rozsah zasiahnutého územia, počet ohrozených obyvateľov a pod. (Zákon č. 7/2010 Z. z.). Príklad mapy povodňového ohrozenia je zobrazený na obrázku č. 1. Ďalším vhodným mapovým podkladom pre identifikáciu rozsahu ohrozenia územia mimoriadnou udalosťou je Mapa náchylnosti územia na svahové deformácie, ktorá bola spracovaná Štátnym geologickým ústavom Dionýza Štúra. Príklad mapového výstupu je zobrazený na obrázku č. 1 (Mapový portál (a), 2024).

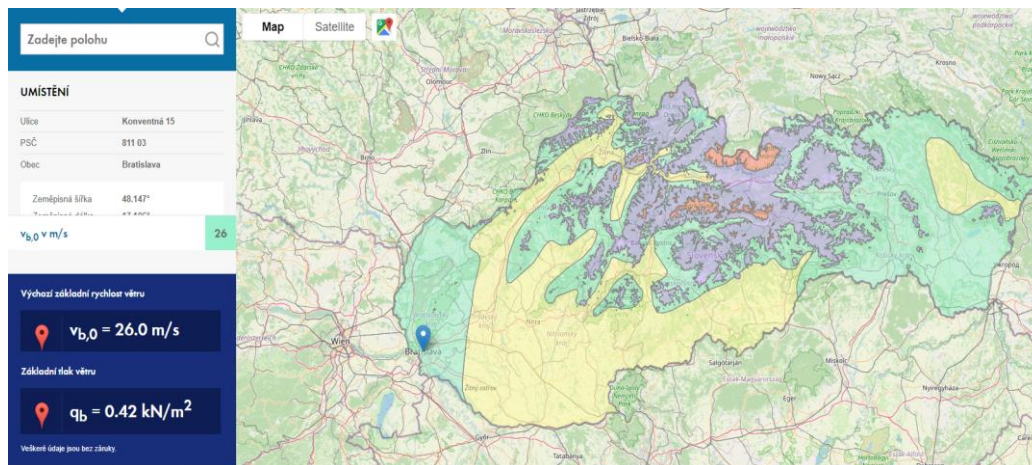
a) mapa povodňového ohrozenia

b) mapa náchylnosti na svahové deformácie

Obrázok 1 Príklad mapy povodňového ohrozenia (a) a mapy náchylnosti územia na svahové deformácie (Mapový portál (a), 2024), (Mapový portál (b), 2024).

V prípade mimoriadnych udalostí ako je zemetrasenie, snehová kalamita a víchrica je ďalej možné využiť mapy snežných a veterných oblastí, ktoré vychádzajú z technických noriem primárne určených pre stavebníctvo. Pre zemetrasenie je možné vychádzať z máp seizmického

ohrozenia (Mapy, 2024). Mapy snežných a veterných oblastí v digitálnej podobe sú dostupné napríklad na stránkach spoločnosti Dlubal Software, Inc. Tieto mapy sú však vlastníctvom spoločnosti a slúžia na komerčné účely, preto je používanie ich aplikácie obmedzené a spolpatnené. Príklad mapy zaťaženia vetrom je zobrazený na obrázku č. 2 (Nástroj, 2024).

Obrázok 2 Digitálny mapový výstup pre zaťaženie vetrom od spoločnosti Dlubal (Nástroj, 2024)

Ďalším komerčným produktom na trhu je internetová aplikácia Albert+ od spoločnosti ESPRIT spol. s r. o. Ide o mapovú aplikáciu, ktorá identifikuje prírodné i antropogénne riziká na vybranom pozemku. Výstupom tohto produktu je komplexná správa o rizikách, ktorá obsahuje najmä informácie o možných následkoch, pôsobení, pravdepodobnosti výskytu rizika a pod. (Riziká, 2024).

Tento stručný prehľad mapových zdrojov slúži najmä pre potreby identifikácie ohrození na konkrétnom území, prípadne získanie dodatočných informácií pre potreby analýzy a hodnotenia rizík v miestnom meradle. Mapy a informácie v nich obsiahnuté je pre potreby analýzy rizík možné využiť pomocou geografických informačných systémov (ďalej GIS). Základnou funkciou GIS je organizovanie údajov do jedného spoločného zobrazenia. Kľúčová vlastnosť GIS je možnosť organizovať údaje a pomocou nich vytvárať mapové vrstvy. Koncept mapových vrstiev existoval aj pred vznikom GIS, avšak GIS umožňujú vytvárať a prekryvať ľubovoľné množstvo digitálnych mapových vrstiev a zároveň pracovať s jednotlivými entitami,

ktoré sú na nich zobrazené. GIS tiež umožňujú oveľa rýchlejšiu prácu s vrstvami, ich vytváranie a mazanie. Výhodou GIS je i možnosť vykonávať rôzne analytické funkcie nad týmito vrstvami. GIS umožňujú vykonávanie rôznych funkcií. Medzi základné a najdôležitejšie funkcie GIS patrí:

- Dátový manažment a správa priestorových aktív
- Analýza
- GIS programovanie
- Modelovanie
- Vizualizácia a tvorba máp (Tomaszewski, 2015).

Ďalšie alternatívne možnosti získania údajov a informácií pre potreby posudzovania rizík územno- správnych jednotiek môžu byť napríklad rôzne databázy alebo mapové portály, ktoré už majú jednotlivé funkcie GIS zabudované. Tieto mapové portály zároveň využívajú určitý model, resp. metodiku hodnotenia rizík. Takýmto zdrojom údajov a informácií o riziku, zraniteľnosti alebo stratách a škodách pre potreby rozhodovania je Risk Data Hub, ktorý spravuje Znalostné centrum pre riadenie rizika katastrof, patriace pod Európsku komisiu (DRMKC). Risk Data Hub slúži na prepojenie údajov o katastrofách s cieľom vytvorenia centra znalostí o riziku v jednotlivých štátoch Európskej únie. Údaje a informácie o riziku sú dostupné prostredníctvom mapových portálov alebo online databáz a dashboardov (DRMKC, 2024).

Ďalším zdrojom údajov a informácií na podporu plnenia úloh civilnej ochrany ale i posudzovania rizík je program satelitnej služby Copernicus. Program Copernicus je zameraný na snímanie atmosféry, zeme a morí prostredníctvom satelitov. Pre potreby reakcie na krízové javy a riadenie rizika katastrof bola vytvorená služba núdzového riadenia Copernicus (ďalej len CEMS) (Copernicus, 2024). CEMS poskytuje tri služby. Sú to: včasné varovanie a monitorovanie, mapovanie na vyžiadanie a mapovanie expozície (The CEMS, 2024).

Včasné varovanie a monitorovanie v rámci CEMS je zamerané na mapovanie a monitoring rizík sucha, povodní a lesných požiarov. Monitorovanie a predpovedanie sucha pozostáva z analýzy údajov a aplikácií rôznych matematických modelov. Tieto analýzy sa vykonávajú v Európskom a Globálnom observatóriu sucha. Údaje sú získavané pomocou satelitných snímok, hydrometeorologických modelovaní a zberom priamo z miesta záujmu (The CEMS, 2024).

Na mapovanie, monitorovanie a predpovedanie lesných požiarov bol vytvorený Európsky informačný systém o lesných požiaroch (ďalej len EFFIS). EFFIS umožňuje prostredníctvom služby Copernicus sledovanie aktuálneho stavu v oblasti zasiahnutej lesnými požiarimi, sledovanie následkov lesných požiarov a ich vyhodnocovanie, včasné varovanie a podporu rozhodovania počas reakcie a riešenia lesných požiarov. Na základe indexu rizika lesných požiarov umožňuje tiež predpovedanie miest potenciálnych lesných požiarov. V rámci služby včasného varovania a monitorovania poskytuje CEMS podporu tiež v oblasti prevencie povodní. Na tento účel slúži Európsky a Globálny systém včasného varovania pred povodňami (ďalej len EFAS a GloFAS). EFAS aj GloFAS využívajú satelitné snímky na monitorovanie a predpovedanie budúcich povodní. Umožňujú strednodobé predpovede výskytu povodní a zároveň aj ich dopadov pomocou znázornenia zasiahnutého územia (The CEMS, 2024).

Získavanie údajov a informácií prostredníctvom satelitov alebo leteckého snímania, prípadne s využitím dronov nazývame remote sensing, resp. diaľkový prieskum zeme (Le Cozannet a kol., 2020), (Tanzi a kol., 2016). Diaľkový prieskum možno definovať ako technológiu na diaľkové skúmanie vlastností objektu alebo javu meraním žiarenia (Kaku, 2018). Alternatívnym, avšak moderným zdrojom údajov, využitelným pre potreby posudzovania rizík alebo včasného varovania pred krízovým javom sú rôzne senzory. Sensory poskytujú predovšetkým lokálne informácie v reálnom čase o prírodnom a zastavanom prostredí. Pomocou senzorov je možné monitorovať rôzne parametre v oblastiach ako je doprava, teplota, zrážky, vietor, seizmická aktivita a pod. (Alamdari, 2014). Sensory a inteligentné merače sa môžu používať ako internet vecí (IoT). Internet vecí je sieťová infraštruktúra fyzických zariadení, ktoré sú vybavené výpočtovými a komunikačnými schopnosťami a umožňujú zber a prenos údajov na centrálné servery (Kollár a kol., 2023). V podmienkach Slovenskej republiky disponuje takýmito senzormi napríklad Slovenský hydrometeorologický ústav (ďalej SHMÚ). SHMÚ disponuje rôznymi meracími zariadeniami, pričom tieto merajú rôzne veličiny. Môže ísť napríklad o výšku hladiny vodného toku a prietok, pôdnu vlhkosť, rýchlosť vetra, množstvo zrážok a pod. (Monitoring, 2024).

Uvedená analýza dostupnosti údajov a informácií pre potreby komplexného posudzovania rizík územia predstavuje základ pre potreby určenia ďalšieho smerovania riešenia danej

problematiky. Slovenská republika aktuálne nemá v oblasti krízového riadenia a posudzovania rizík žiadny informačný systém (Bíbelová, 2024). Údaje a informácie tvoria základ informačného systému, pričom sú súčasťou databázovej vrstvy (Matiaško a kol., 2008). Databázová vrstva je jadrom a základom každého informačného systému. Je tvorená databázovým systémom a samotnou databázou (Ristvej a kol., 2015). Uvedené výsledky analýzy preto poukazujú na potrebu ďalšieho riešenia dostupnosti a využívania údajov a informácií v oblasti posudzovania rizík územia.

4 Záver a potreba ďalšieho smerovania v oblasti dostupnosti údajov a informácií

Potrebu venovania pozornosti v oblasti údajov a informácií pre posudzovanie rizík územia zdôrazňuje napríklad Sendai Framework for Disaster Risk Reduction (NDRA, 2017). Významu a potrebe údajov pre posudzovanie rizík územia na jednotlivých úrovniach verejnej správy sa venovalo viacero autorov. Analýzu medzier v kontexte dostupnosti otvorených údajov o katastrofách a ich prepojenie pre vedecké účely vykonali napríklad v rámci pracovnej skupiny Linked Open Data for Global Disaster Risk Research (LODGD), ktorá je súčasťou výboru pre údaje Medzinárodnej vedeckej rady (ISC) (Li a kol., 2019). Príkladom pre analýzu medzier v oblasti právnych predpisov a inštitucionálnych a politických rámcoch s dôrazom na krízový manažment a posudzovanie rizík môže byť napríklad štúdia od Bang (2021) (Bang, 2021). Za významnú štúdiu je možné považovať (Rahman, 2019). Autori sa venovali analýze prvého z cieľov Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. Konkrétne ide o pochopenie rizika katastrof. Ich štúdia bola zameraná na oblasť vedy, techniky a inovácií v oblasti posudzovania rizík. Súčasťou ich záverov je i oblasť údajov a informácií. Autori uvádzajú, že je potrebné venovať vyššiu pozornosť zdieľaniu údajov a využívaniu analytických metód. Odporúčajú tvorbu databáz, ktoré budú integrovať otvorené údaje. V oblasti manažmentu údajov je ďalej potrebné venovať pozornosť ich štandardizácii ale i aplikácií pokročilých metód ich zberu a uchovávaní. Na ich spracovanie a využitie ďalej odporúčajú využitie geoinformačných technológií (Rahman, 2019).

V podmienkach SR disponuje relevantnými údajmi viacero subjektov, pričom tieto údaje sú využívané na rôzne účely a sú v rôznych formátoch. Preto je potrebné vykonať hĺbkovú analýzu

dostupnosti týchto údajov s dôrazom na jednotlivé subjekty ako i právne prostredie. Výstupy z analýzy bude následne možné využiť pre potreby návrhu dátového toku medzi jednotlivými subjektami a vytvorenie dátového modelu a samotnej databázy. Spoločná databáza údajov a informácií potrebných pre posudzovanie rizík umožní vzájomné prepojenie údajov medzi jednotlivými zainteresovanými orgánmi štátnej správy ako i obcami, právnickými osobami a ďalšími subjektami, ktoré tieto údaje využívajú.

Zároveň je potrebné zosúladiť vytvorený dátový model a model hodnotenia rizík, pričom je potrebné venovať pozornosť jednotlivým obciam, podnikom a ich krízovým plánom. Vytvorený dátový model, zavedenie dátového manažmentu a správy údajov bude zároveň predstavovať vhodný základný kameň pre tvorbu jednotného informačného systému krízového riadenia v podmienkach Slovenskej republiky.

PodĎakovanie

Príspevok vznikol ako súčasť projektu KEGA č. 043ŽU-4/2022 "Implementácia poznatkov zo spoločenských, behaviorálnych a humanitných vedných disciplín do prípravy študentov študijného odboru bezpečnostné vedy"

Použitá literatúra

ALAMDAR, F., KALANTARI, M., RAJABIFARD, A., 2014. An evaluation of integrating multisourced sensors for disaster management [online]. In: International Journal of Digital Earth. 2015, Vol. 8, pp. 727-749. DOI: 10.1080/17538947.2014.927537.

Analýza (a) možného vzniku mimoriadnej udalosti v územnom obvode Okresného úradu Žilina. 2023 [online]. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky- Okresný úrad Žilina [cit. 2024-01-17]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?Oznamy_a_informacie_za_okr

Analýza (b) možného vzniku mimoriadnej udalosti v územnom obvode Okresného úradu Bratislava. 2023 [online]. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky- Okresný úrad Bratislava [cit. 2024-01-17]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?okresne-urady-klientske-centra&urad=1&sekcia=dokumenty-na-stiahnutie#popis>

- Bang, H. N. 2021. A gap analysis of the legislative, policy, institutional and crises management frameworks for disaster risk management in Cameroon. In: *Progress in Disaster Science*. 2021, 11, 100190. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2021.100190>
- Bíbelová, B. 2024. Aktuálny stav informačných systémov v krízovom manažmente v podmienkach SR [elektronická pošta]. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Správa pre: Boris Kollár [2024-07-04]. Osobná komunikácia.
- Copernicus Emergency Management Service. 2024 [online]. European Commission [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: <https://emergency.copernicus.eu/mapping/ems/what-copernicus>
- DRMKC- Risk Data Hub. 2024 [online]. European Commission [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/risk-data-hub#/>
- FAGÀ, G. – CASAROTTI, CH. 2022. A fast assessment methodology for screening of local civil protection plans on a territorial scale basis: A case study of an Italian province [online]. In: *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2022, Vol. 81. ISSN 2212-4209. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.103284>
- JÁNOŠÍKOVÁ, G. – HUDECOVÁ, D. 2013. *Metodika hodnotenia vybraných rizik na vnútroštátnej úrovni* [Online]. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [cit. 2024-01-11]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?Dokumenty_na_stiahnutie_CO
- KAKU, K., 2018. Satellite remote sensing for disaster management support: A holistic and staged approach based on case studies in Sentinel Asia [online]. ScienceDirect [cit. 2024-08-05]. Available in: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420918304801>
- KOLLÁR, B., HALÚSKOVÁ, B., NOVÁKOVÁ, K., RISTVEJ, J. 2023. Modern Technologies in the field of Hydrology to prevent Crisis Phenomena and Extraordinary Events [online]. In: *Proceedings of 23rd International Multidisciplinary Scientific GeoConference SGEM 2023*, pp. 171-178. DOI: 10.5593/sgem2023V/3.2/s12.22
- LE COZANNET, G., M. KERVYN, S. RUSSO et al. (2020) Space-Based Earth Observations for Disaster Risk Management. [online]. *Surv Geophys*. [cit. 2024-08-05]. Available in: <https://doi.org/10.1007/s10712-020-09586-5>

- Li Guoqing , Jing Zhao, Virginia Murray, Carol Song & Lianchong Zhang. 2019. Gap analysis on open data interconnectivity for disaster risk research. In: *Geo-spatial Information Science*. 2019, 22,1, 45-58, DOI: [10.1080/10095020.2018.1560056](https://doi.org/10.1080/10095020.2018.1560056)
- MALÉŘOVÁ, L. a kol. 2015. SIMPROKIM- Metodika pro hodnocení rizika územných celků. [online] Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. 2015. 32 s. [cit. 2024-02-01]. Dostupné na: <https://simprokim.vsb.cz>
- Mapový portál (a)- Atlas máp stability svahov Slovenskej republiky. 2024 [online]. Štátny geologický ústav Dionýza Štúra [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: <https://apl.geology.sk/mapportal/#/aplikacia/53>
- Mapový portál (b). 2024 [online]. Slovenský vodohospodársky podnik [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: <https://www.svp.sk/sk/mapovy-portal/>
- Mapy pre územie Slovenska .2024 [online]. seismology.sk [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: <https://www.seismology.sk/>
- MATIAŠKO, K. – VAJSOVÁ, M. – ZÁBOVSKÝ, M. – CHOCHLÍK, M. 2008. Databázové systémy: Základy databázových systémov. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline- EDIS. 2008, 351 s. ISBN 978-80-8070-820-7.
- Mesačná situačná správa. 2024 [online]. Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: https://www.minv.sk/?mesacna_situacna_sprava
- Monitoring životného prostredia. 2024 [online]. Slovenský hydrometeorologický ústav [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: <https://www.shmu.sk/sk/?page=242>
- Nástroj pro stanovení oblastí zatížení. 2024 [online]. Dlubal.com [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: <https://www.dlubal.com/cs/oblasti-zatizeni-snehem-vetrem-a-zemetresenim/vitr-stn-en-1991-1-4.html?&center=48.46199462233164,19.302978515625&zoom=9&marker=48.6601286945,18.6437988281#&center=48.46199462233164,19.302978515625&zoom=9&marker=48.6601286945,18.6437988281>

- NDRA- National Disaster Risk Assessment. 2017 [online]. United Nations Office for Disaster Risk Reduction [cit. 2024-01-15]. Dostupné na: <https://www.undrr.org/publication/words-action-guidelines-national-disaster-risk-assessment>
- PURSIAINEN, CH. 2017. *The crisis management cycle*. 1. vydanie. Abingdon: Routledge. 194 s. ISBN: 978-1-315-62917-9.
- Rahman, A., Fang, Ch. 2019. Appraisal of gaps and challenges in Sendai Framework for Disaster Risk Reduction priority 1 through the lens of science, technology and innovation. In: *Progress in Disaster Science*. 2019, 1, 100006. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2019.100006>
- RISTVEJ, J. – ZAGORECKI, A. – RISKÁ, T. 2015. *Krízový manažment II.- časť 2. Aplikáčné softvéry v krízovom manažmente*. 1. vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2015. 272 s. ISBN 978-80-554-1073-9.
- Riziká územia. 2024 [online]. Esprit: Albert+ [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: <https://www.albert.plus/>
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2557 zo 14. decembra 2022 o odolnosti kritických subjektov a o zrušení smernice Rady 2008/114/ES
- ŠENOVSKÝ, M. – ŠENOVSKÝ, P. 2015. *KMINDEX- Metodika kontroly a hodnotení rizika území*. [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. 2015. 20 s. [cit. 2024-02-01]. DOI: 10.13140/RG.2.2.23243.85289
- ŠIMÁK, L. 2015. *Krízový manažment vo verejnej správe*. 2. prepracované vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2016. 263 s. ISBN 978-80-554-1165-1.
- TANZI, J.T. et al., 2016. Towards "drone borne" disaster management: future application scenarios. [online]. In: *SPRS Annals of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*. 2016, Vol. 3, No. 8. 181–189, <https://doi.org/10.5194/isprs-annals-III-8-181-2016>, 2016
- The CEMS- The Copernicus Emergency Management Service. 2024 [online]. European Union [cit. 2024-08-05]. Dostupné na: https://emergency.copernicus.eu/documents/1/CEMS_Brochure_2024.pdf

TOMASZEWSKI, B. 2015. Geographic Information Systems (GIS) for Disaster Management. 1. vydanie. New York: CSC Press- Taylor & Francis Group. 2015, 295 s. ISBN 978-1-4822-1168-9.

Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami

ZUCCARO, G. – LEONE, F. M. – MARTUCCI, C. 2020. Future research and innovation priorities in the field of natural hazards, disaster risk reduction, disaster risk management and climate change adaptation: a shared vision from the ESPREssO project [online]. In: International Journal of Disaster Risk Reduction. 2020, Vol. 51. ISSN: 2212-4209. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101783>

VZDĚLÁVÁNÍ ORGÁNŮ KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ V SOUVISLOSTI S MOŽNÝM OHROŽENÍM

Ing. Mgr. Leona Loufková, Ing. Karel Malinovský;

Policejní akademie České republiky v Praze Lhotecká 559/7, Praha 4

loufkova@polac.cz; malinovsky@polac.cz;

ABSTRAKT

Vzdělávání orgánů krizového řízení územních samosprávných celků je zaměřeno na plnění povinností zejména starostů obcí podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Toto vzdělávání zabezpečuje Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR a hasičské záchranné sbory krajů ve spolupráci s krajskými úřady. V současné době nastává potřeba reagovat nejen na bezpečnostní situaci z hlediska možného ohrožení novými bezpečnostními problémy. Cílem příspěvku je tedy zhodnotit současný stav vzdělávání zejména starostů obcí v oblasti krizového řízení a reagovat na současnou bezpečnostní i klimatickou situaci a navrhnout některá opatření, která by vedla k prohloubení znalostí orgánů krizového řízení při řešení mimořádných událostí i krizových situací.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vzdělávání v oblasti krizového řízení, územní samosprávné celky, orgány krizového řízení, klimatické změny, mimořádná událost, krizové situace.

ABSTRACT

The education of crisis management bodies of territorial self-governing units is focused on the fulfillment of the duties of municipal mayors in particular according to Act No. 240/2000 Coll.,

on crisis management and according to Act No. 239/2000 Coll., on an integrated rescue system. This training is provided by the General Directorate of the Fire Rescue Service of the Czech Republic and the fire rescue services of the regions in cooperation with the regional authorities. Currently, there is a need to respond not only to the security situation in terms of possible threats from new security problems. The aim of the contribution is therefore to evaluate the current state of education, especially of municipal mayors, in the field of crisis management and to respond to the current security and climate situation and to propose some measures that would lead to a deepening of the knowledge of crisis management bodies when dealing with extraordinary events and crisis situations.

KEY WORDS

Education in the field of crisis management, territorial self-governing units, crisis management bodies, climate change, emergency, crisis situations.

1 Úvod

Současná bezpečnostní situace poukazuje na potřebu přípravy a zdokonalení a optimalizaci bezpečnostního systému. Mezi základní povinnosti každého státu patří zajištění bezpečnosti pro jeho obyvatelstvo. Nástrojem k plnění těchto povinností si vytváří každý stát bezpečnostní systém. Bezpečnostní systémy jednotlivých států jsou sice odlišné, ale jejich úlohy jsou totožné. Česká republika si utváří bezpečnostní systém k plnění úkolů v oblasti bezpečnosti a v současné době si již připouští bezpečnostní experti válečný konflikt. Konkrétní realizací při přípravě a při řešení mimořádné události a krizové situace jsou pověřeny v našem bezpečnostním systému orgány, které tyto povinnosti vykonávají, mezi ně patří také orgány krizového řízení. Rizika plynoucí z klimatických změn anebo případného válečného konfliktu s použitím CBRNE mají nezpochybnitelný dopad v prvé řadě na obyvatelstvo. V předešlých letech byly tyto oblasti pro nás jen tématy, která se zdála v našich podmínkách naprosto nereálná. Dopad těchto rizik vycházející ze zmiňovaných hrozeb je potřebné snížit na minimum, a tím zvýšit

jejich přijatelnost v rámci daného území. Tohoto stavu lze dosáhnout pouze systematickou přípravou, která bude navazovat na důsledný monitoring, na základě vhodných indikátorů tyto problémové jevy předvídat a s předstihem navazovat na předem naplánovaná opatření, která patří již do gesce orgánů krizového řízení. Soubor nástrojů pro minimalizaci dopadů nebezpečí přírodního či antropogenního charakteru v sobě zahrnuje preventivní opatření. Mezi tato opatření například řadíme systém včasného varování, předpovědní službu, plánovací činnost a v neposlední řadě vzdělávání v oblasti krizového řízení zaměřené na orgány krizového řízení.

2 Současná bezpečnostní situace

Současná bezpečnostní situace poukazuje na nutnost přípravy v oblasti bezpečnosti. Z výroční zprávy provedené Nejvyšším kontrolním úřadem (dále jen „NKÚ“) zpracovanou v roce 2023 vyplývají skutečnosti, týkající se zajištění připravenosti České republiky na mimořádné události a krizové situace. Podle NKÚ mnohé instituce podceňují mimořádné události, dostatečně se nepoučily ze zkušeností z minulých let, například v případě pandemie Covid-19. V některých případech byly podniknuty pouze formální kroky, které neměly žádné konkrétní výsledky. Z tohoto důvodu vyplývají obavy, že se opět dramatické situace, které jsme zažili, budou opakovat. Chybné postupy, z důvodu nedostatečné připravenosti, ať již v oblasti zajištění hmotných, či finančních rezerv tak v případě dalších nezbytných opatření v rámci ochrany obyvatelstva, mohou mít fatální dopady na životy, zdraví, majetkové škody a následně i životní prostředí. Nepřípravenost subjektů zvyšuje mnohonásobně ekonomické náklady. Dle kontrolorů, kteří se zaměřili na tuto oblast, se v rámci připravenosti území na mimořádné události a krizové situace neučinila téměř žádná opatření. Za slabé místo označili i dlouho opomíjený stav ochrany obyvatelstva. Tato oblast se dotýká samozřejmě i naturogenních událostí, které mohou, jak je již výše zmiňováno zapříčinit vznik mimořádné či krizové situace, stejně je tomu tak i v případě oblasti CBRNE.⁵

---

⁵ Výroční zpráva NKÚ. In: *Nejvyšší kontrolní úřad*. [online] [cit. 3. IV. 2024]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/assets/publikace-a-dokumenty/vyrocní-zprava/vyrocní-zprava-nku-2023.pdf>

Obdobná situace panuje na úrovni územních samosprávných celků. Je možné se ohlédnout za situacemi, kdy bylo například po povodních, kde se v některých krajích plánovala protipovodňová opatření, uplynulo několik let, povodeň o sobě nedala vědět a příprava protipovodňových opatření vyšuměla.

Starosta, který nově nastupuje do funkce, nemá ponětí o zodpovědnosti v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení. Toto povědomí, někteří starostové získají bohužel až ve chvíli, kdy se tváří, tvář setkají s řešením právně nějaké té mimořádné či krizové situace. Samozřejmě, že nabídka vzdělávání pro starosty je ze strany hasičského záchranného sboru jednotlivých krajů, ale toto vzdělávání není pro starosty povinné, tudíž účast velmi pokulhává. Zjištění, jak je tato oblast důležitá, přichází bohužel někdy až pozdě, někdy za to zaplatí i lidé životy a nejenom majetek.

Zásadní problém vzniká s pravomocí, kterou disponuje starosta, (orgán krizového řízení) na základě platných zákonů. Ta se týká samozřejmě i oblasti krizového řízení. V krizových zákonech jsou stanoveny i jeho povinnosti. Není zde však stanovena povinnost vzdělávání v oblasti krizového řízení. Ještě lépe by byla formulace v zákoně, kde bude uveden postih za nesplnění této povinnosti. Tato oblast je zařazována do vzdělávání starostů obecně, dá se říci, že je chápána (některými starosty) jako podřadná.

3 Zkušenosti pracovníků krizového řízení se vzdělávání starostů v oblasti krizového řízení

Jak již bylo výše zmiňováno, vychází povinnosti starostů v oblasti krizového řízení ze zákonů v oblasti krizového řízení tzv. krizové legislativy, kde je páteřním právním předpisem zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a další právní předpisy upravující tuto oblast. Vzdělávání orgánů krizového řízení územních samosprávných celků tedy také starostů je zaměřeno na plnění povinností zejména starostů obcí podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Toto vzdělávání zabezpečuje Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR a hasičské záchranné

sbory krajů ve spolupráci s krajskými úřady. Vzdělávání starostů se uskutečňuje v souladu s „Koncepcí vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení“, která byla schválena usnesením vlády ČR č. 508 ze dne 10. července 2017. V praxi to vypadá tak, že se na základě dohody podílí na vzdělávání i orgány krizového řízení územních samosprávných celků jednotlivých krajů.

Praxe vypadá následovně: Každé čtyři roky se uskutečňují volby do zastupitelstev obcí a je zvolen vždy nový starosta. Vše je v pořádku u obcí, které si prošly zkušenostmi s řešením mimořádných událostí či krizovou situací a starosta z předchozího volebního období byl znovu zvolen. Každý krizový pracovník vítá starostu se zkušenostmi v této oblasti. Nemusí mu nikdo vysvětlovat váhu této oblasti. Co ho čeká, v případě když bude potřebovat obdobné situace řešit. Nepoučený starosta bohužel neví ani co se od něho očekává, v takové chvíli, když přijde mimořádná událost či krizová situace, starosta se potýká s neznalostí bezpečnostního systému, a komplexně se to promítá na jejím řešení. Starosta „nefunguje“. Koncovým článkem je vždy člověk. Takový starosta, pokud nemá schopný vyškolený tým z předešlých let, vidí zásadní chybu v systému krizového řízení, který bohužel nezná.

Bohužel funkce starosty je funkcí politickou. V tomto případě po starostovi není požadována žádná úroveň kvalifikace, není zde nutné disponovat konkrétními znalostmi, vlastnostmi, schopnostmi atd. Oblast krizového řízení je jednou z oblastí, kde je nutné znalosti prokázat v praxi. Musíme si uvědomit, že starosta má v rukou lidské životy, sice to zní nadneseně, ale v určitých chvílích je rozhodující, jak se staví starosta k ochraně obyvatelstva. Toto je patrné při řešení konkrétních mimořádných událostí či krizových situací.

4 Dotazníková šetření – prezentace výsledků

V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno 28 respondentů ze 14 krajů, z nichž vždy jeden dotázaný byl pracovníkem hasičského záchranného sboru kraje a jeden pracovníkem krizového řízení kraje.

Tabulka č. 1 Výsledky dotazníkového šetření

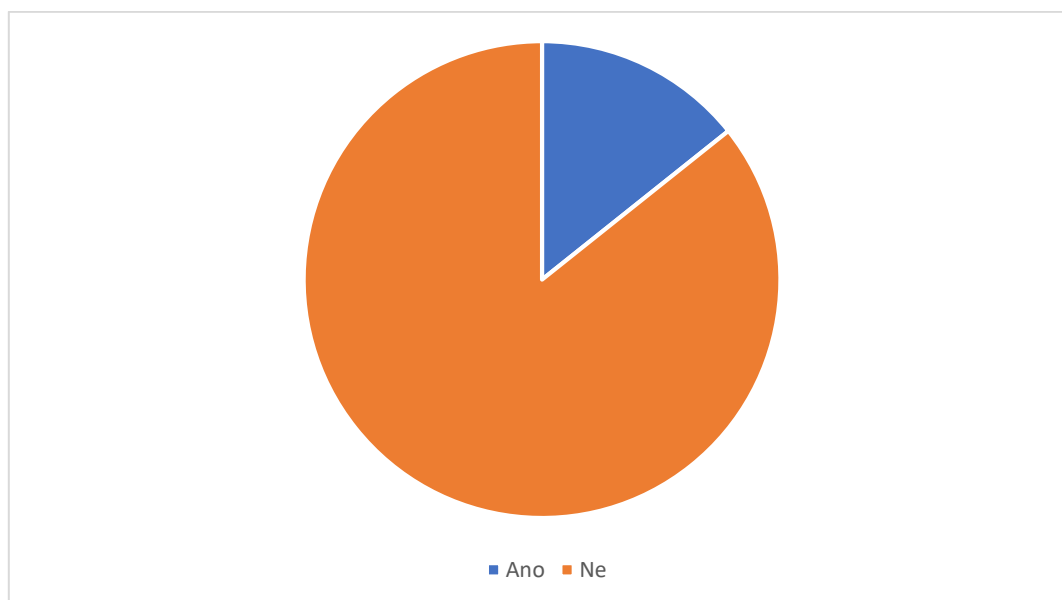
Otázka		ANO	NE
1.	Považujete současný systém vzdělávání starostů v oblasti krizového řízení za efektivní?	4	24
2.	Považujete současný systém vzdělávání starostů v oblasti krizového řízení za dostačující?	4	24
3.	Je ve vašem kraji účast starostů na vzdělávání v oblasti krizového řízení uspokojivá?	5	23
4.	Jsou ve vašem kraji starostové, kteří stále podceňují oblast krizového řízení?	18	10
5.	Je komunikace se starosty ve vašem kraji uspokojivá?	11	17
6.	Byla řešena ve vašem kraji mimořádná událost, krizová situace, kde byly řešeny problémy se starostou v oblasti spolupráce?	6	22
7.	Došlo ve vašem kraji za vaší působnosti k postihu starosty, v souvislosti s neplněním povinností v oblasti krizového řízení?	0	28

8.	Měla by být dle vašeho názoru stanovena povinnost účasti starostů na vzdělávání?	8	20
----	--	---	----

[zdroj: vlastní]

Prezentace výsledků průzkumu

Graf č. 1 Považujete současný systém vzdělávání starostů v oblasti krizového řízení za efektivní?

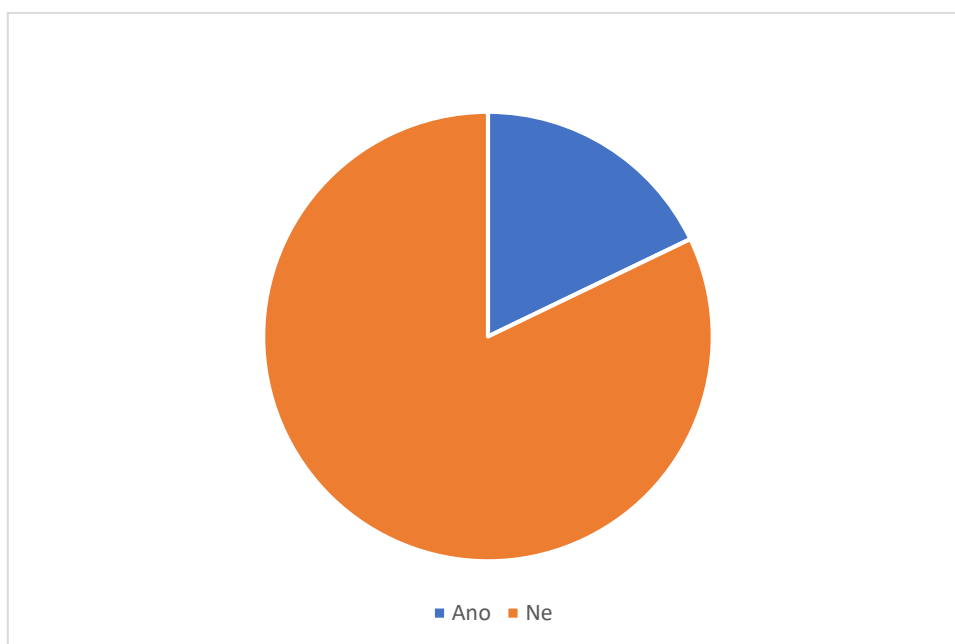

[zdroj: vlastní]

Z výše uvedeného průzkumu vyplývá, že většina pracovníků, řešící problematiku krizového řízení a oblast vzdělávání starostů související s touto problematikou považuje současný systém vzdělávání starostů za neefektivní. Najdou se i takové odpovědi některých pracovníků, kteří značili současný systém vzdělávání za efektivní. Z 28 oslovených respondentů to byli 4. Zde

by bylo na místě k zachování objektivity průzkumu doplnit délku praxe a konkrétní pozici dotazovaných. Z tohoto důvodu je nutné považovat průzkum pouze za orientační.

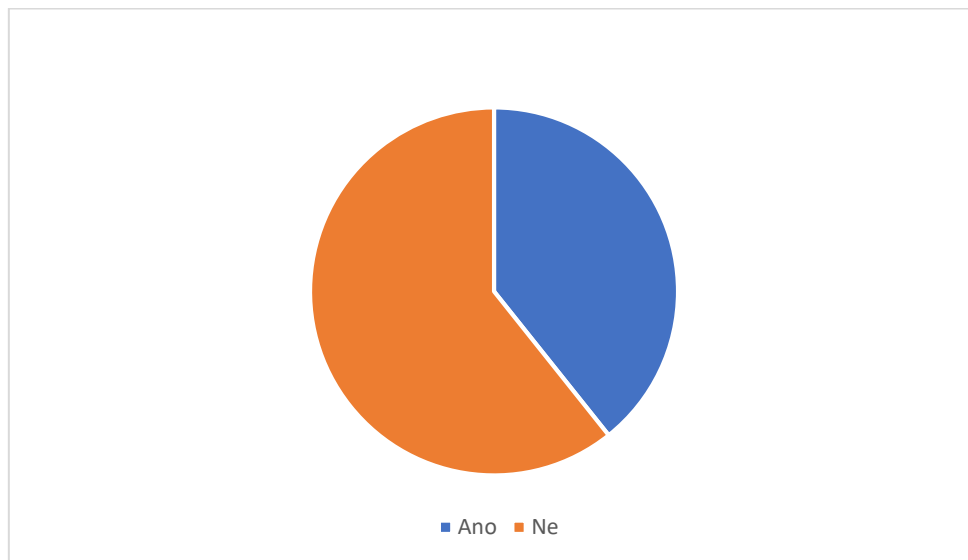
Graf č. 2 Je ve vašem kraji účast starostů na vzdělávání v oblasti krizového řízení uspokojivá?

[zdroj: vlastní]

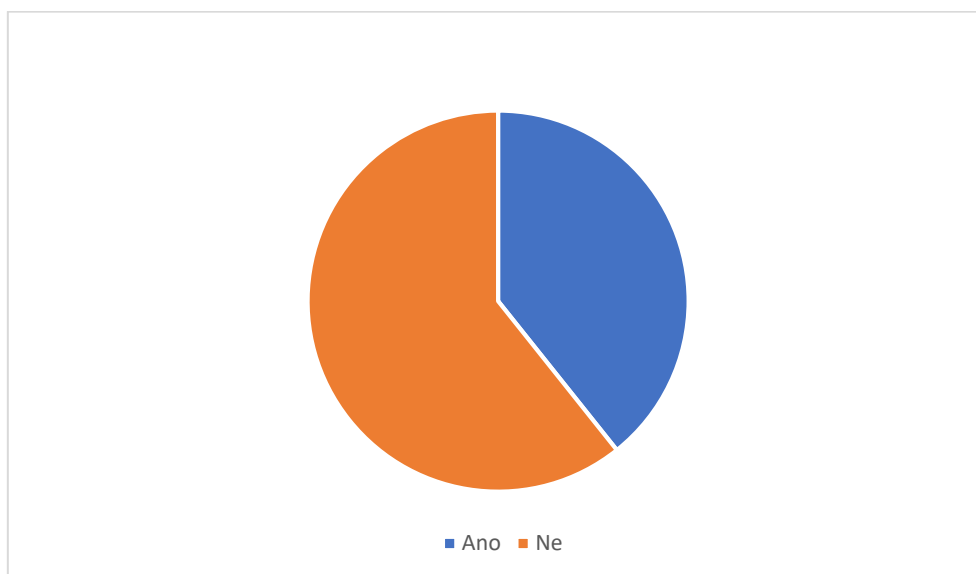
Co dodat k výše uvedenému výsledku, který je jeden z klíčových v tomto průzkumu. Spíše je pozitivní, že se najdou již poučení starostové, kteří mají zájem o oblast krizového řízení. Je nutné podotknout, že se jedná o bezplatné vzdělávání a jde jen o čas politika, tedy o jeho preference jednotlivých oblastí. Obyvatelstvo na jeho území by mělo být na prvním místě. Bohužel to tak není.

Graf č. 3 Je komunikace se starosty ve vašem kraji uspokojivá?

[zdroj: vlastní]

Graf č. 4 Měla by být dle vašeho názoru stanovena povinnost účasti starostů na vzdělávání?

[zdroj: vlastní]

Výsledky dotazníkového šetření provedeného u všech krajů v České republice poukazují na některé nedostatky v oblasti krizového řízení. V současné době probíhá připomínkové řízení zákona č. 240/2000 Sb., kdy záměrem je novelizace tohoto zákona. Bylo by na místě zahrnout v rámci této novelizace některé změny, které souvisí se vzděláváním starostů. V návrhu zákona je zahrnuta povinnost vzdělávání pro starosty obcí. Jak z výše uvedeného průzkumu vyplývá i pracovníci krizového řízení se přiklání k tomuto řešení.

5 Navrhovaná řešení

Vzdělávání starostů v oblasti krizového řízení dát na úroveň vzdělávání úředníků, tedy implementovat do zákona o krizovém řízení povinnost vzdělávání starostů. Dále povinnost přezkoušení. Obdobně, jak tomu je u úředníků. Je nutné, současně s povinnostmi zahrnou do právního předpisu také postih za nedodržení povinnosti. Dále je nutné v právním předpisu konkretizovat, kdo bude toto vzdělávání provádět a v jakém rozsahu. A kdo bude kontrolním orgánem v tomto případě.

6 Závěr

Zkušenosti z praxe ukazují potřebu optimalizace současného systému krizového řízení. Nároky na jeho funkčnost začínají být čím dál větší. Často dochází v praxi k situacím, kdy jsou vidět v praxi nedostatky, bohužel po odeznění krizové situace dochází opětovně k pomalému zapomínání a řešení je opět opomenuto, z důvodu jeho nepopulárnosti, většinou je nákladné, nebo omezující. Obdobně tomu je i se vzděláváním politiků. Do popředí se dostávají věci ekonomické problematiky a otázky investiční a krizové řízení je opět na chvostu a ve chvíli, kdy je potřeba řešit nějakou mimořádnou událost či krizovou situaci se starostové obrací směrem k hasičům nebo na ústřední správní orgány (Správa státních hmotných rezerv) kde žádají o pomoc a žijí v domnění, že tito za ně vše vyřeší. Bohužel se vrůstajícími riziky je nutné začít systém optimalizovat, tak aby fungoval co nejlépe a nejefektivněji. Začněme tedy

s povinným vzděláváním nejen obyvatelstva, ale také politiků a vyvozujeme za nesplnění této povinnosti důsledky. Toto je nutné zahrnout do stávajících právních norem.

Použitá literatura

LOUFGKOVÁ, Leona, Lukáš HARAZIN a Oldřich LUŽA. Přípravenost územních samosprávných celků na mimořádné události a krizové situace související s klimatickými změnami. In: Klimatická změna a její bezpečnostní dopady. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2019. CD-ROM. ISBN 978-80-7251-503-5.

Výroční zpráva NKÚ. In: *Nejvyšší kontrolní úřad*. [online] [cit. 3. IV. 2024]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/assets/publikace-a-dokumenty/vyrocní-zprava/vyrocní-zprava-nku-2023.pdf>

Ochrana obyvatelstva v České republice. In: *Hasičský záchranný sbor České republiky*. [online] [cit. 10. III. 2024]. Dostupné z: [https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-pravni-predpisy-a-koncepcni-materialy.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d](https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-pravni-predpisy-a-koncepcni-materialy-pravni-predpisy-a-koncepcni-materialy.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d)

Skripta Ochrany obyvatelstva a krizového řízení. Praha: MV-Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. 2015. [online] [cit. 2. IV. 2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/prirucky.aspx>.

Bezpečnostní strategie České republiky. In: *Úřad vlády České republiky, 2023*. [online] [cit. 12. I. 2024]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Bezpecnostni_strategie_2023.pdf

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon)

Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému

Plán obnovy pre ransomware útok v oblasti zdravotníctva

Recovery Plan for a Ransomware Attack in the Healthcare Sector

Ing. Karin Nováková*

¹ Nemocnica Alexandra Wintera n. o., Piešťany, Winterova 66, 921 63 Piešťany

Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, 1. mája 32, 010 26 Žilina

Abstrakt:

Ransomware útoky predstavujú najmä v posledných rokoch závažnú hrozbu. Obzvlášť vysoké riziko tento druh útokov predstavuje pre zdravotnícke zariadenia, v ktorých akýkoľvek útok môže ohroziť bezpečnosť pacientov a spôsobiť finančné straty.

V článku sú stručne zhrnuté základné informácie o ransomware útoku, jeho najznámejšie varianty a kľúčové aspekty plánu obnovy pri tomto type útoku. Dôležitým prvkom je tiež spolupráca so špecialistami na kybernetickú bezpečnosť a dodržiavanie regulačných požiadaviek.

Záver článku je zameraný na stručné odporúčania pre zdravotnícke zariadenia, ktorých cieľom je zvýšiť odolnosť zariadenia pred útokom a zabezpečenie kontinuity starostlivosti o pacientov.

Abstract:

Ransomware attacks have become a serious threat, especially in recent years. This type of attack poses a particularly high risk for healthcare facilities, where any attack can endanger patient safety and cause financial losses.

The article briefly summarizes the basic information about ransomware attacks, their most well-known variants, and key aspects of a recovery plan for this type of attack. Collaboration with cybersecurity specialists and compliance with regulatory requirements are also important elements.

The conclusion of the article focuses on brief recommendations for healthcare facilities, aiming to increase their resilience against attacks and ensure the continuity of patient care

Klíčové slová:

Ransomware útok; plán obnovy; kybernetická bezpečnosť

Keywords:

Ransomware Attack; Recovery Plan, CyberSecurity

1 Úvod:

Kybernetické útoky sú čoraz častejšie a spôsob ich vykonania sofistikovanejší. Medzi najnebezpečnejšie útoky sú ransomware útoky. Ide o šifrovanie údajov, ktorými spoločnosť disponuje s cieľom finančnej odmeny za odblokovanie údajov, znemožnenia alebo úplne znefunkčnenia chodu organizácie.

Špecifickou oblasťou pri tomto type útokov je oblasť zdravotníctva, v ktorej to môže spôsobiť katastrofálne dôsledky a ovplyvnený by bol prístup k záznamom pacientov, diagnostika, plánovanie operácií a ďalšie.

Obzvlášť vysoké riziko predstavuje nárast využívania inteligentných zariadení a internetu vecí. Nepretržite sa v nemocniciach využívajú inteligentné zdravotnícke zariadenia a systémy určené na ich chod, čo predstavuje aj ich zvýšenú zraniteľnosť.

Na minimalizovanie škôd a zabezpečenia kontinuity zdravotníckych služieb je preto potrebné mať vytvorený efektívny plán obnovy so zahrnutím tradičných IT systémov a inteligentných zariadení.

Cieľom článku je stručne zhrnúť jednotlivé kroky, ktoré by mali byť súčasťou plánu obnovy aj so zameraním na zvýšenie odolnosti systému.

2 Metodológia:

Zdravotnícke systémy sú svojou zložitosťou a rozsahom zvlášť zraniteľné. Ich zraniteľnosť spôsobujú viaceré faktory:

- **zastaranosť systémov** – mnoho nemocníc nielen na Slovensku, ale aj vo svete využívajú pres voj chod staršie IT systémy, čo spôsobuje zvýšenú náchylnosť pre útoky,

- **prepojenosť jednotlivých systémov** – systémy v zdravotníctve sú štandardne vzájomne prepojené – útok na jeden zo systémov môže zasiahnuť aj ďalšie systémy, spôsobiť výraznejšie škody až znefunkčnenie alebo zničenie celého systému,
- **citlivosť údajov** – zdravotnícke zariadenia a ich systémy disponujú citlivými údajmi, ktorých zverejnenie alebo strata môže spôsobiť vážne následky ako pre jednotlivých pacientov, tak aj pre organizáciu, čo zvyšuje atraktivitu tohto typu systémov pre útočníkov.

Ransomware útoky prebiehajú dvomi spôsobmi:

1. zašifrovanie údajov na primárnom úložisku,
2. vytvorenie kópie údajov a následné zašifrovanie údajov – útočník aj po odšifrovaní údajmi disponuje (Ako, 2023).

Plán obnovy pri ransomware útoku môžeme rozdeliť do piatich častí:

1. prevencia a pripravenosť,
2. identifikácia a reakcia na útok,
3. komunikácia a koordinácia,
4. obnova systému,
5. analýza útoku.

Prevencia je základným a mimoriadne efektívnym krokom v každej oblasti, výnimkou nie je ani kybernetická bezpečnosť. Časť prevencie v sebe zahŕňa zabezpečenie IT infraštruktúry. IT tím je zodpovedný za pravidelnú aktualizáciu softvéru, vytváranie záloh a implementáciu pokročilých antivírusových programov (Guide, 2016). Útočníci vykonávajú útok prevažne s cieľom finančnej odmeny, spravidla však ani po jej vyplatení získané dáta nevrátia. V prípade, že pracovníci IT nevytvoria zálohy včas sú po útoku dáta navždy stratené.

Za kľúčový faktor v oblasti zvyšovania bezpečnostnej úrovne môžeme pokladať aj rozdelenie siete do viacerých segmentov. Segmentácia siete významnou mierou eliminuje rozsah spôsobených škôd pri napadnutí (Guide, 2016).

V prípade, že po technickej stránke je všetko dostatočne zabezpečené, môže zlyhať ľudský faktor, ktorý je najzraniteľnejším článkom v oblasti bezpečnosti. Ransomware útoky prebiehajú

prevažne prostredníctvom phishingových útokov, pri ktorých zamestnanec musí poznať ich jasné prejavy a nereagovať na ne. Rôzne vzdelávacie aktivity, pravidelné školenia

3.	Tri kópie dát	originálna kópia
		dve záložné kópie
2.	Dve rôzne médiá	interné pevné disky, úložisko pripojené k sieti, Storage Area Network
		externé pevné disky, optické médiá, flash pamäť
1.	Kópia mimo pracovisko	offsite kópia

o problematike kybernetickej bezpečnosti a celkové zvyšovanie ich finančnej gramotnosti výrazne zvyšujú mieru bezpečnosti.

Plán obnovy pri ransomware útoku je úzko prepojený aj s ostatnými bezpečnostnými plánmi zariadenia, predovšetkým krízovým plánom, vzhľadom na predpokladané obmedzenie poskytovania služby, prípadne úplne zamedzené. Pre elimináciu úplného zamedzenia poskytovania služby je odporúčané vytváranie záloh pravidlom „3-2-1“ (Guide, 2016).

Tabuľka 1: Stratégia záloh „3-2-1“

Pri podozrení na útok je dôležité systém **monitorovať**, **vyhodnotiť** neobvyklé správanie a zvýšenú sieťovú aktivitu, skutočnosť si overiť u personálu pracujúceho so systémom a využiť bezpečnostné nástroje na **detekciu** ransomware. Po potvrdení útoku IT personálom je potrebné bezodkladne **identifikovať** jeho rozsah a skutočnosť oznámiť na Národný bezpečnostný úrad (NBÚ) spravidla do dvoch hodín. Podľa Zákona č. 69/2018 Z. z. a Vyhlášky NBÚ č. 362/2018 Z. z. je potrebné do 24 hodín spracovať zápisnicu o útoku (Zákon č. 69/2018 Z. z., Vyhláška NBÚ č. 362/2018 Z. z.).

Po odhalení útoku je potrebné infikované zariadenia a systémy **izolovať** od siete, zablokovať prístup ransomware k ďalším zariadeniam a zamedziť vychádzajúcej komunikácii z jednotlivých zariadení. Poverení zamestnanci vyhodnotia škody a možné straty a v prípade,

že sú dostupné a nepoškodené, obnovia údaje prostredníctvom zálohovacích kópií, prípadne využitím dešifrovacích nástrojov (Guide, 2016).

O vzniknutej situácii je dôležité bezodkladne informovať všetkých zamestnancov a oboznámiť ich s postupom riešenia a ďalšími krokmi. Na **internej úrovni** je potrebné komunikovať s IT tímom, krízovým manažérom a vedením zariadenia (Guide, 2016).

V rámci **externej komunikácie** je potrebné oboznámiť nielen NBÚ, ale ak je nutné aj bezpečnostné a regulačné orgány, orgány činné v trestnom konaní, dodávateľov, partnerov a klientov. Cieľom externej komunikácie je informovať zainteresovaných o možnom vplyve na poskytovanú službu a elimináciu strachu a paniky (Guide, 2016).

Ďalším krokom je **obnova systému**, avšak, iba v prípade, že zálohy sú nepoškodené a nenachádzajú sa v nich škodlivé kódy. V tomto bode môže byť potrebná reінštalácia operačných systémov a ich re-konfigurácia (Guide, 2016).

Po incidente a všetkých administratívnych úkonoch je nevyhnutnosťou súčasťou **analyzovať** príčinu útoku, jeho šírenie a zvážiť **aktualizovanie implementovaných bezpečnostných opatrení** (Guide, 2016).

Súčasťou riešenia kybernetického incidentu bez ohľadu na jeho závažnosť je zasadnutie bezpečnostného výboru (Zákon č. 69/2018 Z. z.). Všetky zistené skutočnosti, aktualizované kroky a postupy je potrebné zapracovať do plánu obnovy a krízového plánu zariadenia s cieľom zabezpečiť efektívnejšiu reakciu v prípade potreby do budúcnosti

2.1 Kybernetické incidenty v Slovenskej republike za rok 2023

Podľa Správy o kybernetickej bezpečnosti, ktorú spracoval NBÚ boli v roku 2023 najvýznamnejšími hrozbami sociálne inžinierstvo, nedostupnosť služieb a Distributed Denial of Service (DDoS), malvér a zraniteľnosť a pokusy o prienik do systému (Správa, 2024).

Tabuľka 2: Prehľad kybernetických bezpečnostných incidentov za rok 2023

(Zdroj: Správa, 2024)

TYP NAHLÁSENÉHO INCIDENTU

		1	100	200	300	400	500
Nedostupnosť (DoS, DDoS, ...)	88						
Neoprávnený prístup	19						
Nežiaduci obsah	15						
Podvod	8						
Pokus o prienik	15						
Prienik do systému	64						
Škodlivý kód	49						
Získavanie informácií	611						
Zraniteľnosť	46						
Ostatné	60						

Z tabuľky 2 vyplýva, že najpočetnejšími typmi útokov bolo získavanie informácií – zaznamenaných 611 incidentov, nedostupnosť (DoS a DDoS) – zaznamenaných 88 incidentov a prienik do systému v počte 64 evidovaných incidentov.

Najviac využívanou metódou pre útoky je phishing. Táto forma útokov je v súčasnosti mimoriadne prepracovaná a sofistikovaná, preto je potrebné klásť dôraz na edukáciu zamestnancov v problematike kybernetickej bezpečnosti a informovať ich o najnovších trendoch.

V roku 2023 bolo prijatých o 196 hlásení kybernetických bezpečnostných incidentov menej v porovnaní s rokom 2022. Avšak, na základe týchto údajov nie je možné konštatovať zvýšenie bezpečnosti kybernetického priestoru (Správa, 2024).

3 Výsledky:

Z uvedeného vyplýva, že je mimoriadne dôležité zaoberať sa problematikou kybernetickej bezpečnosti a nepretržite zvyšovať úroveň zabezpečenia systémov. Dôraz je potrebné klásť na aktualizáciu IT infraštruktúry, pravidelné zálohovanie dát, školenie zamestnancov o nových trendoch s cieľom zvyšovať ich informačnú gramotnosť a vykonávať pravidelné zasadnutia bezpečnostných výborov zariadení za účelom zefektívnenia a modernizácie procesov a jeho častí. Slovenská republika reguluje oblasť kybernetickej bezpečnosti predovšetkým Zákonom č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Vyhláškou č. 362/2018 Z. z. Národného bezpečnostného úradu, ktorou sa ustanovuje obsah bezpečnostných opatrení, obsah a štruktúra bezpečnostnej dokumentácie a rozsah všeobecných bezpečnostných opatrení. V rámci zákona sa podmienky v oblasti kybernetickej bezpečnosti neustále sprísňujú a je zriadená aj národná jednotka CSIRT, ktorá sa zaoberá riešením kybernetických bezpečnostných incidentov.

4 Záver:

Ransomware útoky predstavujú významnú hrozbu pre zdravotnícke zariadenia. Svojim pôsobením môžu vážne narušiť poskytovanie základnej služby, zdravotnej starostlivosti, a tým ohroziť zdravie a život pacientov.

Nevyhnutnou súčasťou zabezpečenia adekvátnej reakcie je vypracovaný rozsiahly plán obnovy s preventívnymi opatreniami, efektívnymi postupmi na identifikáciu útoku a stratégiou obnovy systému.

Implementovaním všetkých kľúčových činností zabezpečujú zvýšenú pravdepodobnosť minimalizácie negatívnych dopadov na pacientov, chod zariadenia a celkovú odolnosť. Implementácia týchto prvkov je dôležitá nielen z technického hľadiska, ale aj z hľadiska morálnej zodpovednosti voči pacientom, ochrany ich života a zdravia. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti je možné konštatovať, že dôkladne prepracovaný plán obnovy a jeho zodpovedná realizácia zvyšuje úroveň bezpečnosti a zároveň dôveru zo strany verejnosti.

Použitá literatúra

Ako prebieha Ransomware útok?, 2023 [online]. A – BASE, s. r. o. [cit. 16.8.2024]. Dostupné z: <https://www.a-base.sk/blog/ako-prebieha-ransomware-utok/>

Guide for Cybersecurity Event Recovery, 2016 [online]. National Institute of Standards and Technology. [cit. 16.8.2024]. Dostupné z: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/SpecialPublications/NIST.SP.800-184.pdf>

Správa o kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike v roku 2023, 2024 [online]. Národný bezpečnostný úrad. [cit. 16.8.2024]. Dostupné z: <https://www.nbu.gov.sk/data/att/2855.pdf>

Vyhláška č. 362/2018 Z. z. Národného bezpečnostného úradu, ktorou sa ustanovuje obsah bezpečnostných opatrení, obsah a štruktúra bezpečnostnej dokumentácie a rozsah všeobecných bezpečnostných opatrení

Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Elektronizace managementu odsunu pacientů z místa MU do ZZ.

Digitalization of Patient Evacuation Management from the site of an MCI to Medical Facilities.

**PhDr. Mgr. et Mgr. Antonín Pojeta, DBA, LL.M.^{1,2,3,4}, Josef Trefil, DiS.¹,
Ing. Jan Kordík^{1,2}, Zdeněk Hošák⁵**

¹ Zdravotnická záchranná služba Plzeňského kraje, Zdravotnické operační středisko,
Klatovská třída 2960/200i, 301 00 Plzeň

² Zdravotnická záchranná služba Plzeňského kraje, Pracoviště krizové připravenosti,
Klatovská třída 2960/200i, 301 00 Plzeň

³ České vysoké učení technické v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství,
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno

⁴ Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta zdravotnických studií, Katedra ošetrovatelství a porodní asistence,
Husova 664/11, 301 00 Plzeň

⁵ PIXACOM TECHNOLOGY s.r.o., 17. listopadu 1230/8a, 779 00 Olomouc

*antonin.pojeta@email.cz

Abstrakt:

Sdělení se věnuje problematice elektronizace procesu odsunu zasažených a zraněných osob z místa mimořádné události k cílovým poskytovatelům akutní lůžkové péče v Plzeňském kraji. Hodnotí zkušenosti s proběhlými námětovými cvičeními i reálnými zásahy zdravotnické záchranné služby se zaměřením na spolupráci vedoucího odsunu, zdravotnického operačního střediska a kontaktního místa cíleného zdravotnického zařízení. Aplikace pro elektronický odsun je společným prostorem pro digitální komunikaci všech zainteresovaných složek s potenciálem zapojení poskytovatelů zdravotních služeb mimo Plzeňský kraj.

Abstract:

The presentation addresses the issue of digitalizing the process of evacuating affected and injured persons from the site of an MCI to the target acute care providers in the Pilsen Region. It evaluates the experiences from the past training exercises and the real incidents by the emergency medical service, focusing on the cooperation between the evacuation leader, the emergency medical dispatching center, and the contact point of the targeted medical facility. The application for electronic evacuation serves as a shared digital communication space for all involved medical facilities and rescue services, with the potential for involving healthcare providers outside the Pilsen Region.

Klíčová slova:

procesu odsunu zasažených a zraněných osob, zdravotnická záchranná služba, elektronizace procesu

Keywords:

process of evacuating affected and injured persons, emergency medical service, process electronization

Úvod:

Mimořádné události jsou bezesporu považovány všemi zaměstnanci integrovaného záchranného systému za nadlimitní situace překračující běžný rámec pracovních činností, a to nejen po fyzické, ale i psychické stránce. Aplikace postupů, které nejsou každodenní rutinou, přináší široké spektrum úskalí, omylů a potenciálních chyb. Mimořádné události s hromadným postižením osob v prostředí střední Evropy nejsou četností pro zdravotnickou záchrannou službu, coby jednoho z hlavních řešitelů, dennodenní rutinou, proto nutnost změny přístupu a myšlení, aplikace prvků válečné medicíny a odklon od standardizovaného řešení událostí rutinně řešených v přednemocniční neodkladné péči je nevyhnutelný.

Podnět k vytvoření nového podpůrného prostředku pro celý systém vznikl na základě velkého množství dat, které jsou výsledkem nejen reálných událostí řešených Zdravotnickou záchrannou službou Plzeňského kraje, ale převážně z podrobných analýz cvičení integrovaného záchranného systému různorodých námětů, byť se společným činitelem, výskytem velkého množství zraněných osob.

Kolektiv tvůrců aplikace složený z programátorů, krizových manažerů, zdravotnických záchranářů a vzdělavatelů detekoval na základě analytické činnosti krizová místa při řešení těchto mimořádných událostí a jednoznačným průsečíkem neúspěchů a krizových situací během mimořádné události byla detekována obecně problematická komunikace mezi všemi články řetězce řešitelů, třídění zraněných a management odsunu zasaženého do zdravotnického zařízení.

Komunikace jako základní technika přenosu informací musí v krizových situacích splňovat základní požadavky na obsah a formu sdělení. Akronymů pro předání strukturované informace existuje ve zdravotnictví mnoho a jsou jedním ze základních požadavků na kvalitu předané informace. Při mimořádných situacích umocněných vysokou mírou stresu se struktura a kvalita informací postupem času a zatížením řešitele snižuje. Při řešení mimořádné události je komunikace z místa vzniku insultu řešena pomocí radiostanice, případně přímým voláním na zdravotnické operační středisko, které následně informaci předává k cílovému poskytovateli akutní péče a případně upřesňuje informace zpátky. I tento řetězec byl identifikován jako problematický, jelikož ztráta i klíčových informací byla nezanedbatelná. Obecně komunikace radiostanicí přináší svá úskalí, je závislá na mnoha proměnných a kvalita komunikace není nijak validní. Radiový kanál je zatížen jednosměrně, například mezi zdravotnickým operačním střediskem a vedoucím odsunu, případně vedoucím zdravotnické složky. Při dlouhých relacích může být pro sdělení zásadních informací k operačnímu řízení, případně jinému sdělení, obsazen. Alternativou může být komunikace mobilním telefonem, avšak pokrytí kvalitním signálem je v mnoha místech Plzeňského kraje problematické a tyto hluchá místa svým způsobem vznik mimořádných událostí přitahují. Dalším detekovaným problémem pojmím se ke komunikaci je předávání informací mezi operačními středisky základních složek integrovaného záchranného systému. Komunikace je možná, ale při řešení tak rozsáhlých

událostí je takřka nemožná, za využití standardních komunikačních kanálů, myšleno NIS, přímá komunikace mezi vedoucími pracovníky, případně radiostanicí. Ještě horší situace je poté mezi zdravotnickým operačním střediskem a kontaktními místy cílových poskytovatelů akutní lůžkové péče, jelikož zde se komunikace omezuje pouze na přímé volání a fonetické předání informace. Z analýzy reálných událostí jsme došli k závěru, že délka průměrného předání informace o směřování pacienta do zdravotnického zařízení od vedoucího odsunu přes zdravotnické operační středisko je v průměru 3-7 minut.

Třídění velkého počtu zraněných, informování zdravotnického operačního střediska pro efektivní nasazení sil a prostředků, je dalším z problematických míst řešení mimořádné události. Prvotní odhad podaný první výjezdovou skupinou může být podhodnocený, následná strukturovaná zpráva dle našeho interního nastavení podaná formou METHANE je sice dostačující, nýbrž zdravotní stav pacientů může progredovat a přehodnocení stavu může mít zásadní význam v následném směřování pacienta do zdravotnického zařízení, kde jsou schopni poskytnout definitivní ošetření. Online přehled zaměstnanců zdravotnických zařízení podílejících se na řešení události o situaci na místě, počtu vytřídněných pacientů, charakteru zranění a jejich kategorizaci vede k přijetí efektivních interních postupů, uvolnění volných lůžkových kapacit, omezení plánovaných operací a aktivaci odpovídajícího stupně traumatologického plánu zdravotnického zařízení ještě před předáním prvního pacienta.

S informovaností, datovou komunikací, se pojí neméně významné téma managementu odsunu pacienta a komplexní povědomí o počtech, směřování, času dojezdu výjezdové skupiny do zdravotnického zařízení, atd. Při vzniku rozsáhlé mimořádné události a aktivaci krizových štábů jednotlivých složek a organizací jsou data z místa jedinečným artiklem a nutností k přijetí adekvátních opatření. Současná praxe byla založena na desítkách telefonických hovorů mezi vedoucími pracovníky a rozhodnými pracovníky krizových štábů. Aplikace nám poskytuje v jednom prostoru online různorodá, ale společná data pro přijetí společných nejen operativních, ale i strategických rozhodnutí.

Závěr:

Webová aplikace pro odsun pacientů je jedinečným nástrojem pro elektronickou komunikaci mezi vedoucími funkcemi na místě mimořádné události s hromadným postižením osob, zdravotnickým operačním střediskem, Krajským operačním a informačním střediskem Hasičského záchranného sboru kraje a Integrovaným operačním střediskem Policie ČR. Datové komunikační prostředí je provázáno i s poskytovateli akutní lůžkové péče, managementy participujících složek a organizací, krizovými štáby.

Nespornou výhodou je velmi jednoduché a intuitivní, uživatelsky přívětivé prostředí, upravené pro potřeby jednotlivých uživatelů s dobrou kompatibilitou a velmi malými nároky na datové služby. Na základě několika testování bylo jednoznačně prokázáno, že stanovené problémy v komunikaci a orientaci při řešení mimořádné události se podařilo eliminovat, podařilo se vytvořit společný prostor pro digitální komunikaci, zvýšit efektivitu řešení mimořádné události, snížit na minimum stresové zatížení řešitelů. Nesporným benefitem je integrace všech nutných informací do jednoho prostoru při dodržení vysokého standardu na bezpečnost informací v kyberprostoru pro potřeby informační linky KOPIS HZS zřizovanou pro občany žádající informace o svých příbuzných či blízkých, kteří byly účastníky mimořádné události.

Projekt je aktuálně testován s výhledem na nasazení do běžného provozu v Plzeňském kraji od ledna 2025, kdy aktuálně jsou datově propojena všechna operační střediska základních složek integrovaného záchranného systému a největší poskytovatel akutní lůžkové péče v kraji, Fakultní nemocnice Plzeň.

Použitá literatura:

- ŠÍN, Robin. *Medicína katastrof*. Praha: Galén, [2017]. ISBN 978-80-7492-295-4.
- ČESKÁ LÉKAŘSKÁ SPOLEČNOST J.E. PURKYNĚ. Doporučený postupu výboru ČLS JEP - spol. UM a MK, *Třídící a identifikační karta pro lékařské třídění při hromadném postižení zdraví na území ČR*. Aktualizace: 29.6.2009.
- MINISTERSTVO VNITRA GŘ HZS ČR. Katalog typových činností integrovaného záchranného systému, *Zásah složek IZS u mimořádné události s velkým počtem zraněných osob STČ 09/IZS*. 2016. Praha.

- ČESKÁ LÉKAŘSKÁ SPOLEČNOST J.E. PURKYNĚ SPOLEČNOSTI URGENTNÍ MEDICÍNY A MEDICÍNY KATASTROF. Doporučený postup výboru ČLS JEP - spol. UM a MK, *Hromadné postižení zdraví/osob – postup řešení zdravotnickou záchrannou službou v terénu*. Aktualizace: květen 2018.
- Zákon č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení*. In: *Sbírka zákonů České republiky [online]*. 2000
- Zákon č. 374/2011 Sb., *o zdravotnické záchranné službě*. In: *Sbírka zákonů České republiky [online]*. 2011
- Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 240/2012 Sb., *kteřou se provádí zákon o zdravotnické záchranné službě*. In: *Sbírka zákonů České republiky [online]*. 2012
- Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 98/2012 Sb., *o zdravotnické dokumentaci, ve znění pozdějších předpisů*. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012

Bezpečnostní zajištění prvku kritické infrastruktury.

Security Assurance of Critical Infrastructure Element.

PhDr. Mgr. et Mgr. Antonín Pojeta, DBA, LL.M.^{1,2,3}

¹Zdravotnické operační středisko, Zdravotnická záchranná služba Plzeňského kraje

²Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze

³Fakulta zdravotnických studií Západočeské univerzity v Plzni

*antonin.pojeta@zssp.cz

Abstrakt:

Přednáška obsahuje základní literární poznatky k dané problematice, současnou legislativu České republiky a Evropské Unie týkající se problematiky prvků kritické infrastruktury, požadavky na úroveň bezpečnostního zajištění prvku kritické infrastruktury v České republice. Závěrem sdělení budou prezentovány výsledky sběru dat z průřezové studie zdravotnických operačních středisek v České republice s následnou korelací simulační studie, která proběhla na Mezinárodním odborném zaměstnání posádek záchranných služeb - Rallye Rejvíz 2024.

Abstract:

The lecture contains fundamental literary insights on the given issue, current legislation of the Czech Republic and the European Union related to critical infrastructure elements, and the requirements for the level of security assurance of critical infrastructure elements in the Czech Republic. The conclusion will present the results of data collection from a cross-sectional study of emergency medical dispatching centres in the Czech Republic, followed by the correlation of a simulation study conducted at the International Expert Training of Rescue Service Crews - Rallye Rejvíz 2024.

Klíčová slova:

prvek kritické infrastruktury; zdravotnické operační středisko; bezpečnost

Keywords:

critical infrastructure elements; medical dispatch center; safety

1. Úvod:

Zdravotnická záchranná služba je příspěvkovou organizací kraje, tedy osobou právnickou, které vyplývají z platné legislativy České republiky povinnosti v podobě krizové připravenosti na mimořádné události. Nejen traumatologickým plánem poskytovatele přednemocniční neodkladné péče, jenž je zahrnut do havarijního plánu kraje, nýbrž je povinna vypracovat Plán krizové připravenosti stejně jako všechny právnické a podnikající fyzické osoby, které z povahy výkonu pracovní činnosti plní opatření vyplývající z krizového zákona.

Prvkem kritické infrastruktury národní úrovně je dle Nařízení vlády č. 432/2010 Sb. v platném znění v VIII. odvětví – Nouzové služby, písmene A – Integrovaný záchranný systém definováno operační středisko Zdravotnické záchranné služby společně s ostatními operačními středisky základních složek IZS a centrálními a oblastními dispečinkami horské služby. Zdravotnické operační středisko je potenciální vstupní branou pro vyžádání zdravotnické pomoci u akutních a neodkladných stavů, které jsou definovány dle platné prováděcí vyhlášky k zákonu o zdravotnické záchranné službě do čtyřech naléhavostí dle kvalifikovaného příjmu tísňového volání.

Povinnost krizové připravenosti je primárním úkolem zdravotnictví dle krizového zákona, který je aplikován pomocí krizového managementu k zajištění zdravotní péče obyvatelstvu bezprostředně zasaženému krizovou situací, ale také nezasaženému obyvatelstvu na spádovém území.

Zdravotnické operační středisko je dle interních předpisů pracovištěm režimovým s široce zpracovanou analýzou možných zdrojů a rizik pro ohrožení a možných dopadů na samostatnou činnost subjektu kritické infrastruktury státu. Analýza je zpracovávána a průběžně

aktualizována v Plánu krizové připravenosti prvku kritické infrastruktury a jsou hodnoceny biotické, abiotické, technogenní i sociogenní rizika. Autor sdělení se zamýšlí nad řešením potenciálního rizika zneužití zdravotnického operačního střediska k narušení stability systému jeho násilným vyřazením z chodu neboli teroristickým útokem. Plán krizové připravenosti prvku kritické infrastruktury na toto riziko pomýšlí a rozděluje na dvě základní rizika. Prvním rizikem je terorismus ve formě hrozby, neboli ohrožení a narušení zákonitostí velkého rozsahu, kdy dopady jsou definovány na ohrožení objektu, života a zdraví zaměstnanců operačního střediska. Základním postupem řešení je spolupráce s Policií České republiky, případně přesun na záložní zdravotnické operační středisko v rámci města Plzně. Druhým definovaným rizikem je také terorismus, ale již ve fázi aktivní činnosti proti ohroženému objektu. Plánovanými opatřeními jsou informování vedoucího pracovníka a Policie ČR, případně tajemníka Krizového štábu zdravotnické záchranné služby a na pokyn vedoucího operátora směny, vedoucího zdravotnického operačního střediska po dohodě s velícím policistou přesun na záložní pracoviště. V současném geopolitickém pojetí světa a nekončícím boji za vlastní určení je potenciál napadení i mimo fyzickou agresi velmi aktuální a zahrnuje široké spektrum odvětví, od bezpečnosti informačních systémů, komunikační bezpečnosti, kybernetické bezpečnosti, administrativní či personální. Obecně vzrůstá požadavek na management ochrany kritické infrastruktury, od kontinuální identifikace potenciálních, stanovení požadavku na základní ochranu, výsledky podrobit důkladné analýze a vypracovat strategie a opatření na několik období s požadavkem na pravidelné revize.

2 Metodologie:

Analýza aktuálně zpracovaných kvalifikačních prací a to autorů Boučka, Dastycha a kolegyně Hanzlové (všichni dnes již absolventi Fakulty biomedicínského inženýrství, Českého vysokého učení technického v Praze) s následnou korelací s interními předpisy organizace, legislativou České republiky a Evropské unie. Získaná podkladová data byla následně využita pro observační studii autora o úrovni zajištění bezpečnosti na zdravotnických operačních střediscích v České republice formou polořízeného rozhovoru s vedoucími nebo interesovanými pracovníky jednotlivých pracovišť.

3. Výsledky:

Základními prameny pro zahájení šetření o úrovni zajištění bezpečnosti prvků kritické infrastruktury se zaměřením na zdravotnická operační střediska byly kvalifikační práce, z čehož na dvou jsem participoval, na jedné jako vedoucí práce a na druhé jako školitel-specialista z oboru. Dále byly práce doplněny o diplomovou práci kolegyně Hanžlové, která zkoumala v akademickém roce předchozím obdobné téma ke korelaci výsledků empirické části.

Diplomová práce kolegy Boučka se věnovala problematice Evakuace zdravotnického operačního střediska a byla multikriteriálně řešena. Pro stanovení základních hodnocení rizik procesu evakuace použil metodu Maticové analýzy rizik. Autor na základě rozhovoru s interesovanými pracovníky, vedením prvku kritické infrastruktury a pracovníky krizového managementu. Na základě stanovení hodnot dopadů a pravděpodobnosti určil riziko vzniku jevů a rizika následně kategorizoval na velmi vysoké, vysoké, střední, nízké a riziko nevýznamné. Z definovaných oblastí bylo definováno v kategorii velmi vysoké, vysoké a střední pro ohrožení celého procesu více než 80% rizik. Kolega Dastych použil stejnou metodu ve své kvalifikační práci s rozdílem, že vyhodnocoval úroveň zajištění bezpečnosti základních operačních a informačních středisek integrovaného záchranné systému a následně je porovnával mezi sebou. Jako nejlépe zabezpečené v analýze vyšlo Integrované operační středisko Policie České republiky Hlavního města Praha s 51 body na krizové matici, dále Krajské operační a informační středisko Hasičského záchranného sboru Hlavního města Prahy s 53 body na krizové matici a na posledním místě Zdravotnické operační středisko Zdravotnické záchranné služby se 73 body na krizové matici. Porovnávaná rizika byla obecného charakteru, jako potenciál kybernetického útoku, problematika epidemií s vlivem na omezení pracoviště, požár, výpadek dodávek energií, selhání serverů, potenciál teroristického útoku a další, kdy autor vycházel z interních dokumentů organizace a analýzu doplnil položenými rozhovory s vedoucími pracovníky jednotlivých pracovišť. Korelační diplomová práce v zásadě potvrdila hypotézy a závěry obou výše uvedených autorů. Následně autor sdělení chtěl ověřit na širším vzorku úroveň zabezpečení těchto specifických pracovišť s velice specifickou a úzce specializovanou činností v oblasti zdravotnictví. Bylo osloveno 10 vedoucích, nebo jinak významných kolegů z jednotlivých krajských zdravotnických operačních středisek a byl s nimi

veden krátký polořízený rozhovor obsahující 24 otázek, primárně týkajících se úrovně zajištění budovy, ve které se pracoviště nachází, rizik spojených s vniknutím agresora do střeženého prostoru a následně oblast krizové připravenosti, vzdělávání. Získaná data byla následně anonymizována. Mezi nejzásadnější zjištěná fakta bezesporu patří fakt, že samostatnou únikovou cestu pro případ mimořádné události – požár, napadení mají jen 2 pracoviště z 10 oslovených, fyzicky chráněný vstup školeným zaměstnancem do budovy mají jen 2 pracoviště z 10 oslovených, technologie detekce zbraní nemá žádné pracoviště, kamerový záznam s fyzickou kontrolou mají jen 2 pracoviště z 10 oslovených. Informování PČR o napadení, přítomnosti osoby se zbraní na pracovišti se zvláštním režimem, není nikde systematicky řešeno, je v rovině lidové tvořivosti od využití NIS systému, přímého volání, aktivace PČR pomocí RDST. Mezi dalšími významnými riziky byla detekována přítomnost studentů a pohybu osob provádějících jiné externí pracovní činnosti v budově. Z oslovených 10 pracovišť 5-6 tato rizika považuje za velmi významná. Z pohledu řešitele považují za významné, že žádné pracoviště v republice nemá obecný dokument s doporučeními pro řešení aktivního střelce v prostorách zdravotnického operačního střediska, nijak své zaměstnance neškolí v problematice a problematiku nijak s Policíí České republiky neprojednává a nemají nastavené scénáře řešení této velmi specifické mimořádné události.

4. Závěr

Základní postupy pro výše definovaná rizika v součinnosti s primárním řešitelem, PČR, nejsou aktuálně nastavené na žádném zkoumaném pracovišti v České republice. Záložní pracoviště v Plzeňském kraji není aktuálně schopno reagovat na výzvu převzetí komplexního provozu primárního pracoviště. Informování PČR není aktuálně systematicky nastaveno i když technologie jsou, jedná se jen o otázku technické realizace.

V očích operátorů zdravotnických operačních středisek obecnou nesmyslnost možnosti napadení zdravotnického operačního střediska, zájem o útok na takto specifické pracoviště, dokládají i výsledky z 27. ročníku mezinárodního odborného zaměstnání a soutěže pro posádky zdravotnických záchranných služeb Rallye Rejvíz 2024, kdy jsme s týmem kolegů nasimulovali ohrožení zdravotnického operačního střediska během provozu agresorem

s chladnou zbraní, který pod záminkou dovozu obědů vnikl do budovy a chtěl řešit nevyslání výjezdové skupiny zdravotnické záchranné služby pro svoji manželku, která nakonec zemřela. Zarážejícím faktem o osobním nepochopení problematiky aktivních útočníků svědčí velmi četná reakce necelé třetiny soutěžících, kteří s úsměvem na tváři podobající se upřímnému smíchu si lehali na zem a vtipkovali nad problematikou, kdo bude přijímat tísňová volání. Obecně se soutěžící rozdělili na ty, kteří situaci podcenili či se pasivně ukryli pod stůl, na ty, co aktivně vyjednávali s útočником před příjezdem jednotek PČR a na minimum skupin, které provedli aktivní samostatný improvizovaný útok proti pachateli.

Závěrem, i specifická pracoviště prvků kritické infrastruktury musí reagovat na globální vývoj rizik a přizpůsobit se jim. Otázkou je, zda je pro příspěvkové organizace ve finančních možnostech tyto opatření bez insultu realizovat převážně z ekonomického hlediska.

Použitá literatura

Knihy:

- ŠTOREK, Josef. *Krizový management, krizová připravenost, medicína katastrof*. Bratislava: Kartprint, 2015. ISBN 978-80-89553-31-0.
- ANTUŠÁK, Emil a VILÁŠEK, Josef. *Základy teorie krizového managementu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3443-2.
- ŠAMAJ, Martin, *Krizový management ve zdravotnictví, Management rizik*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2016 ISBN 978-80-244-5086-5.
- VALÁŠEK, Jarmil a KOVÁŘÍK, František. *Krizové řízení při nevojenských krizových situacích: účelová publikace pro krizové řízení*. Praha: Ministerstvo vnitra -generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2008. ISBN 978-80-86640-93-8.
- SMETANA, Marek; KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše a KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. *Havarijní plánování: varování, evakuace, poplachové plány, povodňové plány*. Brno: ComputerPress, 2010. ISBN 978-80-251-2989-0.
- URBÁNEK, P., URBÁNEK, J. *Krizová připravenost a příprava zdravotnických záchranných služeb a zdravotnických zařízení*. *Urgentní medicína*, 2014, roč. 17, č. 4, ISSN 1212-1924.

- HROMADA, Martin. *System a způsob hodnocení odolnosti kritické infrastruktury. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2013. ISBN 978-80-7385-140-8.*
- KOLEŇÁK, Ivan. *Krizové řízení ve veřejné správě: studijní opora. Aktualizace 2023. České vysoké učení technické, fakulta biomedicínského inženýrství, 2023*

Akademické práce:

- BOUČEK, Luboš. *Připravenost krajského Zdravotnického operačního střediska Zdravotnické záchranné služby Plzeňského kraje na evakuaci při ohrožení jeho provozu mimořádnou událostí.* Diplomová práce, vedoucí Mgr. Renata Havránková, Ph.D. Kladno: ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE, FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ, Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, 2024.
- DASTYCH, Jaroslav. *Úroveň zajištění bezpečnosti u prvků kritické infrastruktury v České republice.* Bakalářská práce, vedoucí PhDr. Mgr. et Mgr. Antonín Pojeta, DBA, LL. M. Kladno: ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE, FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ, Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, 2024.
- HANŽLOVÁ, Jana. *Krizová připravenost zdravotnického operačního střediska jako prvku kritické infrastruktury.* Diplomová práce, vedoucí MUDr. Ing. Robin Šín, Ph.D., MBA. Kladno: ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE, FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ, Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, 2018.

Zákony:

- Nařízení vlády č. 432/2010 Sb., *o kritériích pro určení prvku kritické infrastruktury.* In: *Sbírka zákonů České republiky [online]. 2010*
- Nařízení vlády č. 462/2010 Sb., *k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení.* In: *Sbírka zákonů České republiky [online]. 2010,*
- Zákon č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení.* In: *Sbírka zákonů České republiky [online]. 2000*

- *Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2011*
- *Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2012*
- *Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 240/2012 Sb., kterou se provádí zákon o zdravotnické záchranné službě. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2012*

Analýza migrace v České republice a bezpečnostní výzvy v kontextu ukrajinské krize

Analysis of Migration in the Czech Republic and Security Challenges in the Context of the Ukrainian Crisis

Josef Šenk¹, Jana Pupíková²

¹ Katedra bezpečnostního managementu, AMBIS vysoká škola, a.s., Lindnerova 575/1, 180 00 Praha

² Katedra teorie vojenství, Fakulta vojenského leadershipu, Univerzita obrany, Kounicova 65, 662 10 Brno

¹ josef.senk@ambis.cz, ² jana.pupikova@unob.cz

Abstrakt:

Článek se zabývá problémem migrace, která je průvodním jevem historie společnosti, vyvolaným řadou faktorů (války, hluboké ekonomické krize, nedostatek životních zdrojů aj.). Česká republika byla první ze zemí Visegrádu, která od roku 2000 migraci (resp. imigraci) podrobně regulovala, reagovala na uprchlickou krizi v roce 2015. Současná válka na Ukrajině však způsobuje nepřetržitou a rozsáhlou nucenou migraci z Ukrajiny do střední a západní Evropy, přičemž se od uprchlické krize v roce 2015 výrazně liší. Předkládaný článek má proto za cíl analyzovat vývoj migrace v České republice, hlavní migrační trasy, legální pobyt a správní vyhoštění cizinců z území ČR, provést komparační studii stavu migrace před válkou na Ukrajině a aktuálně během ní, a nastínit přístupy státu k řešení uprchlické vlny a také nelegální migrace na území České republiky.

Abstract:

The article deals with the problem of migration, which is an accompanying phenomenon of the history of society, caused by a number of factors (wars, deep economic crises, lack of living resources, etc.). The Czech Republic was the first of the Visegrad countries to regulate migration (or immigration) in detail since 2000, responding to the refugee crisis in 2015. However, the current war in Ukraine is causing continuous and large-scale forced migration

from Ukraine to Central and Western Europe, which is significantly different from the refugee crisis in 2015. Therefore, the aim of this article is to analyze the development of migration in the Czech Republic, the main migration routes, legal residence and administrative expulsion of foreigners from the territory of the Czech Republic, to conduct a comparative study of the state of migration before and currently during the war in Ukraine, and to outline the state's approaches to dealing with the refugee wave and illegal migration in the Czech Republic.

Klíčová slova:

Nelegální migrace; migrační trasy; legální pobyt; správní vyhoštění; uprchlíci z Ukrajiny.

Keywords:

Illegal migration; migration routes; legal residence; administrative expulsion; refugees from Ukraine.

1 Úvod:

Migraci lze definovat jako přesun jednotlivců nebo skupin, a to buď v rámci regionu, případně státu (migrace vnitřní) nebo do zahraničí (migrace mezinárodní). (Palát, 2013) Migrace je společně s porodností a úmrtností klíčovým prvkem, který ovlivňuje ekonomiku, kulturu a společnost. Je průvodním jevem historie společnosti, vyvolaným řadou faktorů (války, hluboké ekonomické krize, nedostatek životních zdrojů aj.). Jde o jevy, které způsobují fluktuaci ve společnosti a indukují řadu problémů souvisejících s nucenou migrací a integrací uprchlíků v hostitelské zemi. (Jelínková, Plaček a Ochrana, 2023) Česká republika byla první ze zemí Visegrádu, která od roku 2000 migraci (resp. imigraci) podrobně regulovala. (Drbohlav a Seidlová, 2016) Stejně tak reagovala na uprchlickou krizi v roce 2015. Současná válka na Ukrajině však způsobuje nepřetržitou a rozsáhlou nucenou migraci z Ukrajiny do střední a západní Evropy, přičemž se od uprchlické krize v roce 2015 výrazně liší. (Lipták a Kincses, 2023)

Na tuto situaci musí reagovat nejen jednotlivé státy, ale také evropská integrační uskupení. Dne 8. února 2024 proto byla schválena předběžná dohoda na podporu reformy azylového

a migračního systému EU. Společný evropský azylový systém by měl stanovit minimální normy pro zacházení se žadateli o azyl napříč EU, jelikož za stávajících pravidel s nimi není zacházeno napříč EU jednotně. Cílem této reformy je vytvořit společný rámec, který by se zabýval všemi aspekty řízení azylu a migrace, zvýšil účinnost tohoto systému a jeho odolnost vůči migračním tlakům, odstranil faktory podněcující k migraci a lépe podporoval nejvíce zasažené členské státy. (Společný evropský azylový systém, bez data)

Předkládaný článek má proto za cíl analyzovat právní aspekty migrace v České republice, analyzovat vývoj migrace s ohledem na situaci před válkou na Ukrajině a aktuálně během ní, a nastínit přístupy státu k řešení nelegální migrace a ukrajinské uprchlické krize.

2 Metodologie:

Článek se zaměřuje na analýzu migrace v České republice z několika úhlů pohledu. Dílčí část analýzy je věnována nelegální migraci na území České republiky včetně její struktury, hlavním migračním trasám a také tranzitní nelegální migraci. Je zde provedena také analýza správního vyhoštění cizinců z území České republiky za sledované časové období.

V rámci komparační studie stavu migrace, v souvislosti s válkou na Ukrajině, se kritéria soustředila na počty uprchlíků do České republiky, nelegální vstupy a legálně pobývajících občany Ukrajiny na území ČR, vliv migrace na vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek, a změny v přístupu státu k migraci v souvislosti s uprchlickou vlnou.

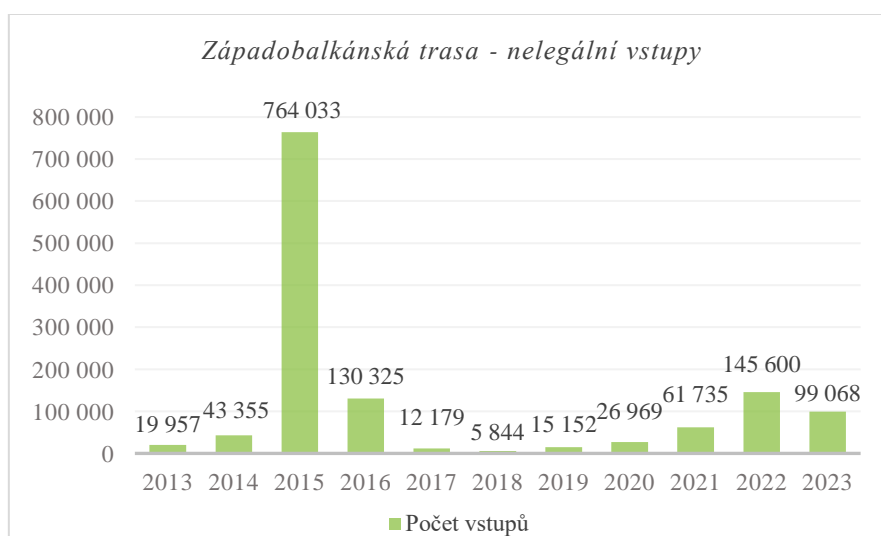
Tento výzkum syntetizuje několik aspektů dynamiky migrace, včetně nejnovějších statistických dat, vlivu globálních událostí na migrační situaci v České republice a dopadů politických opatření na migrační toky. Integrací těchto různorodých prvků poskytuje studie detailní porozumění složitosti nelegální migrace v České republice, čímž posouvá vědeckou diskusi v této oblasti.

3 Migrační trasy:

Migranti využívají k cestě do Evropy několik tras - západobalkánskou trasu, východní migrační trasu, východní středomořskou trasu, centrální středomořskou trasu a západní středomořskou trasu.

3.1 Západobalkánská trasa

O západobalkánské trase se začalo mluvit přibližně kolem roku 2010, kdy začal narůstat počet ilegálně přicházejících osob. Tato trasa se stala nejvíce využívanou v roce 2012, kdy došlo k uvolnění schengenského víza pro země jako Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora a Makedonie. Tato trasa je v porovnání se středomořskými trasami podstatně bezpečnější, a to z důvodu menší vzdálenosti, kterou musí migranti překonat přes moře. Západní Balkán je kvůli své zeměpisné poloze (nachází se uvnitř členských států EU) tranzitním uzlem a klíčovým koridorem pro migranty směřující do EU, zejména z Blízkého východu, Asie a Afriky. Mnoho nelegálních migrantů, kteří přicházejí do EU po západobalkánské trase, se z prvního členského státu EU, na jehož území vstoupí, přesune do jiné země EU. Výsledkem je vysoký počet odhalených nelegálních migrantů a žádostí o azyl v Evropě. (Rožňák a Kubečka, 2018) Vývoj nelegálních vstupů do EU skrze západobalkánskou trasu je znázorněn na Obrázku 1.

Obrázek 1: Vývoj nelegální migrace na západobalkánské trase v letech 2013-2023 (Nelegální překračování hranic na západobalkánské trase, 2024)

Od roku 2015, kdy Evropská unie zaznamenala rekordní počet 764 033 nedovolených překročení hranic, měl vývoj nelegální migrace přes západobalkánskou trasu klesající tendenci. Od roku 2019 se však počet nelegálních migrantů začal opět zvyšovat. (Nelegální překračování

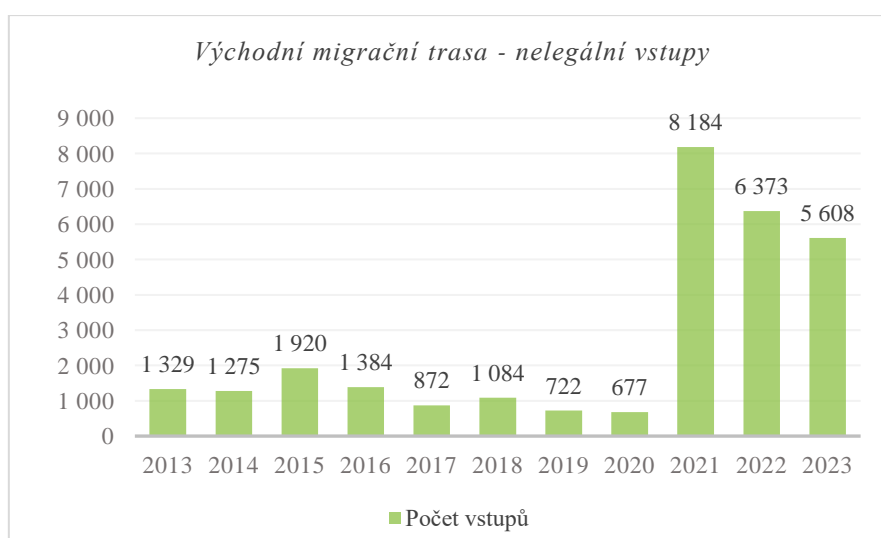
hranic na západobalkánské trase, 2024) Na vnější schengenské hranici bylo v roce 2022 zjištěno cca 330 000 případů nelegálních vstupů, což představuje nárůst o 64 % oproti roku 2021. Také byl zaznamenán nejvyšší počet nelegálních vstupů od roku 2016 a právě západobalkánská trasa byla nejvíce zatíženou migrační trasou do EU. Bylo evidováno celkem 145 600 vstupů (nárůst o 136 %). Nelegální migranti směřovali z Blízkého východu zejména přes Řecko a Severní Makedonii či přes Bulharsko do Srbska. Následně pak přes Maďarsko do Rakouska nebo přes Slovensko a Českou republiku do západní Evropy, především do Německa. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) V roce 2023 se migrační tlak oproti roku 2022 snížil přibližně o 31 %, avšak byl stále na vysoké úrovni. Přetrvával zde vysoký podíl občanů Sýrie, ale také Turecka a Afghánistánu. Sítila také aktivita i agresivita převaděčských organizací (dopravní nehody, střety s policií, ztráty na životech). Po zavedení bezpečnostních opatření na srbských hranicích na konci roku 2023 migrační tok poklesl a přesunul se k jiným migračním koridorům. (Cizinecká policie, 2024) Od ledna do dubna 2024 bylo zaznamenáno 7045 případů nelegálního překročení hranic. Jednalo se o migranty zejména ze Sýrie (2698), Turecka (1897), Afghánistánu (472), Iráku (250) a Maroka (228). (Monitoring and risk analysis, 2024)

3.2 Východní migrační trasa

Východní migrační trasa je klíčová zejména pro cizince přicházející z Ukrajiny na Slovensko, do Polska, Česka, Maďarska a Rumunska. Za výrazným nárůstem počtu cizinců v rámci této migrační trasy stála ruská vojenská agrese na Ukrajině po 24. únoru 2022, přičemž tomuto prostoru dominuje migrace z Ukrajiny. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2022, 2023) Východní migrační trasa však není využívána jen uprchlíky v důsledku zmíněné války. Určitý počet nelegálního překračování hranic byl zaznamenán také na hranicích mezi Běloruskem a státy EU (Litvou a poté Lotyšskem a Polskem), zejména v roce 2021 v důsledku zdejší migrační krize, viz Obrázek 2. Nárůst migrace v rámci východní migrační trasy však neměl vliv na migrační situaci v České republice. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2022)

V roce 2022 byl následně zaznamenán vyšší migrační tlak na určitých místech litevské a polské hranice. Zabráněno bylo celkem 20 480 pokusům o vstup. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) Od roku 2023 migrační tlak mírně slábnul, nicméně případy, kdy došlo k zabránění

vstupu na hranicích mezi Běloruskem a státy EU, byly však nadále zaznamenávány denně. Celkový počet nelegálního překročení východní hranice EU v roce 2023 byl 5 608. Na začátku roku to byli zejména státní příslušníci Ukrajiny, dále Sýrie, Iránu, Iráku a Afghánistánu. Od července 2023 na hranicích mezi Finskem a Ruskem ale prudce vzrostl počet příchozích migrantů z afrických a blízkovýchodních zemí bez platných dokladů. Již před příjezdem na tuto hranici se mnozí migranti pokoušeli neúspěšně vstoupit do EU z Běloruska. Od ledna do dubna roku 2024 bylo zaznamenáno již 2 102 případů nelegálního překročení hranic. Kromě migrantů z Ukrajiny (1 918 osob) se jednalo také o migranty ze Sýrie (21 osob), Běloruska (16 osob) a Afghánistánu (14 osob). (Monitoring and risk analysis, 2024)

Obrázek 2: Vývoj nelegální migrace na východní migrační trase v letech 2013-2023 (Monitoring and risk analysis, 2024)

3.3 Východní středomořská trasa

Východní středomořská trasa se zaznamenává na území hranic po moři Řecka a Kypru nebo na pozemních hranicích mezi Řeckem a Bulharskem. Východní středomořská trasa se stala hlavní migrační trasou především v roce 2015 (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2016). Migranti využívají tuto trasu při cestě do střední Evropy. Trasa směřuje přes Turecko do Řecka, jižního Bulharska a na Kypr. V roce 2018 byl na této trase vykazován enormní nárůst počtu

migrantů mířících právě do Řecka (celkem 49 158 osob).(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2019) Migrační aktivita na východní středomořské trase byla v roce 2019 také na vysoké úrovni, zejména ve druhé polovině roku. Počet migrantů, kteří v roce 2019 přicestovali po této trase do Řecka (74 348 osob), byl přibližně o 47 % vyšší, než tomu bylo v roce 2018.(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) V roce 2020 byla velmi napjatá situace mezi Tureckem a Řeckem, a to z důvodu porušení dohody, kterou mezi sebou tyto státy stanovily. V druhém čtvrtletí daného roku byla aktivita na této trase na velmi nízké úrovni, a to z důvodu opatření souvisejících s pandemií COVID-19.(Čtvrtletní zpráva o migraci II. 2020, 2021) Poklesly příchody jak po moři, tak po zemi. Nejčastějšími zeměmi původu v tomto roce byly Afganistán, Sýrie a Demokratická republika Kongo.(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) V následujících letech ale migrace po této trase zesílila. Počet migrantů do Řecka východní středomořskou trasou od počátku roku 2022 činil 18 788 (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2022, 2023) a o 105 % převýšil počet v předchozím roce 2021 (8 803 osob) (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2021, 2022). Celkový počet neoprávněně pobývajících migrantů v roce 2023 dosáhl počtu 48 404 osob. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2023, 2024) Za první čtvrtletí roku 2024 bylo zaznamenáno již 17 315 případů nelegálního překročení hranic. Jednalo se o migranty zejména ze Sýrie (5 941), Afghánistánu (4 948), Egyptu (1 466), Turecka (959), a Eritrey (601). (Monitoring and risk analysis, 2024)

3.4 Centrální středomořská trasa

Centrální středomořská migrační trasa je dlouhodobě nejvytíženější v rámci migrace přes Středomoří. Trasa směřuje ze západní části Libye do Itálie na pevninu, nebo na ostrov Sicílie. Cesta pokračuje přes vnitrozemí Itálie až na hranice s Rakouskem a poté do cílových destinací migrantů. Ze studií vyplývá, že středomořská trasa je nejnebezpečnější migrační trasou a počet mrtvých na této trase je stále vysoký. Na rozdíl od ostatních středomořských tras či západobalkánské trasy se centrální středomořská trasa liší v rozsáhlém zastoupení národností. Tím pádem je hlavním znakem této trasy rozsáhlé spektrum migrujících osob. Počty osob připlouvajících do Itálie v posledních letech výrazně vzrostly, a to i přes opatření přijatá pro šíření nemoci COVID-19. V roce 2021 do Itálie přicestovalo téměř dvakrát více migrantů

(66 752 osob) (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2022) než v roce 2020 (34 133 osob) (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) a téměř šestkrát více než v roce 2019 (11 487). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) V roce 2023 přicestovalo nelegálně do Itálie celkem 157 314 osob, tedy zhruba o 50 % více než v roce 2022 (105 131 osob). K nejčastějším zemím původu migrantů připlouvajících do Evropy centrální středomořskou trasou v roce 2023 patřily Guinea, Tunisko, Pobřeží slonoviny, Bangladéš a Egypt. (Cizinecká policie, 2024) Od počátku roku 2024 je evidováno již 16 068 případů nelegálního překročení hranic. Jednalo se o migranty zejména z Bangladéše (3 400), Sýrie (2 501), Tuniska (2 223), Guiney (1 622), a Egyptu (1036). (Monitoring and risk analysis, 2024)

3.5 Západní středomořská trasa

Osoby přemísťující se po této trase mají jako počáteční oblast sever Afriky. Pomocí této trasy se migranti snaží dostat do Španělska jak po moři, tak po zemi. V průběhu let se oblíba západního Středomoří obecně mění. Za výkyvy povětšinou může politika hraničních kontrol členských zemí. Stejně jako se mění používání tras, mění se přicházející osoby. V roce 2018 se tato trasa stala nejvyužívanější trasou do Evropy. Během tohoto roku se do Španělska dostalo téměř 64 427 uprchlíků. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2019) Předpokládá se, že meziročně došlo ke zvýšení aktivity o 131 %. V roce 2019 se počet nelegálních migrantů oproti předchozímu roku výrazně snížil, a to kvůli úsilí Maroka, Španělska a EU v boji proti nelegální migraci. V roce 2019 přicestovalo do Španělska nelegálně celkem 32 492 migrantů, což představuje meziroční pokles o 50,3 %. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) V roce 2020 se nelegální migrace nepatrně zvýšila, do Španělska přicestovalo nelegálně celkem 41 925 osob, přičemž stěžejní podíl na této skutečnosti měl především neobvykle vysoký počet příjezdů migrantů na Kanárské ostrovy. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) Za celý rok 2021 připlulo do Itálie celkem 66 752 osob, dalších 838 migrantů přicestovalo na Maltu. Hlavním výchozím bodem migrantů mířících do Itálie byla v roce 2021 Libye, z níž připlulo 47 % všech migrantů, následovalo Tunisko (30 %) a Turecko (19 %). (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2021, 2022) Významný nárůst nelegální migrace byl zaznamenán v roce 2022 (celkem 105 131 osob), téměř o 60 % více než v roce 2021. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2022, 2023) Výchozím

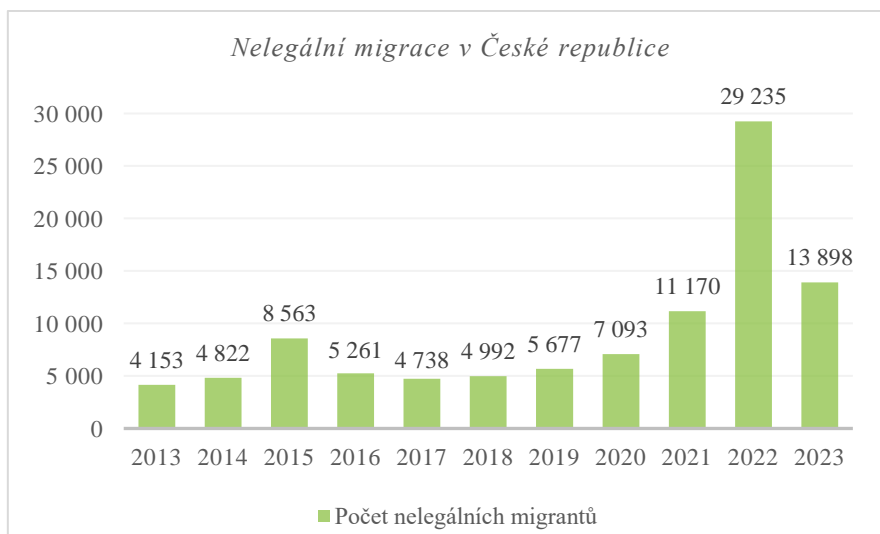
bodem byla opět zejména Libye, dále Tunis a Turecko, Libanon a Alžírsko. K nejčastějším zemím původu migrantů připlouvajících do Itálie pak patřil Egypt, Tunisko a Bangladéš. V roce 2023 byl evidován 50 % nárůst nelegální migrace (157 314 osob) než v roce 2022. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2023, 2024) Migrační tlak v rámci této trasy tedy od roku 2021 výrazně zesílil. Od ledna do dubna 2024 je zaznamenáno celkem 4 454 případů nelegálního překročení hranic zejména migranty z Maroka (2 081), Alžíru (1 379), Mali (92) a Guiney (92). U řady nelegálních migrantů (538) také není znám jejich původ. (Monitoring and risk analysis, 2024)

4 Vývoj nelegální migrace na území ČR:

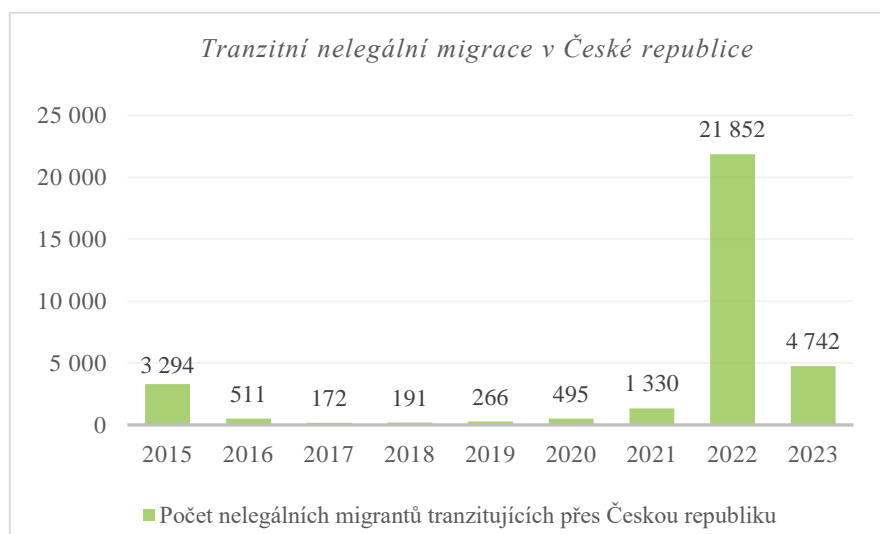
Jako nelegální migraci je třeba vnímat nejen neoprávněný vstup na území České republiky, či jeho neoprávněné opuštění, ale také neoprávněný pobyt na území tohoto státu, nebo pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo vydáno pobytové oprávnění.

Do roku 2021 byl nejvyšší roční počet osob v rámci nelegální migrace v České republice zaznamenán v roce 2015 (celkem 8 563 osob, tj. meziroční nárůst o 77,6 %), a to v důsledku uprchlické krize zmíněné v úvodu článku (viz Obrázek 3). Od 17. června 2015 také začala být tranzitní nelegální migrace statisticky vykazována v rámci nelegálního pobytu (viz Obrázek 4). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2016) V následujícím roce se nelegální migrace výrazně snížila, od roku 2017 však počet nelegálních cizinců v ČR začal znovu mírně narůstat. V roce 2019 bylo zjištěno celkem 5 677 osob při nelegální migraci na území ČR, z toho 266 osob v rámci tranzitní nelegální migrace (4,7 %). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) V roce 2020 bylo při nelegální migraci odhaleno 7 093 cizinců, což byl od roku 2008 druhý nejvyšší počet. Důvodem bylo zejména porušení ochranných opatření v souvislosti s šířením pandemie COVID-19 (v České republice došlo z důvodu pandemie k vyhlášení nouzového stavu dne 12. 3. 2020 a mezi opatření, která vláda ČR v této souvislosti přijala, bylo i dočasné uzavření státních hranic a zavedení zákazu vstupu cizinců na území ČR). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) Avšak tranzitní nelegální migrace meziročně vzrostla téměř dvojnásobně (přibližně 7 % z celkové nelegální migrace). Počet nelegálních vstupů na území České republiky dále narůstal i v roce 2021, kdy dosáhl hodnoty 11 170 (157,5 % meziroční nárůst). Hlavní podíl měli cizinci, kteří opět nespĺňovali podmínky pobytu, nastavené v souvislosti

s přijatými protiepidemickými opatřeními (jednalo se především o občany Ukrajiny). Tranzitní nelegální migrace vzrostla na 12 % (1 330 osob) z celkové nelegální migrace. V roce 2022 byla situace zcela odlišná. Byl zaznamenán rekordní nárůst celkové nelegální migrace, zejména vlivem bezprecedentního počtu nelegálních migrantů tranzitujících přes ČR pozemní cestou nebo vnitroschengenskými lety. Bylo evidováno celkem 29 235 osob zjištěných při nelegální migraci na území ČR, tj. oproti roku 2021 nárůst o 161,7 % (18 065 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2022) Tranzitní nelegální migrace dosáhla počtu 29 034 osob, což představovalo 99,3 % z celkové nelegální migrace v daném roce. Cizinci vstupovali na území ČR bez potřebných náležitostí a většinou bez cestovních dokladů, s úmyslem dosáhnout Německa (případně další země západní nebo severní Evropy). Nelegální vstupy do ČR byly především pozemní cestou směrem ze Slovenska. Přijetí nezbytných opatření v podobě znovuzavedení hraničních kontrol na hranicích se Slovenskem (viz kapitola 6) však zásadně snížilo počty zjištěných nelegálních migrantů při nelegální migraci na území ČR. Nelegální migrace přes vnější schengenskou hranici (pokus o překročení nebo nedovolené překročení vzdušné hranice na mezinárodních letištích) činila necelé 1 % z celkové nelegální migrace (pokles o 40 % oproti roku 2021). Jednalo se především o vnitroschengenské lety z Řecka, kdy cizinci cestovali s neregulárními doklady. Nejčastěji zjištěnou státní příslušností nelegálních migrantů v roce 2022 (s 71,8% podílem na celkovém počtu osob zjištěných při celkové nelegální migraci) byli Syřané a zaznamenali markantní meziroční nárůst o 20 547 osob. Výrazně nižší meziroční počty nelegálních migrantů tvořili občané Ukrajiny, kteří se dostavili na příslušná pracoviště Krajských asistenčních center pomoci Ukrajinců (KACPU) či na pracoviště cizinecké policie za účelem zlegalizování svého dosavadního nelegálního pobytu na území ČR před vypuknutím ozbrojeného konfliktu na Ukrajině, z důvodu nemožnosti vycestovat do domovské země. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) V roce 2023 došlo k razantnímu poklesu nelegální migrace (evidováno 13 898 osob), z toho tranzitní nelegální migrace tvořila 34 % (4 742 osob) a nelegální migrace přes vnější schengenskou hranici necelé 3 % (368 osob). (Cizinecká policie, 2024)

Obrázek 3: Vývoj nelegální migrace v ČR v letech 2013-2023 (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023; Cizinecká policie, 2024)

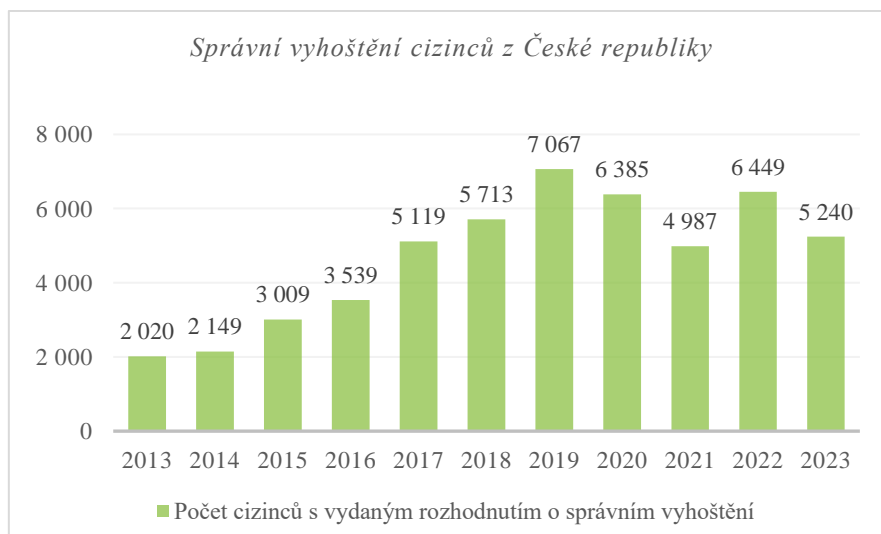
Obrázek 4: Vývoj tranzitní nelegální migrace v ČR v letech 2013-2023 (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023; Cizinecká policie, 2024)

Zásadní a determinující faktor života mnohých migrantů na území České republiky představuje institut správního vyhoštění. Správní vyhoštění je nedobrovolné ukončení pobytu cizince na území České republiky ze sankčních důvodů. Správní vyhoštění cizinců upravuje zákon

o pobytu cizinců (Zákon č. 326/1999 Sb.). V rámci správního vyhoštění se stanovuje doba k vycestování z území a také doba, po kterou nelze umožnit cizinci vstup na území členských států EU (tuto dobu stanoví Policie ČR v rozhodnutí o správním vyhoštění cizince). Převažujícími důvody pro vydání rozhodnutí o správním vyhoštění je ve sledovaném období (2013-2023) porušování pobytového režimu, porušení zákona o zaměstnanosti a nerespektování rozhodnutí o správním vyhoštění. Na Obrázku 5 je prezentován počet cizinců s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění v jednotlivých letech. Tyto počty jsou evidovány v Cizineckém informačním systému (neveřejný informační systém veřejné správy ČR spravovaný Službou cizinecké policie a provozovaný odborem informatiky Policejního prezidia České republiky). V Tabulce 1 je uveden počet správních vyhoštění ve sledovacím období dle nejčastější země původu cizinců.

V roce 2013 bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění celkem 2 020 osobám. Nejvíce zastoupenou skupinou cizinců, kterým bylo uvedené rozhodnutí vydáno, byli státní příslušníci Ukrajiny (874 osob, tj. 43,3 % z celkového počtu cizinců, kterým bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění), dále státní příslušníci Vietnamu (180 osob), Kuvajtu a Ruska (oba po 106 osobách). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2014) V roce 2014 bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění celkem 2 149 osobám (tj. meziroční nárůst o 6,4 %). Nejvíce zastoupenou skupinou cizinců byli státní příslušníci Ukrajiny (815 osob, tj. 37,9 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí), příslušníci Libye (228 osob) a Vietnamu (152 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2015) V roce 2015 byl zaznamenán značný nárůst počtu osob s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění (3 009 osob, tj. meziroční nárůst o 40 %). K tomuto zvýšení došlo zejména z důvodu vyššího počtu vydaných rozhodnutí u občanů Ukrajiny (1 243 osob, tj. 41,3 % z celkového počtu těchto cizinců) a u státních příslušností, které byly zjištěny při tranzitní nelegální migraci, zejména u Syřanů (237 osob) a Vietnamců (135 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2016) V roce 2016 bylo evidováno 3 539 vydaných rozhodnutí o správním vyhoštění cizinců (tj. meziroční nárůst o 17,6 %). Nejvíce zastoupenou skupinou cizinců byli státní příslušníci Ukrajiny (2 045 osob, tj. 57,8 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí), příslušníci Moldavska (295 osob) a Vietnamu (117 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2017) V roce 2017 byl opět zaznamenán výrazný

nárůst počtu vydaných rozhodnutí o správním vyhoštění, a to 5 119 cizincům (tj. meziroční nárůst o 44,6 %). Uvedené rozhodnutí bylo vydáno nejčastěji státním příslušníkům Ukrajiny (3 451 osob, tj. 67,4 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí), Moldavska (688 osob) a Uzbekistánu (179 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2018) Rozhodnutí o správním vyhoštění bylo v roce 2018 vydáno celkem 5 713 cizincům (meziroční nárůst o 11,6 %), nejčastěji občanům Ukrajiny (3 856 osob, tj. 67,5 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí), Moldavska (1 171 osob) a Vietnamu (157 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2019) V roce 2019 byl zaznamenán nevyšší počet těchto vydaných rozhodnutí za celé sledovací období (2013-2023), a to celkem 7 067 cizincům (meziroční nárůst o 23,7 %). Nejvíce zastoupenou skupinou cizinců byli státní příslušníci Ukrajiny (4 631, tj. 65,6 %), Moldavska (1 171 osob) a Vietnamu (157 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) K poklesu počtu vydaných rozhodnutí o správním vyhoštění došlo až v roce 2020, v době propuknutí pandemie COVID-19. Toto rozhodnutí bylo vydáno 6 385 cizincům (meziroční pokles o 9,7 %), nejčastěji občanům Ukrajiny (4 233, tj. 66,3 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí), Moldavska (1 050 osob) a Uzbekistánu (125 osob). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) Obdobná situace byla i v roce 2021, kdy byl zaznamenán meziroční pokles o 21,9 % (celkem 4 987 cizinců s rozhodnutím o správním vyhoštění, z toho 2 718 občanů Ukrajiny, 984 občanů Moldavska a 245 občanů Sýrie). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2022) Rok 2022 byl významný nejen z pohledu nárůstu tranzitní nelegální migrace, ale také z pohledu správního vyhoštění cizinců z České republiky. Bylo evidováno 6 449 cizinců s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění (meziroční nárůst o 29,3 %), z toho 1 960 občanů Ukrajiny (tj. 30,4 %) a 1 382 občanů Sýrie (tj. 21,4 %), u kterých byl zároveň zaznamenán více než pětinasobný meziroční nárůst. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) Společně s poklesem nelegální migrace dochází i v roce 2023 i k poklesu počtu vydaných rozhodnutí o správním vyhoštění (5240, tj. meziroční pokles o 18,7 %), nicméně je zaznamenán 154,8 % nárůst u občanů Ukrajiny, kterým bylo rozhodnutí o správním vyhoštění vydáno (3034 osob). Další rozhodnutí byla vydána především občanům Moldávie (742 osob), Uzbekistánu (137 osob) a Gruzie (135 osob). U občanů Sýrie je pokles více než desetinásobný (111 osob). (Cizinecká policie, 2024)

Obrázek 5: Vývoj správního vyhoštění cizinců z ČR v letech 2013-2023 (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023; Cizinecká policie, 2024)

Tabulka 1: Správní vyhoštění z ČR dle vybraných zemí původu cizinců (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 a 2023)

Země původu	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ukrajina	874	815	1 243	2 045	3 451	3 856	4 631	4 233	2 718	1 960	3 034
Moldavsko	67	33	85	295	688	888	1 171	1 050	984	991	742
Rusko	106	122	114	116	102	91	69	36	65	43	122
Sýrie	3	25	237	13	2	7	25	32	245	1 382	111
Gruzie	22	15	11	7	18	50	120	121	123	214	135
Uzbekistán	49	43	48	75	179	107	122	125	99	213	137
Afghánistán	9	7	83	9	7	5	14	41	47	104	*
Turecko	13	15	20	16	15	22	19	25	41	434	*
Vietnam	180	152	135	117	114	96	157	116	93	191	94
Maroko	2	2	4	4	4	4	2	34	104	113	*

* zatím oficiálně nezveřejněné údaje

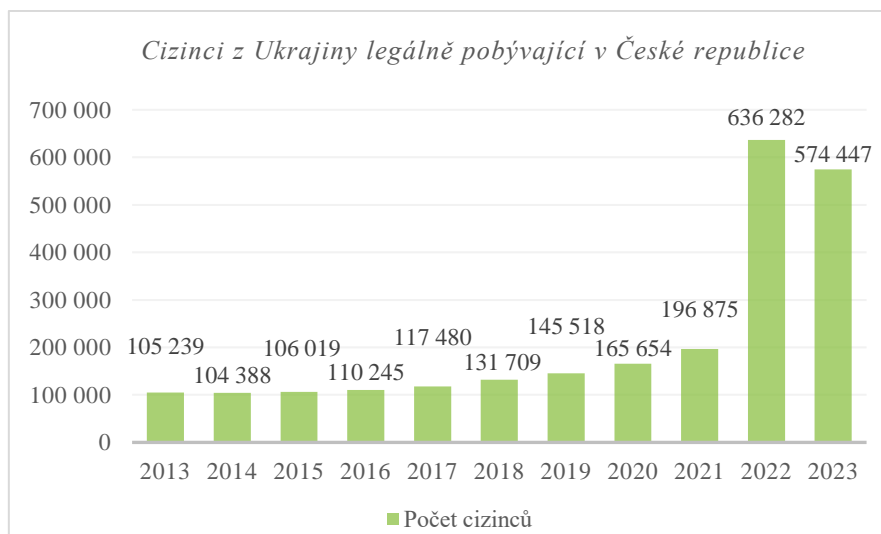
5 Cizinci s povoleným pobytem na území ČR:

K pravidelnému nárůstu počtu cizinců pobývajících na území České republiky docházelo po odeznění důsledků ekonomické krize od roku 2011. V roce 2012 bylo evidováno 438 213 cizinců, v následujícím roce 441 536 cizinců (z toho 105 239 osob ukrajinské národnosti,

tj. 23,8 %).(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2014) Ke dni 31.12. 2014 bylo na tomto území evidováno 451 923 cizinců s povoleným pobytem, z toho bylo 251 342 cizinců v rámci trvalého pobytu a 200 581 cizinců v rámci přechodného pobytu (jedná se o pobyt na vízum k pobytu nad 90 dnů, dlouhodobý pobyt, přechodný pobyt rodinného příslušníka občana Evropské unie, který není občanem Evropské unie a občany Evropské unie, jímž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu). Cizinci tvořili zhruba 4,4 % populace České republiky. Největší zastoupení měli státní příslušníci Ukrajiny (104 388 osob, tj. 22,3 % ze všech evidovaných cizinců).(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2015) V roce 2015 pobývalo na území České republiky legálně (po dobu delší než 90 dnů) celkem 467 562 cizinců, což je o 3,5 % vyšší počet než na konci roku 2014. Cizinci z Ukrajiny tvořili 22,8 % podíl (106 019 osob).(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2016) V roce 2017 pobývalo na území České republiky legálně (po dobu delší než 90 dnů) celkem 526 811 cizinců, což je o 6,1 % vyšší počet než na konci roku 2016 (496 413 cizinců). Největší zastoupení měli opět státní příslušníci Ukrajiny (117 480 osob, tj. 22,3 %).(Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2017; Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2018) Ve srovnání s rokem 2016 je podíl ukrajinských příslušníků z celkového počtu cizinců prakticky totožný (110 245 osob, tj. 22,2 %). K 31. prosinci 2018 bylo na území ČR registrováno celkem 566 931 osob cizí státní příslušnosti, z toho 276 252 na základě oprávnění k přechodnému pobytu a 290 679 mělo v ČR trvalý pobyt. Bylo evidováno celkem 131 709 cizinců z Ukrajiny (23,2 % ze všech evidovaných). Mezi cizinci pobývajícími legálně na území ČR převažují občané třetích zemí (334 438 osob, tj. 59 %) nad občany členských států EU, EHP a Švýcarska (232 493 osob, tj. 41 %).(Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2018, 2019)V roce 2019 bylo na území ČR registrováno celkem 595 881 osob cizí státní příslušnosti, z toho 295 197 na základě oprávnění k přechodnému pobytu a 300 684 mělo v ČR trvalý pobyt. Občané Ukrajiny tvořili 24,4 % (145 518 osob). (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2019, 2020) Počet cizinců na území ČR i přes pandemii covid-19 setrvale stoupal. Ke konci roku 2020 bylo na území ČR registrováno celkem 634 790 osob cizí státní příslušnosti, z toho 165 654 osob z Ukrajiny (26,1 %). (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2020, 2021) Počet cizinců na území ČR v roce 2021 dále stoupal. K 31. prosinci 2021 bylo na území ČR registrováno celkem 660 849 osob cizí státní příslušnosti, z toho 338 957 na základě oprávnění k přechodnému pobytu

a 321 892 na základě oprávnění k trvalému pobytu. Občané pobývajícími legálně na území ČR byli především ze třetích zemí (429 881 osob, tj. 65 %), občané členských států EU, EHP a Švýcarska tvořili zbylou část (230 968 osob, tj. 35 %). V rámci legální migrace pro tento rok bylo 29,8 % občanů ukrajinské národnosti (196 875 osob). (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2021, 2022) V roce 2022 byl také zaznamenán výrazný meziroční nárůst u cizinců z Ukrajiny s povoleným pobytem na území ČR o 159,4 %, viz Obrázek 6. Ke dni 31.12.2022 bylo registrováno celkem 1 116 154 osob cizí státní příslušnosti, z toho 782 000 na základě oprávnění k přechodnému pobytu a 334 154 na základě oprávnění k trvalému pobytu. Výrazný nárůst zapříčinil zejména vysoký počet občanů Ukrajiny (zejména uprchlíků z důvodu válečného konfliktu v jejich domovské zemi). Od počátku ruské agrese na Ukrajině bylo v České republice v roce 2022 vydáno celkem 473 216 dočasných ochranných opatření. Zajímavostí je, že Česká republika měla v roce 2022 největší počet vydaných dočasných ochranných opatření v rámci EU v přepočtu na obyvatele. U samotných občanů Ukrajiny byl evidován meziroční nárůst o 223,2 % (636 282 osob), přičemž tvořili 57,0 % z celkového počtu cizinců legálně pobývajících na území ČR. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2022, 2023) Mezi cizinci pobývajícími legálně na území ČR převažovali občané třetích zemí (888 806 osob, tj. 80 %) nad občany členských států EU, EHP a Švýcarska (227 348 osob, tj. 20 %). Ke konci roku 2023 bylo na území ČR registrováno celkem 1 065 740 osob cizí státní příslušnosti, z toho 341 111 na základě oprávnění k přechodnému pobytu, 349 995 na základě oprávnění k trvalému pobytu a 375 021 na základě registrace dočasné ochrany. Za výrazným nárůstem počtu cizinců na území ČR stojí zejména vydávání dočasné ochrany státním příslušníkům Ukrajiny (574 447 osob, tj. 53,9 % ze všech registrovaných cizinců v daném roce), kteří prchají před válkou ve své zemi. Mezi cizinci pobývajícími legálně na území ČR převažují občané třetích zemí (836 044 osob, tj. 78 %) nad občany členských států EU, EHP a Švýcarska (229 696 osob, tj. 22 %). (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2023, 2024)

Obrázek 6: Vývoj počtu cizinců z Ukrajiny s povoleným pobytem na území ČR v letech 2013-2023 (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 a 2023)

6 Přístupy ČR k řešení nelegální migrace a reakce na ukrajinskou uprchlickou krizi:

Přístupy České republiky k řešení nelegální migrace se opírají o Strategii migrační politiky (Strategie migrační politiky České republiky, 2015). Hlavními nástroji České republiky v oblasti prevence nelegální migrace je efektivní předvstupní kontrola, dále návratová politika, spolupráce se třetími zeměmi, boj proti obchodování s lidmi a odhalování a důsledné postihy organizátorů nelegální migrace. V oblasti neoprávněného pobytu na území České republiky je pak hlavním nástrojem především kontrola pobytu cizinců.

V boji proti nelegální migraci a jiné přeshraniční trestné činnosti je kladen důraz na zefektivňování činnosti v oblasti kontroly nelegálního přestupu vnitřních i vnějších hranic schengenského prostoru, včetně důsledné spolupráce s příslušnými zahraničními bezpečnostními složkami. Příslušníci Policie České republiky jsou nasazováni do společných operací v rámci přeshraniční i mezinárodní spolupráce.

Stálá policejní spolupráce se sousedními státy je v oblasti hraničně-zmocněnecké činnosti, zejména cestou předávání analytických a aktuálních operativních informací o pohybu a pobytu

zájmových skupin cizinců po obou stranách státních hranic a hraniční zmocněnci přijímali společná opatření směřující k posílení monitoringu vývoje migračních tras nelegální migrace kontrolami na vytipovaných silničních a železničních koridorech. Zásadní roli v rámci spolupráce se sousedními státy mají společná centra policejní a celní spolupráce, kdy spolupráce probíhá zejména v rámci získávání informací ke konkrétním cizincům. Důležitou roli v oblasti boje proti nelegální migraci (převoz osob za využití pomoci převaděčů a úkrytů v dopravních prostředcích, fiktivní sňatky, zneužití pracovních víz aj.), přeshraniční trestné činnosti (krádeže luxusních motorových vozidel, odhalování distributorů omamných a psychotropních látek), obchodu se ženami atd. hraje přímá operativní spolupráce s orgány sousedních států (Slovenska, Německa, Rakouska, Polska) a také Maďarska. Další spolupráce jsou navazovány ad-hoc dle aktuální potřeby. V roce 2019 bylo uskutečněno celkem 765 společných hlídek policisty odborů cizinecké policie Krajských ředitelství policie s útvary sousedních států. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2020) V roce 2020 bylo uskutečněno pouze 226 společných policejních hlídek, v porovnání s předchozím rokem se jedná o razantní 70,5 % pokles. Důvodem tohoto nízkého počtu byla přijatá opatření v souvislosti s pandemií COVID-19. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2021) V roce 2021 bylo uskutečněno pouhých 75 společných hlídek policisty odborů cizinecké policie Krajských ředitelství policie s útvary sousedních států. V porovnání s rokem 2020 se jedná o další pokles, a to o 66,8 % z důvodu nadále přetrvávající pandemie COVID-19, která do značné míry ovlivňovala globální migrační situaci ve všech jejích aspektech. Ve většině měsíců roku 2021 byl výkon společných hlídek pozastaven nebo zcela zrušen. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2022)

V roce 2022 zaznamenaly členské státy EU ze západního Balkánu nejvyšší množství sekundárních pohybů nelegálních migrantů od roku 2017. Zvýšený migrační tlak byl způsoben zejména velkým počtem migrantů, kteří se již v regionu západního Balkánu nacházeli, klíčovou roli ale také hrála otevřená vízová politika zemí západního Balkánu. V souvislosti se zmíněným nárůstem nelegální migrace, zvýšenou aktivitou organizovaných skupin převaděčů a zhoršením bezpečnostní situace, která dosáhla takové intenzity, že alternativní nástroje k zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti nestačily, se vláda České republiky rozhodla dočasně znovu zavést hraniční kontroly na úseku pozemní hranice se Slovenskou republikou (v období

od 29. září 2022 do 8. října 2022). (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) Toto rozhodnutí se opírá o čl. 28 Schengenského hraničního kodexu (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399). Znovuzavedení hraničních kontrol bylo dále vládou opakovaně prodlužováno (až do 4. února 2023) v souladu s ustanovením čl. 25 tohoto kodexu. Od počátku znovuzavedení kontrol se na provádění opatření spolu s Policíi ČR podíleli příslušníci Celní správy ČR, následně pak i vojáci v činné službě. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) V listopadu 2022 se otázka vzrůstající nelegální migrace ze západního Balkánu řešila i na jednání ministrů vnitra ČR, Slovenska, Maďarska a Rakouska, kde byla zdůrazněna potřeba sladit vízové politiky zemí západního Balkánu s EU. Z pozice předsednické země Rady EU vedla ČR jednání ministerského fóra EU-západní Balkán pro oblast justice a vnitřních věcí, které se zaměřilo na posílení spolupráce na západním Balkánu ve vztahu k správě hranic, operativnímu partnerství proti pašování lidí a sladění vízové politiky s EU, a nutnost pokračovat v rozvoji vztahů s partnery ze západního Balkánu. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023) Dne 5. prosince 2022 předložila Evropská komise Akční plán EU pro západní Balkán (Migration routes, 2022), stanovující operativní opatření k posílení partnerství se zeměmi západního Balkánu. Toto partnerství umožňuje sladit tamní systém s normami EU a je klíčové i z důvodu perspektivy západobalkánských zemí ke vstupu do EU. Do společných operací v rámci Bilaterální policejní spolupráce v zemích západního Balkánu bylo v roce 2022 nasazeno 466 policistů Policie České republiky. Policisté působili v Severní Makedonii a Maďarsku a zachytili přes 39 000 nelegálních migrantů. V roce 2023 bylo nasazeno 299 policistů a zachyceno téměř 21 000 nelegálních migrantů. (Cizinecká policie, 2023 a 2024)

V rámci mezinárodní spolupráce se Policie ČR zapojuje také do operací agentury FRONTEX (Evropská pobřežní a pohraniční stráž), která podporuje členské státy EU a země přidružené k Schengenu při správě vnějších hranic EU a v boji proti přeshraniční trestné činnosti. V roce 2021 byl poprvé nasazen stálý útvar Evropské pohraniční a pobřežní stráže (EBCG SC), jakožto uniformovaná služba a operativní složka Evropské unie, do kterého jsou členské státy povinny přispívat daným počtem svých příslušníků. Česká republika svůj závazek splnila a národní tým EBCG SC má aktuálně 252 policistů. V roce 2022 bylo do společných operací v rámci tohoto

útvary nasazeno celkem 161 policistů a v roce 2023 bylo nasazeno 146 policistů. (Cizinecká policie, 2023 a 2024)

Co se reakce na ukrajinskou uprchlickou krizi týče, v roce 2022 stála Česká republika, stejně jako jednota členských států EU, před výzvami vypořádání se s dopady ruské invaze na Ukrajinu a musela také čelit velkému migračnímu tlaku, který po relativně klidných rocích během pandemie COVID-19 zaznamenal opět rychlý růst. Klíčovým bodem pomoci se stala historicky první aktivaci směrnice o dočasné ochraně (Prováděcí rozhodnutí Rady (EU) 2022/382) a její následné prodloužení (Prováděcí rozhodnutí Rady (EU) 2023/2409), která umožnila členským státům EU se s velkým náparem nově příchozích vyrovnat. Parlament České republiky její ustanovení zimplementoval do nového zákona (Zákon č. 65/2022 Sb.), který upravuje podmínky udělování dočasné ochrany vysídlených osob z Ukrajiny, poskytování ubytování a souvisejících služeb osobám s udělenou dočasnou ochranou, asistovaný dobrovolný návrat, zvláštní pravidla pro poskytování zdravotních služeb a evidenci vozidel se státní poznávací značkou Ukrajiny. Tato dočasná ochrana slouží jako krizový mechanismus EU, který se aktivuje za výjimečných okolností v případě hromadného přílivu osob a má za cíl zmírnit tlak na vnitrostátní azylové systémy zemí EU a poskytnout vysídleným osobám kolektivní ochranu a možnost požívat práv v rámci pobytu, přístupu na trh práce a bydlení, lékařské pomoci, sociální pomoci a přístupu dětí ke vzdělávání. Po nabídce dočasné ochrany těm, kteří prchali před válkou na Ukrajině, bylo v rámci EU a států EHS evidováno v prvním čtvrtletí roku 2023 již více než 5 mil. registrací tohoto typu ochrany. Nejvyšší počet celkově registrovaných dočasných ochran k 31. prosinci 2023 evidovalo Německo (1 251 245), Polsko (954 795) a Česká republika (375 021). V České republice bylo za období od začátku válečného konfliktu (24. 2. 2022) do 31. 12. 2023 bylo vydáno celkem 581 077 dočasných ochran. (Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2023, 2024) Z tohoto pohledu byla také naprosto klíčová koordinace pomoci a diskuze o finanční podpoře nejzasaženějším členským státům na úrovni EU. Ministerstvu vnitra České republiky se v rámci této podpory podařilo vyjednat finanční pomoc ve výši 670 mil. Kč z Azylového, migračního a integračního fondu. (Azylový, migrační a integrační fond, 2021) Obdobnou pomoc získaly také Polsko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko. (Zpráva o situaci v oblasti migrace, 2023)

Mimořádnost dané situace lze spatřit také v nasazení policistů Policie ČR na Slovensku v období nejsilnější uprchlické vlny z Ukrajiny (březen až červen 2022). Na Slovensko byly vyslány 4 české policejní kontingenty v celkovém počtu 210 policistů. Hlavní náplní jejich činnosti na hraničních přechodech mezi Slovenskem a Ukrajinou byla převážně pomoc s koordinací dopravy, tokem migrace, výpomoc při kontrolách dokladů totožnosti a nákladových prostor dopravních prostředků. (Cizinecká policie, 2023)

Na pomoc válečným uprchlíkům byla v České republice také zřízena Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině (zkr. KACPU), která poskytují administrativní pomoc prostřednictvím zástupců odboru migrační a azylové politiky, pojišťoven, cizinecké policie a tlumočnicků. (Dlubalová, 2022) Také je jim zde poskytována humanitární pomoc i vše potřebné pro zajištění ubytování. Současně vzniklo také Národní asistenční centrum pomoci Ukrajině, které koordinuje integrační i humanitární aktivity v regionech. Pro cizince, kteří chtějí žít nebo žijí v České republice, také vznikl oficiální webový portál (<https://frs.gov.cz/>) s informacemi a formuláři pro jejich legální vstup a pobyt na území státu.

Neméně důležitou roli hrály také nestátní neziskové organizace (diecézní a arcidiecézní charity, integrační centra, nadační fondy, oblastní spolky Českého červeného kříže atd.), které realizovaly řadu projektů na podporu integrace a adaptace uprchlíků z Ukrajiny v České republice.

7 Vliv migrace na vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek:

Nelegální migrace je fenomén, který může v cílových zemích zásadním způsobem ohrozit vnitřní stabilitu a bezpečnostní situaci. Z toho důvodu jsou opatření v oblasti potírání nelegální migrace jedním ze zásadních témat řešených v rámci migrační politiky České republiky.

Vliv migrace na vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v České republice je patrný už z nutnosti zmíněného dočasného znovuzavádění hraničních kontrol na úseku vnitřní schengenské hranice se Slovenskem. Nejedná se pouze o zvýšenou aktivitu organizovaných převaděčských skupin, ale také rostoucí agresivitu převaděčů, kvůli které dochází k dopravním nehodám, střetům s policií a bohužel i ztrátám na životech. Viditelné je také zhoršení migrační a bezpečnostní situace na vnějších hranicích schengenského prostoru.

Příliv migrantů do České republiky má také vliv na samotné občany. Příkladem může být právě ukrajinská válečná krize. Vlna solidarity, která v České republice zavládla, i následná dlouhodobá vládní iniciativa na podporu Ukrajiny, která trvá až dodnes, však přinesla a stále přináší tříštění názorů na ochotu, míru, způsob i místo pomoci. Analytický ústav STEM v rámci provedených výzkumů (STEM, 2023; STEM, 2024) potvrzuje, že česká veřejnost je velmi konzervativní, uzavřená a ráda si drží to, na co je zvyklá. To se projevuje i obecně v postoji k migraci, protože občané nevnímají migraci jako pozitivní perspektivu. Pouhých 53 % občanů vnímá jako správné, že Česká republika nadále umožňuje pobyt ukrajinským uprchlíkům. (STEM, 2024)

Odpor proti imigrantům se v posledních letech objevil jako značná hrozba pro demokracii nejen v České republice. V mnoha zemích (nejen těch, kde vládne neliberální a antidemokratická politická síla) tento odpor poškodil nebo může poškodit řádné fungování demokratických institucí. (Garcés-Mascareñas a Penninx, 2016)

Restriktivnější imigrační politika by mohla vystavit přistěhovalce nespravedlivému vyloučení. Je ale také zapotřebí brát ohled na fakt, že přistěhovalectví zahrnuje nejen proces usazování migrantů, ale také jejich interakci s přijímající společností. (Garcés-Mascareñas a Penninx, 2016) Jde tedy o obousměrný proces, přičemž je nutné si uvědomit, že následná integrace migrantů vstupuje do mnoha společenských oblastí, včetně zaměstnání, vzdělávání, zdraví, občanských práv, sociální péče a rodiny. (Kapelner, 2024) Na druhou stranu, pokud by se přistěhovalectví neregulovalo, mohlo by dojít k narušení demokratických základů, či dokonce k selhání demokracie. Jedná se o tvrdé etické dilema, které se nedá přímo vyřešit. (De Coninck a Solano, 2023)

8 Závěr:

Při zkoumání migrační problematiky v rámci ČR bylo zjištěno, že v roce 2022 došlo k rekordnímu nárůstu celkové nelegální migrace (16x více než v roce 2021), přičemž značná část nelegálních migrantů (zejména Syřanů tranzitovala přes ČR a výrazně ovlivnila statistiky nelegálního pobytu v zemi. Hlavní příčinou nebyla ukrajinská uprchlická vlna kvůli válce, ale spíše to, že Česká republika je součástí hlavního koridoru - západobalkánské trasy do západní

Evropy. Následně v reakci na bezpečnostní situaci v ČR došlo k dočasnému znovuzavedení ochrany vnitřních hranic se Slovenskem a zároveň k intenzivnější policejní spolupráci v zemích západního Balkánu a na hraničních přechodech mezi Slovenskem a Ukrajinou. V roce 2022 byl také zaznamenán i výrazný meziroční nárůst u cizinců s povoleným pobytem na území ČR (o téměř 160 %) z důvodu vysokého počtu uprchlíků z Ukrajiny, jimž bylo uděleno speciální vízum, dlouhodobé vízum za účelem strpení či dočasné ochrany na území ČR (37 % z celkového počtu všech evidovaných cizinců s legálním pobytem). K registraci ukrajinských uprchlíků byla zřízena Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině. Řada Ukrajinců také využila možnosti zlegalizovat svůj dosavadní nelegální pobyt na území ČR. I přes tento fakt však Ukrajinci tvořili nejpočetnější skupinu cizinců, kterým bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění (tj. přes 30 % z celkového počtu vydaných rozhodnutí v daném roce). Přístup státu k řešení nelegální migrace a ukrajinské uprchlické krize se jeví jako komplexní. Obecně lze proto říci, že pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu je nezbytné podporovat legální migraci. V boji s nelegální migrací je pak naopak nutné zaměřit se na nové trendy v oblasti tranzitní nelegální migrace a na koordinaci bezpečnostních opatření na území celé ČR, spolupracovat s bezpečnostními složkami zahraničních partnerů na efektivním odhalování převaděčů nelegálních migrantů, iniciovat zpřísnění postihů za nedovolené překročení státní hranice a neoprávněný pobyt na území státu. Výsledky provedené analýzy mohou být využity jako podklad pro rozvoj a zlepšení stavu řešení problematiky migrace do budoucna.

Poděkování:

Autoři děkují AMBIS, vysoké škole a.s. za její finanční podporu.

Použitá literatura:

Azylový, migrační a integrační fond (2021–2027), 2021. [online]. Evropská komise – Generální ředitelství pro migraci a vnitřní věci. [cit. 14.5.2024] Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en.

- Cizinecká policie - Bilance roku 2022, 2023* [online]. MVČR. [cit. 23.6.2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/prezentace-policejniho-prezidenta-pptx.aspx>.
- Cizinecká policie - Bilance roku 2023, 2024* [online]. MVČR. [cit. 24.6.2024]. Dostupné z: https://anesro.com/down/mvcr/2024/mvcr_nelegal-cze-2023.pdf.
- Češi nepolevují v podpoře uprchlíků z Ukrajiny, 2024* [online]. STEM. [cit. 6.5.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/cesi-nepolevuji-v-podpore-uprchliku-z-ukrajiny/>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci II. 2020, 2021* [online]. MVČR. [cit. 12.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-ii-2020.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2018, 2019* [online]. MVČR. [cit. 26.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2018.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2019, 2020* [online]. MVČR. [cit. 28.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-dokumenty-ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2019-pdf.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2020, 2021* [online]. MVČR. [cit. 12.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2020.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2021, 2022* [online]. MVČR. [cit. 13.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2021.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2022, 2023* [online]. MVČR. [cit. 13.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-dokumenty-ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2022.aspx>.
- Čtvrtletní zpráva o migraci IV. 2023, 2024* [online]. MVČR. [cit. 13.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-iv-2023-pdf.aspx>.
- DE CONINCK, David, SOLANO, Giacomo, 2023. Integration policies and migrants' labour market outcomes: a local perspective based on different regional configurations in the EU. *Comparative Migration Studies*. **11** (23), s. 1-19. <https://doi.org/10.1186/s40878-023-00347-y>.
- DLUBALOVÁ, Klára, 2022 [online]. *Ministerstvo vnitra spustí web koordinující nabídky i žádosti o pomoc pro Ukrajinu*. MVČR. [cit. 13.4.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/www-nasiukrajinci-cz-ministerstvo-vnitra-spusti-web-koordinujici-nabidky-i-zadosti-o-pomoc-pro-ukrajinu.aspx>.

DRBOHLAV, Dušan a SEIDLOVÁ, Markéta, 2016. Current Ukrainian migration to Czechia – refuge for economic migrants rather than for refugees. In: *Ukrainian Migration in Times of Crisis: Forced and Labour Mobility*. Praha: Karlova Univerzita, s. 95-127. ISBN 978-80-7444-048-9.

GARCÉS-MASCAREÑAS, Blanca, PENNINX, Rinus, 2016. *Integration processes and policies in Europe: Contexts, Levels and Actors*. Cham: Springer Nature, s. 203-206. ISBN 978-3-319-21673-7.

JELÍNKOVÁ, Marie, PLÁČEK, Michal a OCHRANA, František, 2023. Příchod ukrajinských uprchlíků perspektivou obcí v Česku. *Geografie*. Praha: Česká geografická společnost, **128**(3), 271-299. ISSN 1212-0014

KAPELNER, Zsolt, 2024. Anti-immigrant backlash: the Democratic Dilemma for immigration policy. *Comparative Migration Studies*. **12** (12), s. 1-18. <https://doi.org/10.1186/s40878-024-00370-7>.

LIPTÁK, Katalin a KINCSES, Áron, 2023. International migration of Ukrainian citizens to Central Europe before the Russo–Ukrainian wars. *Regional Statistics*. **13**(5), s. 781–796

Migration routes: Commission proposes Action Plan for cooperation with Western Balkans to address common challenges, 2022 [online]. Evropská komise – Generální ředitelství pro migraci a vnitřní věci. [cit. 7.4.2024]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/who-we-are/contact-us_en.

Monitoring and risk analysis: Migratory map, 2024 [online]. Frontex. [cit. 23.2.2024]. Dostupné z: <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-map>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex). Úřední věstník Evropské unie, 2016, L77, 59, s. 1–52.

Nelegální překračování hranic na západobalkánské trase, 2024 [online]. Rada EU a Evropská rada. [cit. 23.2.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/western-balkans-migration-route/>.

PALÁT, Milan, 2013. Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii. Ostrava: Key Publishing. 92 s. ISBN 978-80-7418-161-0.

Podle české veřejnosti pracuje v ČR příliš mnoho cizinců, ohrožení pocítují nejčastěji nezaměstnaní, 2023 [online]. STEM. [cit. 10.5.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/podle-ceske-verejnosti-pracuje-v-cr-prilis-mnoho-cizincu-ohrozeni-pocituji-nejcastěji-nezamestnani/>.

Prováděcí rozhodnutí Rady (EU) 2022/382 ze dne 4. března 2022, kterým se konstatuje existence hromadného přílivu vysídlených osob z Ukrajiny ve smyslu článku 5 směrnice 2001/55/ES a kterým se zavádí dočasná ochrana. Úřední věstník Evropské unie, 2022, L71, 65, s.1–6.

Prováděcí rozhodnutí Rady (EU) 2023/2409 ze dne 19. října 2023 o prodloužení dočasné ochrany zavedené prováděcím rozhodnutím (EU) 2022/382. Úřední věstník Evropské unie, 2023, řada L, s. 1–2.

ROŽŇÁK, Petr a KUBEČKA, Karel, 2018. Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-7418292-1.

Společný evropský azylový systém, bez data [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro migraci a vnitřní věci. [cit. 19.2.2024]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en.

Strategie migrační politiky České republiky, 2015. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. ISBN 978-80-86466-83-5.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny způsobeným invazí vojsk Ruské federace.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2013, 2014. [online]. MVČR. [cit. 13.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2013.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2014, 2015. [online]. MVČR. [cit. 27.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2014.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2015, 2016. [online]. MVČR. [cit. 23.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2015.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2016, 2017. [online]. MVČR. [cit. 11.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2017, 2018. [online]. MVČR. [cit. 11.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2017.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2018, 2019. [online]. MVČR. [cit. 25.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zpravy-o-migraci-zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2018.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2019, 2020. [online]. MVČR. [cit. 20.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2020, 2021. [online]. MVČR. [cit. 20.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2020.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021, 2022. [online]. MVČR. [cit. 19.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2021.aspx>.

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2022, 2023. [online]. MVČR. [cit. 19.2.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2022.aspx>.

Analyza vybraných projektů občanské vědy využitelných v ochraně obyvatelstva: případová studie České republiky

Analysis of selected citizen science projects applicable to population protection: a case study of the Czech Republic

Tereza Srnečková¹, RNDr. Jakub Trojan, MSc, Ph.D.¹

¹ Fakulta logistiky a krizového řízení, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Studentské nám. 1532, 686 01 Uherské
Hradiště

Abstrakt:

Príspevek se zabývá vybranými aspekty konkrétních občanskovědních iniciativ v České republice, které lze uplatnit při ochraně obyvatelstva. Předmětem zájmu jsou především témata katastrof a mitigace rizik. Stěžejní část příspěvku popisuje a komparuje vybrané projekty občanské vědy v České republice, které mají spojitost s ochranou obyvatelstva a nabízejí praktické využití v této oblasti. Doplnkově je realizováno anketární šetření zjišťující stav povědomí o občanské vědě mezi širokou veřejností ústící v diskusi utilizace občanskovědních přístupů v ochraně obyvatelstva.

Abstract:

The paper deals with selected aspects of specific citizen science initiatives in the Czech Republic that can be applied in the protection of the population. The main part of the paper describes and compares selected citizen science projects in the Czech Republic that are related to population protection and offer practical applications in this area. Additionally, a survey is conducted to determine the state of awareness of citizen science among the general public, leading to a discussion of the use of citizen science approaches in population protection.

Klíčová slova:

ochrana obyvatelstva; občanská věda; Česká republika

Keywords:

population protection; citizen science; Czech Republic

1 Úvod

Práce Analýza vybraných projektů občanské vědy využitelných v ochraně obyvatelstva: případová studie České republiky se zabývá vybranými projekty občanské vědy, které fungují v České republice a spadají nebo jsou využitelné právě v oblasti ochrany obyvatelstva.

Jedním z benefitů, které občanská věda (a s ní související crowdsourcing) nabízí, je množství dat, které umožňuje sesbírat. Data jsou potřeba pro pochopení každého problému, a právě občanská věda poskytuje jedinečný způsob jejich sběru. Při němž dobrovolníci z řad veřejnosti přispívají do vědeckého výzkumu v takovém množství, na jaké by samotní vědci nestačili (Hecker et al. 2018).

Zahraniční projekty se již obsáhleji věnují ochraně života, zdraví a majetku, avšak v jiných státech je občanská věda mnohem více rozšířená oproti České republice (Duží et al. 2019). Výčet projektů je zde poměrně omezený zejména v oblasti ochrany obyvatelstva. Projekty vybrané pro tuto případovou studii zahrnují Intersucho a s ním portál Firerisk, a projekt Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích. Tyto občanskovědní projekty jsou od sebe odlišné ve smyslu jak sbírání dat, tak jejich výstupů; přesto jsou oba využitelné v oblasti ochrany obyvatelstva. Počet a využití projektů občanské vědy se odvíjí i od popularity tématu a povědomí o konceptu občanské vědy mezi veřejností. Právě motivace jako jeden ze základních faktorů je součástí tohoto příspěvku v podobě výzkumu povědomí o občanské vědě mezi veřejností v České republice.

2 Metodika

Hlavním cílem příspěvku je analýza vybraných projektů občanské vědy, které souvisí s oblastí ochrany obyvatelstva. Chceme tak demonstrovat potenciál projektů občanské vědy v této oblasti.

Pro splnění těchto cílů byla provedena analýza vybraných projektů občanské vědy v ČR, k čemuž byly využity dostupné informace na webových stránkách projektů. Tyto projekty byly vybrány na základě předem stanovených kritérií:

1. využitelnost v ochraně obyvatelstva,
2. různorodost jednotlivých projektů,
3. celorepubliková působnost projektu.

Vzhledem k nízkému počtu projektů občanské vědy v ČR, které splňují všechna stanovená kritéria, byly vybrány pouze dva projekty občanské vědy, a to:

- 1) Intersucho a portál Firerisk,
- 2) Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích.

Následně, pro prohloubení analýzy, byly vybrané projekty srovnány na základě těchto stanovených kritérií:

- cíle a zaměření projektu,
- sběr a zpracování dat,
- vliv na ochranu obyvatelstva,
- spolupráce a partnerství.

Druhou metodou využitou v této práci je anketa zkoumající hypotézu o nízkém povědomí veřejnosti o občanské vědě v ČR.

2.1 Analýza projektů

Cíle a zaměření projektů

Projekt Intersucho se komplexně zaměřuje na problematiku sucha, a to díky zapojení odborníků z různých oblastí, včetně meteorologů, odborníků na fyziku atmosféry, klimatologů, specialistů na historickou klimatologii, agro-klimatologů, dendrochronologů, eko-fyziologů, historiků, archivářů, socio-ekonomů, expertů zpracovávající a interpretování družicových dat, expertů na

využití geografických informačních systémů a programátora. Cílem projektu je analyzovat výskyt sucha v minulosti, vyvinout kvalitativně nové metody pro jeho monitoring, ale také odhadnout a popsat trendy vývoje suchých epizod v budoucnosti. (Ústav výzkumu globální změny AV ČR, © 2024) Portál FireRisk, který funguje v rámci projektu Intersucho, se zaměřuje na analyzování výskytu přírodních požárů v minulosti a cílí na vývin kvalitativně nové metody pro jejich monitoring a zejména předpověď. (FireRisk, © 2024)

Projekt Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích byl vytvořen s cílem sjednotit údaje od hospodářů jednotlivých mysliveckých sdružení, Dopravní policie, pojišťoven, a také od běžných občanů, kteří se do projektu zaregistrují. Jeho cílem je shromáždění dat od těchto subjektů pro lepší pochopení okolností vedoucích k dopravním nehodám způsobeným srážkami se zvěří. (Centrum dopravního výzkumu, v. v. i., © 2024)

Sběr a zpracování dat

Projekt Intersucho využívá integrovaný systém pro sledování sucha tzv. Monitor sucha. Tento nástroj kombinuje výsledky pozemních měření, dynamický model vodní bilance a metody dálkového průzkumu Země. Vstupní data pro výpočty jsou na základě smluvní spolupráce poskytovány ČHMÚ. Architektura Monitoru sucha vychází ze tří základních pilířů:

- 1) verifikovaný model vodní bilance SoilClim,
- 2) síť expertních zpravodajů poskytující pravidelná týdenní hlášení posuzující aktuální stav sucha a jeho dopadů na úrovni katastrálních území,
- 3) nezávislá analýza dopadů sucha na vegetaci (porovnávání aktuálních a archivních satelitních snímků pořízených družicemi Aqua a Terra). (Ústav výzkumu globální změny AV ČR, © 2024)

Získaná data jsou využívána k analýzám a mapovým výstupům, a to včetně předpovědí. V rámci projektu byla také vydána kniha Sucho v českých zemích: minulost, současnost, budoucnost, která poskytuje komplexní a detailní pohled na problematiku sucha. (Ústav výzkumu globální změny AV ČR, © 2024) Portál FireRisk využívá jako jeden z nástrojů Index požárního počasí, který umožňuje „zachytit interakci klíčových meteorologických prvků, které ovlivňují riziko vzniku a zejména teploty, vlhkosti vzduchu a obsahu vody v půdě a také v rostlinách, resp. Jejich zbytcích“ (FireRisk, © 2024). Konkrétně je využíván index požárního počasí FWI a FFDI. Pro

sběr dat jsou, mimo jiné, využívány senzory neboli měřicí stanice FireRisk. Získaná data jsou využívána k mapovým výstupům, včetně předpovědí. (FireRisk, ©2024)

Projekt Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích využívá data získaná od hospodářů jednotlivých mysliveckých sdružení, Dopravní policie, pojišťoven nebo veřejnosti. (Centrum dopravního výzkumu, v. v. i., © 2024) Ty jsou získávána ve formě jednorázových záznamů a tato data jsou následně využívána k mapovým výstupům, či jednotlivým analýzám.

Vliv na ochranu obyvatelstva

Projekt Intersucho mohou využívat pracovníci státní správy, kterým získané informace mohou pomoci při plánování aktivit a opatření v období nedostatku vody a sucha, a to včetně tvorby krizových a regulačních plánů. (Trnka et al., 2018) Specificky pak Portál FireRisk může poskytnout státní správě i samosprávám data o vzniku požárů způsobených suchem, nebo aspektech, které jej mohou ovlivnit. Taková data pak mohou pomoci k vydávání včasných a přesných rozhodnutí a primárně se tak zaměřit na rizikové oblasti v daném období, což může zvýšit efektivnost řešení celé situace. Data, získaná prostřednictvím Projektu Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích, a následné analýzy mohou pomoci při identifikaci míst s vyšším počtem nehod způsobených střetem se zvěří. Na tyto místa lze následně implementovat příslušná opatření k omezení nehodovosti, anebo vytipování období a časů zvýšených počtů nehod a informovat a připomínat veřejnosti zvýšené riziko v dané oblasti.

Spolupráce a partnerství

Celý Projekt Intersucho (včetně portálu FireRisk) spolupracuje a je podporován řadou institucí, agentur a komisí. Provozovateli portálu a zároveň institucemi, na kterých probíhají stěžejní výzkumné práce, jsou Ústav výzkumu globální změny Akademie Věd České republiky (CzechGlobe), Mendelova univerzita v Brně a Státní pozemkový úřad. Mezi důležité partnery patří Český hydrometeorologický ústav a Masarykova univerzita v Brně, a mezi podporovatele se řadí Strategie AV21 a projekt DriDanube. (Ústav výzkumu globální změny AV ČR, © 2024) Projekt Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích funguje pod záštitou Centra Dopravního Výzkumu. Spolupracuje s Dopravní policií při získávání záznamů a dále s pojišťovnou Generali, která zaštituje analýzu SRNA indexu. (Centrum dopravního výzkumu, v. v. i., © 2024)

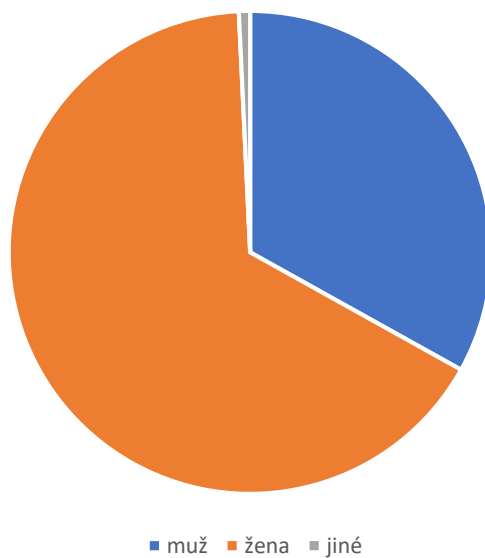
2.2 Anketa

Jedním z problémů, kvůli kterému je v ČR nízký počet projektů občanské vědy je mj. i to, že veřejnost často neví, co občanská věda obnáší. To může snižovat atraktivitu spouštění takových projektů pro výzkumníky.

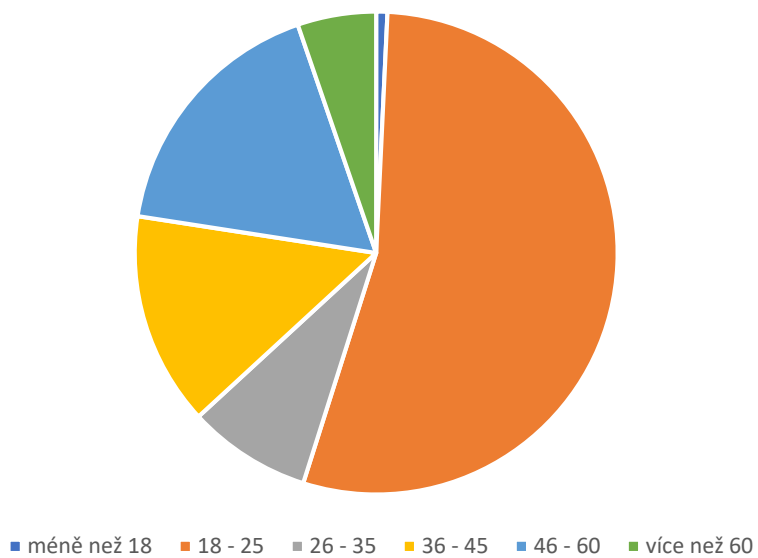
Pro podložení této hypotézy byla vytvořena anketa, které se zúčastnilo 133 respondentů. Anketa probíhala v Q1/2023 a jejím účelem bylo potvrzení/vyvrácení dříve představené hypotézy s pomocí několika jednoduchých otázek.

Na dotazník odpovídali především ženy a lidé ve věku od 18-25 let, nejčastěji s dokončeným středoškolským vzděláním ukončeným maturitní zkouškou.

Jaké je Vaše pohlaví?

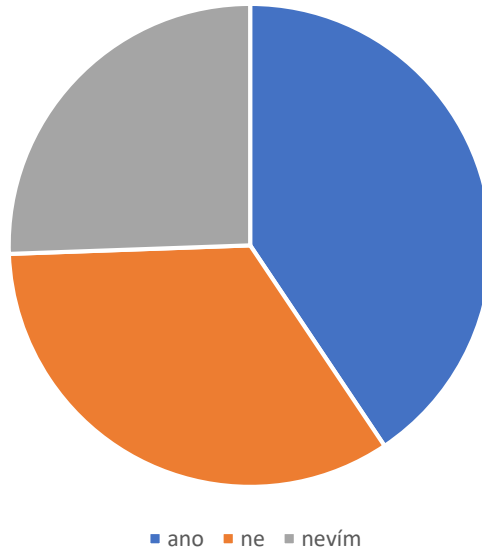
Kolik Vám je let?

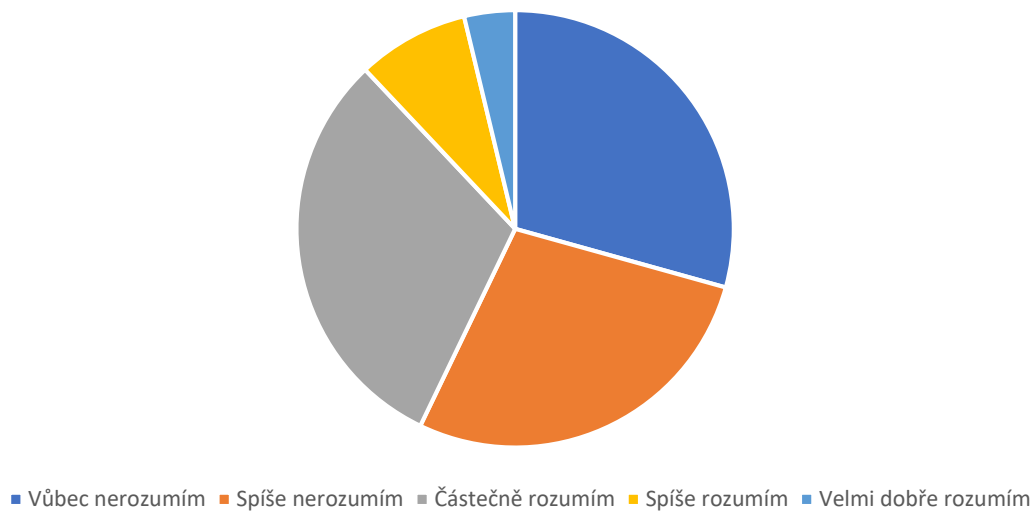

Z výsledných grafů se potvrzuje hypotéza uvedená na začátku kapitoly. I přesto, že největší procento respondentů uvedlo, že již termín občanská věda zaznamenali (celkově se jednalo o 41 %), většina respondentů nerozumí (nebo spíše nerozumí) tomu, co tento termín znamená. Celkově se jednalo o 57 % z dotazovaných.

Slyšeli jste někdy termín občanská věda?

Jak si myslíte, že rozumíte tomu, co občanská věda znamená?

3 Výsledky

Využití občanské vědy má velký potenciál v mnoha oblastech, včetně ochrany obyvatelstva.

Občanská věda může pomoci orgánům státní správy sbírat důležitá data, jako tomu je v rámci projektu Intersucho anebo Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích. Přesto může být občanská věda využita i v řadě dalších činnostech, např. při reakci na mimořádné události, preventivně výchovné činnosti ad..

V rámci srovnání jednotlivých projektů byly popsány cíle a zaměření projektů, jejich sběr a zpracování dat, vliv na ochranu obyvatelstva, a nakonec spolupráce a partnerství projektů. Ačkoliv je projekt Intersucho mnohem obsáhlejší a komplexnější, co se týče obsahové stránky i zapojení pracovníků a subjektů, projekt Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích je také velmi prospěšný. Každý z projektů se zabývá jinou oblastí, přesto oba směřují k ochraně obyvatelstva. Projekty také sbírají různé množství dat různými metodami. Ač jsou oba projekty koncipovány odlišně, oba dokážou přispívat důležitými daty k zavádění opatření k zabezpečení ochrany života, zdraví a majetku.

Výsledky ankety naznačují, že veřejnost v České republice spíše nerozumí termínu občanská věda, což může být jeden z problémů, proč se lidé těchto projektů masivněji nezúčastňují.

4 Diskuse

S příchodem nových technologií nabírá občanská věda stále více na využitelnosti. V dnešní době má téměř každý k dispozici mobilní telefon, kterým může zaznamenávat důležitá data pro vědce, a to během pár vteřin. Také není nákladné ani složité sestavit vlastní senzor k sledování a sběru určitých dat.

V rámci projektu Srážky se zvěří: evidence zvěře sražené na silnicích se jedná pouze o vkládání záznamu události, která se stala danému jednotlivci, avšak v zahraničí v rámci projektu Scent dobrovolníci dostávají notifikace s žádostí o vyfotografování oblasti, ve které se nachází a která je potřebná, anebo využívají přenosné senzory k měření a hlášení vlhkosti půdy a teploty vzduchu do chytrého telefonu nebo tabletu. Co se týče senzorů, tak ty jsou používány právě i v projektu Intersucho v rámci portálu FireRisk, avšak existuje množství senzorů, od těch nejjednodušších až po ty složitější, které lze sestavit i doma dle návodu. Dobrovolníci, kteří znají místní podmínky lépe než ostatní, mohou napomoci složkám k rychlému a efektivnímu zakročení při mimořádné události, což může mít velký vliv na záchranu života, zdraví i majetku.

Preventivně výchovná činnost v ČR je také poměrně velkým tématem, avšak občanská věda může být využita i v této oblasti. Při podílení se na projektu se účastníci o problematiku zajímají a mohou tak být vzdělávání v dané oblasti, jako tomu je např. v projektu Sesuvy za humny, který hravou formou vzdělává hráče s touto problematikou prostřednictvím hry Geocaching a zároveň jsou tak sbírány informace o sesuvech.

Data jsou důležitá pro každý uskutečňovaný výzkum, a právě díky občanské vědě může být sesbíráno a analyzováno takové množství dat, které by vědci sami nikdy nezvládli zpracovat. Legitimní je otázka směřující do motivace účastníků k participaci na projektech občanské vědy. Občanská věda přitom může nabídnout dobrovolníkům mnoho důvodů proč se zapojit. Obrovskou motivací je pocit důležitosti – pokud dobrovolník má pocit, že dělá něco prospěšného a důležitého pro společnost, může to být pro něj velkou motivací, obzvláště jestliže např. neměl možnost se v dané oblasti vzdělávat. Další aspektem je také pocit sounáležitosti – v dnešní rychlé době a sociálních sítí má mnoho lidí pocit samoty a někdy může být těžké najít komunitu ve které se cítí dobře. Při zapojení do projektu a společném úsilí může jedinec sdílet své zkušenosti, diskutovat své výsledky jak v online prostředí, tak i v rámci setkání a budovat tak nové vztahy (Skarlatidou a Haklay, 2021).

Výzvou však je zapojení co nejširšího okruhu lidí z veřejnosti – k tomu by však bylo zapotřebí blíže seznámit veřejnost s občanskou vědou a jejím fungováním. Dle autorů tohoto příspěvku právě nevědomost termínu občanská věda je klíčová, přesto, že se to na první pohled nemusí zdát. Lidé mohou zaznamenat projekt pod záštitou občanské vědy, avšak nemusí na něj reagovat, protože neví, co obnáší. V dnešní dynamické době často takto neporozuměný termín přeskochí.

Přes všechna výše zmíněná pozitiva však existují i určité obavy s využitím občanské vědy, mezi něž patří etické aspekty a ochrana soukromí, nebo i kvalita a ověřování dat od dobrovolníků. Z těchto důvodů může být obtížné projekty občanské vědy realizovat, avšak není to nereálné, jak tomu ukazují projekty ze zahraničí. Je však potřeba celý projekt důkladně promyslet, zabezpečit a vést, aby se eliminovala rizika, která by mohla narušit chod projektu, nebo důvěryhodnost sesbíraných dat.

5 Závěr

Cílem příspěvku byla demonstrace úspěšných projektů občanské vědy v ochraně obyvatelstva a poukázání tak na potenciál, které by další projekty občanské vědy mohly mít v této oblasti. Představování best practice obecně vede k adoptování ověřených a fungujících zkušeností. Práce ukazuje, že projekty občanské vědy spadající do oblasti ochrany obyvatelstva (bez ohledu na velikost) dokážou vyprodukovat důležité poznatky, především co se týče ochrany zdraví, života a majetku. Konkrétně vybrané a představené projekty v tomto příspěvku jsou toho důkazem. Příspěvek má dále ambici přispět k porozumění možnostem, které občanská věda nabízí, zejména v kontextu ochrany obyvatelstva, a ukazuje, jak mohou být občané aktivně zapojeni do výzkumu a řešení problémových oblastí. Zároveň poukazuje na to, že občanská věda v České republice není dostatečně známá, což může mít za důsledek její nižší využití.

Použitá literatura

CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU, V. V. I., © 2024. Srážky se zvěří [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <http://www.srazenazver.cz/cz/>

DUŽÍ, Barbora, Robert OSMAN, Jiří LEHEJČEK, Eva NOVÁKOVÁ, Pavel TARABA a Jakub TROJAN. Exploring citizen science in post-socialist space: Uncovering its hidden character in the Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*. Brno: AV ČR, Institute of Geonics, Czech Academy of Sciences, 2019, roč. 27, č. 4, s. 241-253. ISSN 1210-8812. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2478/mgr-2019-0019>.

FireRisk [online], © 2024. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.firerisk.cz/#>

HECKER, Susanne; HAKLAY, Mordechai; BOWSER, Anne; MAKUCH, Zen; VOGEL, Johannes et al. (ed.). *Citizen science: innovation in open science, society and policy*. London: UCL Press, 2018. ISBN 978-1-78735-234-6.

SKARLATIDOU, Artemis a HAKLAY, Mordechai (ed.). *Geographic citizen science design: no one left behind*. London: UCL Press, 2021. ISBN 978-1-78735-613-9.

TRNKA, Miroslav et al., 2018. Využití předpovědi půdní vlhkosti a intenzity sucha pro lepší rozhodování v rostlinné výrobě [online]. Brno: Ústav výzkumu globální změny AV ČR [cit.

2024-03-08]. ISBN 978-80-87902-23-3. Dostupné z:
https://www.intersucho.cz/userfiles/file/Methodika_predpoved%20sucha%20a%20pudni%20vlhkosti_FINAL.pdf
ÚSTAV VÝZKUMU GLOBÁLNÍ ZMĚNY AV ČR, © 2024. Intersucho [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: www.intersucho.cz

Klub požárního sportu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Martin Šubrt, Lukáš Snopek a Martin Džermanský

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení, Studentské náměstí 1532, 686 01 Uherské Hradiště

m_subrt@utb.cz, lsnopek@utb.cz, m_dzermansky@utb.cz

Abstrakt:

Klub požárního sportu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně se zabývá činností požárního sportu. Sdružuje studenty, kteří mají zájem o požární sport napříč jednotlivými disciplínami a také v TFA. Klub je pod záštitou UTB ve Zlíně a spolupracuje s Fakultou logistiky a krizového řízení v Uherském Hradišti, kde také klub sídlí, a ústavem tělesné výchovy Fakulty managementu a ekonomiky. Spolek zároveň navazuje na tradici požárního sportu, který na této fakultě je již od roku 2011 a snaží se vytvořit lepší podmínky pro všechny studenty, jež mají v tomto sportu zálibu. Cílem je nejen připravit členy na Akademické mistrovství v požárním sportu a zlepšit jejich celkovou tělesnou kondici, ale také rozšířit kruh přátel a znalostí.

Abstract:

The student association is engaged in fire sports activities. It brings together students who are interested in fire sport across disciplines and also in TFA. The club is under the auspices of UTB Zlin and cooperates with the Faculty of Logistics and Crisis Management in Uherske Hradiště, where the club is also based, and the Institute of Physical Education of the Faculty of Management and Economics. The club also continues the tradition of fire sports, which has existed at this faculty since 2011, and tries to create better conditions for all students who are interested in this sport. The aim is not only to prepare the members for the Academic Fire Sports Championships and improve their overall physical fitness, but also to expand their circle of friends and knowledge.

Klíčová slova:

disciplína, nejtvrdší hasič přežívá, požární sport, požární útok, rozvoj

Keywords:

discipline, toughest firefighter survives, fire sport, fire attack, development

Úvod

Požární sport představuje klíčový prvek fyzické přípravy profesionálních a dobrovolných hasičů, zaměřený především na udržení jejich fyzické kondice a rozvoj pohybových schopností. Charakteristika disciplín v rámci požárního sportu přispívá k posílení odolnosti, vůle, rozhodnosti, disciplíny a odvahy. Tato aktivita také podporuje schopnost efektivního a rychlého řešení komplexních situací během požárních zásahů. Požární sport je obecně vnímán jako okrajové sportovního odvětví. Avšak provedený průzkum zjišťuje celosvětové zapojení profesionálních a dobrovolných hasičů do sportovní činnosti se specifickými disciplínami. Požární sport je přístupný téměř každému, a neexistují žádná striktní kritéria, která by rozdělovala jednotlivce podle jejich schopností či zručností. Téměř každý má možnost naučit se tento sport, zejména požární útok, a především se v něm může neustále zdokonalovat. Klíčovým faktorem je ochota pracovat na sobě a rozvíjet své motorické dovednosti, což následně přispívá ke zlepšování konkrétních požadovaných schopností. Největšího úspěchu v požárním sportu dosahují například atleti, kteří, i když již nesoutěží na profesionální úrovni v atletice, nacházejí zájem a přínos v tomto sportu. Nejenom uvedená skupina sportovců, ale i běžné dítě, či dospělý, a to pro udržení jejich dobré kondice využívají požární sport jako prostředek, jak posílit své schopnosti, zejména v oblasti rychlosti a tréninku techniky (Miratsky *et al.*, 2021).

1 Požární sport

Požární sport (dále jen „PS“) je sportovní činnost, která je zaměřena na atletiku s určitými prvky a úkony z práce hasičů. Rychlost a obratnost, nebát se překážek, vody, ohně a výšek patří mezi

základní vlastnosti každého ze závodníků (Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2024). Český požární sport si v porovnání se světovými velmocemi vede více než úctyhodně. Stalo se jakýmsi nepsaným pravidlem, že čeští hasiči si pravidelně odvázejí z mezinárodních klání cenné kovy či dokonce světové rekordy. Již od svých prvních účastí na mezinárodních soutěžích se česká reprezentace zařadila mezi evropskou, ne-li světovou, špičku a tento status si drží dodnes.

Kategorie požárního sportu – Požární sport zahrnuje několik kategorií, které testují různé dovednosti a schopnosti hasičů. Mezi základní kategorie PS patří, muži, ženy, dorost, smíšená družstva a mladí hasiči do 15 let.

Disciplíny požárního sportu

Požární útok – První a zároveň nejzajímavější disciplínou je požární útok (dále jen PÚ). PÚ nazýván také disciplínou královskou, která imituje samotné hašení. PÚ plní 7 závodníků. Celková délka dráhy je 90 m.

Obrázek 1 – Závodníci při náběhu na základnu

Na obrázku č. 1 lze vidět závodníky, kteří po odstartování běží k základně.

Štafeta 4 x 100 m s překážkami – V této disciplíně soutěží 4 závodníci. Každý má svůj 100 m dlouhý úsek s překážkou, jako štafetový kolík si závodníci předávají proudnici. Na prvním úseku vyběhne závodník s žebříkem a překoná domeček. Druhý závodník převezme proudnici a ve svém úseku překoná bariéru (muži 2 metry, ženy 80 cm). Po převzetí proudnice je úkolem třetího závodníka je překonat kladinu, napojit štafetové hadice na rozdělovač, připojit proudnici a vběhnout do odpojovacího území. Úkolem čtvrtého závodníka je doběhnout k PHP, který přenese na podložku. Po odložení na podložce běží závodník s proudnicí do cíle. (Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2024).

Výstup do čtvrtého patra cvičné věže – Poslední disciplínou pro kategorii dospělých je výstup na cvičnou věž. Muži běží do 4. podlaží věže, ženy pouze do 1. podlaží. (Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2024).

Obrázek 2 - Výstup závodnice na cvičnou věž (zdroj: vlastní)

Na obrázku č. 2 lze vidět výstup závodníků na cvičnou věž.

Běh na 100 m s překážkami – Závodník překoná bariéru (muži 2 m, ženy 80 cm), uchopí štafetové hadice C a překoná kladinu. Po spojení hadic napojí jednu koncovku na rozdělovač a poté zbývající koncovku na proudnici a běží do cíle. (Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2024)

Obrázek 3- Závodník při běhu na 100 m s překážkami (Zdroj: vlastní)

Na obrázku č. 3 lze vidět závodníka, který zapojuje hadici na rozdělovač v disciplíně 100 m s překážkami.

Dvojboj – Disciplína dvojboj se skládá ze dvou dílčích částí. Z běhu na 100 m s překážkami a výstupu do čtvrtého patra cvičné věže. Cílem je dosáhnout co nejnižšího součtu časů z obou disciplín (Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2024).

TFA – Poslední disciplínou, kterou se Klub PS UTB zabývá, je Toughest Firefighter Alive v překladu Nejtvrdší hasič přežije. Disciplína simuluje práci hasiče při opravdovém zásahu a

patří mezi fyzicky nejnáročnější disciplíny PS. Závodník je oblečen do kompletního zásahového obleku včetně helmy, rukavic zásahového obuvy a dýchacího přístroje.

Obrázek 4 - Závodník při disciplíně TFA (zdroj: vlastní)

Na obrázku č. 4 lze vidět závodníka, který motá hadice B v disciplíně TFA.

2 Klub požárního sportu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Klub požárního sportu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (dále jen Klub PS UTB) je studentský spolek zabývající se činností požárního sportu. Klub PS UTB byl založen v roce 2023 za účelem sdružování studentů se zájmem o tento druh sportu, který je v České republice velmi oblíbený. Spolek sídlí na Fakultě logistiky a krizového řízení (dále jen FLKŘ), se kterou velmi úzce spolupracuje. Spolek zároveň navazuje na tradici požárního sportu, který na této fakultě je již od roku 2011 a snaží se vytvořit lepší podmínky pro všechny studenty, jež mají v tomto sportu zálibu. Cílem je nejen připravit členy na Akademické mistrovství v požárním sportu a zlepšit jejich celkovou tělesnou kondici, ale také rozšířit kruh přátel a znalostí. Klub sdružuje celkem 32 studentů prezenční a kombinované formy studia z celé univerzity. Vedení klubu se ujímají akademičtí pracovníci, kteří připravují studenty na plné převzetí řízení. Současně probíhá

vyhledávání možností financování, získávání materiálů pro výcvik a sportování. Aktivně klub spolupracuje se sdružením hasičů Čech, Moravy a Slezska a konkrétními sbory dobrovolných hasičů okresů Zlín, Uherské Hradiště a Hodonín.

Obrázek 5 - Logo Klubu PS UTB

Na obrázku č. 5 lze vidět logo Klubu PS UTB

Výcvik členů

Všichni studenti, kteří se chtějí aktivně zapojit do činnosti klubu se musí aktivně zapojit do fyzické přípravy. V roce 2022 vznikl celouniverzitní studijní předmět Sportovní aktivity – Požární sport, který je realizován na FLKŘ a slouží jako příprava pro zájemce v tomto sportovním odvětví. Trénink a výcvik probíhá především na atletickém stadionu v Uherském Hradišti, využívána je také posilovna nebo plavecký stadion. Na celý semestr je stanoven pevný tréninkový plán, který zahrnuje všechny potřebné kroky ke zvyšování fyzické zdatnosti studentů. Další aktivity, jako trénink 100 m překážek, 4x 100 m překážek včetně veškerého vybavení, jsou prováděny například v hasičském areálu v obci Vnorovy, požární útok pak ve spolupráci se sborem dobrovolných hasičů (dále jen SDH) Salaš.

Úspěchy Klubu PS UTB

Více jak 13 letá tradice požárního sportu na UTB ve Zlíně přináší množství úspěchů jak družstev, tak jednotlivců na různých soutěžích. Klub PS UTB se může pyšnit hned několika úspěchy, především z Akademických mistrovství České republiky (dále jen AMČR). Jako příklad a srovnání je uváděn rok 2023 a 2024 v disciplínách požárního sportu a TFA. Zde je možné sledovat jisté zlepšení ve výkonech.

- **Rok 2023**

Klub PS UTB se v roce 2023 zúčastnil AMČR v PS, AMČR v TFA a Studentského železného hasiče. Dále Klub PS UTB ve spolupráci s FLKŘ pořádal Univerzitní kolo v TFA.

- **AMČR v PS v Ostravě**

Klub PS UTB se zúčastnil AMČR v PS konaného v Ostravě v datumu 10. – 11. 5. 2023.

Výsledky jsou prezentovány v následujících tabulkách.

Tabulka 1 - Výsledky AMČR v PS muži 2023

Akademické mistrovství ČR v požárním sportu 2023						
Výsledková listina – muži						
Pořadí	Družstvo	PÚ	Štafeta 4x100m	100 m	Věž	Celkový součet
1.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA CHEMICKÁ PARDUBICE	7	1	1	1	10
2.	ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI	1	3	5	2	11
3.	VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ TU OSTRAVA	3	7	4	3	17
4.	STŘEDNÍ ŠKOLA SEMILY	2	4	2	11	19
5.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA DOPRAVNÍ PLZEŇ	8	6	4	3	21
6.	UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	5	5	6	11	27
7.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA HRANICE	4	2	11	11	28

8.	ŽILINSKÁ UNIVERZITA V ŽILINĚ	6	7	11	11	35
9.	VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ	9	7	11	11	38

V tabulce č. 1 lze vidět výsledky mužů z AMČR v Ostravě, kde se družstvo umístilo na 5. místě.

Tabulka 2 - Výsledky AMČR v PS ženy 2023

Akademické mistrovství ČR v požárním sportu 2023						
Výsledková listina – ženy						
Pořadí	Družstvo	PÚ	Štafeta 4x100m	100 m	Věž	Celkový součet
1.	ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI	4	1	1	1	7
2.	VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ TU OSTRAVA	2	2	3	3	10
3.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA CHEMICKÁ PARDUBICE	1	7	2	2	12
4.	UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI	6	6	4	5	21
5.	UNIVERZITA PARDUBICE	5	8	5	4	22
6.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA DOPRAVNÍ PLZEŇ	8	10	7	6	31
7.	OSTRAVSKÁ UNIVERZITA OSTRAVA	3	4	17	17	41
8.	UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	10	9	6	17	42
9.	ŽILINSKÁ UNIVERZITA V ŽILINĚ	7	5	17	17	46
10.	STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA HRANICE	9	3	17	17	46

V tabulce č. 2 lze vidět výsledky žen z AMČR v Ostravě, kde se naše družstvo umístilo na 8. místě.

○ **AMČR v TFA v Ostravě**

Klub PS UTB se dále účastnil AMČR v TFA konaného v Ostravě v datu 12. 10. 2023.

Soutěže se zúčastnili jednotlivci a štafety mužů a žen, kteří postoupili z univerzitního kola.

• **Jednotlivci**

V kategorii jednotlivců se na start postavilo 5 závodníků reprezentující klub.

Tabulka 3 - Výsledky mužů AMČR v TFA 2023

<u>Akademické mistrovství ČR v TFA 2023</u>		
Výsledková listina – muži		
Pořadí	Závodník	Výsledný čas
5.	Jednotlivec 1	04:31,8
15.	Jednotlivec 2	05:52,6
28.	Jednotlivec 3	07:22,2

V tabulce č. 3 lze vidět výsledky jednotlivců Klubu PS UTB kategorie mužů.

Tabulka 4 - Výsledky žen AMČR v TFA

<u>Akademické mistrovství ČR v TFA 2023</u>		
Výsledková listina – ženy		
Pořadí	Závodník	Výsledný čas
15.	Jednotlivkyně 1	12:49,1
19.	Jednotlivkyně 2	16:02,8

V tabulce č. 4 lze vidět výsledky jednotlivců Klubu PS UTB kategorie žen.

- **Štafety**

Dále klub ve štafetách reprezentovala družstva mužů a žen.

Tabulka 5 - Výsledky štafet AMČR v TFA 2023

<u>Akademické mistrovství ČR v TFA 2023</u>		
Výsledková listina – štafety		
Pořadí	Družstvo	Výsledný čas
5.	MUŽI	05:23,4
4.	ŽENY	07:46,4

V tabulce č. 5 lze vidět výsledky štafet.

- **Studenstký železný hasič**

Soutěže studenstkého hasiče, konané 17. 11. 2023, se zúčastnilo 5 studentů z řad klubu.

Největším úspěchem z této soutěže je **2. místo** našeho člena v kategorii mužů.

- **Rok 2024**

V roce 2024 se Klub PS UTB zúčastnil zatím jen AMČR v PS konaného 1. – 2. 5. 2024 v Ostravě.

Tabulka 6 - Výsledky AMČR v PS 2024 muži

<u>Akademické mistrovství ČR v požárním sportu 2024</u>					
Výsledková listina – muži					
Pořadí	Družstvo	PÚ	Štafeta 4x100m	100 m	Celkový součet
1.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA TŘEBÍČ	2	3	2	7
2.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA CHEMICKÁ PARDUBICE	5	1	1	7
3.	UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	1	5	5	11
4.	ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI	3	4	4	11

<u>Akademické mistrovství ČR v požárním sportu 2024</u>					
Výsledková listina – muži					
Pořadí	Družstvo	PÚ	Štafeta 4x100m	100 m	Celkový součet
5.	VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ TU OSTRAVA	7	2	3	12
6.	VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ	6	6	6	18
7.	ŽILINSKÁ UNIVERZITA V ŽILINĚ	4	7	11	22

V tabulce č. 6 lze vidět výsledky mužů z AMČR v PS, kde si družstvo odvezlo **3. místo** a titul **Akademický mistr ČR v PS**. Dále stojí za zmínku také **1. místo** v disciplíně PÚ a titul **Akademický mistr ČR v PÚ**. V porovnání výsledků z roku 2023 a 2024 lze říci, že se mužům jednoznačně lépe vedlo v letošním roce. Zlepšení bylo zapříčiněno hlavně výkonem na požárním útoku. V ostatních disciplínách se mužům vedlo téměř stejně.

Obrázek 1 - Vítězné plakety

Na obrázku č. 6 lze vidět plakety Akademického mistra ČR v PS a PÚ.

Tabulka 7 - Výsledky AMČR v PS ženy

<u>Akademické mistrovství ČR v požárním sportu 2024</u>					
Výsledková listina – ženy					
Pořadí	Družstvo	PÚ	Štafeta 4x100m	100 m	Celkový součet
1.	ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI	2	2	1	5
2.	STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA CHEMICKÁ PARDUBICE	1	3	2	6
3.	VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ TU OSTRAVA	3	1	3	7
4.	UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI	4	6	4	14
5.	UNIVERZITA PARDUBICE	6	5	6	17
6.	OSTRAVSKÁ UNIVERZITA OSTRAVA	9	4	5	18
7.	UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	7	8	7	22
8.	VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ	8	9	8	25
9.	UNIVERZITA KARLOVA HRADEC KRÁLOVÉ	11	7	9	27
10.	VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA	10	10	10	30
11.	ŽILINSKÁ UNIVERZITA V ŽILINĚ	5	11	17	33

V tabulce č. 7 lze vidět výsledky žen na AMČR v PS Ostravě. V porovnání výsledků z roku 2023 a 2024 se ženám, stejně jako mužům, vedlo lépe v letošním roce. Tento posun za lepším umístěním byl z důvodu lepšího umístění na požárním útoku. V letošním roce to bylo z požárního útoku 7. místo, v loňském až 10. V disciplínách 100 m s překážkami a štafetě 4x100 m s překážkami se ženám vedlo oba ročníky téměř stejně.

Cíle, vize a jejich naplnění

Hlavním cílem pro nejbližší období je dovybavit klub vhodným vybavením pro sportovní činnost. V porovnání disciplín má nejdražší vybavení jednoznačně požární útok. Sada 2x proudnic C52, 4x

hadice C52, rozdělovače, 2x hadice B75, 2x sací savice a sacího koše vyjde téměř na 60 000 Kč. Nutno podotknout, že zde není zmíněna požární stříkačka, která vyjde zhruba na 300 000 Kč. Pro disciplínu 100 m s překážkami a TFA má klub téměř vše. Pro zakoupení vybavení čerpá klub z projektu Rozvoje požárního sportu na Fakultě logistiky a krizového řízení (IGA/FLKŘ/2023/003). Dalším cílem je jednoznačně být na předních příčkách v umístění na AMČR ať už v PS nebo TFA. Cíl se dá naplnit kvalitní zimní přípravou, ať už kolektivně nebo individuálně. Mezi kolektivní přípravu studentů určitě patří plavání, cvičení v posilovně a vytrvalostní a rychlostní běh. Dalším cílem je propagace a rozšíření klubu na všechny fakulty UTB.

Závěr

Požární sport začíná být velmi oblíbený, hlavně u mladších generací. Svou popularitou jej lze zařadit do skupinky nejoblíbenějších sportů v rámci celé ČR. PS trápí obrovský problém ohledně mediální pozornosti. Proto by rozšíření mediálního obrazu pomohlo, velmi kladně se zvýšením celkového povědomí o tomto sportu. Tímto krokem by určitě oslovilo spoustu nových zájemců o PS, čím by byl zajištěn další rozvoj PS.

Budoucnost požárního sportu bude pravděpodobně záviset na adaptaci na aktuální potřeby a trendy v požární ochraně a širším sportovním prostředí. Inovace, internacionalizace a technologický pokrok by mohly hrát klíčovou roli v podobě, kterou bude požární sport mít v nadcházejících letech.

Tento článek vzniknul za podpory projektu Rozvoje požárního sportu na Fakultě logistiky a krizového řízení (IGA/FLKŘ/2023/003).

Použitá literatura:

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY, © 2024. *Disciplíny požárního sportu*. Online. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/discipliny-pozarniho-sportu.aspx>.

MIRATSKY, P.; GRYC, T.; CABELL, L.; ZAHALKA, F.; BROZKA, M.; VARJAN, M.; MALY, T. Isokinetic Strength, Vertical Jump Performance, and Strength Differences in First Line Professional Firefighters Competing in Fire Sport. *International Journal of*

Environmental Research and Public Health, 2021, 18, 3448.

<https://doi.org/10.3390/ijerph18073448>

Řešení mimořádné události – podezření na VNN z pohledu orgánu ochrany veřejného zdraví

Handling an emergency – the case of suspected HCD from the perspective of a public health authority

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc., LL.M.¹

MUDr. Eva Sedláčková, Ph.D.², Mgr. Vendula Ševčíková, Ph.D.²

¹ Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení, Ústav environmentální bezpečnosti,
Studentské nám. 1532, 686 01 Uherské Hradiště, ČR, e-mail: valasek@utb.cz

² Krajská hygienická stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně, Havlíčkovo nábřeží 600,
760 01 Zlín, ČR, e-mail: khs@khszlin.cz

Abstrakt:

Cílem příspěvku je představit postup jednotlivých činností orgánu ochrany veřejného zdraví při zvládnutí mimořádné události, a to při řešení podezření na vysoce nebezpečnou nákazu. Vysoce nebezpečné nákazy (dále jen VNN) jsou z epidemiologického, ale i klinického hlediska velmi heterogenní skupina infekčních onemocnění. Tyto nákazy mají společné charakteristiky, a to závažný klinický průběh s poměrně velkou smrtností a vysokou nakažlivostí s významným potenciálem pro rychlé šíření v lidské populaci. Při řešení VNN je klíčové rychlé přijetí mimořádných protiepidemických opatření. Protiepidemická opatření jsou zaměřena na potlačení šíření nemoci v populaci a likvidaci ohniska nákazy.

Abstract:

The objective of this paper is to present the procedure of individual activities undertaken by the public health authority in the management of an emergency, specifically in the management of a suspected highly contagious disease. From an epidemiological and clinical perspective, highly contagious diseases (HCDs) represent a highly diverse group of infectious diseases. These diseases share common characteristics, namely a severe clinical course with a relatively high mortality rate and a high infectiousness with a significant potential for rapid spread in the

human population. The prompt adoption of emergency anti-epidemic measures is crucial in dealing with HCDs. Anti-epidemic measures are aimed at suppressing the spread of the disease in the population and eradicating the outbreak.

Klíčová slova:

Mimořádná událost, vysoce nakažlivá nákaza; orgán ochrany veřejného zdraví; krajská hygienická stanice;

Keywords:

Emergency; Highly contagious disease; Public health authority; Regional public health authority.

1 Úvod:

Vysoce nebezpečné nákazy (nebo též užívaný pojem nemoci) jsou definovány jako etiologicky heterogenní skupina onemocnění infekční povahy, které vyvolávají závažný průběh onemocnění s vysokou mírou smrtnosti. Vysokou nakažlivostí mohou ohrozit velkou část populace. Je to dáno jednak vnímavostí populace k nákaze, ale také vysokou mírou transmisivity (Horáková, 2021; Prymula, 2002; Roháčová, 2012).

Mezi vysoce nebezpečné nákazy (VNN) lze zařadit nemoci s vysokou smrtností, které probíhají klinicky závažně, avšak jejich nakažlivost a riziko interhumánního přenosu je jen minimální (např. vzteklna, horečka dengue, žlutá zimnice), na druhé straně to jsou vysoce nakažlivá onemocnění, která se interhumánně snadno šíří, ale jejich smrtnost není vysoká (například řada respiračních virových infekcí). Vysoce nebezpečné nákazy se pohybují na úrovni nejvyššího biologického rizika (SARS, MERS, virus Ebola, Bacillus anthracis, Yersinia pestis, virus Marburg, virus Lasa, virus Krymsko – konžské hemoragické horečky a virus varioly). Z onemocnění řazených mezi VNN bylo dosud z historického pohledu nejúspěšněji zasaženo proti variole (pravým neštovicím), která byla v 80. letech 20. století plně eradikována (Duchajová, 2024).

Vysoce nebezpečné nákazy mohou být do České republiky zaneseny prostřednictvím importovaných infekcí, laboratorních nákaz, bioterorismu a biologických válek. V dnešní době globalizace světa a intenzita cestování osob výrazně napomáhá zvyšovat riziko zavlečení původců VNN na naše území. Možnost vzniku a rozvoje VNN ovlivňují i ekologické faktory, které se promítají do měnících se životních podmínek rezervoárových zvířat a přenašečů. Nejvýznamnější riziko vzniku a rozvoje VNN v ČR představuje prostý import nákaz z endemických oblastí, kde se tato onemocnění běžně vyskytují, jedná se o import v souvislosti s turistikou či pracovními pobyty občanů ČR v zahraničí, s účastí v různých vojenských či humanitárních misích, s dovozem zboží či zvířat aj. (Duchajová, 2024).

Většina nových VNN dnešní doby je zoonotického původu. Infekční agens překročí mezidruhovou bariéru, vstupuje a adaptuje se na lidskou populaci. Faktory, které napomáhají těmto biologickým procesům, se uplatňují v samotných ekosystémech. Rezervoárová zvířata a vektory přenosu infekčního agens sehrávají významnou úlohu tohoto procesu. Narušení ekosystémů vlivem klimatických změn, narušení původních zvířecích stanovišť a změna jejich chování jsou hlavními činiteli. Živočišné druhy jsou nuceny přesouvat svá původní stanoviště a měnit geografický rozsah. Dostávají se tak do těsnější blízkosti člověka, což významně zvyšuje riziko přenosu nových a dosud neznámých agens do lidské populace. Pokud k tomu dojde na místech, kde jsou lidé kumulováni v těsné blízkosti, a navíc se špatnými hygienickými podmínkami, může se objevit ohnisko nákazy nebo dokonce epicentrum budoucí pandemie.

Jinou variantou propuknutí epidemie VNN je bioterorismus, použití infekce jako biologické zbraně. Biologická zbraň a její sestavení je relativně velmi složité, co se týče technologie, informačních zdrojů a financí. Výroba je odvislá od konkrétního agens (virus, bakterie), technologie skladování i transportu k cíli je náročná a musí respektovat vlastnosti dané infekce (Duchajová, 2024; Horáková, 2021; Prymula, 2002; Roháčová, 2012).

2 Metodologie:

Príspevek je zpracován formou přehledu činností jednotlivých zainteresovaných složek a popisuje postup řešení při podezření na výskyt vysoce nebezpečné nákazy. Vzhledem k dnešním způsobům cestování (letecká doprava, vlaková či automobilová doprava) je

nejčastějším a nejjednodušším způsobem importu nákazy turistika, tj. možný návrat nemocného do země ještě v inkubační době, kdy nejeví žádné příznaky nemoci. Choroba se projeví až po návratu a následně může dojít k nákaze dalších lidí v zemi, kde se daná nemoc doposud neobjevila.

Výskyt vysoce nebezpečné nákazy v našich podmínkách představuje krizovou situaci. Při řešení eventuálního výskytu VNN se považuje za klíčové včasné přijetí mimořádných protiepidemických opatření, která jsou z obecného pohledu zaměřena na potlačení šíření onemocnění v populaci a následné likvidaci ohniska nákazy. Vzhledem k rizikům plynoucích z nákazy je při výskytu VNN nařízena striktní izolace nemocného na vyčleněných pracovištích. Současně s izolací nemocného se provádí epidemiologické šetření s cílem definovat a ohraničit ohnisko nákazy, definovat skupiny osob exponovaných nákazou, odhalit zdroj a cesty přenosu původců onemocnění (Duchajová, 2024; Göpfertová, 2024; Horák, 2004; Horáková, 2021).

Aby se vysoce nebezpečné nákazy mohly šířit v lidské populaci, musí být přítomny všechny tři články procesu šíření nákazy, tj. zdroj původce nákazy, cesta přenosu nákazy a vnímavý jedinec. Přerušením tohoto řetězce, v kterémkoliv jeho článku, se může zabránit šíření nákazy. Původci nákaz jsou charakterizováni specifickými vlastnostmi. Vysokým rizikem jsou původci nákaz, kteří mají schopnost přenosu z člověka na člověka. Mezi významné vlastnosti patří patogenita, schopnost určitého infekčního agens vyvolat ve vnímavém hostiteli specifický patologický stav. Stupeň patogenity vyjadřuje pojem virulence, jedná se o schopnost vyvolávat onemocnění. Virulence je vlastností proměnlivou a není stálá ani v rámci určitého kmene. Virulence je závislá na toxicitě a invazivitě agens. O vzniku a průběhu onemocnění také rozhoduje velikost infekční dávky, která se liší u jednotlivých infekčních agens a významným údajem je také inkubační doba. V neposlední řadě jsou nezbytné i znalosti o přenosu nákazy a cestě šíření původce nákazy. Při přímém přenosu je současně přítomen zdroj nákazy a vnímavý jedinec, zahrnuje: přímý kontakt, přenos kapénkami, pokousáním či poškrábáním zvířetem, pro komplexnost i tedy transplacentární přenos. Nepřímý přenos je charakterizován tím, že k němu dochází nezávisle na přítomnosti zdroje a vnímavé osoby. Přenos je zprostředkován kontaminovanými předměty, vehikuly, biologickým materiálem, vektory

a vzduchem – přenos aerosolem obsahující infekční agens (Duchajová, 2024; Göpfertová, 2024; MV ČR, 2024).

Na základě znalosti původce nákazy, zdroje infekčního onemocnění, vnímavosti hostitele, cesty přenosu a inkubační době se stanovují protiepidemická opatření. Protiepidemická opatření se dají podle cíle rozdělit do dvou základních skupin, a to na *preventivní* a *represivní* opatření. Cílem preventivních opatření je zabránit vzniku a rozvoji onemocnění. Represivní opatření mají za cíl potlačit šíření v populaci (Göpfertová, 2024; MV ČR, 2024).

2.1 Role orgánu ochrany veřejného zdraví

Ochrana veřejného zdraví je definována zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“ nebo též „zákon č. 258/2000. Sb., v platném znění“). Dle zmíněného zákona *„Ochrana veřejného zdraví je souhrn činností a opatření k vytváření a ochraně zdravých životních a pracovních podmínek a zabránění šíření infekčních a hromadně se vyskytujících onemocnění, ohrožení zdraví v souvislosti s vykonávanou prací, vzniku nemocí související s prací a jiných významných poruch zdraví a dozoru nad jejich zachováním“*.

Státní správu v ochraně veřejného zdraví vykonávají orgány ochrany veřejného zdraví. Soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví tvoří tyto správní úřady – Ministerstvo zdravotnictví, krajské hygienické stanice, Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra. Ke specifickým orgánům, které sice nepatří do soustavy orgánů ochrany veřejného zdraví, avšak velmi úzce spolupracují s krajskými hygienickými stanicemi, jsou zdravotní ústavy a Státní zdravotní ústav v Praze. Dalšími orgány státní správy v ochraně veřejného zdraví jsou krajské úřady, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo životního prostředí. Orgány ochrany veřejného zdraví jsou zařazeny mezi ostatní složky integrovaného záchranného systému (dále jen IZS) a jsou povinny poskytovat při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání.

Krajské hygienické stanice jsou správními úřady, v jejichž čele je ředitel – vedoucí služebního úřadu. Krajské hygienické stanice náleží vydávat rozhodnutí, povolení, osvědčení a plnit další

povinnosti v rámci svých úkolů v ochraně veřejného zdraví, provádějí státní zdravotní dozor nad dodržováním zákazů a plnění dalších povinností. Plní úkoly dotčeného správního úřadu, projednávají přestupky na úseku ochrany veřejného zdraví, rozhodují o opatřeních k předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a jejich ukončení, nařizují mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku, stanovují protiepidemická opatření, usměrňují činnosti osob poskytující péči v oblasti hygieny provozu a předcházení infekcím spojeným se zdravotní péčí. V případě hromadného výskytu infekčních onemocnění mají povinnost okamžitě informovat Ministerstvo zdravotnictví ČR. Dále spolupracují se správními úřady a orgány samosprávy při tvorbě regionální zdravotní politiky. Podílejí se na úkolech integrovaného záchranného systému, zpracovávají ve spolupráci s krajem a složkami integrovaného záchranného systému pandemický plán kraje a vykonávají další činnosti (Zákon č. 258/2000 Sb., v platném znění).

Hlášení infekčních onemocnění s možnými dopady na veřejné zdraví a jejich včasná detekce je jedním z nejdůležitějších nástrojů v boji proti šíření infekčních onemocnění. Česká republika má zpracovaný systém hlášení na *krajské, národní a mezinárodní* úrovni. Na krajské a národní úrovni je tato činnost plněna zdravotnickými zařízeními, orgány ochrany veřejného zdraví. Nosným prvkem systému hlášení České republiky jsou krajské hygienické stanice, které provádějí validaci nahlášených dat, s následným nahlášením dat na národní úroveň, která je zajišťována Státním zdravotním ústavem v Praze a Ministerstvem zdravotnictví ČR. Činnost krajské hygienické stanice v oblasti infekčních onemocnění zajišťuje protiepidemický odbor. Při své činnosti krajské hygienické stanice vycházejí z řady legislativních norem. Základní legislativní normou zabývající se infekčními nemocemi v České republice je již zmíněný zákon o ochraně veřejného zdraví a k němu provádějící právní předpisy.

Zákon o ochraně veřejného zdraví stanovuje postupy při zjištění výskytu infekčního onemocnění v běžných podmínkách. Osoba poskytující péči, a to včetně poskytovatele zdravotních služeb, který provádí laboratorní vyšetřování biologického materiálu, která zjistí infekční onemocnění, podezření na takové onemocnění nebo úmrtí na ně, popřípadě vylučování původců infekčních onemocnění je povinna ohlásit toto zjištění neprodleně příslušnému orgánu

ochrany veřejného zdraví. Současně zajistí podle druhu a rozsahu poskytované zdravotní péče bezodkladné provedení prvních nezbytných opatření k zamezení šíření onemocnění, včetně odběru biologického materiálu a jeho vyšetření. Další opatření provádí podle pokynu orgánu ochrany veřejného zdraví.

Poskytovatelé zdravotních služeb jsou povinni při výskytu infekčního onemocnění, stanoveného právním předpisem nebo podezřením na něj, nařídit izolaci na infekčním oddělení, případně na oddělení tuberkulózy nebo na dermatovenerologickém oddělení. V nezbytných případech jsou oprávněni vyžádat si součinnost Policie České republiky.

2.2 Řešení mimořádné události

Stěžejními dokumenty pro řešení mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s vyslovením podezření na vysoce nakažlivou nákazu jsou:

- Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2019 č. 33 o aktualizované Směrnici pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci na palubě letadla přistávajícího ve vstupním místě pro leteckou dopravu,
- Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2019 č. 34 o Směrnici pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci mimo zdravotnické zařízení poskytovatele zdravotních služeb a mimo vstupní místo pro leteckou dopravu,
- Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2019 č. 35 o aktualizované Směrnici pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení poskytovatele zdravotních služeb,

a na ně navazující Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí ze dne 19. března 2019, částka 2, ročník 17 Katalogový soubor – Typová činnost složek Integrovaného záchranného systému (dále jen IZS) při společném zásahu (Mimořádná událost s podezřením na výskyt vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení nebo ostatních prostorech souboru typových činností (dále jen STČ) 16A/IZS (MV ČR, 2024).

V návaznosti na tyto předpisy Krajská hygienická stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně (dále jen KHS ZK) zpracovala plány typových opatření pro řešení mimořádných událostí na území Zlínského kraje podléhajících mezinárodním Zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení a mimo zdravotnické zařízení poskytovatele zdravotních služeb (dále jen „Plány typových opatření krajské hygienické stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně“ které jsou průběžně aktualizovány v návaznosti na požadavky legislativy, nové poznatky a zkušenosti, které jsou získávány prostřednictvím pravidelných taktických cvičení složek IZS.

V plánech typových opatření KHS jsou na základě podmínek Zlínského kraje specifikovány subjekty a jejich předpokládané činnosti, podílející se na zajištění opatření k ochraně veřejného zdraví v rozsahu jednotlivých kompetencí stanovených příslušnými právními předpisy, dohodnutých působností a jsou zde rozpracovány postupy k zamezení šíření vysoce nakažlivých nákaz.

Postupy upravené a popsané v plánu typových opatření KHS ZK se týkají mimořádných událostí, kdy lékař či zdravotnický pracovník ZZS ZK na základě klinického stavu, anamnestických dat a epidemiologické anamnézy v rámci diferenciální diagnostiky stanoví podezření na možnost vysoce nebezpečné nákazy. Oznámení může být učiněno též osobou z řad veřejnosti. Ohlášení podezření na VNN se realizuje prostřednictvím operačního a informačního střediska hasičského záchranného sboru příslušného kraje (dále jen KOPIS) na telefonním centru tísňového volání 112. KOPIS má k dispozici kontaktní údaje na příslušného zaměstnance protiepidemického odboru KHS ZK (KHS ZK, 2024).

Činnosti a postupy upravené plánu typových opatření KHS ZK se vztahují na Krajskou hygienickou stanici Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně jako místně příslušný orgán ochrany veřejného zdraví a na zdravotnickou záchrannou službu při poskytování přednemocniční neodkladné péče. Dále se tyto činnosti a postupy vztahují na složky integrovaného záchranného systému.

3 Výsledky

Níže popsany postup řešení mimořádné události při podezření na vysoce nebezpečnou nákazu (VNN) vychází z předpokladu, že právě poskytovatel zdravotních služeb přijde jako první do kontaktu s osobou podezřelou z nákazy vysoce nakažlivou nemocí.

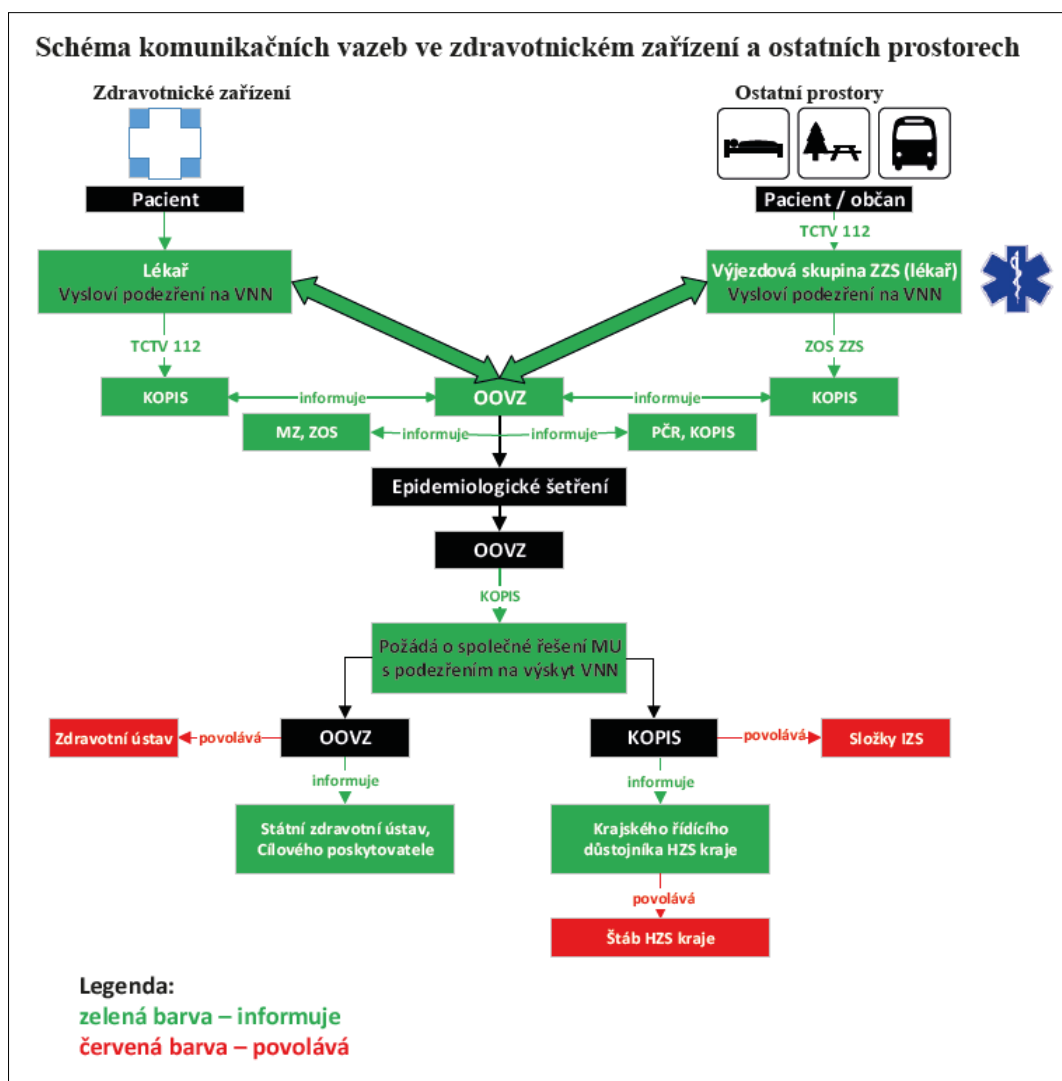
Zásadní roli v identifikaci potencionální VNN a zamezení šíření hraje osoba poskytující péči, která by si měla být vědoma možného ohrožení. Při ošetřování pacienta s infekční chorobou je povinností zdravotního personálu důsledně používat osobní ochranné pracovní pomůcky.

V rámci diferenciální diagnostiky je důležité i provedení důsledné epidemiologické anamnézy, jejímž účelem je zmapování a zjištění informací o pobytu v exotických oblastech v období posledních řádově 3 až 4 týdnů s udáním doby, charakteru a délky trvání pobytu, přesného místa pobytu, způsobu cestování, ubytování a stravování (konzumace místní stravy) v rizikové destinaci, informace o kontaktech s místními obyvateli, o poštipání hmyzem a o kontaktu s hlodavci nebo jinými zvířaty (včetně kontaktu s jejich tkáněmi a tělesnými tekutinami) v místě pobytu. Významnou informací může být i údaj o ošetřování v místních zdravotnických zařízeních, potvrzení kontaktu s infekčně nemocnými nebo zemřelými v místě pobytu. Součástí anamnézy by měl být i cestovní itinerář o způsobu a termínu návratu do ČR a o místě pobytu po návratu s udáním blízkých kontaktů po návratu. V případě podezření na VNN osoba poskytující zdravotní péči uzavře ordinaci. Zdravotnický personál na místě (nejčastěji zdravotní sestra) sepíše kontakty z ordinace a z čekárny.

Cestou krajského operačního střediska hasičského záchranného sboru příslušného kraje (KOPIS) zjistí kontakt na dostupného epidemiologa orgánu ochrany veřejného zdraví, kterému nahlásí podezření na vysoce nakažlivou nemoc a dále postupuje dle jeho pokynů. Tyto pokyny jsou již ústním vyhlášením mimořádných protiepidemických opatření v ohnisku nákazy k zamezení šíření nákazy (KHS ZK, 2024).

Schéma dalších komunikačních vazeb ve zdravotnickém zařízení a ostatních prostorech je znázorněno na obrázku 1 (MV ČR, 2024).

Obrázek 1: Schéma komunikačních vazeb ve zdravotnickém zařízení a ostatních prostorech (MV ČR, 2024).

a) Protiepidemická opatření v ohnisku nákazy (u poskytovatele zdravotní péče):

Pacient:

- zajistit provizorní izolaci pacienta od ostatních fyzických osob ve zdravotnickém zařízení;
- vybavit pacienta ochrannými pomůckami;
- provést základní epidemiologické šetření a zjistit základní údaje o kontaktech;

- neprovádět odběr biologického materiálu, aby nedošlo při odběru, popř. převozu k šíření etiologického agens;
- při kontaminaci ploch biologickým materiálem se provede okamžitá dekontaminace potřísněného místa zejména překrytím buničitou vatou nebo jednorázovou utěrkou navlhčenou dezinfekčním roztokem s virucidním účinkem nebo zasypáním absorpčními granulemi s dezinfekčním účinkem;
- v případě neodkladné péče u pacienta kontaktovat zdravotnickou záchrannou službu příslušného kraje, která je součástí integrovaného záchranného systému.

Kontakty:

- vybavit osobními ochrannými prostředky;
- poučit, aby setrvali na místě.

b) *Krajská hygienická stanice Zlínského kraje (KHS ZK)* po obdržení hlášení podezření na vysoce nakažlivou nákazu od poskytovatele zdravotních služeb, které přijímá dostupný epidemiolog KHS ZK pracující v režimu 24/7, zahajuje okamžitě epidemiologické šetření. Na základě výsledků epidemiologického šetření, jehož závěrem je podezření na vysoce nakažlivou nákazu a dle rizika provádí:

- informuje o situaci Ministerstvo zdravotnictví ČR prostřednictvím dostupného pracovníka sloužícího v režimu 24/7 a zároveň požádá o aktivaci ambulance Kliniky infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze. Klinika infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze je poradním orgánem KHS ZK, ale zajišťuje i izolaci a léčbu pacientů s podezřením nebo potvrzeným onemocněním vysoce nakažlivé nákazou;
- aktivuje integrovaný záchranný systém (IZS) prostřednictvím krajského operačního střediska Hasičského záchranného sboru Zlínského kraje (dále jen KOPIS) a zároveň oznamuje základní požadavky na síly a prostředky jednotlivých složek IZS;
- informuje o situaci infekční oddělení Uherskohradišské nemocnice a.s., která na základě rozhodnutí KHS ZK provádí observaci kontaktů;
- informuje o situaci Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě, který na základě rozhodnutí KHS ZK zajišťuje závěrečnou ohniskovou dezinfekci;
- vyjíždí do ohniska nákazy vysoce nakažlivé nemoci v době do 60 minut od hlášení podezření na vysoce nakažlivou nemoc;
- rozhoduje o druhu a rozsahu protiepidemických opatření v ohnisku nákazy vysoce nakažlivé nemoci;

- na základě vyhodnocení situace vstupuje do ohniska nákazy (cílem je odběr epidemiologické anamnézy od pacienta, pokud je pacient při vědomí);
- v případě, že byl proveden odběr biologického materiálu u osoby podezřelé z nákazy vysoce nakažlivé nemoci, zajistí zabalení odebraného vzorku biologického materiálu do transportní nádoby včetně vyplnění potřebných dokumentů;
- v případě potřeby vydává odborné stanovisko ve věci požadavku na poskytnutí věcného prostředku.

Na základě epidemiologického šetření a odhadu rizika ohrožení veřejného zdraví, orgány ochrany veřejného zdraví rozhodují o aktivaci složek integrovaného záchranného systému (IZS) a všech subjektů podílejících se na ochraně veřejného zdraví, a to prostřednictvím krajského operačního střediska hasičského záchranného sboru kraje (KOPIS). Orgány ochrany veřejného zdraví stanovují a rozhodují o rozsahu a druhu mimořádných a protiepidemických opatřeních, které vedou k zamezení šíření infekčních nákaz. Podle míry rizika a povahy daného infekčního onemocnění stanovují karanténní opatření, kterými jsou karanténa, lékařský dohled nebo zvýšený zdravotnický dozor (KHS ZK, 2024).

c) *Hasičský záchranný sbor Zlínského kraje* (dále jen HZS ZK) na základě žádosti KHS ZK, vyčlení síly a prostředky pro řešení mimořádné události. Dále plní tyto hlavní úkoly:

- v místě zásahu dle požadavků KHS ZK řídí a koordinuje složky IZS, pro tyto účely zřizuje štáb velitele zásahu;
- zajišťuje pomoc při oblékání a svlékání osobních pracovních prostředků včetně vedení evidence a kontroly zasahujících osob vstupujících a vystupujících z/do ohniska nákazy;
- zajišťuje doprovod zasahujícího epidemiologa KHS ZK v případě, že vstupuje do ohniska nákazy;
- zajišťuje technickou pomoc při předávání informací z ohniska nákazy;
- dle rozhodnutí KHS ZK provádějí dekontaminaci všech fyzických osob nacházejících se v ohnisku nákazy, dále provádějí průběžnou dezinfekci ploch v ohnisku nákaz;
- zajišťují bezpečné uložení a likvidaci všech osobních ochranných prostředků a všeho co je z ohniska nákazy.

Místo izolace je stanoveno dle možnosti izolace pacienta – pro izolaci VNN je speciálně vyčleněna Klinika infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze. Převoz je stanoven prostředky integrovaného záchranného systému, v tomto případě prostředky zdravotnické záchranné služby. Izolace trvá do doby vyloučení případné nákazy nebo odeznění infekčnosti pacienta vůči svému okolí.

d) *Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje* (dále jen ZZS ZK) vysílá na místo mimořádné události výjezdovou skupinu vybavenou osobními ochrannými prostředky. Hlavní úkoly ZZS ZK jsou:

- dle klinického stavu zabezpečit u pacienta s podezřením na vysoce nakažlivou nákazu neodkladnou zdravotní péči;
- ve spolupráci s krizovým pracovníkem Krajského úřadu Zlínského kraje jsou vytipována zařízení, kde budou pacient či kontakty s podezřením na VNN převezeni;
- provést transport pacienta podezřelého z vysoce nakažlivé nemoci v podtlakovém bioboxu na Klinikou infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze.

e) *Policie České republiky, krajské ředitelství Zlínského kraje* na základě požadavku KHS ZK:

- zajišťuje v místě události veřejný pořádek;
- zamezuje vstupu všem nepovolaným osobám do vymezeného prostoru;
- ověřuje totožnost fyzických osob;
- zajišťuje doprovod sanitního vozu při transportu pacienta s podezřením na vysoce nakažlivou nákazu na Klinikou infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze.

f) *Krajská veterinární správa Zlínského kraje* v případě, že v ohnisku nákazy vysoce nakažlivé nemoci je přítomné zvíře, stanovuje a zajišťuje opatření vztahovaná ke zvířatům.

g) *Státní zdravotní ústav v Praze* (dále jen SZÚ) provádí laboratorní diagnostiku odebraných vzorků se zaměřením na izolaci patogena. Dále prověřuje veřejné informační zdroje se

zaměřením na epidemiologickou situaci, zpětně informuje KHS ZK, Kliniku infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze a Ministerstvo zdravotnictví ČR.

h) *Ministerstvo zdravotnictví ČR:*

- zajistí předání informací o mimořádné události na Státní zdravotní ústav v Praze, Kliniku infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze, Ministerstvo vnitra – generálnímu ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky;
- zajistí prověření neveřejného informačního systému Světové zdravotnické organizace a Evropské komise se zaměřením na epidemiologickou situaci ve výskytu infekčního onemocnění, které je předmětem mimořádné události;
- vyhodnocuje mimořádnou událost a o situaci informuje Evropskou komisi, ECDC za použití systému EWRS;
- zpětně informuje KHS ZK, Kliniku infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze a Státní zdravotní ústav v Praze;
- zajišťuje anglický překlad v případě transportu vzorků do zahraničí;
- v případě překročení kapacity Kliniky infekčních nemocí Fakultní nemocnice Bulovka v Praze (vzhledem k počtu nemocných) požádá o aktivaci Centrum biologické ochrany Těchonín;
- v případě vyčerpání izolačních kapacit v České republice kontaktuje Federální Ministerstvo zdravotnictví spolkové republiky Německo za účelem sjednání možné izolace v Institutu tropické medicíny Bernarda Kocho v Hamburku.

i) *Krajský úřad Zlínského kraje* informuje hejtmana Zlínského kraje, který koordinuje činnost subjektů při řešení mimořádné události a koordinuje činnost poskytovatelů zdravotních služeb.

Nastavené postupy a schopnosti vzájemné spolupráce složek IZS jsou ověřovány prostřednictvím nácviků a taktických cvičení, kterými jsou následně osvojovány a získávány nové zkušenosti a dovednosti. Cílem cvičení je nejen simulace reálného průběhu, postupů a opatření k zamezení šíření vysoce nakažlivé nemoci, ale zejména procvičení jednotného postupu, který by byl použit v případě podezření na výskyt nebezpečné nákazy a zdokonalení

koordinace činností jednotlivých složek integrovaného záchranného systému při společné akci (viz obrázky 2 a 3).

Cvičení se kromě Krajské hygienické stanice Zlínského kraje účastní i jednotky Hasičského záchranného sboru Zlínského kraje, které jsou zodpovědné především za dekontaminaci zasahujících a transportních prostředků, dále jednotky Krajského ředitelství Zlínského kraje Policie ČR a výjezdové posádky Zdravotnické záchranné služby Zlínského kraje, konkrétně členové jejich biohazard týmu se speciálním transportním izolačním prostředkem, kteří jsou schopni provádět předurčené činnosti i s použitím osobních ochranných pomůcek.

Obrázek 2 a 3: Fotodokumentace KHS ZK z taktického cvičení složek IZS

4 Závěr:

Vývoj systému připravenosti Krajské hygienické stanice Zlínského kraje při řešení mimořádné události v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci je dynamický proces, který reaguje na vnější a vnitřní podněty. Současně nastavený systém připravenosti KHS ZK zahrnuje teoretické i praktické zkušenosti, které jsou pravidelně prověřovány v rámci taktických a prověřovacích cvičení a které jsou po vyhodnocení cvičení následně zapracovány do jednotlivých plánů krizové připravenosti.

Poděkování

Poděkování patří pracovníkům orgánu ochrany veřejného zdraví, zástupcům složek integrovaného systému, tj. hasičům, zdravotníkům ZZS, lékařům a personálu zdravotnických zařízení a dalším, kteří se podílí na řešení vysoce nebezpečných nákaz a bez jejichž přispění by tento příspěvek nebyl úplně zpracován.

Použitá literatura

1. DUCHAJOVÁ, Lenka. *Vysoce nebezpečné nákazy* [online]. Praha: Krajská hygienická stanice Středočeského kraje se sídlem ve Praze, 2024 [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://khsstc.cz/vysoce-nebezpecne-nakazy-clanek/>
2. GÖPFERTO VÁ, Dana a Zdeněk ŠMERHOVSKÝ. *Výkladový slovník termínů v epidemiologii* [online]. Praha: Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, 2024 [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://www.ipvz.cz/seznam-souboru/2191-vykladovy-slovník-termínu-v-epidemiologii.pdf>
3. HORÁK, Rudolf. Průvodce krizovým řízením pro veřejnou správu. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-720-1471-4.
4. HORÁKOVÁ, Dagmar, ŠTĚPÁNEK, Ladislav, 2021. *Vysoce nebezpečné nákazy dnešní doby*. Profeseonline. Praha. Ročník 14/2. ISSN 1803-4330.
5. KRAJSKÁ HYGIENICKÁ STANICE ZLÍNSKÉHO KRAJE SE SÍDLEM VE ZLÍNĚ. *Plán typových opatření Krajské hygienické stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně pro řešení mimořádných událostí na území Zlínského kraje podléhajících mezinárodním Zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení poskytovatele zdravotních služeb*. Zlín: Krajská hygienická stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně. 2024.
6. KRAJSKÁ HYGIENICKÁ STANICE ZLÍNSKÉHO KRAJE SE SÍDLEM VE ZLÍNĚ. *Plán typových opatření Krajské hygienické stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně pro řešení*

mimořádných událostí na území Zlínského kraje podléhajících mezinárodním Zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci mimo zdravotnické zařízení poskytovatele zdravotních služeb. Zlín: Krajská hygienická stanice Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně. 2024.

7. MINISTERSTVO VNITRA ČR – Generální ředitelství HZS ČR. *Katalog typových činností integrovaného záchranného systému. STČ 16A/IZS Mimořádná událost s podezřením na výskyt vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení nebo v ostatních prostorech. Praha: © 2024 Ministerstvo vnitra České republiky. 2024 [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/dokumentace-izs-587832.aspx>*

8. MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Terminologický slovník – krizové řízení a plánování obrany státu. Praha: © 2024 Ministerstvo vnitra České republiky. 2024 [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planovani-obrany-statu.aspx>*

9. PRYMULA, Roman a kol., 2002. *Biologický a chemický terorismus. Informace pro každého. Praha: Grada, s. 20-92. ISBN 80-247-0288-6.*

10. ROHÁČOVÁ, Hana. *Vysoce nebezpečné nákazy – organizace péče v ČR [online]. Praha: Klinika infekčních, parazitárních a tropických nemocí Nemocnice Na Bulovce, 2012 [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/Bulovka/vysoce-nebezpecne-nakazy>*

11. ZÁKON č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Zlín: © AION CS, s.r.o. 2010–2024, 2024 [cit. 2024-08-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258/zneni-20240101>

K aktuálnímu stavu enviromentální kriminality v České republice

On the Current State of Environmental Crime in the Czech Republic

JUDr. Radomíra Veselá, PhD. LL.M.

odborná asistentka Fakulty logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně,
rvesela@utb.cz

Abstrakt:

Poškození životního prostředí je vysoce rizikový faktor pro společnost, a proto se životní prostředí řadí mezi hodnoty chráněné trestním právem, ač trestní právo samo o sobě není způsobilé odstranit nebo zabránit jevům tvořícím environmentální kriminalitu. Cílem příspěvku je charakterizovat aktuální stav trestněprávní ochrany životního prostředí a jeho složek v České republice a ukázat na rezervy v legislativní úpravě i aplikaci platné právní úpravy.

Příspěvek vychází z charakteristiky environmentální kriminality a na základě znaků skutkových podstat trestných činů obsažených zejména v VIII. hlavě zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, vymezuje její specifické znaky. Dále specifikuje právní rámec nejen vnitrostátní, ale i evropské právní úpravy, a na základě oficiálně vedených statistik vyhodnocuje četnost registrované environmentální kriminality v České republice.

Abstract:

Environmental damage is a high-risk factor for society, which is why the environment ranks among the values protected by criminal law, although criminal law alone is not capable of eliminating or preventing the phenomena that constitute environmental crime. The aim of the contribution is to characterize the current state of the criminal law protection of the environment and its components in the Czech Republic and to point out the reserves in the legislative regulation and the application of the applicable legal regulation.

The contribution is based on the characteristics of environmental crime and on the basis of the elements of the facts of the crimes included in particular in VIII. chapter of Act No. 40/2009

Coll., Criminal Code, defines its specific features. Furthermore, it specifies the legal framework not only of national but also of European legislation, and based on officially kept statistics, it evaluates the frequency of registered environmental crime in the Czech Republic.

Klíčová slova:

Environmentální kriminalita; životní prostředí; trestný čin.

Keywords:

Environmental crime; environment; crime.

1 Úvod:

Ochrana životního prostředí se stává stále naléhavější záležitostí, protože příznivé životní prostředí je podmínkou existence člověka, a tudíž bez ochrany životního prostředí by nutně došlo ke zhoršení podmínek pro lidský život. Ohrožení lidské existence je bezpodmínečně závislé právě na prostředí, které nás obklopuje, nicméně člověk si tuto závislost nedostatečně uvědomuje a životní prostředí škodlivě ovlivňuje.

Proto je zapotřebí k ochraně životního prostředí použít všechny dostupné prostředky, včetně prostředků trestního práva, i když trestní právo představuje v demokratických státech nejzazší prostředek, kterým je prováděna právní regulace a sociální kontrola společnosti.

2 Charakteristika a rozdělení environmentální kriminality

Potřeba trestněprávní ochrany životního prostředí se vyvíjela souběžně s poznáním, že poškozování životního prostředí je vysoce rizikový faktor pro společnost. Proto trestní právo sehrává stále větší úlohu při ochraně životního prostředí, neboť četnost a závažnost protiprávních činů proti životnímu prostředí narůstá, a tudíž sankce na úrovni správního práva se jeví jako nedostatečné. (Damohorský et. al., 2010)

Trestněprávní ochrana životního prostředí se označuje jako environmentální neboli ekologická kriminalita. Výrazy ekologické a environmentální lze označit za pojmy shodného obsahu vyjadřující vztah této kriminality k životnímu prostředí. (Chmelík, 2005)

Environmentální trestná činnost zahrnuje celou řadu škodlivých jednání, a ačkoli se nejedná o zcela sourodou skupinu trestných činů, lze vysledovat některé společné rysy. Jednoznačně společným znakem, na jehož základě lze tuto skupinu vůbec vytvořit, je jejich objekt, kterým je zájem na ochraně životního prostředí jako celku i jeho jednotlivých složek. (Damohorský et. al., 2010)

Evropská komise ve svých dokumentech i na oficiálních internetových stránkách definuje environmentální kriminalitu tak, že „*veškerá činnost, která porušuje environmentální právo a způsobuje vážné poškození nebo ohrožení životního prostředí či lidského zdraví, je považována za trestné činy proti životnímu prostředí*“ (Trestní sankce za trestné činy proti životnímu prostředí).

Ochrana životního prostředí v ČR má svůj právní základ jak v Ústavě ČR, tak v Listině základních práv a svobod. Samotnou právní úpravu trestní odpovědnosti vždy obsahoval kodex trestního práva, kterým je v současné době zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“, TZk).

Právní úprava trestných činů proti životnímu prostředí je obsažena v samostatné hlavě, a to v VIII. hlavě TZk. Tato hlava není dále dělena na díly. Soustředění trestných činů do samostatné hlavy zdůrazňuje význam druhového objektu těchto trestných činů, tj. zájem na ochraně životního prostředí, a význam trestní odpovědnosti jako nástroje ochrany životního prostředí. (Jelínek et. al., 2019)

Skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí lze rozdělit do tří skupin, a to na trestné činy proti životnímu prostředí, které jsou obsaženy v hlavě VIII. TZk, a to na skutkové podstaty:

- obecné, které jsou široce využitelné pro sankcionování činů proti zájmům na ochraně životního prostředí jako takového. Mezi obecné skutkové podstaty ohrožení a poškození životního prostředí patří trestné činy úmyslného a nedbalostního poškození a ohrožení životního prostředí podle § 293 TZk a podle § 294 TZk.
- zvláštní, které jsou aplikovatelné jen pro určité dílčí problémy ve speciálních případech, jakými jsou trestné činy podle § 294a a násl. TZk, které chrání jednotlivé složky životního prostředí, jakými jsou ovzduší, voda, půda, les a další.

- ostatní, které jsou použitelné ve prospěch ochrany životního prostředí, avšak nejsou obsaženy v hlavě VIII. TZk. (Damohorský et. al., 2010)

Jedná se o trestné činy obecně nebezpečné, trestné činy ohrožující zdraví a také trestné činy proti majetku. U těchto trestných činů jednání pachatele sice přímo nesměřuje proti životnímu prostředí, ale ve svém důsledku může životní prostředí negativně ovlivnit či ohrozit. (Jančářová et. al., 2016) Tyto skutkové podstaty lze nalézt rozestet napříč různými hlavami zvláštní části trestního zákoníku, a to zejména v hlavě VII. seskupující trestné činy obecně ohrožující, v hlavě X. upravující trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných či v hlavě V., jež pojednává o trestných činech proti majetku. (Jelínek et. al., 2019)

3 Specifika environmentální kriminality

Charakteristickým znakem trestných činů proti životnímu prostředí je, že až na výjimky jde o tzv. blanketní skutkové podstaty, odkazující na jiné právní předpisy, zejména o ochraně životního prostředí (Jelínek et. al., 2016). Další společné znaky environmentální kriminality lze shrnout následovně:

- vysoká latence,
- organizované formy páchaní environmentální trestné činnosti propojené se zahraničím, tzn. tzv. „zločiny bez hranic“,
- vysoké zisky z protiprávních činů,
- nízká vymahatelnost práva,
- nízké tresty a postihy pachatelů,
- korupce,
- nedostatečná autorita státních orgánů majících kompetenci v předmětných oblastech,
- odborná náročnost při odhalování a vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti,
- bagatelizace a podceňování problematiky z důvodu neznalosti skutečných následků, tzn. tzv. „zločiny bez obětí“,
- nízké právní vědomí obyvatelstva,

- nedostatečné zastupování zájmů státu při odstraňování vzniklých nepříznivých následků a environmentálních škod,
- nevyvážená a nedostatečná prevence. (Jančářová et. al., 2016)

Jedná se o znaky společné pro všechny země EU. K obecným znakům pak v každé konkrétní zemi přistupují znaky specifické právě pro životní prostředí sledované země.

Všechny členské státy Evropské unie musely nejpozději do 26. 12. 2010 transponovat směrnici 2008/99/ES, a tato povinnost trestání jednání proti životnímu prostředí v zemích EU harmonizovala, nicméně ze Závěrečné zprávy o 8. kole vzájemných hodnocení týkajících se trestné činnosti proti životnímu prostředí ze dne 15. 11. 2019, vydané Radou EU, vyplývá, že sice všechny členské státy EU mají zvláštní právní předpisy pro účinnou prevenci a potírání trestné činnosti proti životnímu prostředí, nicméně přesnost právních definic, výše sankcí a rozsah vyšetřovacích nástrojů se v jednotlivých členských státech značně liší. U trestných činů proti životnímu prostředí je prozatím prakticky ve všech zemích EU nedostatek judikatury, která by pomohla při interpretaci nejednoznačných pojmů.

4 Aktuální stav kriminality v ČR

Pro účely tohoto příspěvku je stav environmentální kriminality pojímán v rámci tzv. legálního chápání, tzn., že příspěvek kriminalitu pojímá jako jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy, a jejíž úroveň vyjadřuje souhrn evidovaných trestných činů. Výhodou legálního pojetí kriminality je jeho určitost, terminologická preciznost a významová jednoznačnost. Jeho nevýhodou však je, že nezahrnuje ty společensky nežádoucí jevy, které sice nejsou trestněprávně sankcionované, ale často mohou kriminalitě předcházet či ji ovlivňovat. (Válková et. al., 2019) V případě tohoto příspěvku byly využity Statistické přehledy kriminality Policie ČR za roky 2018 až 2022 a dále Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v letech 2020 – 2023, když dokumenty zpracované Institutem pro kriminologii a sociální prevenci potřebné informace neposkytují.

Na území České republiky bylo v roce 2023 registrováno 181 417 trestných činů. Jedná se o pokles o 574 skutků v porovnání s rokem 2022, v procentuálním vyjádření jde o – 0,3 %. Celková objasněnost vzrostla o 2,5 % na úroveň 55,4 % (v roce 2022 byla 52,9 %). I přes mírný

pokles registrované kriminality vzrostly škody způsobené trestnou činností, a to o více než 3 mld. Kč. (Policie ČR, 2023)

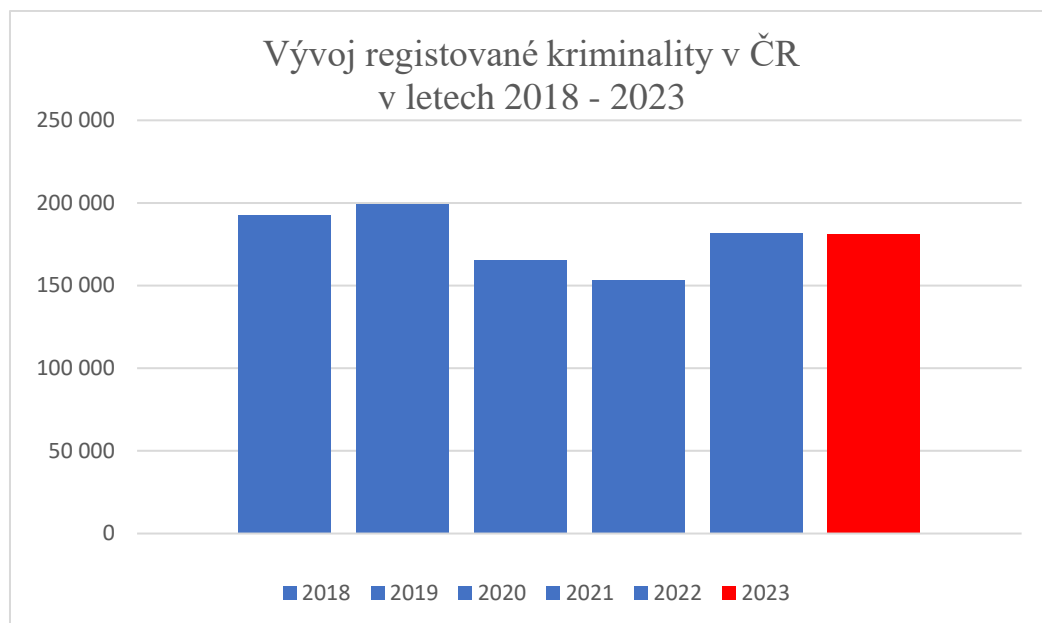
Tabulka 1: Vývoj registrované kriminality v ČR v letech 2018 – 2023

Vývoj registrované kriminality v ČR v letech 2018-2023	
rok	stav registrované kriminality
2018	192 405
2019	199 221
2020	165 524
2021	153 233
2022	181 991
2023	181 417 (-574)

Vzhledem k tomu, že k 30. 6. 2024 je evidováno 91 315 registrovaných trestných činů, což je o 5 472 skutků méně než k 30. 6. 2023, lze v roce 2024 předpokládat další pokles registrované trestné činnosti oproti roku 2022. (Policie ČR, 2024)

Z celkového pohledu lze bezpečnostní situaci považovat za stabilní bez výrazných výkyvů v dlouhodobě sledovaných kategoriích, jak je zřejmé z Grafu1. Mezi těmito sledovanými kategoriemi se ve Statistických přehledech kriminality Policie ČR neobjevuje environmentální kriminalita či trestné činy podle VIII. hlavy TZk jako samostatný druh trestné činnosti, pouze vyhodnocení četnosti jednotlivých trestných činů. (Policie ČR, 2024)

Graf 1: Vývoj registrované kriminality v ČR v letech 2018 – 2023

Z Bezpečnostní analýzy Zlínského kraje za rok 2023 vyplývá, že ve Zlínském kraji bylo v loňském roce šetřeno 6 302 trestných činů, což byl opakovaně jako v roce 2022 4. nejnižší počet ve srovnání mezi ostatními kraji. (Bezpečnostní analýza Zlínského kraje, 2024)

4 Stav environmentální kriminality v ČR v roce 2022

Environmentální kriminalita vykázala za rok 2022 mírný pokles zjištěných skutků, neboť bylo spácháno celkem 252 skutků, což je o 38 skutků méně, než v roce 2021. To však neznamená, že v ČR této trestné činnosti ubývá. Trestná činnost proti životnímu prostředí je stále velmi latentní, jen velmi malé množství skutků je veřejností oznamováno. Největší pokles o 31 případů byl zaznamenán v kategorii týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře. Jedná se o trestné činy, které mají širší objekt ochrany, a to zájem na ochraně zvířat jako individuálních živých tvorů, před nežádoucím jednáním a zacházením s nimi, dále zájem na ochraně majetku a výkonu hospodářských a zájmových činností, chránící životní prostředí nepřímo. Konkrétně jde o trestné činy týrání zvířat podle § 302 TZk, chov zvířat v nevhodných podmínkách podle § 302a) TZk a zanedbání péče o zvíře z nedbalosti podle § 303 TZk. (Policie ČR, 2022)

Snížený počet skutků byl zaznamenán také u případů spojených s trávením volně žijících živočichů, dravců a volně žijících šelem, ale také domácích zvířat, což je dle závěrů Ministerstva vnitra ČR důsledek postupného plnění jednotlivých cílů národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav volně žijících živočichů v ČR v letech 2020-2030, která byla přijata vládou v roce 2020. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022)

ČR je z pohledu mezinárodního nelegálního obchodu s faunou a flórou tradičně v postavení tranzitního státu, neboť má výhodnou polohu na křižovatce pašeráckých cest z Afriky a Asie, které mnohdy kopírují tradiční tranzitní trasy pašeráků drog.

V oblasti nelegálního nakládání s odpady zůstává ČR nadále nejen tranzitní, ale i cílovou zemí pro mezinárodní přepravu odpadů. K likvidaci nebo ukládání odpadů na území ČR pak v mnoha případech dochází v rozporu s právními předpisy. V rámci Strategie prevence a potírání trestné činnosti související s odpady na období let 2020-2023 byla přijata opatření, která vedou k efektivnější spolupráci mezi dotčenými orgány státní správy tak, aby nedocházelo k nedovolenému nakládání s odpady v žádné formě. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022)

Další mezinárodně sledovanou formou trestné činnosti je neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, které postihují trestné činy podle § 299 TZk a § 300 TZk, když v prvním z nich je vymezeno úmyslné neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a ve druhém nakládání nedbalostní. (Jelínek, 2019)

5 Stav environmentální kriminality v ČR v roce 2023

Za rok 2023 byl zaznamenán mírný nárůst zjištěných skutků trestných činů podle VIII. hlavy TZk, neboť v této bylo spácháno 273 skutků, tj. o 21 skutků víc než v roce 2022.

Na jedné straně jde o klesající tendenci oproti letem 2021 a 2020, avšak nelze přehlédnout, že se jedná o trestnou činnost, při které vznikají často jen obtížně nahraditelné škody, kde statistické údaje tvoří jen zlomek tohoto druhu trestné činnosti a samotné trestní řízení u již

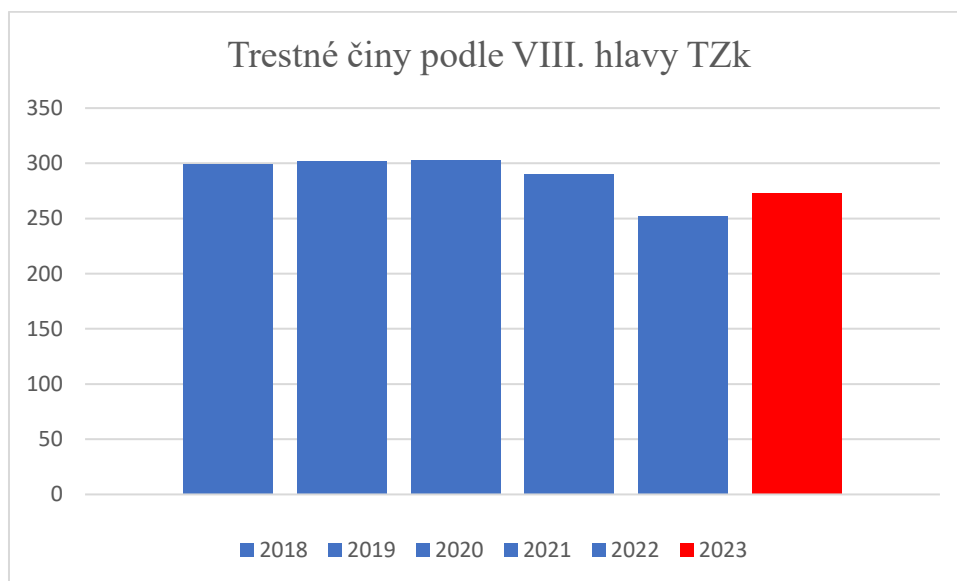

oznámených skutků se potýká s obtížností důkazního řízení. Vývoj zachycuje Tabulka 2 a příslušný graf.

Tabulka 2: Trestné činy podle VIII. hlavy TZk v ČR v letech 2018 – 2023

Trestné činy podle VIII. hlavy TZk	
rok	nápad
2018	299
2019	302
2020	303
2021	290
2022	252 (-38)
2023	273 (+ 21)

Graf 2: Nápad trestných činů podle VIII. hlavy TZk v ČR v letech 2018 – 2023

Největší nárůst, a to o 47 případů, byl zaznamenán v kategorii týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře, jedná se o trestné činy podle § 302, § 302a, § 303 TZk. (Policie ČR, 2023) U těchto trestných činů stav nejvíce kolísá, což souvisí s medializace případů a s tím spojeným zvýšeným vnímáním této trestné činnosti veřejností, kdy v případě těchto trestných činů dochází ke snížení latentnosti. Obecně se široká veřejnost zajímá spíše o zvířata, než o rostliny.

K největšímu poklesu došlo u trestného činu pytláctví podle § 304 TZk, a to z 53 skutků na 44 skutků. (Policie ČR, 2023)

K dalšímu poklesu došlo u kategorie ohrožení nebo poškození životního prostředí z nedbalosti (§ 294, 294a, 295, 297, 298, 300, 301 TZk) – a to z 13 skutků na 8 skutků a u ohrožení nebo poškození životního prostředí úmyslně (§ 293, 294a, 295, 297, 298, 298a, 299, 301 TZk) – a to 37 skutků na 33 skutků. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2023)

Pokud jde o environmentální kriminalitu, pak této nebyla v Bezpečnostní analýze Zlínského kraje za rok 2023 věnována zvláštní pozornost, nicméně na území Zlínského kraje nebyl v průběhu roku 2023 zaznamenán žádný závažný případ trestného činu proti životnímu prostředí. Z běžné trestné činnosti se jednalo o 2 případy trestného činu pytláctví a 9 případů týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře. (Policie ČR, 2023)

6 Významná trestní řízení ve sledovaném období

Rok 2023 znamenal vývoj v trestním řízení ve dvou nejzávažnějších případech trestné činnosti proti životnímu prostředí z poslední doby, kdy jednak byl Okresním soudem ve Vsetíně dne 23. 10. 2023 vydán nepravomocný zprošťující rozsudek ve věci otravy řeky Bečvy, nicméně trestní řízení nadále pokračuje.

Dále bylo ukončeno vyšetřování lesního požáru, který vypukl v sobotu 23. 7. 2022 (během velké vlny veder) v národním parku České Švýcarsko nedaleko Hřenska. Požár postupně zasáhl více než 1600 ha plochy parku, v největším nasazení ho hasilo devět vrtulníků, pět letadel a dohromady asi 700 osob. Ze založení požáru policie v prosinci 2023 obvinila Jiřího Lobotku, avšak po soudním jednání konaném v květnu 2024 nařídil soudce projednávající případ

psychiatrický posudek obžalovaného Lobotky poté, co obžalovaný během líčení jevil známky potíží při vnímání celého soudního řízení.

V této souvislosti je zapotřebí zmínit, že skončila tzv. krkonošská kauza, která se úzce váže k životnímu prostředí. V jejím rámci skupina osmi lidí a jedné právnické osoby čelila obžalobě pro dva skutky, z nichž první spočíval ve zřízení údajně nezákonného úložiště zeminy na území národního parku a druhý se týkal získání dotace pro projekt Herní krajiny Pecka, kvalifikovaný jako pokus o dotační podvod, pokus o poškození finančních zájmů Evropské unie a také zneužití pravomoci úřední osoby. V květnu 2023 byl v uvedené trestní věci potvrzen zprošťující rozsudek a v letošním roce bylo dovolání státního zástupce odmítnuto.

7 Nová Směrnice EU o trestněprávní ochraně životního prostředí

Významným počinem v oblasti environmentální kriminality je skutečnost, že Rada EU dne 26. 3. 2024 formálně přijala Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1203 o trestněprávní ochraně životního prostředí a o nahrazení směrnic 2008/99/ES a 2009/123/ES. ze dne 11. 4. 2024, která nabyla účinnosti dnem 20. 5. 2024.

Tato právní úprava zlepší vyšetřování a stíhání trestných činů proti životnímu prostředí, obsahuje aktualizovaný seznam trestných činů, včetně nezákonného obchodu se dřevem, nadměrného čerpání vodních zdrojů, závažného porušování právních předpisů EU v oblasti chemických látek a znečištění z lodí, dále zavádí tzv. kvalifikované trestné činy, za něž budou kvůli jejich závažnosti ukládány vyšší tresty. Všichni pachatelé budou mít povinnost obnovit původní stav životního prostředí či nahradit náklady spojené se způsobenou škodou. Mohou jim být rovněž uloženy pokuty. V případě společností tyto pokuty dosáhnou 3 nebo 5 % jejich ročního celosvětového obratu, případně 24 nebo 40 milionů eur v závislosti na povaze trestného činu. Členské státy se budou moci rozhodnout, zda budou stíhat trestné činy, k nimž nedošlo na jejich území.

Dále Směrnice ukládá povinnost členských států organizovat odbornou přípravu a shromažďovat potřebné údaje. (Směrnice, 2024)

Směrnice vstoupí v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie. Členské státy budou mít dva roky na to, aby ji promítly do svého vnitrostátního práva.

Závěr:

Ochrana životního prostředí bezesporu patří mezi strategické bezpečnostní zájmy. Při zpracování tohoto příspěvku bylo mj. zjištěno, že ačkoliv Ministerstvo životního prostředí zpracovalo dokumenty, jakými jsou Koncepce environmentální bezpečnosti 2021-2030 s výhledem do roku 2050, Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách České republiky, Státní politika životního prostředí 2021 - 2030 s výhledem do 2050 a další, samotné environmentální kriminalitě prozatím není věnována taková pozornost, jakou si zaslouží. Zůstává mimo pozornosti Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který každoročně publikuje na svých stránkách dokument označený jako Analýza trendů kriminality v České republice, zpracovaný kolektivem odborníků na tuto oblast, avšak environmentální kriminalitou se dokument nezabývá. Statistiky kriminality Policie ČR při členění druhů kriminality podle TSK neuvádí vedle násilné, majetkové a dalších druhů kriminality jako samostatný druh kriminality také kriminalitu environmentální, i když s ohledem na existenci trestných činů, které přímo nesměřují proti životnímu prostředí, ale ve svém důsledku životní prostředí negativně ovlivňují či ohrožují, je vyčlenění environmentální kriminality poměrně složitým úkolem.

Dále bylo zjištěno, že všechny členské státy EU mají zvláštní právní předpisy pro účinnou prevenci a potírání trestné činnosti proti životnímu prostředí, nicméně přesnost právních definic, výše sankcí a rozsah vyšetřovacích nástrojů se v jednotlivých členských státech značně liší s ohledem na způsob transpozice evropského práva do práv národních. Příslibem do budoucna je nepochybně nová Směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí a o nahrazení směrnic 2008/99/ES a 2009/123/ES, která by měla vést ke zvýšení účinnosti trestního řízení, zvýšení postihů pachatelů trestné činnosti, zlepšení reparace škod a prohloubení specializace orgánů činných v trestním řízení, která se už v ČR realizuje.

Environmentální kriminalita dosáhla v uplynulém roce 273 skutků, což je navýšení oproti roku 2022 o 21 skutků. Na jedné straně jde o klesající tendenci oproti letem 2021 a 2020, avšak nelze přehlédnout, že se jedná o trestnou činnost, při které vznikají často jen obtížně nahraditelné škody, kde statistické údaje tvoří jen zlomek tohoto druhu trestné činnosti a samotné trestní řízení u již oznámených skutků se potýká s obtížnostmi důkazního řízení.

Prozatím je tedy účinnost trestního práva v rámci boje s environmentální kriminalitou nízká. Počty stíhaných subjektů neodpovídají skutečnému výskytu závažných protiprávních jednání působících významné ekologické újmy, rezervy jsou i v reparaci vzniklých škod.

Proto je do budoucna nezbytné nepodceňovat úlohu trestního práva při ochraně příznivého životního prostředí, a to jak v oblasti legislativních úprav, tak při aplikaci platné právní úpravy a vyhodnocení statistických údajů v této oblasti.

Použitá literatura

DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. Praha: C.H.Beck. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

DRAŠTÍK, Antonín a kol., 2015. *Trestní zákoník: Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 1568 s. ISBN 978-80-7478-790-4.

CHMELÍK, Jan, 2005. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: Linde, 216 s. ISBN 80-720-1543-5.

JANČÁŘOVÁ, Ilona, Jana DUDOVÁ, Jakub HANÁK, Milan PEKÁREK, Ivana PRŮCHOVÁ, Vojtěch VOMÁČKA a Dominik ŽIDEK., 2016. *Právo životního prostředí: Obecná část*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016, 716 s.. ISBN 978-80-210-8366-0.

JELÍNEK, Jiří a kol., 2019. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2019. Praha: Leges. 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3.

Ministerstvo vnitra ČR, 2020. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019*. [online] Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 26. 08. 2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-vbavp-2019-verze-2-5-prijate-rev-vvb-1.aspx>

Ministerstvo vnitra ČR, 2021. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020*. [online] Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 26. 08. 2024] Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2020/>

Ministerstvo vnitra ČR, 2022. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2021*. [online] Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 26. 08. 2024]

2024] Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2021/>

Ministerstvo vnitra ČR, 2023. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022*. [online] Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 26. 08. 2024]

2024] Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2020/>

Ministerstvo vnitra ČR, 2024. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2023*. [online] Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 26. 08. 2024]

2024] Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2023/>

Policie ČR, 2018. *Statistické přehledy kriminality za rok 2018*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>

Policie ČR, 2019. *Statistické přehledy kriminality za rok 2019*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Policie ČR, 2020. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

Policie ČR, 2021. *Statistické přehledy kriminality za rok 2021*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>

Policie ČR, 2022. *Statistické přehledy kriminality za rok 2022*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>

Policie ČR, 2023. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. [online] Policie ČR. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1203 ze dne 11. dubna 2024 o trestněprávní ochraně životního prostředí a o nahrazení směrnic 2008/99/ES a 2009/123/ES. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 26. 08. 2024].

Trestní sankce za trestné činy proti životnímu prostředí. [online]. Evropská komise. [cit. 26. 08. 2024]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/criminal-sanctions-environmental-offences_cs

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 26. 08. 2024].

Sborník příspěvků z konference

CrisCon 2024 – Krizové řízení a řešení krizových situací

Název: CrisCon 2024 – Krizové řízení a řešení krizových situací

Editor: Mgr. Vlasta Borůvková Buková

Vydavatel: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Pořadí vydání: První

Vydání: Elektronicky

Rok vydání: 2024

ISBN 978-80-7678-286-0

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou. Za věcnou, odbornou úroveň a jazykovou úpravu příspěvků odpovídají autoři.